فهرست نسخه‌های خطی کتابخانۀ مجلس شورای اسلامی

جلد ۲۴ (دو)

تألیف

سیّد محمّد طباطبایی بهبهانی

(منصور)

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران، پاییز ۱۳۸۸هش

باسمه تعالی

ما امت اسلامی برای نشان‌دادن گذشتهٔ درخشان علمی خویش و این‌که روزگاری اهل فهم و کمال بوده و دورانی از آن دور افتاده و حاشیه‌نشین شدیم، چاره‌ای جز انتشار تمامی میراث مکتوب و مخطوط خود و دست کم فهارس آن نداریم. این تکلیفی است که بر دوش ماست و نباید از آن شانه خالی کنیم؛ اما افسوس و صد افسوس که در این مسیر توفیق جدی نداشته و یکسره سرگرم قیل و قال‌ها و ظاهرسازی‌ها از یک سو و دور افتادن از سرمایه‌های بزرگ ملی و دینی خود هستیم. گهگاه نیز که کسی از گوشه‌ای تکانی خورده و تلاشی طاقت‌فرسا در این زمینه دارد، آنچنان که باید و شاید از او حمایت نمی‌کنیم. مهم‌تر آن که قوانین لازم برای لزوم احیای این بخش از فرهنگ ما در دستور کار مراکز فرهنگی و کتابخانه‌ها نیست و هر کاری که انجام می‌شود از سر دلخواه و علقه‌های فردی است. شاید لازم باشد مجلس شورای اسلامی طرحی جامع در بارهٔ این بخش از میراث ما تصویب کند و زمینهٔ نشر و حفاظت از آنها را فراهم سازد.

استاد عبدالحسین حائری به عنوان استادی دلسوز و نسخه‌شناس که قدر کتاب خطی را می‌دانست مدت پنجاه سال در کتابخانهٔ مجلس کوشید و مجلداتی از فهارس نسخ را فراهم کرد. زمانی نیز اساتید دیگری به کمک آمدند و مجلداتی را نشر دادند. پیش از انقلاب، استاد مرحوم دانش‌پژوه، جناب آقای ایرج افشار و استاد علی‌نقی مزوی و احمد منزوی و شماری دیگر با جدیت به آماده‌کردن چندین مجلد از فهارس نسخ مجلس پرداختند و بعد از انقلاب نیز آقایان صدرائی و حافظیان و شماری دیگر از دوستانشان کاری درخور ستایش کردند. در سال‌های اخیر آقای دکتر منصور طباطبایی، به کمک آقای حائری شتافت و بر اساس توضیحی که ایشان در مقدمهٔ همین اثر نوشته‌اند، در کار فهرست‌نویسی نسخ اهدایی مرحوم طباطبایی جدیت کردند. همراهی صمیمانهٔ ایشان برای کتابخانهٔ مجلس مغتنم بوده و امیدواریم ادامه یابد.

مرور سریعی بر این مجلد نشان می‌دهد که نسخه‌های نفیس اهدایی مرحوم طباطبایی تا چه اندازه گسترده بوده و انتشار فهرست آنها، چه راه‌های ناپیدایی را بر پژوهشگران می‌گشاید.

در این‌جا می‌بایست خدای را سپاسگزار باشم که به پژوهشگران و فهرست‌نویسان ما در بخش نسخ خطی، این توفیق را عنایت فرمود تا طی سال گذشته، قریب ده مجلد از فهرست نسخ را فراهم سازند.

بار دیگر از صمیم قلب از همهٔ همکاران این بخش سپاسگزاری کرده، به ویژه از جناب آقای گلباز که با تحمل و بردباری در ویرایش و آماده‌سازی این مجموعه و استخراج فهارس آن می‌کوشند و در این کار سترگ یاری‌رسان مایند، قدردانی می‌نمایم.

رسول جعفریان
رئیس کتابخانه، موزه و مرکز اسناد
مجلس شورای اسلامی

باسمه تعالی

پس از حمد خدای تعالی و درود بر حضرت ختمی مرتبت و عترت طاهرین و اصحاب راستین، به عـرض می‌رساند، آنچه پیش رو دارید جزء دوم از مجلد ۲۴ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانهٔ مـجلس شـورای اسلامی است که به معرفی ۴۰۰ نسخه از کتابخانهٔ اهدایی مرحوم سیّد محمدصادق طباطبایی ریاست وقت مجلس شواری ملّی به کتابخانهٔ مجلس اختصاص یافته است و از نفیس‌ترین مجموعه‌های خطی عالم اسلام و از افتخارات ایران و کتابخانهٔ مجلس است و پیش از این، جزء نخست همین مجلّد به قلم نگارنده در سال ۱۳۸۱ش به چاپ رسیده که مشتمل بر معرفی ۵۲۳ نسخه است.

لازم به ذکر اینکه نظر به کثرت مجموعه‌های موجود در کتب اهدایی طباطبایی، استاد حائری را عزم بر این بود تا مجامیع طباطبایی را جداگانه فهرست نمایند و از همین رو، مجلدات ۲۲ و ۲۳/۱ و ۲۳/۲ را به همین مجموعه‌ها اختصاص داد. از آغاز اشتغال بنده در کتابخانهٔ مجلس در سال ۷۶ و کارآموزی نزد ایشان، حضرتش فهرست تک‌نسخه‌های طباطبایی را بر عهدهٔ بنده گذاشت و آنچه پیش رو دارید بسان مجلد پیشین ویژهٔ تک‌نسخه‌های طباطبایی است که به اقتضای وقت، فهرست شتاب‌زده‌ای برای آنها تهیه و ارائه شده است و امید که مفید افتد و از خوانندگان گرامی خواهشمندم از سر مهر نگارنده را از لغزشهایش بـیاگـاهانند. ان شاءاللّه با تألیف یک مجلد دیگر فهرست، نسخه‌های این مجموعهٔ اهدایی تماماً معرفی خواهند شد.

در اینجا فرصت جسته، خطایی را که در دیباجهٔ مجلد پیشین مرتکب شده‌ام گوشزد خـود و اهـل دل خواهم کرد؛ و آن اینکه در دیباجهٔ نامبرده به دنبال سخنانی در لزوم کتابشناسی و جبران نقائص و استدراک اغلاط فاحش مآخذ آن، از سرناپختگی و جوانی ترک ادب کرده، بـزرگی را ـکـه خـدماتش بـه فـرهنگ ایران‌زمین بر هیچ صاحب انصافی پوشیده نیست ـ آزردم و هرچند هنوز به قوّت تمام به بـایستگی ادامـهٔ کتابشناسی و استدراک خطاهای مآخذ آن فن و تقدیم ذاتی و رتبی آن بر نسخه‌شناسی باور دارم و بر آن پای می‌فشرم، ولی سخت از آن شیوه سخن پشیمانم و بارها خود را ملامت کرده‌ام. از حضرت کریمش پـوزش می‌خواهم و «العذر عند کرام الناس مقبول».

در پایان از ریاست مفضال کتابخانهٔ مجلس جناب استاد دکتر جعفریان که تمام همّت بلندش را متوجه کاستی‌های چهل ـ پنجاه سالهٔ کتابخانهٔ مجلس کرده و گام‌های بلند برداشته‌اند، از بن دندان سپاسگزارم. نیز سپاس خود را به دوستان قدیم: آقایان سهراب یکه زارع و علی قلعه خندابی که بستر نگارش این فهرست را فراهم کردند و از هیچ لطفی دریغ نداشته تقدیم دارم، و نیز آقایان محمّد سامان جواهری و سیاوش گودرزی که در نمونه خوانی این اوراق یاریم دادند.

محمّد طباطبایی بهبهانی

۷۱۷

جلاء العیون (مقتل ـ فارسی)

از: علّامه محمّدباقر بن محمّدتقی مجلسی (د: ۱۱۱۱ه).

تاریخ معصومین و مصائب آنان مرتب بر ۱۴ باب.

این کتاب به تاریخ ۱۳۵۳ه در مطبعهٔ مرتضوی نجف اشرف به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۵/ ۱۲۴.

آغاز: ستایش بی مثل و انباز سزاوار خداوند بی‌نیازیست که تذکر مصایب... تشنه لب زلال فیوض ربّانی و آرزومند اورنگ سعادت جاودانی....

انجام: ...در روز جزا وسیله نجات این غریق بحر خطا گردد و کان ختامها... و صلی الله علی فخر المرسلین محمّد و عترته الاکرمین.

خط: نسخ. کاتب: علی اکبر بن سیّد علی طباطبایی. تاریخ کتابت: ۱۲۴۸ه.

آغاز تا پایان زندگانی امام حسن در یک جزء و باقی ابواب کتاب در جزء دیگر نوشته شده. تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و شنگرف و مشکی و کمند به قلم لاجورد است. بر پشت برگ آغاز جزء دوم وقف‌نامه‌ای است مورّخ ۱۲۶۸ه.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رحلی. ۱۹/۵×۲۹سم. ۲۷۳گ. ۲۷س.

(ثبت ۳۱۴۲۲)

۷۲۲

الفصول المهمّه فی‌معرفة الائمه (مناقب ـ عربی)

از: نورالدین علی بن محمّد معروف به ابن صباغ مالکی (د: ۸۵۵ه).

در معرفی ائمهٔ دوازده‌گانهٔ شیعه و فرزندان و خاندان آنها.

نویسنده از بزرگان اهل سنت و مالکی مذهب است.

نک: ذریعه، ۱۶/ ۲۴۶.

آغاز: الحمد لله الذی جعل من صلاح هذه الامّه نصب الامام العادل....

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۹۷۲ه.

اوراق آغاز و انجام نسخه آسیب دیده و وصالی شده و سطوری را ناخوانا کرده است.

بر پشت برگ آغاز، تملک سیّد عبداللّه شبّر حسینی دیده می‌شود.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: ۱۳/۵×۲۳/۵سم. ۱۲۴گ. ۲۵س.

(ثبت ۳۱۴۲۷)

۷۲۴

مهج الدعوات و منهج العنایات (ادعیه ـ عربی)

از: سیّد رضی‌الدین بن طاوس (ق ۷ه).

در ادعیه.

این کتاب چند بار به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۲۳/ ۲۸۷.

آغاز: الحمد لله الذی ابتدأ بالاحسان و دعی عباده الی مرتبته....

انجام موجود: ...و فی لیلة الجمعه کلّها و عند نزول المطر و بعد فرایض الصلوات.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۳ه.

نسخه مورد سخن از پایان ناتمام باقی مانده. برگ الحاقی آغاز نسخه ابیاتی منسوب به حضرت علی(ع) را دربر دارد (گویا به خط سیّد محمّد طباطبایی).

جلد: تیماج قهوه‌ای با حاشیه زرکوب.

کاغذ: فرنگی.

۱۲×۲۰سم. ۳۳۵گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۴۲۹)**

۷۲۵

خلاصة الاقوال (رجال ـ عربی)

فی معرفة احوال الرجال

از: علّامهٔ حلّی حسن بن یوسف (د: ۷۲۶ه).

در علم رجال بر دو بخش که بخش اول در باب رجال ثقه و بخش دوم در باب رجالی است که محل تردیدند.

نک: ذریعه، ۷/ ۲۱۴؛ مجلس، ش ۳۰۵۲/۲ و ۵۹۵۵ و ۱۱۰ خ و ۵۷۶۲/۳ و ۳۱۵۴/۱ و ۵۴۳۲ و ۴۴۰۶ و ۲۹۳۷/۲.

آغاز: الحمد لله مرشد عباده الی سبیل السدّاد و هادیهم الی طریق النفع فی المعاش... فان العلم مجال الرواة من اساس الاحکام الشرعیه....

انجام: ...و الی غیرهم مذکور فی کتابنا الکبیر من اراده وقف علیه هناک و الحمد لله.

خط: نسخ. کاتب: محمّد صالح بن محمّدرضا خیاط. تاریخ کتابت: ۱۰۵۵ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای وجود دارد. در حواشی اکثر صفحات تعلیقاتی دیده می‌شود. کنار رقم کاتب دو یادداشت به نقل از خط شهید ثانی است که یکی گواهی می‌کند نسخه‌ای از این کتاب با یک واسطه با نسخه اصل مقابله شده و دیگری که گواهی می‌کند نسخه‌ای به یک واسطه با نسخه‌ای که برای مؤلف و فخرالدین حلّی خوانده شده، مقابله شده است. در دو طرف برگ پایان به توضیح برخی انساب پرداخته شده. برگ الحاقی پایان نسخه نیز یادداشت‌های پراکنده‌ای را در بر دارد از جمله مطلبی است به نقل از ابونصر عتبی که در پایان آن چنین آمده است: «نقلت من خالی صدرالدین محمّد بن منصور بن محمّد».

جلد: مقوایی با روکش کاغذی سبز.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: وزیری. ۱۷×۲۵/۵. ۲۰۹گ. ۱۳س.

(ثبت ۳۱۴۳۰)

۷۲۶

منهاج العابدین (تصوف ـ عربی)

از: ابوحامد محمّد بن محمّد غزالی (د: ۵۰۵ه).

در تصوف مشتمل بر هفت عقبه. مشهور چنین است که کتاب مورد سخن آخرین اثر غزالی است.

این کتاب چند بار در مصر به چاپ رسیده است از جمله به سال‌های ۱۲۸۸ و ۱۳۰۵ه.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۷۶؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۴۱۵؛ مجلس، ش ۱۴۵۹۰/۶۱ و ۵۸۵۹/۱ و سنا، ش ۴۷۳/۷.

آغاز: املاء علینا الشیخ الامام... الغزالی الطوسی... و

هو آخر کتاب صنّفه... الحمد لله الملک الحکیم الجواد الکریم... اعلموا اخوانی اسعدکم الله... .
انجام: ...و قد وفی بالمقصود فی ذلك و الحمد لله بنعمته تتم الصالحات... و الحمد لله رب العالمین.
خط: نسخ شیوه ترکی. تاریخ کتابت: ۱۱۸۹ه.
در حاشیه فوقانی تمام صفحات لکه‌های رطوبت دیده می‌شود. چند برگ آغاز دارای وصالی است.
در حاشیه رقم کاتب یادداشتی است به نقل از شرح شیخ شهاب‌الدین بر شرح بخاری عناوین به قلم شنگرف.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: ترکی بغدادی زرد رنگ.
۱۳/۵×۱۹/۵سم. ۱۷۶گ. ۱۳س.
(ثبت ۳۱۴۳۱)

۷۲۷

الأمالی **(حدیث ـ عربی)**
از: شیخ الطائفه محمّد بن الحسن الطوسی (د: ۴۶۰ه).
احادیث متفرقی است که شیخ طوسی بر فرزندش شیخ ابوعلی املاء کرده است.
ذریعه در این باب که چه مقدار از این کتاب از روایت شیخ طوسی است یا فرزندش به تفصیل سخن رانده است.
نک: ذریعه، ۲/ ۳۰۹.
آغاز: اللهم اختم بخیر فی طاعتك حدثنا الشیخ المفید ابوعلی الحسن بن محمّد بن الحسن الطوسی بمشهد مولانا... .
انجام: ...و قال بعض الشعراء فی ذلك
لو لا فلان و سوء سکرته
کانت حلالاً کسابغ العس
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۱۱۰ه. مکان کتابت: اکبرآباد هندوستان.
در اواخر نسخه سطوری نانوشته رها شده است.
برگ آغاز دارای وصالی است. بر برگ الحاقی آغاز چند روایت در فضیلت نظر به کعبه، عالم، علی(ع) و سادات نقل شده است. بر پشت برگ آغاز، تملک شیخ جعفر طهرانی دیده می‌شود.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری. ۳۶۴گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۴۳۲)**

۷۲۸

الخرایج و الجرایح **(مناقب ـ عربی)**
از: قطب‌الدین سعید بن هبة‌اللّه راوندی (د: ۵۷۳ه).
در معجزات معصومین(ع) مرتب بر ۲۰ باب.
کتاب حاضر سال ۱۳۰۵ه به انضمام اربعین مجلسی و کفایة الاثر در تهران و نیز به سال ۱۳۰۱ه به اهتمام ملک الکتاب شیرازی در بمبئی به چاپ رسیده است.
نک: ذریعه، ۷/ ۱۴۵؛ مشار عربی، ۳۲۸.
آغاز: امّا بعد حمد الله الذی هدانا الی منهاج الدلیل و الصلوة علی محمّد و آله... فان فرقاً من الذین اقرّوا فی ظاهرهم بالنبوات... .
انجام: ...اذا قام قائم آل محمّد صلی‌الله علیه و آله یبنی فی ظهر الکوفه مسجد له الف باب.
خط: نسخ روشن. کاتب: محمّد کریم بن‌بیگدلی.
تاریخ کتابت: ۱۲۷۲ه.
تمام صفحات به قلم سیاه دارای جدول و کمند است.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: فرنگی.
۱۴×۲۲سم. ۱۶۰گ. ۲۲س. **(ثبت ۳۱۴۳۳)**

۷۲۹

شرح الملخّص **(هیأت ـ عربی)**
شرحی از موسی بن محمود معروف به قاضی‌زاده

رومی (ق ۹ه) بر الملخص محمود بن محمّد چغمینی خوارزمی.

وی این کتاب را به نام الغ بیک میرزا فرزند شاهرخ تیموری نگاشت و به تاریخ ۸۱۵ه از آن پرداخت.

این کتاب به سال ۱۲۸۶ه با سلم السّماء در طهران و به سال ۱۳۱۱ه با حواشی میرزا حسن جلوه در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۱۹؛ مشار عربی، ۵۶۶.

آغاز: الحمد لله الذی جعل الشمس ضیاء و القمر نوراً ...

انجام: ...کاف لتحصیل ما اردت واف بما جرت الاشارة الیه فالاولی ان اقتصر علیه فلیکن هذا خاتمة الکتاب.

خط: نستعلیق. کاتب: محمّد امین بن رحمة اللّه. تاریخ کتابت: ۱۰۱۷ه.

دو برگ اول و دوم نسخه دارای وصالی باریک در حاشیه است.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: اصفهانی.

۱۱×۲۵سم. ۶۳گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۴۳۴)**

۷۳۰

کلیات سعدی **(ادب ـ فارسی)**

از: مشرف بن مصلح‌الدین سعدی شیرازی (د: ۶۹۱ یا ۶۹۴ه).

نسخهٔ جای سخن بخش‌های زیر را در بردارد:

دیباجهٔ بیستون، گلستان، بوستان، قصاید، غزلیات قدیم، غزلیات بدون عنوان، مطایبات، رباعیات.

نک: منزوی، ۳/ ۱۸۶۱.

آغاز: شکر و سپاس معبودی را جلّت قدرته ...

انجام:

من سخن راست نوشتم تو گرش راست نخوانی
جرم لجلاج نباشد چون تو شطرنج ندانی

خط: نستعلیق. کاتب: محمّد بن ملّا محمّد حسن خوشنویس خوانساری. تاریخ کتابت: ۱۲۰۵ه.

نسخه مورد سخن دارای ۹ کتیبه مذهَّب و مرصَّع است که عنوان‌ها در آن جای داده شده.

تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و لاجورد و کمند به قلم سیاه است. بخش از کتاب به سبک چلیپا در حاشیه نوشته شده.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج زرد.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری بزرگ. ۱۶×۲۷سم. ۲۵۳گ (با احتساب برگ‌های الحاقی). ۱۷س (بدون حاشیه). **(ثبت ۳۱۴۳۵)**

۷۳۱

شرح نهج البلاغة **(نهج‌البلاغه ـ عربی)**

از: عبدالحمید بن هبةاللّه مشهور به ابن ابی‌الحدید.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر جزء ۱۶ تا ۲۰ از این کتاب است. در حاشیه نسخه مورد سخن تعلیقاتی است در دفاع از عقاید اهل سنت و ردّ شیعه با امضای «م ح م د».

نک: مجلس، ش ۱۴۱۷۵ و ۴۶۴۳ و ۱۴۹خ و ۳۰۲۷ و ۴۹۳۵ و ۷۷۸۶ و ۴۹۰۰/۷.

آغاز موجود: و حق ذی النصیحه و لو عاقبت البرئ بالسقیم و لا اخذت الوفیء بالناکث ...

انجام موجود: ...و استغفرک للنعم التی انعمت بها علّی فتقولت بها علی معصیتک ظطه(کذا).

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

به دستور شیخ حسین مشغری[1] از نسخهٔ خط علی بن منصور المزیدی رونویس شده است.

جلد: تیماج قرمز.

---

۱. شیخ حسین بن شیخ حسن المشغری از فضلا و شاعران ق ۱۱ه و شاگرد شیخ بهائی بوده‌است (اعلام الشیعه ق ۱۱/ ۱۸۵).

کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۶/۵×۲۶/۵سم. ۳۶۸گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۴۳۶)**

۷۳۳

عدّة الدّاعی و نجاح الساعی (ادعیه ـ عربی)

از: شیخ جمال‌الدین احمد بن فهد حلّی (د: ۸۴۱ه).

آغاز: الحمد لله سامع الدعاء و رافع البلاء و مفیض الضیاء....

انجام موجود: ...و الجواد الذی یعطی من غیر سؤال و قیل بالعکس و الجواد.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.
برگ آغاز نسخه دارای وصالی است و از پـایان افتادگی دارد. دو برگ الحاقی آغاز نسخه مطلبی را در باب تفسیر آیه شریفه «فاذا جاءت الطـامة الکبری» به خـط سـیّد مـحمّد طـباطبایی را در بردارد.
بر پشت برگ آغاز، تملک حبیب‌اللّه بن حاجی جمعه الدبـونی الصـالحی دیـده مـی‌شود و نـیز حروف ابجد و شماره‌های آنها.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۱×۱۸/۵سم. ۲۱۸گ (با احتساب برگ‌های الحاقی). ۱۴س. **(ثبت ۳۱۴۳۸)**

۷۳۴

رساله در ادعیه (ادعیه ـ فارسی ـ عربی)

از: ؟

مجموعهٔ دعوات و تعقیباتی است کـه بـعد و قـبل فرایض و نوافل باید خوانده شود.
مشتمل بر یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه.
مقدمه: دعاهای مقدمات صلوة.
فـصل اول: در بـیان تـعقیباتی کـه در عـقب هـمهٔ نمازهای فریضه باید خواند.
فصل دوم: در دعوات و تعقیبات که مخصوص به هر نماز واجب است.
فصل سوم: در بیان تعقیبات نوافل یومیه و غیره.
خاتمه: در بیان نمازهای متفرق و دعـاهایی کـه از ائمه معصومین منقول است.

آغاز موجود: صلوات الله[1] اقتباس نموده‌ام از جهة اجابت التماس جمعی از سالکان مسالک دین... و مأمول... آنست که این فـقیر را از بـرکات عـبادات ایشـان مـمتع سازد....

انجام: ...و عن یمینه و عن شماله و من تحته و من فوقه یا ذا الجلال و الاکرام.

خط: نسخ. ق ۱۱ـ۱۲ه.
نسخه از آغاز افتادگی دارد و در پایان چند برگ الحاقی و ادعیه متفرقه وجود دارد. تمام صفحات به قلم زر و مشکی مجدول است.
جلد: تیماج سیاه.
کاغذ: دولت‌آبادی.
۱۰×۱۷سم. ۹۶گ (با احـتساب بـرگ‌های الحاقی). ۱۱س. **(ثبت ۳۱۴۳۹)**

۷۳۵

نهج الحق و کشف الصدق (کلام ـ عربی)

از: علّامهٔ حلّی حسن بن یوسف (د: ۷۲۶ه).

آغاز: الحمد لله الذی غرقت فی بحار معرفته افکار العلماء و تحیرت فی ادراک ذاته....

انجام: ...و رفضوا الا جلّه نعوذ بالله تعالی من مزلّة الاقدام... و الیه المرجع و المآب و صلواته عـلی سـیدنا محمّد... و سلم و کرّم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
در حاشیه پایین برگ پایان چنین آمده است:

---

۱. ناخوانا.

«رأیت فی بعض النسخ ما صورته بانه فرغ من تألیفه حادی (و) العشرین من جمادی الاولی سنه عشرة و سبعمائه بمدینه السلطانیه».
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی.
۱۳×۲۰سم. ۱۳۳گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۴۴۰)**

۷۳۶

حاشیة الکافی = شرح الکافی **(حدیث ـ عربی)**

حواشی میر رفیع‌الدین محمّد بن امیر حیدر طباطبایی نائینی (د: ۱۰۸۰ه) است که شاگردش میر معصوم بن محمّد فصیح قزوینی آنها را گرد آورده است.
نک: ذریعه، ۶/ ۱۸۴؛ فهرست، ۹/ ۵۶۲.

آغاز موجود: معلم و یکون له مثل ما لکل عامل ینتمی عمله الی تعلیمه و لو بواسطه....

انجام موجود: ...و قوله و لکن جعلنا ابوابه و صراطه و سبیله ای لما اقتضته الحکمة الکامله.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ـ۱۱ه.
از آغاز و انجام افتادگی دارد. در حاشیه فوقانی برگ آغاز، وقف نامه‌ای است از سیّد صادق حسینی طباطبایی مورّخ ۱۲۹۱ه. در حاشیه برخی صفحات تعلیقات خود مؤلف با علامت «منه ره» دیده می‌شود.
تعدادی برگ نانوشته به آغاز و انجام نسخه الحاق شده است.
جلد: تیماج ماشی.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۱۹سم. ۱۶۱گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۴۴۱)**

۷۳۷

اختیار معرفة الرجال **(رجال ـ عربی)**

از: شیخ الطائفه ابوجعفر محمّد بن حسن طوسی (د: ۴۶۰ه).
تهذیبی است از کتاب الرجال محمّد بن عمر بن عبدالعریز الکشی.
این کتاب به تصحیح حسن مصطفوی سال ۱۳۴۸ه در دانشگاه مشهد به چاپ رسیده است.
نک: ذریعه، ۱/ ۳۶۵.

آغاز: حمدویه بن نصیر الکشی قال حدثنا محمّد بن الحسین....

انجام: ...و کان دینه و مذهبه حبّ آل محمّد صلی الله علیه و علیهم و علی ابی‌الصلت رحمه الله.

خط: تعلیق. کاتب: ابوطالب بن کنعان تبریزی انصاری. تاریخ کتابت: ۱۰۲۱ه. مکان کتابت: مدرسهٔ رزم ساریه دارالسلطنهٔ قزوین.
ص ۱۸ و ۱۹ نسخه الحاقی و نانوشته است.
جلد: تیماج سیاه.
کاغذ: اصفهانی.
۱۲/۵×۱۹سم. ۲۱۳گ. ۱۴س.
(ثبت ۳۱۴۴۲)

۷۳۸

الصحیفة السّجادیة **(دعا ـ عربی)**

از: امام زین‌العابدین علی بن الحسین(ع).

آغاز: حدّثنا السید الاجل نجم‌الدین بهاء الشرف....

انجام: ...و تمّم احسانك فیما بقی من عمری کما احسنت فیما مضی منه یا ارحم الراحمین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
تمام صفحات به قلم‌های چندگانه زر و سیاه و لاجورد مجدول شده است.
برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است.
برگ‌های اضافی آغاز و انجام نسخه ادعیهٔ پراکنده‌ای را در بردارد.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

۱۰×۱۶/۵سم. ۱۸۱گ. ۱۰س.
(ثبت ۳۱۴۴۳)

۷۳۹

التوحید **(کلام ـ عربی)**
از: شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی مشهور به ابن بابویه.
این کتاب بارها به چاپ رسیده است از جمله ۱۲۸۵ق در ایران و ۱۳۲۱ق در بمبئی.
نک: ذریعه، ۴/ ۴۸۲.
آغاز: الحمد لله الواحد الاحد الذی لا شریک له ...
انجام: ... لا یخاصم الّا من قد ضاق فی صدره.
خط: نستعلیق. کاتب: محمّد ابراهیم. تاریخ کتابت: ۱۱۰۰ق.
برگ آغاز در حاشیه فوقانی دارای وصالی است.
در صدر صفحه آغاز تملکی است از محمّد بن علی مورَّخ ۱۳۱۳ق.
جلد: تیماج زرد با ترنج و لچک و حاشیه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۲/۵×۲۰/۵سم. ۲۲۳گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۴۴۴)

۷۴۱

الصحیفة السّجادیة **(دعا ـ عربی)**
از: امام زین‌العابدین علی بن الحسین(ع).
آغاز: حدثنا السید الاجل نجم‌الدین بهاء الشرف ابوالحسن محمّد ...
انجام: ... و نجنی من مضلّات الفتن.
خط: نسخ عالی. کاتب: محمّد علی بن‌زمان کاتب مشهور به قصاب. تاریخ کتابت: ۱۰۷۱ق.
برگ آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و دو برگ آغاز در حاشیه به سبک گل و بوته مذهَّب و مرصَّع شده است.
تمام صفحات به قلم زر و شنگرف و لاجورد و سیاه مجدول و به قلم زر و سیاه دارای کمند است. سطور اول و وسط و پایان به قلم درشت‌تر نگاشته شده است. زمینه سطور به شیوه زرافشان مذهَّب شده. نیمی از نسخه دارای ترجمه فارسی است که ترجمه‌ها به قلم نستعلیق و شنگرف و در زیر سطور نگاشته شده. حواشی تمام صفحات دارای لکه‌های رطوبت است.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج زرکوب.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۲۰سم. ۳۰۹گ. ۷س. **(ثبت ۳۱۴۴۶)**

۷۴۳

الصحیفة السّجادیة **(ادعیه ـ عربی)**
از: امام زین‌العابدین علی بن الحسین(ع).
آغاز موجود: اقبلت قلت من الحج فسألنی عن اهله ...
انجام موجود: ... و لم یلجئو الی غیرك انت المونس لهم حیث.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ ـ ۱۲ق.
نسخه از آغاز و انجام دارای افتادگی است.
ترجمه عبارات به قلم نسخ و شنگرف در زیر سطور دیده می‌شود.
تعلیقاتی در حل مشکلات به فارسی در حواشی دیده می‌شود.
تمام صفحات مجدول به قلم‌های زر و لاجورد و سیاه و دارای کمند به قلم شنگرف است.
جلد: روغنی با گل وبوته و تزئین روغنی در داخل جلد.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۱/۵×۱۸/۵سم. ۲۱۴گ. ۱۸س.
(ثبت ۳۱۴۴۸)

۷۴۴

ذریعة الابتهال **(ادعیه عربی)**

= ادعیة القنوت و السجود

از: احمد بن محمّد محسن (ق ۱۱ـ۱۲هـ) که ظاهراً از خاندان فیض کاشانی است.

مجموع دعاهایی است که می‌شود آنها را در قنوت و سجده قرائت کرد. مؤلف دعاهای گردآوری شده‌اش را بر دو گونه می‌داند یکی مأثور و معین و دیگر دعاهایی که صلاحیت خواندن در هر وقت را دارد.

آغاز: الحمد لله الذی لایخیّب من رجاه و یجیب دعوة الداع... اما بعد فیقول... هذه هی ادعیة و اثنیة تصلح لان یدعی بها فی القنوت و السجود....

انجام: ...و اجتهد ان تدمع عیناک و لو بقدر رأس الذبابة فانها من علامة الاجابة هذا آخر ما اردنا ذکره من ادعیة القنوت و السجود.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۱۱۵هـ.

بر پشت برگ آغاز چند مهر از خاندان فیض کاشانی با نقش‌های زیر دیده می‌شود: یا محسن اغفر بمحمّد علم الهدی نصیرالدین سلیمان، الراجی محمّد مهدی الفیضی، عبدالباقی الفیضی.

بر همان صفحه تملک و مهر احتشام الملك مورَّخ ۱۲۸۶هـ وجود دارد.

جلد: تیماج قرمز با عطف دامن و حاشیه زرکوب.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

۱۲×۱۸/۵سم. ۷۱گ (با احتساب برگ‌های اضافی). ۱۵س. **(ثبت ۳۱۴۴۹)**

۷۴۵

مصائب النواصب **(کلام ـ عربی)**

لنقض نواقض الروافض

از: قاضی نوراللّه بن شریف مرعشی شوشتری (۱۰۱۹هـ).

در ردّ کتاب نواقض الروافض میرزا مخدوم شریفی.

مؤلف این کتاب را به شاه عباس صفوی اهداء کرده است.

نک: ذریعه، ۲۱/ ۷۷؛ مجلس، ش ۷۱۴ و ۴۷۱۷ و ۹۸۸/۱۹ط.

آغاز: نحمدک یا من جعلنا من الفرقه الناجیه الامامیه الاثنی عشریه....

انجام: ...و عن الصراط المستقیم لناکبون و فی طغیانهم یعمهون قد اتفق اتمام اصل مسودّته بید المؤلف الفقیر الی الله الغنی نور الله بن شریف الحسینی.

خط: نستعلیق. کاتب: محمّد یوسف الحسینی الکبیر. تاریخ کتابت: ۱۰۷۴هـ که به خواهش آمیرزا شاه تقی‌الدین محمّد نقیب حسینی.

برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است.

تمام صفحات به قلم‌های چندگانه زر و لاجورد و سیاه مجدول گردیده.

بر پشت برگ آغاز، تملکی است مورَّخ ۱۱۹۸هـ.

دو برگ آغاز و یک برگ از پایان وصالی شده است.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

۱۳×۲۳/۵سم. ۲۰۳گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۴۵۰)

۷۴۶

الصحیفة السّجادیة **(ادعیه ـ عربی)**

از: امام زین‌العابدین علی بن الحسین(ع).

نک: ش ۷۴۳.

خط: نسخ. کاتب: محمّد امین بن فتح‌الدین. تاریخ کتابت: ۱۰۶۸هـ.

برگ آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و دو برگ آغاز در حاشیه دارای تذهیب و ترصیع است به سبک گل و بوته. مابین سطور دو

برگ آغاز دارای تذهیب دندانه موشی است. تمام صفحات به قلم زرین و مشکی مجدول شده است.
جلد: تیماج قهوه‌ای با حاشیه و عطف تیماج حنایی.
کاغذ: اصفهانی.
۷/۵×۱۱/۵سم. ۱۴۵گ (با برگ‌های الحاقی). ۱۱س. **(ثبت ۳۱۴۵۱)**

۷۵۰

الحصن الحصین **(ادعیه ـ عربی)**
من کلام سیدالمرسلین

از: شیخ شمس‌الدین محمّد بن محمّد جزری شافعی (د: ۸۳۹ھ).

مجموعه‌ای است از ادعیه و اوراد وارده در احادیث که به سال ۷۹۱ھ از تألیف پرداخته است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۶۶۹؛ مجلس، ش ۱۲۴۹۹ و ۱۲۳۹۹ و ۲۸۳۱.

آغاز: الحمد لله و السلام علی عبادهالدین اصطفی... اما بعد حمد الله الذی جعل الدعاء لردّ القضاء...

انجام: ...و لا یدفعه سواك اللهم فرّج عنّا یا کریم یا ارحم الراحمین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ھ.
در نسخه صفحه آغاز دو بار نوشته شده. رموز متن به شنگرف.
جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: ترکی بغدادی.
۱۱×۱۶سم. ۲۷۶گ. ۱۱س. **(ثبت ۳۱۴۵۵)**

۷۵۲

تفسیر المحکم و المتشابه **(علوم قرآن ـ عربی)**
(رسالة فی)

از: سیّد شریف مرتضی علم الهدی (د: ۴۳۶ھ).

در بارهٔ شناخت آیات ناسخ و منسوخ، خاص و عام، محکم و متشابه، خص و عزایم و دیگر علوم قرآنی.

در برخی نسخ نام این کتاب به صورت «الایات الناسخه و المنسوخة» آمده است.

این کتاب به سال ۱۳۱۲ھ در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

نک: ذریعه، ۲۰/ ۱۵۴؛ مشار عربی، ۲۰۷.

آغاز: الحمد لله العدل ذی العظمة و الجبروت... اعلم یا اخی وفقک الله لما یرضیه بفضله... ان القرآن جلیل خطره...

انجام: ...و ایّاه نستعین الی ما یقرّب منه انّه سمیع مجیب و الحمد لله وحده.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۳۰۵ھ. عناوین به قلم شنگرف در حاشیه نوشته شده.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۲/۵سم. ۴۶گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۴۵۷)**

۷۵۳

شرح خلاصة الحساب **(ریاضی عربی)**

از: محمّد باقر بن محمّد حسین بن باقر یزدی (ق ۱۱ھ).

در شرح خلاصه الحساب شیخ بهاءالدین عاملی (د: ۱۰۳۷ھ).

نک: مجلس، ش ۶۳۴۱/۷(ص ۷۳ـ۹۶)

آغاز: بسمله نحمدك یا من لایحیط بجمع نعمه عدد ابتدأ بالتسمیه و التحمید...

انجام: ...حقیق بالاستتار عن اکثر اهل هذا الزمان و فاحتفظ وصیّتی الیك و الله حفیظ علیك.

خط: نستعلیق. کاتب: گویا از محمّدباقر بن محمّدحسین یزدی همان مؤلف است. تاریخ کتابت: ۱۰۹۹ھ.

برگ آغاز، دارای وصالی است و در حاشیه چپ همان برگ تعلیقه‌ای دیده می‌شود. عناوین به شنگرف. جداول و اشکال ریاضی و هندسی نسخه به قلم زر کشیده شده.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۰×۱۶/۵سم. ۱۲۷گ. ۱۶س.
(ثبت ۳۱۴۵۸)

۷۵۶

نقد الرجال **(رجال ـ عربی)**

از: مصطفی بن حسین حسینی تفرشی (ق ۱۱ه).

در علم رجال که اسامی رجال را به ترتیب ممدوح و مذموم و مهمل بیان کرده است.

نک: ذریعه، ۲۴/ ۲۷۴.

آغاز: الحمد لله خالق اللیل و النهار العالم بخفیات الضمایر و الاسرار... و بعد فیقول الفقیر... انه لا شکّ و لا ارتیاب فی ان علم الحدیث....

انجام: ...و السید عمیدالدین عن الشیخ الامام العلّامه... الحلّی قدس الله روحه.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ۱۲۵۸ه.
بر پشت برگ آغاز توضیحی است در باب «من اجتمعت العصابة علی تصحیح ما یصحّ عنهم» و نیز یادداشتی در باب بیان «عدة من الاصحاب». در صدر صفحهٔ آغاز، یادداشتی است در باب یکی از مستخرجات شیخ بهائی از علم رجال.
تمام صفحات به قلم چندگانه شنگرف و لاجورد مجدول شده و به قلم شنگرف دارای کمند است.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۲۱/۵سم. ۲۱۰گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۴۶۱)

۷۵۷

شرح ثمرهٔ بطلمیوس **(نجوم ـ فارسی)**

= ترجمهٔ ثمره

از: خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۶۷۲ه).

در شرح و ترجمه کتاب الثمرة بطلمیوس در احکام نجوم که به خواهش حاکم اصفهان بهاءالدین محمّد بن شمس‌الدین وزیر ترجمه و تألیف شده است.

این کتاب به تصحیح آقای جلیل اخوان زنجانی به سال ۱۳۷۸ه طی منشورات نشر میراث مکتوب به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۸۲۰/۴ط و ۲۹۲۵/۱ و ۲۱۴۵ و ۴۹۰۰/۳ و ۶۲۹۱/۲ و ۱۶۹ و ۶۳۳۹/۳؛ احوال و آثار خواجه نصیر، ۴۰۶.

آغاز: الحمد لله حمد الشاکرین و الصلوة علی‌و بعد چنین فرماید مولانا المعظم... که بحکم اشارات مخدوم و مخدوم‌زاده... بهاء الملّة و الدین....

انجام: ...و در آخر کتاب بدین عبارت آورده‌اند تم کتاب الثمره المسمی بالرومیه «انطرومطا» و معناه مائة کلمه و الله اعلم بالصواب.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بر پشت برگ آغاز، گواهی کتاب‌دار محمّدولی میرزا است مبنی بر اینکه کتاب جای سخن به تاریخ ۱۲۲۴ه در یزد عرض دیده است.
جلد: تیماج یک لایه قرمز.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۵×۲۱سم. ۳۴گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۴۶۲)**

۷۵۹

الصحیفة السّجادیة **(ادعیه ـ عربی)**

از: امام زین‌العابدین علی بن الحسین(ع).

نک: ش ۷۴۳.

خط: نسخ. کاتب: قلندر بن ابدال خان توکلی است. تاریخ کتابت: ۱۱۰۰ه.

نسخه مورد سخن با نسخه علّامه مجلسی در حال حیات ایشان مقابله شده که کاتب در ص ۲۳۵ به این مطلب اشاره می‌کند و تعلیقاتی که به خط ایشان موجوده بوده در حواشی نسخه نقل شده.

در حواشی برخی صفحات گواهی بلوغ سماع است مورَّخ ۱۱۰۱ه که شاید خط مرحوم مجلسی باشد.

بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است به خط مجدالدین بن صدرالافاضل مورَّخ ۱۳۳۶ه که در باب نسخه توضیحاتی می‌دهد. برگ آغاز، دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و تمام صفحات دارای جدول به قلم زرین و مشکی و کمند به قلم لاجورد است.

جلد: تیماج قهوه‌ای با حواشی عطف قرمز.

کاغذ: دولت‌آبادی.

۱۴/۵×۲۲سم. ۱۳۱گ. ۱۲س.

(ثبت ۳۱۴۶۴)

۷۶۰

کنز العرفان فی فقه القرآن **(تفسیر ـ عربی)**

از: مقداد بن جلال‌الدین سیوری حلّی (د: ۸۲۶ه).

در تفسیر آیات الاحکام

این کتاب چند بار در ایران به چاپ رسیده است از جمله به سال ۱۳۱۵ه در حاشیه تفسیر امام حسن عسکری و به سال ۱۳۱۳ه به طور مستقل.

نک: مشار عربی، ۷۵۶.

آغاز: الحمد لله الذی انزل علی عبده الکتاب لکل شیءٍ تبیانا....

انجام: ...و لنقطع الکلام حامدین لله علی جمیل احسانه... و صلی الله علی خیر خلقه و اشرف انبیائه ورسله محمّد النبی و آله الطاهرین.

خط: نسخ. کاتب: احمد بن عبداللّه بن احمد قروی بحرانی است. تاریخ کتابت: ۱۰۹۹ه.

برگ الحاقی آغاز نسخه یادداشتی است در باب معنی کتاب به نقل از برخی منابع. در اوراق اضافی آغاز نسخه یادداشت‌های پراکنده‌ای وجود دارد از جمله تملک آقا احمدبن‌علی بهبهانی از اعلام ق ۱۲ و ۱۳ه و نیز از شیخ عبداللّه بن صالح لاهیجی بحرانی از بزرگان اخباری مسلک ق ۱۲ه.

برگ آغاز و انجام دارای وصالی است.

جلد: تیماج مشکی فرسوده.

کاغذ: اصفهانی، ترکی بغدادی، فرنگی.

۱۵×۲۱/۵. ۲۳۸گ (بدون برگ‌های اضافی). ۲۰س.

(ثبت ۳۱۴۶۵)

۷۶۲

زاد المعاد **(ادعیه ـ فارسی ـ عربی)**

از: محمّدباقر بن محمّد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۱ه).

آغاز: الحمد لله الذی جعل العباده وسیلة لنیل السعادة....

انجام: ...مع وفور الاشتغال و اختلال الاحوال و توزّع البال و الحمد لله اولاً و آخراً.

خط: نسخ و نستعلیق. کاتب: عبدالعظیم بن جمشید گرجی الاصل جدید الاسلام. تاریخ کتابت: ۱۱۹۹ه. ترجمه به قلم نستعلیق و شنگرف.

برگ آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و در حاشیه به سبک گل و بوته تذهیب شده. دو صفحه آغاز دارای تذهیب دندانه موشی در بین سطور است. تمام صفحات به قلم زر و لاجورد مجدول شده و به قلم سیاه دارای کمند است. چند برگ خط‌کشی شده در آغاز و انجام الحاق شده.

جلد: تیماج عسلی با حاشیه زرکوب.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵/۵ × ۲۴ سم. ۳۲۱گ. ۲۰ س.
(ثبت ۳۱۴۶۷)

۷۶۳

شرح الملخّص = شرح الچغمینی **(هیأت ـ عربی)**
از: موسی بن محمود قاضی‌زاده رومی (ق ۹ﻫ).
نک: ش ۷۲۹ فهرست حاضر.
خط: نستعلیق. کاتب: محمّد تقی الحسنی النقیب. تاریخ کتابت: ۱۰۳۱ﻫ.
در آغاز نسخه یک صفحه از مقدمه شرح شیخ بهائی بر شرح چغمینی وجود دارد که چند برگ نانوشته برای تکمیل بدان افزوده‌اند.
تمام صفحات به شیوه چلیپا نوشته شده است.
بر پشت اولین برگ اضافی، نسخه سؤال و جوابی است منظوم تحت عنوان «مسأله سیّاله».
گوشواری داشتم از لعل و مروارید و درّ
بود یک مثقال وزن آن مرصع گوشوار
قیمتش کردند صرافان ز روی معرفت
لعل مثقالی به سی لؤلؤ به هجده زر چهار
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی.
۱۰×۱۷سم. ۱۰۶گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۴۶۸)**

۷۶۴

مصباح المتهجّد **(ادعیه ـ عربی)**
از: شیخ الطائفه ابوجعفر محمّد بن الحسن الطوسی (د: ۴۶۰ﻫ).
در عبادات و اعمال سال.
آغاز موجود: ما یتکرّر منها و ما لا یتکرّر منها علی شرط و ما لایقف....
انجام: ...و نسأله ان لایخلّینا من دعائه عقیب العمل بما عملناه ان شاء الله تعالی.

خط: نسخ. کاتب: شیخ حسین. تاریخ کتابت: ق ۱۱ـ۱۲ﻫ.
برگ آغاز افتاده است. چند برگ آغاز دارای وصالی است. اکثر صفحات دارای لکه‌های زرد و حاشیه است.
تمام صفحات دارای جدول و کمند به قلم زر و مشکی است. عناوین به قلم شنگرف در حاشیه آمده است.
جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهَّب با عطف دامن.
کاغذ: دولت‌آبادی.
۱۴/۵ × ۲۵سم. ۳۷۹گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۴۶۹)

۷۶۸

ادب الکاتب **(ادبیات ـ عربی)**
از: ابومحمّد عبداللّه بن مسلم، معروف به ابن قتیبه (د: ۲۷۰ﻫ).
این کتاب چند بار به چاپ رسیده است از جمله به سال‌های ۱۳۰۰ و ۱۳۲۸ﻫ.
نک: مجلس، ش ۴۸۵۵؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۲۱۱.
آغاز: اما بعد حمد الله... بجمیع محامده و الصلوة و السلام علی رسوله المصطفی و آله فانی رأیت اکثر اهل زماننا....
انجام: ...و ان اختلفت ابنیتها واجدة فی المعنی.
خط: نسخ کهن. تاریخ کتابت: ق ۶ﻫ.
۶۳ صفحه از آغاز نونویس است متعلق به ح ق ۱۲ﻫ.
از امتیازات این نسخه گواهی بلوغ قرائت و تصحیح است به خط ابن خشاب نحوی عبداللّه بن احمد از ادبای نامدار ق ۶ﻫ در حاشیهٔ ص ۲۶۰ و ۲۶۳ که بلوغ قرائت شاگردش

ابوالحسن[1] علی بن... ابی‌النجم غطاری را تأیید کرده است.

چند برگ نانوشته به آغاز الحاق شده. بر پشت برگ آغاز، یادداشت‌های صرفی دیده می‌شود.

بر پشت برگ پایان، یادداشت‌هایی است به خط نسخ کهن با تاریخ‌های ۷۲۰ و ۷۶۰ه.

حاشیه فوقانی اکثر برگ‌های پایانی وصالی شده است و یک سطر از آغاز آنها نونویس است.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۷×۲۳سم. ۲۶۷گ. ۱۳س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۴۷۳)**

۷۷۴

مفتاح تلخیص المفتاح **(بلاغت ـ عربی)**

= شرح تلخیص المفتاح

از: شمس‌الدین محمّد بن مظفر خلخالی (د: ۷۴۵ه).

شرح قولی است بر کتاب تلخیص المفتاح خطیب قزوینی (د: ۷۳۹ه).

شارح در این کتاب ایراداتی را که خطیب قزوینی در کتاب الایضاح و تلخیص المفتاح بر سکاکی گرفته است پاسخ می‌گوید. وی در پایان می‌گوید این شرح از نظر مؤلف تلخیص المفتاح گذشته است.

نک: مرعشی، ۲۰/ ۱۶۰؛ کشف الظنون، ۲/ ۱۷۶۴.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی اسبغ علی الانسان نعمة ظاهرة و باطنة... اما بعد فان اولی ما تشتغل به الهمم العوالی ....

انجام: ...و لقد وفقنی الله تعالی لعرض هذا الکتاب الشریف علی المصنف طول الله عمره... و کشف مناحضه بقدر الوسع و الطاقة.

خط: نسخ کهن. کاتب: محمّد بن سدیدالدین. تاریخ کتابت: گویا ۷۳۸ه[2].

به درخواست محمّد الصرامی.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌هایی است پراکنده از جمله تملک عنایةاللّه بن ابی‌القاسم.

جلد: تیماج مشکی.

کاغذ: سمرقندی.

۱۴×۱۷سم. ۲۲۱گ. ۱۹س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۴۷۹)**

۷۷۸

مجازات الآثار النبویّة **(ادب ـ حدیث ـ عربی)**

= المجازات النبویّة

از: سیّد شریف رضی ابوالحسن محمّد بن الحسین الموسوی (د: ۴۰۶ه).

در بیان مجازات حدیث شریف نبوی(ص).

این کتاب از جمله یک بار به سال ۱۳۲۸ه به چاپ رسیده است.

نک: معجم المطبوعات، ۱/ ۱۱۲۳؛ ذریعه، ۱۹/ ۳۵۱.

آغاز: اما بعد حمد الله سبحانه بمحامده التی یستحقها و اختصاص نبیّه محمّد(ص) ....

انجام: ...و ترفع علی دعائم المعرفه بقدرها و ما توفیقنا الا بالله علیه یتوکل و الیه انیب.

خط: نسخ. کاتب: محمّد تقی بن ابی‌الحسن. تاریخ کتابت: ۱۰۹۹ه.

به درخواست محمّد علم الهدی فرزند فیض کاشانی نوشته شده و در پایان نسخه یادداشتی است از علم الهدی در این‌باره. بر پشت برگ آغاز، مهر علم الهدی دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: اصفهانی.

---

۱. برای آگاهی بیشتر در باب ابن خشاب نک: بغیة الوعاة، ۲/ ۲۹؛ سیر اعلام النبلاء، ۲۰/ ۵۲۳.

۲. عدد بعد از ثمان و ثلثین ناخواناست و با توجه به کهنگی نسخه ظاهراً عدد ناخوانا «سبعمائه» باشد.

۱۲×۲۰سم. ۱۳۰گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۴۸۳)**

۷۷۹

ابواب الجنان **(اخلاق ـ فارسی)**

از: مولی رفیع‌الدین محمّد بن فتح‌اللّه واعظ قزوینی (د: ۱۰۸۹ه).

نسخه مورد سخن مشتمل بر جزء اول ابواب الجنان است.

آغاز: بهترین متعالی که سر خیل کاروان فنون محاورات تواند بود....

انجام: ...مرحله اول را از مراحل ثمانیه... به سر منزل انجام رسانید.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

صفحه آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است. تمام صفحات به قلم چندگانه زر و مشکی و لاجورد مجدول شده است. نسخه از پایان افتادگی دارد. صفحه پایانی نسخه، به قلم درشت‌تری نوشته شده. برگ اول و دوم دارای وصالی است.

جلد: روغنی گل و بوته با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: دولت‌آبادی.

۱۸×۱۹/۵سم. ۲۶۱گ. ۲۴س.

(ثبت ۳۱۴۸۴)

۷۸۰

مرآة العقول **(حدیث ـ عربی)**
فی شرح اخبار آل الرسول

از: علّامه محمّد باقر بن محمّد تقی مجلسی (د: ۱۱۱۰ه).

شرحی است بر تمام کتاب کافی اعم از اصول و فروع و روضه مشتمل بر چهار جلد این کتاب به سال ۱۳۲۱ه در ایران به چاپ سنگی رسیده است و به سال ۱۳۷۰هش به تصحیح سیّد هاشم رسولی در ۲۶ مجلد منتشر شده است.

نسخه مورد سخن شامل کتاب‌های طهارة، حیض و جنائز از فروع کافی است.

نک: ذریعه، ۲۰/ ۲۷۹.

آغاز موجود: حسناً و منه مفتاح الصلوة الطهور و اسم لما یتطهر به....

انجام: ...ما هو احب الیه و ارضی لدیه لیکون اسبغ لاجره و قدتم شرح الجنائز علی ید مؤلفه ختم الله.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.

از آغاز افتادگی دارد. تعلیقات پراکنده‌ای در حاشیه برخی صفحات با علامت «م ح و س م ح عفی» و غیره دیده می‌شود. علامت مقابله در چند موضع کتاب دیده می‌شود و از جمله در حاشیهٔ سمت چپ صفحه پایان جنب گواهی بلوغ یادداشتی است که گواهی می‌کند که نسخهٔ جای سخن با نسخه اصل مؤلف مقابله شده است. در حاشیهٔ برخی صفحات لکه‌های زرد دیده می‌شود.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج سبز.

کاغذ: اصفهانی.

۱۷×۲۴/۵سم. ۱۴۲گ. ۲۳س.

(ثبت ۳۱۴۸۵)

۷۸۱

شرح بیست باب **(اسطرلاب ـ فارسی)**

شارح: مولی نظام‌الدین عبدالعلی بیرجندی (د: ۹۲۴ه).

در شرح بیست باب فی معرفه الاسطرلاب خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۷۲۶ه).

نک: مجلس، ش ۱۸۸ و ۶۳۴۳/۱ و ۶۳۴۱/۱۱ و سنا، ۳۲۵/۱ و ۴۸۸۴/۵ و ۶۳۵۶/۱ و ۶۰۵۰/۱ و ۳۸۶۳ و ۶۳۸۱/۱ و ۶۲۹۴ و ۴۸۳۰.

آغاز: فاتحه خطاب در هر باب و خاتمه مقال در همه حال... اما بعد فیقول... که چون این بی‌بضاعت در اقتناص ... .

انجام: ... این است تمام سخن در معرفت اسطرلاب و الله اعلم بالصواب.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ـ۱۲ه.
چند برگ از آغاز و انجام دارای وصالی است.
تعلیقاتی با علامت «منه عفی عنه» از مصنف در برخی حواشی وجود دارد.
جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج مذهَّب.
کاغذ: ترکی.
۱۲/۵×۲۳/۵سم. ۱۳۲گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۴۸۶)

۷۸۳

کتاب الغیبة **(امامت ـ عربی)**

از: شیخ الطائفه ابوجعفر محمّد الطوسی (د: ۴۰۶ه).
در باب غیبت ولی عصر (عج) و اثبات وجود ایشان و علت طول غیبت و استتار ایشان(ع) به درخواست یکی از مشایخ.
تألیف کتاب به تاریخ ۴۴۷ه پایان یافته است.
نک: ذریعه، ۱۶/ ۷۹.

آغاز: الحمد لله الذی هدانا لحمده و جعلنا من اهله و وفّقنا للتمسك بدينه... فانی مجیب ما رسمه الشیخ ... .

انجام: ... فیطلب بدم الحسین و دماء اصحابه فیقتل و یسیر حتی یخرج السفاح.

خط: نسخ. کاتب: سرور بن عبداللّه. تاریخ کتابت: ۱۰۹۲ه.
در حاشیه رقم کاتب، گواهی مقابله و تصحیح نسخه است به دست ابوالحسن بن علی‌نقی ۱۰۹۲ه.
دو برگ آغاز دارای جدول به قلم زر و مشکی است.
جلد: تیماج قهوه‌ای روشن با عطف دامن.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۰/۵×۱۹سم. ۱۷۸گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۴۸۸)

۷۸۴

شرح الملخّص = **شرح الچغمینی** (هیأت عربی)

شارح: موسی بن محمود، معروف به قاضی‌زادهٔ رومی (ق ۹ه).
شرح الملخّص محمود بن محمّد چغمینی خوارزمی.
نک: مجلس، ش ۷۲۹، فهرست حاضر.

خط: نستعلیق. کاتب: غیاث‌الدین محمود بن فصیح‌الدین محمّد. مکان کتابت: مدرسه جعفریه اصفهان. تاریخ کتابت: ۱۰۲۲ه.
بر پشت برگ آغاز، تملک محمّد باقر، حسین بن ابی‌القاسم موسوی و ابوطالب دیده می‌شود. ۱۹ صفحه آغاز نونویس است.
در حواشی اکثر صفحات تعلیقاتی است با علامت «بیرجندی» در برگ‌های اضافی پایان نسخه، یادداشت‌های متفرقه زیر وجود دارد:
داستانی از ذوالقرنین به نقل از عجائب المخلوقات به امضای بیرجندی، فوائدی در علم حساب با یک جدول، جمع مباحث منطق در یک بیت، ادعیه، انواع حمد به نقل شرح الفصوص قیصری، ثبت یک رؤیا در اصفهان مورَّخ ۱۰۳۹ه، بحث مواریث از باب سوم منهج رابع الحبل المتین.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۲×۱۹سم. ۶۲گ. ۱۹ـ۲۰س.

(ثبت ۳۱۴۸۹)

۷۸۶

جمال الصالحین **(ادعیه ـ فارسی)**

از: میرزا حسن بن مولی عبدالرزاق فیاض لاهیجی (د: ۱۱۲۱ه).

در بیان فضائل آداب و اعمال که مومنان باید در اوقات و احوال مختلف مراعات کنند مشتمل بر مقدمه و ۱۲ باب و خاتمه.

نک: ذریعه، ۵/ ۱۲۹.

آغاز: حمد بیحد و ثنای بیعدد کریمی را سزد که در گلستان عالم امکان ... .

انجام: ... هر کس یکی از اولیای ما را در کلمهٔ اعانت کند در آنروز بیحساب به بهشت رود.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

برگ آغاز دارای یک سرلوح ساده است. تمام صفحات به قلم شنگرف و لاجورد مجدول شده. سه برگ در آغاز نسخه الحاق شده که فوائد تاریخی مختصری دربارهٔ صفویه، زندیه و قاجاریه را به قلم نستعلیق تحریری به سبک چلیپا در بر دارد.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آبی رنگ.

۲۷×۱۶سم. ۱۸۶گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۴۹۱)**

۷۸۸

توضیح التذکرة **(هیأت ـ عربی)**

= شرح التذکرة النصیریّة

از: مولی نظام‌الدین حسن بن محمّد قمی نیشابوری (ق ۸ه).

شرحی است به شیوه قال ـ اقول بر تذکره نصیریه خواجه نصیرالدین طوسی در هیأت.

نک: ذریعه، ۴/ ۴۹۲؛ مجلس، ش ۴۲۶۴ و ۷ سنا و ۱۶۸ و ۶۳۷۱.

آغاز: الحمد لله الذی جعلنا من المتفکرین فی خلق الارض و السماوات... و بعد فان احوج خلق الله... یقول من المعلوم ان العلوم تباین فی الشرف ... .

انجام: ... اوسط کواکب القدر السادس سدس اوسط کواکب القدر.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ ـ ۱۲ه.

اشکال نجومی به قلم شنگرف برگ پایان وصالی است.

جلد: تیماج مشکی.

کاغذ: اصفهانی.

۱۲×۱۹سم. ۲۳۵گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۴۹۳)**

۷۸۹

مفتاح الحساب **(حساب ـ عربی)**

از: میرزا غیاث‌الدین جمشید بن مسعود کاشانی (ق ۹ه).

در علم حساب مشتمل بر یک مقدمه و پنج مقاله.

وی این کتاب را به نام سلطان الغ بیک گورکان نگاشت.

این کتاب به سال ۱۳۰۶ه در ایران به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۲۱/ ۳۲۶، مجلس، ش ۶۳۳۶ و ۱/ ۲۹۷۴ و ۶۱۴۸ و ۱۲۱۹ سنا.

آغاز: الحمد لله الذی توحد بابداع الاحاد و تفرّد بتألیف صنوف الاعداد... اما بعد فان احوج خلق الله... لما مارست الاعمال الحسابیه ... .

انجام: ... رابع الاعشار بعینه مثل ما مرّ و ذلك هو المطبوع و هذا اخر ما اردنا ایراده فی هذا الکتاب و الحمد لله علی نعمائه و الصلوه و السلام علی خیر خلقه... صلوة دائمه ما دامت السماوات و الارضین باقیه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۰۷۳ه.

در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی است از مؤلف با علامت «منه» و تعلیقه‌ای با امضای

«عبدالرحیم الغایری القاضی».
در صدر صفحهٔ پایان، یادداشتی است با این آغاز: «اگر کسی انگشتری نقره در یک دست گیرد و انگشتری طلا در دست دیگر و خواهیم بدانیم که انگشتر طلا در کدام است... قاعده آنست که...».
برگ پایانی دارای وصالی است.
جلد: تیماج عسلی ضربی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: ترکی بغدادی.
۱۲×۲۲سم. ۱۴۱گ. ۲۰س. **(ثبت ۳۱۴۹۴)**

۷۹۰

حاشیة شرح التجرید **(فلسفه ـ عربی)**

از: میر صدرالدین محمّد دشتکی شیرازی (۹۰۳ه).
بر شرح تجرید قوشچی.
این اثر حاشیهٔ دوم دشتکی بر شرح تجرید ملّا علی قوشچی است و پس از جوابی که دوانی به حاشیهٔ نخستین دشتکی داد نوشته شده است.
حاج خلیفه گوید که صدر دشتکی حاشیه اول خود را به سلطان بایزید خان عثمانی اهداء کرده ولی در نسخه جای سخن که حاشیه دوم دشتکی است نیز کتاب به سلطان بایزید اهداء شده است و محتمل است که هر دو مجلد را به سلطان بایزید اهدا کرده باشد.
نک: مجلس، ش ۱۷۵۵؛ کشف الظنون، ۱/ ۳۴۹.
آغاز موجود: عند انتقاد نقود المعارف علم فی التحقیق... مستخدم الجبابرة بالاجبار... السطان... بایزید خان... ای علی آله و اصحابه الذین هم موصوفون بزیادة الکرم علی من عداهم... .
انجام: ...کاعتماد الثقیل فی جهة الثقل الخ فیه بحث لان اعتماد الثقیل.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۰ ـ ۱۱ه.
از آغاز و انجام افتادگی دارد.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۲۴سم. ۲۸۰گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۴۹۵)**

۷۹۲

تنبیهات المنجّمین **(نجوم ـ عربی)**

از: مولی مظفر بن قاسم جنابذی (گنابادی) (ق ۱۱ه).
در علم نجوم.
وی این کتاب را در یک مقدمه و شش باب و یک خاتمه به نام شاه عباس کبیر نگاشت و به سال ۱۰۲۴ه از تألیف فراغت یافت.
نک: ذریعه، ۴/ ۴۵۲.
آغاز: سپاس و ستایش مالک الملکی را که بنظر شفقت و مرحمت... اما بعد چنین گوید ذره احقر... .
انجام: ...مولانای محقق عبدالعلی بیرجندی‌محمّد لاهیجی، احمد بن محمّد الملقب باختیار.
خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ۱۲۰۱ه.
تمام صفحات به قلم شنگرف مجدول شده. برگ اول و دوم دارای وصالی است. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: فرنگی.
۱۳×۲۰سم. ۲۳۸گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۴۹۷)**

۷۹۶

خلاصة الاذکار و اطمینان القلوب **(ادعیه ـ عربی)**

از: مولی محسن فیض کاشانی (د: ۱۰۹۱ه).
در جمع اذکار و اوراد وارد در کتاب و سنت مرتب بر یک مقدمه و ۱۲ فصل و یک خاتمه.
خود مؤلف فهرست تفصیل مطالب را در آغاز کتاب افزوده است.
این اثر به تاریخ ۱۳۱۱ه در طهران همراه منهاج النجاح، بشارة الشیعه و ضیاء القلوب به چاپ سنگی رسیده است.

نک: ذریعه، ۷/ ۲۱۱؛ مشار عربی، ۳۳۴.

آغاز فهرست: اما بعد الحمد و الصلوة فیقول جامع کتاب خلاصه الاذکار... و مصنفه محمّد بن مرتضی المدعو بمحسن احسن الله عاقبته هذا فهرست الکتاب....

آغاز: ربنا لولا ما اوجبت علینا من قبول امرك....

انجام: ...و لایجعلها حجة علینا بان یکون من الذین یقولون ما لایفعلون انه جواد کریم و لاحول و لاقوه الا بالله العلی العظیم.

خط: نسخ. کاتب: محمّد یوسف امامی فرزند محمّد خلف حافظ. تاریخ کتابت: ۱۱۱۷ه.
بر پشت برگ آغاز، یادداشت تملکی است به قلم عبدالعظیم حسینی بر پشت برگ الحاقی آغاز یادداشتی است در باب حدیث خلق اوائل و تملک با مهر سیّد علی حسینی. ترجمه نیمی از متن زیر سطور عربی به قلم نستعلیق نوشته شده. عناوین به شنگرف.
در حاشیه ص ۱۰۱ـ۱۰۵ تعلیقاتی است به قلم محمّد حسین یزدی مورّخ ۱۲۶۰ه.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۱۸/۵سم. ۱۴۳گ. ۱۴س.

(ثبت ۳۱۵۰۱)

۷۹۷

ترجمه الدرّ النظیم (علوم قرآنی ـ فارسی)
فی خواص القرآن العظیم
= شرح الدر النظیم

از: مولی عبدالعلی بن محمّد بن حسین بیرجندی (ق ۱۰ه).

حاج خلیفه اصل الدر النظیم را تألیف ابوعبداللّه ابن الخشاب (د: ۵۶۷ه) می‌داند و مختصر آن‌را به عفیف‌الدین یافعی (د: ۷۶۸ه) نسبت می‌دهد ولی صاحب ذریعه اصل متن را از یافعی می‌داند.

شارح ابتدا چهار مقدمه به مناسبت می‌آورد و سپس به خواص آیات هر سوره به ترتیب می‌پردازد.

صاحب ذریعه تاریخ شرح را ۹۰۱ه می‌داند در حالی که در نسخه جای سخن تصریح به تاریخ ۹۲۶ه دارد. سعید نفیسی در فهرست ۶ مجلس نام خواص الآیات را بر این کتاب نهاده است که در متن تصریحی به این نام دیده نمی‌شود.

نک: مجلس، ش ۱۲۰۱۰، ۱۲۰۱۵، ۱۲۲۳۹، ۱۲۰۰۹؛ کشف الظنون، ۱/ ۷۳۶؛ ذریعه، ۸/ ۸۴ و ۱۳/ ۲۴۵.

آغاز: الحمد لله الذی انزل الفرقان علی عبده لیکون للعالمین نذیراً و یهدی للتی هی اقوم... و بعد از استیعاد و بتوفیق حمد و صلواة....

انجام: ...اللهم ارزقنی بالقران و صلی الله علی خیر خلقه محمّد و آله اجمعین الطیبین الطاهرین و الحمد لله رب العالمین آمین یا رب العالمین.

خط: نسخ. کاتب: خداداد بن حسین. تاریخ کتابت: ۱۰۷۹ه.
برگ آغاز دارای وصالی در حاشیه است. بر اوراق اضافی پایان نسخه ابیاتی است از حاجی محمّد طاهر بیک[1] به قلم ابوالقاسم مورَّخ ۱۱۴۰ه.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج.

---

۱. برای نمونه چند بیت از آنها نقل می‌کنیم:
از چرخ ندیدم بجز آزار دگر هیچ
زین باغ نچیدم بجز آزار دگر هیچ
جز خنجر بیداد به چشمم نزد ایام
بر کام دل خصم جفاکار دگر هیچ
از صحبت احباب نشد حاصل عمرم
جز حسرت محرومی دیدار و دگر هیچ
بر سنگ مزارم به خدا نقش نمایید
فریاد ز هجران رخ یار و دگر هیچ
طاهر ز کف ساقی کوثر طلبد آب
در حشر ز پیغمبر مختار و دگر هیچ

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۱۹سم. ۲۲۰گ. ۱۶س. (ثبت ۳۱۵۰۲)

۷۹۸

خاتمة روضة الصفا **(جغرافیا ـ فارسی)**

از: خواند میر غیاث‌الدین محمّد (د: ۹۴۲ ـ ۹۴۱ه).

متن از میر خواند و خاتمه از نوه یا خواهرزاده‌اش خواند میر است که میر خواند قصد نگاشتن آن‌را داشته ولی اجل او را مهلت نداده و خواند میر آن‌را نگـاشته و الحاق کرده است.

مشتمل بر دو بخش است:

۱. بدایع صنایع و عجایب عالم.

۲. جغرافیای اقالیم سبعه.

نک: مجلس، ش ۱۲۱، ۱۷۸۲، ۱۷۸۳/۲، ۴۳۲۹؛ الشریعه الی استهلاء الذریعه، ۱/ ۱۲۶ـ۱۲۷؛ منزوی، ۶/ ۳۹۶۴.

آغاز موجود: و از عبدالله عباس مروی است که لوح محفوظ از ذرّه بیضا است ...

انجام موجود: ... ساخته و پرداخته نسیم عنبر بیزش مانند دم مسیحا روح پرور.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۰ـ۱۱ه.

از آغاز و انجام افتادگی دارد. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج مشکی.

کاغذ: اصفهانی.

۱۲/۵×۲۰سم. ۱۳۰گ. ۱۲س.
(ثبت ۳۱۵۰۳)

۷۹۹

من لا یحضره الفقیه **(حدیث ـ عربی)**

از: شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی (د: ۳۳۱ه).

نسخه مورد سخن مشتمل بر جـزء اول و دوم ایـن کتاب است.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

استدراک سقطات در حواشی برخـی صـفحات وجود دارد.

جلد: تیماج مشکی.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

قطع: وزیری بـزرگ. ۱۸×۲۵سـم. ۲۲۰گ. ۲۱س. (ثبت ۳۱۵۰۴)

۸۰۰

جوامع احکام النجوم **(نجوم ـ فارسی)**

= جوامع الاحکام

از: ابوالحسن علی بن زید بیهقی (د: ۵۶۵ه).

در احکام نجوم مشتمل بر ده فـصل کـه آنـها را از دویست و پنجاه و هفت کتاب برگزیده است.

نک: ذریعه، ۵/ ۲۴۶؛ مجلس، ش ۲۱۳۵ و ۴۰۴۱.

آغاز: الحمد لله رب العالمین و الصلوة عـلی مـن امتطی غوارب الرساله... چنین گوید خـواجـه اجـل امـام محترم حجةالدین فرید خراسان ...

انجام: ... و اگر راجع تا مـحترق بـاشند بـتر بـود و همچنین نظر با سهم اصل نگاه کند و الله اعلم بالصواب.

خط: نستعلیق و نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.

بر پشت برگ آغاز و برگ پایان نسـخه تـاریخ تولد برخی فرزندان فتحعلی شاه قـاجار چـنین آمده است.

«تولد بندگان شاهزاده والا گهر محمّد علی خان دو ساعت و بیست دقیقه قـبل از طـلوع آفـتاب بیست و هفتم ربیع الاول ۱۲۰۳».

«تولد بندگان شاهزاده والا گهر عباس خان طول الله عمر سه ساعت بـعد از ظـهر... ذی الحـجه الحرام سنه ۱۲۰۳».

«تولد شاهزاده والا شأن حسینعلی خان طول الله عمره یک ساعت و نیم بغروب ماندهٔ روز جمعه غره شهر ذی الحجه ۱۲۰۴».

«تولد با سعادت شاهزاده والاگهر محمّد قلی خان

طول الله عمره سه ساعت و بیست دقیقه گذشته از روز چهارشنبه ۲۲ شهر رمضان سنه ۱۲۰۳».
«طالع تولد بندگان ذی شأن حسین قلی خان شب چهارشنبه یازدهم رجب المرجب سنهٔ ۱۱۹۲ سه ساعت و شانزده دقیقه گذشته از شب».
«تولد با سعادت بندگان شاهزاده والاتبارولی خان سه ساعت تمام گذشته از روز جمعه غره شهر شوال سنه ۱۲۰۳».
«تولد طالع فیروز... شاهزاده والاتبار حسین علی خان چهل و پنج دقیقه قبل از ظهر روز پنجشنبه دوازدهم ذی الحجة سنه ۱۲۰۳».
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی.
۱۸×۲۲سم. ۱۴۳گ. ۱۶س.
(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۰۵)**

۸۰۱

مجموعة الأدعیه **(ادعیه‌ـعربی)**

مجموعه‌ای است از برخی سور قرآن کریم و ادعیه مشهور

آغـــاز: بسـمله الحـمد لله رب العـالمین الرحـمن الرحیم... .

انجام: ...لا اله الّا اللّه محمّد رسول الله علیٌ ولی الله.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ۱۱ـ۱۲ه‍.
دو صفحه پشت برگ آغاز شامل جدول فهرست مطالب است به قلم مشکی و شـنگرف بـه خـط همان کاتب.
صفحه آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و شروع هر قسمت بـا یک سـرسورهٔ مـذهَّب و مرصَّع است. تمام صفحات به قلم‌های چـندگانه زر و لاجورد و مشکی مجدول شده است.
یادداشت‌ها و ادعیه متفرقه بر برگ‌های اضـافی آغاز نسخه دیده می‌شود. چند صـفحه اضـافی پایان نسخه مشتمل بر سلام نامه‌ای است به قلم دیگر.
جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه.
کاغذ: شکری آهارمهره.
قطع: بیاضی. ۹×۱۷سم. ۲۴۱گ. با احـتساب برگ‌های اضافی، ۱۰س. **(ثبت ۳۱۵۰۶)**

۸۰۲

تنقیح مقاله در توضیح رساله **(هیأت‌ـفارسی)**

از: سیّد هبةاللّه حسنی حسینی شیرازی معروف به شاهمیر (ق ۹ه‍).

در شرح رساله هیأت قوشچی است به فارسی.
مؤلف این شرح را به جهت شاگردانش[۱] که هیأت قوشچی را می‌خوانده‌اند نگاشته است.
نک: مجلس، ش ۵۴۲۸و ۲۱۳۴؛ دانشگاه، ۴/ ۹۱۹.

آغاز: بسمله خـوبترین هستیی کـه مـصور نـاطقه عرایس کلام لطایف نظام بر آن وجه مصور سازد... .

انجام موجود: ...تقویم کوکب مأخوذ از آن است یا زائد است یا ناقص و علی ای حـال حـرکه تـقویمی یـا مساوی.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۰ـ۱۱ه‍.
بر پشت برگ آغاز، تملک مهدی بن ابی‌الحسن طباطبایی مورَّخ ۱۲۴۹ه‍ و تـملک مـیرزا سـیّد مرتضی با نقش مهرش.

---

۱. در دیباجه کتاب چنین آمده: «در زمانی که فرزندان ارجمند سعادتمند فتح‌الله علیهم ابواب الکمال... آنرا قرائت می‌کردند...» و همین جـمله دعـائی مـوجب اشتباه فهرست‌نویس ج ۶ مجلس شده که گوید شارح این اثر را برای فرزندش فـتح‌اللـه نگـاشته است. از دیگر آثار شارح می‌توان آداب سلطنت، رساله تـام المقاله در معرفت قبله و شرح تهذیب المنطق را نام برد که در ذریعه ذکر شده است.

نسخه از پایان ناتمام است و چند برگ از آغاز وصالی شده.
تمام صفحات به اقلام چندگانه زر و مشکی و لاجورد مجدول شده در تمام اوراقها سوراخ‌های کرم خورده دیده می‌شود.
ص ۲۵۵ـ۲۶۱ نسخه نانوشته است و ظاهراً برای استدراک سقطات تعبیه شده است.
اکثر صفحات در حاشیه دارای لکه‌های زرد رنگ است. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: دولت‌آبادی.
۱۳×۲۰/۵سم. ۲۰۶گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۵۰۷)

۸۰۳

خلاصة الحساب **(ریاضیات ـ عربی)**

از: بهاءالدین محمّد عاملی (د: ۱۰۳۱ه).
در فنون علم حساب بـه اختصار مرکب بر یک مقدمه و ده باب و یک خاتمه.
نک: ذریعه، ۷/ ۲۲۴.
آغاز: نحمدک یا من لایحیط بجمع نعمه عدد... و بعد فان الفقیر الی الله... یقول ان علم الحساب... .
انجام: ...فاحفظ وصیتی الیك و الله حفیظ علیك.
خط: نستعلیق ممتاز. کاتب: محمّد ابراهیم بن حاجی محمّدتقی. تاریخ کتابت: دوشنبه ۲۹ ربیع الاول ۱۲۶۹ه.
تعلیقاتی منقول از شروح خلاصة الحساب و نیز تعلیقاتی از خود مؤلف با علامت «منه» و ملاّ شریف، و جز آن به سبک چلیپا در هامش صفحات موجود است.
برخی صفحات دارای جداول حساب و رسوم هندی است به قلم شنگرف.
چهار صفحهٔ اضافی پایان دارای یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله اشعاری به فارسی.
جلد: تیماج مشکی یک لایه با جدول.
کاغذ: فرنگی آهار مهره.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۱سم. ۴۴گ. (با برگ‌های الحاقی). ۱۱س. **(ثبت ۳۱۵۰۸)**

۸۰۴

الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از: محمّد بن یعقوب کلینی.
نسخه مورد سخن مشتمل بر کتاب‌های زیر از فروع کافی است به ترتیب: المعیشه، النکاح، الطلاق، عقیقه، العتق و التدبیر و الکتابه، باب الزی و التجمل، المروّة و اللباس.
آغاز: کتاب المعیشه باب دخول الصوفیه علی ابی‌عبدالله علیه السلام و احتجاجهم علیه فیما ینهون الناس عند من طلب الرزق... .
انجام: ...انما کرهت لهذه العلة و لیست هی بحرام تم کتاب الزی و التجمل و المروّة و اللباس... و یتلوه کتاب الدواجن انشاء الله تعالی... و الحمد لله وحده العزیز.
خط: نسخ ممتاز. کاتب: محسن بن سلطان اصفهانی. تاریخ کتابت: ق ۱۲ـ۱۳ه.
تمام صفحات به قلم چندگانه زر و شنگرف و لاجورد و دارای جدول و بـه قلم زر و مشکی دارای کمند است. عناوین به شنگرف.
برگ آغاز دارای وصالی است. پشت برگ آغاز فهرست بخش‌های کتاب به قلم نستعلیق نوشته شده است.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رحلی کوچک. ۱۸×۳۱سم. ۱۵۰گ. ۲۹س. **(ثبت ۳۱۵۰۹)**

۸۰۵

رشح السحاب (حساب ـ عربی)
فی شرح نظم الحساب

از: مولی محسن بن محمّد طاهر قزوینی نحوی (صاحب شرح عوامل).

شرح است بر خلاصة الحساب میرزا قوام‌الدین حسینی.

وی به تاریخ ۱۱۱۸ه از این شرح فراغت یافته است.

نک: ذریعه، ۱۱/ ۲۳۶، مجلس، ش ۶۱۲۲ و ۳۲۶۴.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی قسم بین عباده ضروب نعمائه الجلیه المتوافیه... بالطافه الخفیه المتناسقه... اما بعد فیقول العبد... لما نظم خلاصة الحساب....

انجام: ...و قد تیسّر تألیف هذا الشرح المسمی برشح السحاب فی شرح نظم الحساب... و کان الفراغ... بدار السلطنة قزوین صب الله تعالی علی ذنوب قطانها ذنوب العفو... محمّد و آله المیامین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: جمادی الاولی ۱۲۲۶ه.

بر پشت برگ آغاز سیاه مشق نسخ و نستعلیق و جداولی موجود است. تعلیقات مؤلف بر این کتاب در هامش صفحات با امضای «منه» است.

بر عبارات متن قلم شنگرف کشیده‌اند.

عناوین به شنگرف در متن و گاه در هامش.

برخی صفحات نسخه از جمله ص ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳ و جز آن در هامش دارای رسم‌های هندسی است.

گواهی بلاغ قرائت در هامش انجامهٔ نسخه دیده می‌شود. نیز مهر مربع «من احبّ الحسین احبّ الله» و نیز مهر مربع «محمد بن صادق الحسینی الطباطبائی» دیده می‌شود.

جلد: تیماج مشکی یک لایه با خط کشی ضرب‌دری و جدول.

کاغذ: فرنگی آبی رنگ.

قطع: وزیری. ۱۷×۲۱سم. ۱۳۸گ. ۱۶س.

(ثبت ۳۱۵۱۰)

۸۰۶

عدة الداعی و نجاح الساعی (ادعیه ـ عربی)

از: جمال‌الدین احمد بن فهد حلّی (د: ۸۴۱ه).

در آداب دعا و لوازم آن.

آغاز موجود: اجبته و انما اؤخر دعوته و هی معلّقه و قد استجبتها حتی تتمّ قضائی....

انجام موجود: ...و منع الخلق کلّهم رزقه فلم یخص بذلك موموناً دون کافر.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

برگ الحاقی آغاز یادداشت‌ها و ابیاتی به عربی را در بر دارد.

یک برگ الحاقی در پایان نسخه وجود دارد مشتمل بر ابیاتی از یک منظومه تعلیمی از احمد بن ارسلان با این آغاز:

بسم‌الله الرحمن الرحیم رب یسر و اعن یا کریم
الحمد لله ذی الجلال و شارع الحرام و الحلال

قطع: ۱۰/۵×۱۶/۵سم. ۱۵۷گ. ۱۵س.

جلد: تیماج سرخ.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره. **(ثبت ۳۱۵۱۱)**

۸۰۸

اکمال‌الدین و اتمام النعمه (کلام ـ عربی)
=کمال‌الدین و تمام النعمه

از: شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی قمی (د: ۳۸۱ه).

در اثبات غیبت امام عصر و آنچه بدان مربوط است.

این کتاب چند بار به چاپ رسیده است از جمله سال‌های ۱۳۰۱، ۱۳۱۰ و ۱۳۸۷ه در تهران.

نک: ذریعه، ۲/۲۸۳؛ مشار عربی، ۷۵۵.

آغاز: الحمد لله الواحد الاحد الفرد الصمد الحی ....
انجام: ...کذلک یطبع الله علی کل قلب متکبر جبار.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۱ـ۱۲ه.
۲ صفحه از آغاز و ۶ صفحه از پایان به خط نسخ خوش و روشن نونویس و از ق ۱۳ـ۱۴ه است.
چند برگ از آغاز دارای وصالی است و لکه‌های زرد بر چند برگ آغازین نسخه دیده می‌شود
نسخه جای سخن تصحیح شده و در حواشی استدراک سقطات دیده می‌شود.
قطع: رحلی. ۲۱×۳۲سم. ۱۷۷گ. ۲۷س.
جلد: تیماج نیلی.
کاغذ: ترکی بغدادی. **(ثبت ۳۱۵۱۳)**

۸۱۰

آسمان **(نجوم ـ فارسی)**

اصل متن به فرانسه از آمره کلیمان.

ترجمه از: میرزا عبدالغفار منجم اصفهانی نجم‌الملک (استاد دارالفنون).

در علم نجوم و صور فلکی و به نام اصول نجوم طبیعی است که به سال ۱۲۹۴ه در پاریس به چاپ رسیده است و مترجم این کتاب را به دستور ناصرالدین شاه قاجار به سال ۱۳۰۰ه به فارسی برگردانده است.

وی به سال ۱۳۱۲ه این ترجمه را برای چاپ آماده کرد که نسخه مورد سخن همان است ولی به گفتهٔ صاحب ذریعه (به نقل از بدایة النجوم) مترجم موفق به چاپ آن نشده است.

نک: ذریعه، ۱/ ۳۵؛ مجلس، ش ۱۵۱؛ منزوی، ۱/ ۲۰۳.

آغاز: بسمله حمدله... و بعد چنین گوید بنده جانی ابن الفاضل الکامل... که چون از آن اوان که تخت سلطنت....

انجام: ...بمرور دهور منفصل گشته و هر جزو عزلتی گزیده است و السلام ختم بخیر.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: نهم رجب ۱۳۱۴ه. این نسخه برای چاپ کتاب تعبیه شده و بر پشت برگ آغاز، چنین آمده:
«آسمان ترجمه اصول نجوم طبیعی از تألیفات آمده کلیمن چاپ پنجم که نسبت به چاپ سابق خیلی افزوده شده و اسلوب تازه گرفته و مشتمل است بر ۶۴ عدد نقشه بزرگ که ۲۲ ورق آن رنگین است و بر ۳۶۱ اشکال که در متن مدرج شده منطبعه پاریس فی سنه ۱۲۹۴ مترجم...».
محل نصب تمام نقشه‌ها و صور در نسخه نانوشته باقی مانده است.
جلد: تیماج سیاه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رحلی. ۲۱×۳۴/۵سم. ۳۸۴گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۵۱۵)

۸۱۱

تحریر اقلیدس **(هندسه ـ عربی)**

از: خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۶۷۲ه).
در شرح اصول الهندسه و الحساب اقلیدس.
نک: ذریعه، ۳۷۹/۳.
خط: نسخ. کاتب: محمّد مهدی بن محمّد طالب. تاریخ کتابت: ۷ ربیع الاول ۱۱۱۳ه. مکان کتابت: شیراز.
بر پشت برگ آغاز، تملک محمّد بهاءالدین بن محسن العاملی است با مهرش که نقش تاریخ ۱۱۱۹ه را دارد و تملک محمّد حسن بن محسن مورّخ ۱۲۸۸ه و چند تملک که پاک شده.
تعلیقاتی بر حواشی اکثر صفحات با علامات زیر وجود دارد:
«ه ح ی، ج ی، لمحررها محمّد حسن، ظ ه، ه ش، ه ه».
جلد: تیماج قرمز با حاشیه زرکوب.

کاغذ: اصفهانی.
۱۱/۵×۲۰/۵سم. ۲۱۴گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۵۱۶)

۸۱۲

التحصیل **(فلسفه ـ عربی)**

از: ابوالحسن بهمنیار بن مرزبان آذربایجانی (د: ۴۵۸ه).

در منطق و فلسفه. وی چنانچه در دیباجه اشاره می‌کند این کتاب را برای دایی‌اش رئیس ابومنصور بهرام بن خورشید بن کیار نگاشته است.

این کتاب به تصحیح مرحوم استاد مرتضی مطهری طی انتشارات دانشگاه تهران دو بار به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۳/ ۳۹۵. مجلس، ش ۱۹۹۶، ۱۷۱۵، ۵۳۲۸، ۱۳۹۲ سنا.

آغاز: الحمد لله رب العالمین و هو حسبنا و نعم المعین قال بهمنیار... فانی محصل فی هذه الرسالة للخال... بهرام بن خورشید....

انجام: ...فهذا القدر من الحکمه اذا احکم سهل السبیل الی ما بعده من التدقیق و التفصیل.

خط: نسخ تحریری. کاتب: علاءالدین بن شیخ کمال‌الدین بن شیخ کمال. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
کاتب خود را چنین توصیف می‌کند: «نبیره حضرت غوث العالم مخدوم شیخ بهاء والد ذکریا اسدی القریشی سلسله سهروردی (کذا)».
پشت برگ پایان اجازه‌ای است از شیخ بهائی به خط خود او مورَّخ ۱۰۲۱ه به یکی از شاگردان که این نسخه را بر او خوانده است و تصریحی به نام شاگرد نشده است.
صورت اجازه: «بسم الله الرحمن الرحیم بلغ السید الاجل التقی الفاضل الزکی وفقه الله لارتقاء ارفع مدارج الکمال برهة من هذا الکتاب سماعاً لدیّ و فیه اجزت له ان یروی جمیعها عنی لکل من هو اهل لها حرره اقل الانام محمّد المشتهر ببهاءالدین العاملی عامله الله بلطفه الخفی سنه ۱۰۲۱».
بر پشت برگ آغاز، طلسمی است منسوب به حضرت علی(ع) برای توفیق خواندن کتاب به قلم محمّد رضا قمی مورَّخ ۱۱۰۴ه و دیگر یادداشت‌های متفرقه. بر پشت برگ اضافی آغاز ابیاتی وجود دارد.
نسخه جای سخن به دقت تصحیح شده و استدراک سقطات در حواشی صفحات دیده می‌شود و تعلیقات پراکنده‌ای به نقل از شرح حکمة الاشراق، اساس الاقتباس، نقد الاصول و غیره در حواشی موجود است.
بر پشت برگ پایان تملکی است با مهری به نقش «و افوض امری الی الله عبده عبدالله».
جلد: تیماج زرشکی.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۴×۲۴/۵سم. ۲۹۷گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۵۱۷)

۸۱۴

دلائل الخیرات و شوارق الانوار فی ذکر الصلاة علی النبیّ المختار **(ادعیه ـ عربی)**

از: شیخ ابوعبداللّه محمّد بن سلیمان بن ابی‌بکر جزولی (د: ۸۵۴ه).

در چگونگی صلوات بر رسول اللّه(ص) مستخرج از روایات.

نک: مجلس، ش ۱۲۳۳۱ و ۷۴۲۳/۱.

آغاز موجود: و هکذا ذکره عروة بن الزبیر رضی‌الله عنه قال دفن رسول‌الله صلی الله علیه و سلم فی السهوة....

انجام موجود: ...صلی الله علی سیدنا و مولانا

محمّد و علی آله و صحبه و سلم تسلیما.
خط: نسخ مغربی. تاریخ کتابت: ق ۱۴ـ۱۳ه.
نسخ از آغاز و انجام افتادگی دارد و نـظم اوراق در صحافی رعایت نشده است.
بر پشت برگ آغاز و انجام نسخه تصویری است از منبر و محراب حضرت رسول(ص) به دو شیوه جداگانه.
جلد: تیماج سیاه.
کاغذ: فرنگی.
۱۱/۵×۱۶/۵سم. ۱۱۰گ. ۱۱س.
(ثبت ۳۱۵۱۹)

۸۱۵

شرح اصول الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از: صدرالمتألهین محمّد بـن ابـراهـیم شـیرازی (د: ۱۰۵۰ه).
وی کتاب عقل، توحید، و حجة از اصـول کـافی را شرح کرده و به تاریخ ۱۰۴۴ه در شـیراز از تألیـف آن فراغت یافته است. این کتاب دو بار در تهران بـه چـاپ سنگی رسیده است از جمله ۱۲۸۲ه.
نک: ذریعه، ۱۳/ ۹۹؛ مشار عربی، ۵۴۱.
آغاز: سبحانک اللهم و بحمدک توحدت فی ذاتک فحسر عن ادراکک... اما بعد فلما کان المقصود الاول من بعثة الانبیاء ...
انجام موجود: ...بحرین عظیمین من بـحار عـلوم المکاشفه کل عنهما.
خـط: نسـتعلیق تـحریری. کـاتب: عـلی بـن عبدالغالب فیروزآبادی. تاریخ کتابت: ۱۰۸۵ه.
دو برگ الحاقی آغاز نسخه شامل یادداشت‌ها و آیاتی است به خط سیّد مـحمّد طـباطبایی پـنج برگ آغاز دارای وصالی است.
نسخه از پایان نانوشته باقی مانده.
جلد: تیماج قرمز با حاشیه زرکوب.
کاغذ: اصفهانی.
۱۵×۲۶. ۳۲۹گ. ۲۹س. **(ثبت ۳۱۵۲۰)**

۸۱۶

عین الیقین = الأنوار و الأسرار **(فلسفه عربی)**

از: مولی محسن فیض کاشانی (د: ۱۰۹۱ه).
مشتمل بر یک مقدمه و دو «مقصد».
این کتاب چند بار به چاپ رسیده است از جمله به سال‌های ۱۳۰۳ و ۱۳۱۱ و ۱۳۱۳ه در تهران.
نک: مجلس، ش ۵۸۸۱؛ مشار عربی، ۶۴۲.
آغاز موجود: و الاول ظل للثانی ینتزع فی الوجود من نفس ذاته بذاته ...
انجام موجود: ...وقیظه فی اوقاتهما و اختلاف ثماره و تنوّع اشجاره و مجی.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.
یک سـطر از آغـاز زائـد بـوده و خـطی بـر آن کشیده‌اند و قدری از سطر پایان آسیب دیـده و ناخوانا است.
تمام صفحات به قلم زر و لاجورد مجدول شده.
حواشی تمام صفحات دارای بیدخوردگی است.
تعلیقاتی از مصنف با علامت «منه دام فیضه» و برخی «منه طاب ثراه» دیده می‌شود که از عـین خط فیض نقل شده است. عناوین در حواشی به قلم شنگرف و نسخ است.
جلد: تیماج قهوه‌ای با حاشیه منگنه.
کاغذ: دولت‌آبادی آهارمهره.
۱۶/۵×۲۵/۵سم. ۱۷۰گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۵۲۱)

۸۱۷

معانی الاخبار **(حدیث ـ عربی)**

از: شیخ صدوق محمّد بن علی بن بابویه قمی.

نک: مجلس،ش ۳۳۶، همین فهرست.
خط: نسخ. کاتب: حسن بن شاه نظر قنقری.
تاریخ کتابت: ۱۰۶۸ه.
تعلیقاتی در حواشی صفحات بدون علامت وجود دارد. استدراک سقطات در حواشی برخی صفحات وجود دارد. بر پشت برگ آغاز، حدیثی است در باب بریدن جامه در روزهای مختلف هفته به قول رسول اللّه(ص) و بر پشت برگ پایان، یادداشتی است در باب انواع موجودات و دو بیت مطابق آن معنی.
بر پشت آخرین برگ اضافی وجه تسمیه ماه‌های قمری است به نقل از تفسیر گازر.
جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۱۹سم. ۲۱۰گ. ۱۸س. **(ثبت ۳۱۵۲۳)**

۸۱۹

الصحیفة الثالثة **(ادعیه ـ عربی)**
=الدرر المنظومة المأثورة

از: میرزا عبداللّه افندی بن میرزا عیسی تبریزی اصفهانی (د: ۱۱۳۰ه).
در جمع ادعیه منسوب به امام علی بن الحسین(ع) که در صحیفهٔ اولی و ثانیه نیامده است.
مرحوم میرزا حسین محدث نوری مقدمه مفیدی مورّخ ۱۲۸۹ه بر این کتاب نگاشته که نکات مهمی را در باب مؤلف و تألیفات او به نقل از اجازه سیّد عبداللّه بن نورالدین جزائری در آن بیان داشته است. نسخه جای سخن این مقدمه را در بر دارد.
اثر جای سخن به سال ۱۳۱۴ه در ایران به چاپ رسیده است.
نک: ذریعه، ۱۳۸/۸؛ اعیان الشیعه، ۶۴/۸.
آغاز مقدمه: الحمد لله و الصلوة... اعلم یا اخی رزقک الله تعالی سعادة الدارین ان مصنف هذا الکتاب الشریف....
انجام مقدمه: ...فسینجز الله رجلا من بنی المروان بذل المؤنه حتی تمت انتهی حرره مذنب المسیحاء حسین بن محمّد تقی النوری الطبرسی فی محرم ۱۲۸۹.
آغاز: الحمد لله الذی جعل الدعوات اللطیفه الشامله... فیقول... ان وفور الادعیه المأثوره....
انجام: ...قال علی بن الحسین علیهما السلام اذا و الله لا یزول حتی تقضی جاجته انشاء الله.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲ صفر ۱۲۹۸ه.
دارای دو سرلوح مذهَّب و مرصَّع است تمام صفحات به قلم زر و لاجورد و سیاه مجدول شده و به قلم سیاه دارای کمند است. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج عسلی با عطف و حاشیه مشکی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۷/۵×۱۲سم. ۱۷۰گ. ۱۲س. **(ثبت ۳۱۵۲۴)**

۸۲۲

تحفة الاخوان **(تفسیر ـ عربی)**
فی تقویم الایمان

کتابی است مشتمل بر اخبار وارده در تفسیر برخی آیات قرآن کریم که مشتمل بر مدح اهل بیت(ع) و ذم دشمنان ایشان است و به مناسبت به مواعظ و قصص نیز پرداخته شده.
در انتساب این کتاب به مؤلف اختلاف است برخی آن‌را از محمّدسعید مرندی می‌دانند و برخی از شیخ فخرالدین طریحی.
با توجه به اینکه تحفة الاخوان مرندی در دست است و علاوه بر اینکه به زبان فارسی است مطالبی جز این دارد. انتساب کتاب به مرندی صحیح نیست.
نک: ذریعه، ۳/ ۴۱۴؛ مرعشی، ۱۰/ ۳۵۷؛ مجلس، ش ۵۵۷ سنا.
آغاز: بسمله الحمد لله المتفضل الوهاب المبین من

عباده اولی الالباب... احببت ان اجمع کتاباً موجزاً فی تفسیر بعض الایات... .

انجام: ...و یدخلنا الجنة فی زمرتهم انّه بالاجابة جدیر و هو علی کل شیءٍ قدیر.

خط: نسخ. کاتب: عبداللّه بن محمّد بن حسین.
تاریخ کتابت: ۷ جمادی الاولی ۱۱۲۴ﻫ.
بر پشت برگ آغاز، یادداشت‌های پراکنده‌ای وجود دارد. در صدر صفحه آغاز، عنوان کتاب را به قلم شنگرف چنین نوشته‌اند: «تحفه الاخوان فی تفسیر بعض آیات القرآن».
چند برگ از آغاز نسخه وصالی شده است.
جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده با عطف و حاشیه تیماجی عسلی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۲×۲۱/۵سم. ۱۸۸گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۵۲۷)

۸۲۶

تحریر أُکر مانالاوس و الاشکال الکریّة (هندسه ـ عربی)

از: خواجه نصیرالدین طوسی.
مشتمل بر سه مقاله.
شماری از دانشمندان بر این کتاب تعلیقه زده‌اند که از جمله می‌توان افراد زیر را نام برد:
مولی محمّد باقر یزدی صاحب عیون الحساب، محمّد علی قاینی، میرزا عبداللّه معلم میر مرتاض، میرزا نصیر طبیب رشتی و میرزا هدایت‌اللّه بن عنایت‌اللّه که تعلیقات افراد نامبرده در حواشی صفحات نسخه جای سخن دیده می‌شود.
این کتاب به همراه چند اثر هندسی خواجه نصیر تحت عنوان تحریر الاکرات و المتوسطات به سال ۱۳۰۴ﻫ در طهران به چاپ رسیده است.
نک: ذریعه، ۳/ ۳۸۴؛ مشار عربی، ۱۶۳.

آغاز: بسمله اقول بعد حمد الله و الثناء علیه بما یلیق به و الصلوة علی محمّد و آله... و اقول هذا الکتاب مشتمل علی ثلث مقالات... .

انجام: ...فان الکلام فی هذا الشکل لم یتعلق... و هذا آخر الکتاب و قد فرغت من ایضاح مسائله و تحریر مطالبه فی الحادی و العشرین من شعبان المعظم سنه ثلث و ستین و ستمائه الهجریه علی مهاجرها آلاف السلام و التحیه و صلی اللّه علی محمّد و آله و اصحابه.

خط: نستعلیق. کاتب: میرزا عبداللّه معلم ریاضی (د: ۱۳۱۱ﻫ). وی از اساتید ریاضی ق ۱۳ﻫ و از شاگردان محمّد علی قاینی است که در تهران به تدریس ریاضیات اشتغال داشته است. بر برگ اضافی آغاز نسخه یادداشتی است از جلال‌الدین طهرانی مورَّخ ۱۳۵۰ﻫ مشتمل بر شرح حال میرزا عبداللّه کاتب نسخه.
بر پشت برگ آغاز، قطعهٔ عکسی است از کاتب با یادداشت‌هایی از سیّد جلال نامبرده مورَّخ ۱۳۵۰ﻫ و بنا به یادداشت برگ اضافی این عکس در آلبوم خاندان طباطبایی سنگلجی موجود بوده و به دستور مرحوم سیّدصادق طباطبایی به نسخه الحاق شده تمام صفحات دارای جدول به قلم‌های چندگانه زر و لاجورد و مشکی و کمند به قلم زر و مشکی است.
جلد: تیماج مشکی با حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهرهٔ شیشه‌ای.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۵/۵سم. ۴۴گ (با برگ‌های الحاقی). ۲۳س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۲۹)**

۸۲۷

الملخّص فی المنطق و الحکمه (منطق و فلسفه ـ عربی)

از: فخرالدین محمّد بن عمر رازی (د: ۶۰۶ﻫ).

در منطق و فلسفه بخش منطق مشتمل بر یک مقدمه و دو جمله و بخش حکمت در سه کتاب ۱. امور عامه ۲. جواهر و اعراض ۳. علم الهی.

وی در توصیف کتابش گوید: «ان کتابنا هذا یشتمل علی ملخّص ابحاث المتقدمین و محصل آراء الاولین مع زیادات نفیسه من قبلنا». مؤلف تفصیل مطالب را به کتاب دیگرش با تعبیر «کتابنا الکبیر» احاله می‌کند.

نسخ دیگری از این کتاب در کتابخانه‌های ملّی، دانشگاه تهران و ملک وجود دارد که همهٔ آنها نواقصی دارد و نسخهٔ جای سخن نسخه‌ای کامل است که از همهٔ نسخ یاد شده کهن‌تر است و چند سالی بعد از درگذشت مؤلف کتابت شده.

نجم‌الدین دبیران شرح مفصلی بر این کتاب به نام المنصص نگاشته که نسخه کاملی از آن دراین کتابخانه جزء مجموعه طباطبایی به ش ۸۵۶ و نسخه دیگری در ملک به ش ۱۱۱۹ وجود دارد.

اثیرالدین ابهری (م) حواشی بر این کتاب دارد که حاج خلیفه از آن نام می‌برد و حاشیهٔ بر ملخص به ش ۱۵۳۷۶ در این کتابخانه وجود دارد که شاید همین حاشیه ابهری باشد.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۱۹؛ ملّی ۱۱/ ۶۶۹؛ ملک، ۱/ ۷۲۸؛ دانشگاه، ۳/ ۳۷۷.

آغاز: بسمله اما بعد حمد من یستحق الحمد لوجوب وجوده و یستوجب الشکر لکمال جوده... ان کتابنا هذا یشتمل علی ملخّص ابحاث المتقدمین و محصل آراء الاولین ....

انجام: ...اما القول بالمختار مع القول ینفی الحسن و القبح و انه یقال لایسأل عما یفعل و هو الحق المبین و الدین المتین ولیکن هذا آخر کلامنا فی هذه المساله و به تم الکتاب.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ذی القعده ۶۲۵ه.
مکان کتابت: دمشق.

تمام اوراق نسخه در محل ته‌بندی وصالی شده است. نسخه‌ای است تصحیح شده و استدراک سقطات و بدل نسخه‌ها در حواشی صفحات وجود دارد و گواهی تصحیح و مقابله نیز در ذیل نسخه با این عبارت دیده می‌شود:
«قابلت هذه النسخه ثلاث مرات و صححتها بقدر الامکان و الله اعلم».

بر پشت برگ آغاز، نام کتاب به خط همان کاتب دیده می‌شود.

تملک سلیمان بن عبداللّه و عبدالحسین بن حسین الحسینی و یادداشت‌های پراکنده بر همان صفحه وجود دارد. عناوین به شنگرف.

در ذیل نسخه یادداشتی است گویا از فرهاد میرزا حاکی از تردید در اینکه تاریخ کتابت نسخه ۶۱۵ است یا ۶۲۵ه.

جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: خشتی. ۱۷/۵ × ۲۰/۵ سم. ۱۲۴گ. ۲۸ س. **(ثبت ۳۱۵۳۲)**

۸۲۸

منتهی الادراک فی مدرک الافلاک (هیأت ـ عربی)

از: مولی شمس‌الدین محمّد بن احمد خفری (د: ۹۴۲ه).

این کتاب در حقیقت به منزله شرحی است[1] بر تحفهٔ شاهیه قطب‌الدین شیرازی مشتمل بر ۴ مطلب:

۱. در مقدمات.
۲. هیأت اجرام علوی.
۳. هیأت زمین و تقسیمات جغرافیایی.

---

۱. صاحب ذریعه گوید که این کتاب در مقابل نهایة الادراك قطب‌الدین شیرازی نوشته شده ولی مأخذ این سخن به دست نیامد.

۴. ابعاد و مقادیر اجرام فلکی.
نک: ذریعه، ۲۳/ ۹؛ مجلس، ش ۶۳۵۲.
آغاز: بسمله تبارك الله سبحانه ما اعظم شانه و اجلّ سلطانه هو ذوالعرش الاعلی... اما بعد فیقول الفقیر... لمّا کان اجلّ العلوم شأناً و اوضحها بیاناً ....
انجام: ... ثم القمر ثم عطارد و هو اصغر الکواکب قدراً و الله اعلم بحقایق الامور هذا آخر الکتاب.
خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۰ ـ ۱۱ه.
برگ آغاز قدری آسیب دیده و بر پشت آن یادداشت‌ها و ابیات پراکنده‌ای وجود دارد.
چهار برگ پایان نونویس‌تر از باقی نسخه است و ظاهراً از ق ۱۲ه است.
در ذیل نسخه یادداشت‌هایی وجود دارد از جمله: «تاریخ وفات مولانای اعظم اکرم مولانا شمس‌الدین محمّد الخفری نوّرالله مرقده روز یکشنبه ۲۸ ماه صفر سنه ۹۴۲ هجریه قبرش در کاشان خارج درب عطا در حوالی مقبره مقصود بیک در زمین خواجه مظفر مخدوم».
جلد: تیماج زرشکی با حاشیه زرکوب.
کاغذ: سمرقندی.
۱۲×۲۱/۵سم. ۱۸۷گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۵۳۳)

۸۲۹

روضة الکافی (حدیث ـ عربی)
از: ثقة الاسلام محمّد بن یعقوب کلینی (د: ۳۲۸ه).
نک: مجلس، ش ۶۸۳.
آغاز: بسمله کتاب الروضه من الکافی محمّد بن یعقوب الکلینی قال حدثنی علی بن ابراهیم عن... انّه کتب بهذه الرساله الی اصحابه ....
خط: نسخ. کاتب: حسن الصالحی بن حاجی هلال. تاریخ کتابت: ۱۰۷۹ه.
بر پشت برگ آغاز، وقف نامه‌ای است مورَّخ رمضان ۱۱۱۰ه که به موجب آن حاج جعفر خلف حاج میرزا حسین عرب چاولی، کلّ کتاب کافی (اصول، فروع و روضه) را بر مردم قم وقف عام کرده است و تولیت آن‌را به حاجی‌عرب واگذار نموده است.
علامت وقف در تمامی برگ‌ها تکرار شده. اکثر اوراق از آغاز و انجام نسخه وصالی شده.
تعلیقات فراوانی به نقل از منابع متعدد چون النهایه و الوافی و با علامت اختصاری «م ص، ص ق» و غیره در حواشی صفحات دیده می‌شود.
عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج نیلی.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: رحلی. ۱۹×۲۹/۵سم. ۱۰۶گ. ۲۷س.
(ثبت ۳۱۵۳۴)

۸۳۰

المصباح = جُنة الامان الواقیة و جَنّة الامان الباقیة (ادعیه ـ عربی)
از: شیخ تقی‌الدین ابراهیم بن علی کفعمی (د: ۹۰۵ه).
در ادعیه مأثوره.
خود مؤلف حواشی بر کتاب دارد و به موازاة برخی چاپ‌های مصباح به چاپ رسیده است.
نک: ذریعه، ۶/ ۵۷.
آغاز: الحمد لله الذی جعل الدّعاء، سلّماً یرتقی به اعلی مراتب المکارم ....
انجام: ... محمّد رسوله العالم العلم الطهر و آله الانجم الزهر و شرف و کرّم و عظّم و سلّم.
خط: نسخ ممتاز. کاتب: محمود بن محمّد باقر جزینی قهپایی. تاریخ کتابت: ۱۰۷۱ه.
صفحه آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و تمام صفحات دارای جدول و کمند به قلم

زر و مشکی است. عناوین به شنگرف.
برخی صفحات به مناسبت دارای جدول‌بندی به قلم زر در متن است. حواشی مؤلف در حاشیه به قلم کاتب وجود دارد.
جلد: تیماج ساغری مشکی با حاشیه زرین عطف و حاشیه تیماج مشکی با آستر تیماج قرمز.
کاغذ: دولت‌آبادی.
قطع: رحلی کوچک. ۱۶/۵ × ۳۰سم. ۲۴۴گ. ۲۴س. **(ثبت ۳۱۵۳۵)**

۸۳۱

الایضاح فی شرح المقامات **(ادب ـ عربی)**

از: ابوالفتح ناصر بن عبدالسید مطرزی (د: ۶۱۰ھ).

شرحی مزجی است بر مقامات محمّد بن قاسم حریری (د: ۵۱۶ھ) با مقدمه‌ای در علم بلاغت مشتمل بر چند فصل.

شارح در پایان گوید که پاره‌ای از این شرح را بر «صدر کبیر علّامه» فرو خواندم پسندید و گفت که مشکلات کشاف را گشوده‌ای. در حاشیه نسخه جای سخن به قلم متأخرتری چنین آمده است که مقصود از صدر «جاراللّه زمخشری» است

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۷۸۷؛ مرعشی، ۱۱/ ۱۱۲.

آغاز: الحمد لله المحمود علی جمیع الآلاءِ المشکور بحسن البلاء... و بعد فانی لم ار فی کتب العربیه ....

انجام: ...ما لقیت فیه من العناو احمد لله علی آلایه (کذا) المتظاهره و اصلی علی محمّد و عترة الطاهره و اسلم تسلیماً کثیراً.

خط: نسخ. کاتب: خضر بن بهادر معروف به برسق الشمسی. تاریخ کتابت: ۷۵۰ھ.
بر پشت برگ آغاز، تملکی است از محمّد طبری مکتوب در قسطنطنیه و نیز یادداشت دیگری است در ترجمه مطرزی به نقل از وفیات الاعیان و نیز ابیاتی در توصیف کتاب الایضاح وی.
دو صفحه آغاز به قلم زرین مجدول گردیده. ذیل رقم کاتب قطعه‌ای است به خط کاتب که آنها را از خط علّامه احمد بن محمّد بن مظفر رازی نقل کرده آخرین بیت آن چنین است:

اداه حریراً و الحریری حاکه
و طرّزه الشیخ الامام المطرّزی

در حاشیهٔ صفحهٔ پایان گواهی مقابله به قلم نسخ دیده می‌شود. در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی است با علامت اختصاری «۱۲» دیده می‌شود.
بر پشت برگ پایان، قطعه‌ای است از عبیداللّه بن طاهر که به ابوالقاسم عبداللّه بن سلیمان بن وهب نگاشته است با این آغاز:

لمّا بلغت الذی کنّا نوملّه
واستحکمت فرحتی و ارتاح آلافی

و نیز دو بیت زیر از ابن الخطیب مغربی:

و لمّا رأت عزمی حثیثاً علی السهی
و قد شاهدت صبری علی موقف البین
بکت بصحاح الجوهری عیونها
فعارضت من دمعی بمختصر العین

جلد: تیماج سیاه.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: رحلی کوچک. ۱۸/۵ × ۲۷/۵سم. ۱۲۲گ. ۲۳س.
(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۳۶)**

۸۳۴

مکاتیب قطب محیی **(عرفان ـ فارسی)**

از: قطب‌الدین عبداللّه بن محیی‌الدین‌شیرازی (ق ۱۰ھ).

مجموع نامه‌هایی است که قطب برای مریدان نگاشته و تعداد آنها ۵۷ عدد است.

این کتاب به سعی میرزا احمد نائب الولایه ذهبی تبریزی تحت عنوان کفایة المؤمنین و مکاتیب چاپ شده.

نک: ذریعه، ۲۲/ ۱۳۶؛ مشار فارسی، ۴/ ۴۹۰۲؛ مرعشی، ۱۰/ ۷۱.

آغاز: بسمله من عبدالله قطب بن محیی الی الاخوان الالهیین... و بعد فلمّا انعم الله علی اخواننا بما یسّر لهم من الاجتماع و الانفراد بارض اخوان‌آباد....

انجام موجود: ...زیادتی توکید و تثبیت مقصود است و انه الموفق و هو مفیض الخیر و الجود و السلام علیکم.

خط: نستعلیق خوش. تاریخ کتابت: ق ۱۰ـ ۱۱ه.

صفحه آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است. برگ آغاز دارای وصالی است همهٔ اوراق دارای جدول است به قلم چندگانه زر و لاجورد.

جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج زرکوب و آستر با ترنج و نیم ترنج مذهَّب با زمینه لاجورد و شنگرف.

کاغذ: دولت‌آبادی.

۱۶×۲۸/۵سم. ۲۲۹گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۵۳۹)

۸۳۶

شرح دیوان المتنبّی (ادب ـ عربی)

شارح: ابوالحسن علی بن احمد واحدی نیشابوری (د: ۴۶۸ه).

بر دیوان ابوالطیب احمد بن حسین متنبی (د: ۳۵۴ه).

نسخه جای سخن مشتمل بر جزء اول این شرح است. احمد بن محمّد بن حسن کواکبی (مفتی قسطنطنیه در ق ۱۱ه) تعلیقاتی بر این شرح دارد که نسخه جای سخن آنها را به خط نویسنده در بردارد.

این شرح به تاریخ ۱۲۷۱ه در بمبئی به چاپ سنگی رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۸۰۹؛ مشار عربی، ۵۴۸؛ معجم المؤلفین، ۲/ ۹۰.

آغاز: بسمله الحمد لله علی سوابع النعم و له الشکر علی دلائل القسم... اما بعد فانّ الشعر ابقی کلام و احلّی نظام و ابعده مرمیً....

انجام: ...و هذا مثل معناه یسهل علیه ما یشق علی غیره فالمرتقی الصعب له حذور سهل.

خط: نسخ کهن. تاریخ کتابت: ق ۷ه و برگ‌های پایانی آن به قلم نسخ متأخر است مورَّخ ۱۲۶۵ه.

برگ اضافی اول وصالی شده و بر پشت آن یادداشت زیر به قلم نسخ کهن دیده می‌شود: «عرض هذا الکتاب علی امام الثابت بحماة حسبما رسم به و هو الشیخ الامام العروة شیخ الشیوخ شمس ابی‌عبداللّه محمّد بن الصفدی» و نیز ابیاتی به عربی در مدح حسین پاشا مورَّخ ۱۰۰۱ه و نیز تملك جعفربن علی تبریزی.

بر برگ اضافی آغاز و پشت برگ آغاز فهرست مندرجات کتاب به قلم نسخ کهن وجود دارد. بر پشت برگ آغاز، یاداشت‌های تملک از افراد دیده می‌شود: ابراهیم بن العمر الحنفی مورَّخ ۸۵۷ه، محمّد بن عمر بن النصیبی الشافعی[1] از اعلام ق ۹ه و از قضاة دمشق و حلب، عمر بن داود بن شیخ سلمان فارسی، رستم بن احمد شیروانی، محمّد طرسوسی، محمّد سلیم کاتب محرّم ۱۱۱۵ه.

جلد: تیماج قهوه‌ای، حاشیه و عطف زرد.

کاغذ: سمرقندی.

۱۸×۲۵/۵سم. ۴۷۳گ. ۲۴س.

(← تصویر) (ثبت ۳۱۵۴۱)

---

۱. اعلام زرکلی ۶/ ۳۷۵.

۸۳۷

حلبة الکمیت فی الادب و النوادر (ادب ـ عربی)

از: شمس‌الدین محمّد بن الحسین النواجی القاهری الشافعی (د: ۸۵۹ه).

مشتمل بر ۲۵ باب در اوصاف خمر و ندیم و ساقی و از این قبیل و یک خاتمه در توبه و مذمت خمر.

این کتاب به تاریخ ۱۲۷۶ه در بولاق و ۱۲۹۹ه در مطبعة الوطن به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۶۸۷؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۸۷۲.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی ادار کؤوس الادب علی اهل الذوق فمالوا طرباً بقهوة الانشاء... و بعد فقد سألنی من امره مطاع....

انجام:

قد قطف اللذة فی شبابه

بجهله فاغفر له ما قد جنا

خط: نسخ خوش. کاتب: محمّد کاظم بن‌صادق دزفولی. تاریخ کتابت: ۱۲۷۱ه.

عناوین به شنگرف.

جلد: ساغری مشکی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رحلی. ۱۹×۳۱. ۲۸۶گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۵۴۲)

۸۳۹

شرح نهج البلاغة (نهج البلاغه ـ عربی)

شارح: عبدالحمید بن ابی‌الحدید معتزلی (د: ۶۵۵ه).

نسخهٔ جای سخن از جزء یازدهم تا بیستم از این شرح را در بر دارد.

نک: مجلس، ش ۲۴۸، فهرست حاضر.

آغاز: بسمله الحمد لله الواحد العدل الاصل و من کلام له علیه السلام ایها الناس انما الدنیا... ذکر ابوالعباس محمّد بن یزید المبرد فی الکامل....

انجام: ...ان یصون وجهی عن المخلوقین و یکف عن عادیة الظالمین و حسبنا الله وحده... و لله الحمد کما هو اهله حمداً دائماً لاانقضاء له و لانفاد.

خط: نسخ روشن. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

بر پشت برگ آغاز، ابیاتی است منسوب به امام علی(ع) به قلم نستعلیق.

تمام نسخه جای سخن به دست مولی‌مسیح فسائی فیلسوف ق ۱۱ه تصحیح شده و گواهی تصحیح به خط وی ذیل هر یک از اجزاء نسخه دیده می‌شود. اولین گواهی مورَّخ ۱۰۸۸ه و آخرین آنها مورَّخ ۱۰۹۶ه است.

استدراک سقطات در حواشی برخی صفحات دیده می‌شود. تعلیقات متفرقه‌ای با علامات «م س، ق، م س ط» و برخی نیز امضای «حسین علی زنگنه فرزند شیخ علی خان» در حواشی برخی صفحات دیده می‌شود.

تمام صفحات به قلم زر و مشکی مجدول گردیده است. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک منقش.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: رحلی ۱۸/۵×۳۰سم. ۴۵۴گ (بدون برگ‌های الحاقی). ۲۹س. **(ثبت ۳۱۵۴۴)**

۸۴۰

وفیات الأعیان (تراجم ـ عربی)

از: شمس‌الدین احمد بن محمّد بن خلّکان اربلی (د: ۶۸۱ه).

شرح حال حدود هشتصد و پنجاه نفر از اعیان و دانشمندان است.

مؤلف به تاریخ ۶۶۹ه از نگارش کتاب فراغت یافته است.

نسخه جای سخن مشتمل بر جلد دوم کتاب است و از احوال ابوسعید مهلب بن ابی‌صفره تا پایان کتاب را در بردارد.

این کتاب بارها به چاپ رسیده است و از جمله به تاریخ ۱۳۶۷ھ به تصحیح محمّد محیی‌الدین عبدالحمید در مصر به چاپ رسیده است.

آغاز: بسمله ابوسعید المهلب بن ابی‌صفره کانت له بنت اسمها صفره و بها یکنی و اسمه ظالم بن سراق....

انجام: ...و لا یکدّر علینا ما منحنا من مشرع عطائه النمیر الصافی بمنّه و کرمه و الحمد لله...

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ـ۱۴ھ.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج یشمی (کمند و جدول ضربی با ترنج و نیم ترنج و شمسه و داخل ترنج با نقش «یا قاضی الحاجات».

کاغذ: فرنگی.

قطع: رحلی کوچک. ۲۱×۳۰سم. ۲۱۸گ. ۲۹س. **(ثبت ۳۱۵۴۵)**

۸۴۱

مجموعه

۱. جوگ بشست **(عرفان هندی ـ فارسی)**

ترجمه نظام پانی پتی از «لگهو جوگ بشست» گزیدهٔ گودا بیندا پندیت کشمیری از اصل جوگ بشست که مؤلف اصل آن ناشناخته و احتمالاً از ق ۸م است.

نظام پانی پتی به دستور جهانگیر گورکانی به سال ۱۰۰۶ھ به این ترجمه پرداخت و دو پندیت هندی نیز او را در این راه یاری دادند.

این کتاب یک بار به تصحیح تارا چند و سیّد امیر حسین عابدی به سال ۱۹۶۸م در هند و دیگر بار به تصحیح جلالی نائینی وشوکلا به سال ۱۳۶۰ در تهران به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۱۳۵۲۵، ۴۷۵۷/۱، ۷۲۴۳/۲، ۳۰۳۵، ۶۵۱، ۲۲۲ فیروز؛ مقدمهٔ تصحیح جلالی نائینی.

آغاز: برامست شکر و سپاس بی قیاس سزاوار حضرت دادار آفریدگار بی مثل و مانند و بی‌همتاست....

انجام موجود: ...باید که اول دل خود را بمرتبه جان که برترین مراتب است به بندی و صورت آب و گل را و.

۲. فرهنگ جوگ بشست
=کشف اللغات جوگ بشست

از: میر ابوالقاسم فندرسکی (د: ۱۰۵۰ھ).

در ترجمه لغات هندی مستعمل در ترجمه جوگ بشست مشتمل بر ۴۶۰ لغت.

آغاز موجود: ذات حق برمها در نسخهٔ بر همان تعین اولست یعنی آن هستی مطلق وجودی حقیقی پیدا کرد....

انجام: ...هر دتا به ذوق و دریافت رسیدن.

خط: نستعلیق و بعضاً به شیوهٔ هندی به چند قلم از ق ۱۱ھ.

کشف اللغات میرفندرسکی در پایان نسخه به خط میر جمال‌الدین حسینی است از همان ق ۱۱ھ.

فهرست مطالب به خط شکسته نستعلیق به سبک سیاق در پایان نسخه وجود دارد. آثار کرم خوردگی در تمام اوراق دیده می‌شود.

جلد: تیماج زرشکی فرسوده.

کاغذ: هندی.

قطع: وزیری. ۱۴×۲۳/۵سم. ۲۳۹گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۵۴۶)**

۸۴۳

کامل الصناعة =الملکی (طب ـ عربی)

از: علی بن عباس مجوسی ارّجانی اهوازی.

مشتمل بر ۲ جزء و هر جزء ۱۰ مقاله جزء اول در طب نظری و جزء دوم در طب عملی.

مؤلف، این کتاب را برای عضدالدوله فنّا خسرو تألیف کرده است.

این اثر به سال ۱۲۹۴ه در بولاق به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر تمام جزء اول و یک مقاله از جزء دوم کتاب است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۳۸۰؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۶۱۹.

آغاز نسخه: عوناً یا ربّ و صلی الله علی محمّد... المقالة الاولی من الجزء الاول من کتاب کامل الصناعة ... .

آغاز دیباچه: ان احق ما ابتدی به فی جمیع الاحوال حمد الله و الثناء علیه و الشکر له... امّا بعد فقد اسعدالله الملك الجلیل الکریم... عضدالدوله ... .

انجام: ...و یلبس الثیاب الکتان الناعمه النظیفه فان ذلك مما یزیله انشاء الله تعالی تمت المقاله الاولی من الجزء الثانی... من کامل الصناعه الطبیه المعروف بالملکی فی تدبیر الصحّه تألیف علی بن العباس المتطبب.

خط: نسخ روشن. کاتب: نصیرالدین بن تقی‌الدین علوی بنجیری. تاریخ کتابت: ۹۷۱ه.
چند برگ آغاز دارای وصالی در حاشیه است.
تمام اوراق به قلم زر و مشکی مجدول شده است. عناوین به شنگرف.
برگ پایان نونویس و ظاهراً از ق ۱۲ه است.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۷×۲۵سم. ۳۱۰گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۵۴۸)**

۸۴۴

اخبار البخاری (عقاید ـ عربی)

از: میرزا حسینقلی جدیدالاسلام داغستانی (د: ۱۳۳۳ه).

در دفاع از مذهب تشیّع و ردّ عامّه با تکیه بر احادیث صحیح بخاری دارای مقدمه‌ای مشتمل بر دوازده تمییز در تمییز بین تشیع و تسنّن.

مؤلف در تمییز چهارم وعده کرده است که به زودی دربارهٔ مذاهب منکر ضروریات اسلام سخن براند و بعد از پایان اخبار البخاری به وعده خویش عمل می‌کند و بخش عمده‌ای را به ردّ بابیه و بهائیه و احیاناً شیخیه اختصاص می‌دهد که عیناً بخشی از کتاب منهاج الطالبین خود مؤلف است و شاید این بخش طرح اولیه کتاب منهاج الطالبین باشد.

کتاب منهاج الطالبین به سال ۱۳۲۰ه در مطبعهٔ گلزار حسینی بمبئی با تقاریظی از علماء به چاپ رسیده است.

نسخه جای سخن دارای تقریظاتی است از: فاضل شرابیانی، میرزا حبیب‌اللّه رشتی، علی بن شیخ‌حسن کاشف الغطاء، شیخ زین‌العابدین مازندرانی، میرزا اسماعیل سلماسی کاظمی، به خط و مهر خود آقایان نامبرده.

شایان توجه اینکه تقریظ میرزا ابراهیم سلماسی در منهاج الطالبین چاپی و منابع عیناً تقریظ پدرش میرزا اسماعیل سلماسی است که در نسخه جای سخن به خط خود او موجود است.

نک: الذریعه، ۲۳/ ۱۶۵؛ الکرام البرره، ۲۳/ ۱۶۵.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی خلق الانسان فی احسن تقویم و طوی فیه العالم الاکبر... اما بعد اقول و بالله التوفیق انه انا... الفقیر... من ملة الارمن من فرق النصاری ... .

انجام: ...و علی الاخوان المؤمنین الخائفین المخلصین الموحدین... آمین یا رب العالمین و قد فرغنا من تصنیفه یوم الاثنین یوم العاشر من شهر جمادی الاولی.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ـ۱۴ه گویا از مؤلف.
بر پشت برگ آغاز و پایان نسخه تقاریظی است

که یاد شده در صدر صفحه آغاز ابیات زیر در توصیف کتاب آمده است:
هذا الکتاب هو الصواب
ما لمرء فیه ارتیاب
هیهات ینکر فضله
اللـه یشـهد والکـتاب
بر پشت برگ الحاقی پایان تملک مرتضی بن محمّد صادق طبسی است مورَّخ ۱۲۱۹ه مطابق ۱۸۲۰م.
جلد: تیماج مشکی فرسوده.
کاغذ: فرنگی.
۱۱/۵×۱۷/۵سم. ۲۱۰گ. ۱۵س.
(← تصویر) (ثبت ۳۱۵۴۹)

۸۴۵

مرآة الجنان و عبرة الیقظان (تاریخ ـ عربی)
= تاریخ یافعی

از: ابومحمّد عبدالله بن اسعد یافعی یمنی (د: ۷۶۸ه).

در تاریخ به ترتیب سال‌های هجرت از یکم تا ۷۵۰ه، چنان‌که فرهاد میرزا معتمدالدوله بر پشت نسخه گواهی داده است. شایان توجه اینکه صاحب کشف الظنون اشاره نکرده است که این کتاب تا چه سالی از هجرت ادامه یافته است و در چاپ‌های کنونی کشف الظنون به جای سال پایانی تاریخ نقطه چین آمده است.

این کتاب به سال ۱۳۳۴ و ۱۳۳۹ه در حیدرآباد دکن در چهار جزء به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۶۴۷.

آغاز: بسمله قال العبد الفقیر الی لطف‌الله الکریم... ابومحمّد عبدالله بن اسعد... اما بعد حمد الله المتوحد بالالهیه و الکمال... .

انجام: ...فجاء متوسطاً بین الاختصار و الاطناب... و نسأل الله... ان یجمع بیننا و بین احبابنا فی جنات النعیم انه الجواد المنّان ذو الفضل العظیم آمین رب العالمین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

نسخه جای سخن مشتمل بر دو جزء است بر پشت برگ الحاقی آغاز نام کتاب به خط و مهر فرهاد میرزا معتمدالدوله دیده می‌شود بر پشت برگ آغاز، تملک فرهاد میرزا است مورَّخ ۱۲۸۵ه و نیز یادداشتی دربارهٔ استنساخ کتاب. بر پشت برگ آغاز، جزء دوم نیز تملک فرهاد میرزا مورَّخ ۱۲۸۵ه دیده می‌شود.

برگ اول و دوم دارای وصالی است.
جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: ترکی بغدادی.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۱سم. ۴۲۴گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۵۵۰)

۸۴۶

المفصّل فی النحو (نحو ـ عربی)

از: جارالله محمود بن عمر زمخشری (د: ۵۳۸ه).

مشتمل بر چهار بخش ۱. فی الاسماء ۲. فی الافعال ۳. فی الحروف ۴. فی المشترک من احوالها.

وی این کتاب را تلخیص کرده انموذج نامید.

این کتاب بارها به چاپ رسیده است از جمله به سال ۱۲۹۱ و ۱۳۲۳ه در مصر و به سال ۱۸۹۱م در دهلی.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۷۷۴؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۹۷۵.

آغاز: قال الاستاذ العالم جارالله... فخر خوارزم محمود بن عمر الزمخشری... الله احمد علی ان جعلنی من علماء العربیه... .

انجام: ...و فی نسخه اخری یتسع و یتقی و هم عدم امکانه احذف و الله اعلم بالصواب تم کتاب المفصل بحمد الله و حسن توفیقه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۹ه.

بـــخش‌هایی از آغـاز و مـیان و انـجام نسـخه نونویس و متعلق به ق ۱۲ه است.
بر پشت برگ آغـاز، یـادداشـتی است در بـاب تسهیل وضع حمل به نقل از امام صادق(ع).
استدراک سقطات و تعلیقاتی با علامات «کمال، ن، خبیصی زکریا» و غیره در حـواشـی بـرخـی صفحات وجود دارد. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج سورمه‌ای.
کاغذ: سمرقندی و فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۳سم. ۲۶۰گ. ۹س.
(ثبت ۳۸۵۵۱)

۸۴۸

الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة = شرح اللمعة (فقه ـ عربی)

از: شیخ زین‌الدین علی بن احمد عاملی (د: ۹۶۶ه).
شرحی است مزجی بر اللمعه الدمشقیه شهید اول.
نسخه جای سخن مشتمل بر جزء اول شرح لمعه است.
آغاز: بسمله الحمد لله الذی شرح صدورنا بلمعة من شرایع الاسلام...
انجام: ...و فی المدّة یحلف المنکر لاصالة عدم ما یدّعیه الاخر من الزیادة تـم الجـزء الاول مـن الروضـة البهیه...
خط: نسخ آمیخته به نستعلیق. کـاتب: مـحمّد هاشم. تاریخ کتابت: ۱۴ جمادی‌الاولی ۱۱۳۴ه.
بر برگ اضافی آغاز و پشت برگ آغـاز نسـخه یادداشت‌های پراکـنده‌ای است کـه بـرخـی در احوال شهید اول و ثانی است. بر حاشیه صفحات نسخه جای سخن تعلیقاتی است با علامت‌های «زین، شیخ جعفر، م ق، ع ل» و برخی منقول از زین العابدین حسنی. برگ پایان دارای وصـالی است.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۵سم. ۲۳۷گ. ۲۴س.
(ثبت ۳۱۵۵۳)

۸۴۹

شرح دیوان المتنبّی (ادبیات ـ عربی)

شارح: ابن محمّد بن عبدالجلیل الغازی.
مؤلف کتاب ظاهراً از شاگردان ابوبکر خوارزمـی است و از وی با عنوان الاستاد یاد می‌کند.
شرحی است غیر معروف بـر دیـوان مـتنبّی کـه از سیاق کلام ذیل در شرح یکی از ابـیات ص ۲۸ نسـخه جای سخن، می‌توان به نام مؤلف پی برد.
«قال ابن فورجه دعوی ابی‌الفتح انه دوّن علیها ثلاثاً و ابوالطیب لم یرد ما ذهب الیه ولیس بواجب أن یکون اسمها هذا الذی وقف به. قال بن محمّد بن عبدالجلیل الغازی کتب هذا من شرح الاوحدی».
شارح در شرح این بیت:
مـا یـنتهی لک فـی ایـامه کـرم
فلا انتهی لک فـی اعـوامـه عـم
بیت فارسی ذیل را نقل می‌کند:
مـــهرگانیت واشـــمار نـــبود
زنـــدگانیت واشـــمار مـــباد
در این شرح علاوه بر ابن فورجه و ابن جنی کـراراً از دو شرح العنبری و عبدالملک رامنی نقل می‌شود کـه در منابع قابل دسترسی نامی از آنها دیده نشد.
نسخه دیگری از این شرح به خط نسخ ق ۱۳ه بـه ش ۸۲۷۳ در همین کتابخانه وجود دارد.
آغاز موجود: ما اهتز (ناخوانـا) بـمعنی و الفـاعل الأهـیف و المـتّقی هـو العـاشق... و یـروی بـترس مـن تجلده...

انجام موجود:

علی وجهک المیمون فی کل غارة

صلاة توالی منهم و سلام

خط: نسخ کهن. تاریخ کتابت: ق ۷ه.

نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. ابیات به قلم درشت‌تر. پشت برگ اضافی آغاز نسخه تملک جعفر بن علی تبریزی است ۱۲۸۸ه.

جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه تیماجی قهوه‌ای.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۸×۲۷سم. ۳۷۷گ (بدون احتساب برگ‌های الحاقی). ۱۵س.

(← تصویر) (ثبت ۳۱۵۵۴)

۸۵۰

التحفة السعدیّة = شرح القانون **(طب ـ عربی)**

از: قطب‌الدین محمود بن مسعود شیرازی (د: ۷۱۶ه).

شرحی است مزجی بر کلیات قانون ابن سینا.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جلد اول این کتاب است.

نک: مجلس، ش ۶۳۰ و ۶۳۰۴.

آغاز موجود: فی الطب علی ما قاله المسیحی لانّ الدخول ممنوع لکون الاحوال....

انجام: ...فکلّما اجتمع فیه شیء اندفع الی خارج.

خط: نسخ آمیخته به نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. بر پشت برگ الحاقی آغاز نسخه یادداشتی است که نام کتاب و مؤلف را به قلم نسخ نوشته است. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج قرمز با جدول و حاشیه منگنه.

کاغذ: شکری رنگ.

۱۳×۲۲سم. ۲۶۰گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۵۵۵)**

۸۵۱

نهج المسترشدین فی اصول الدین **(کلام ـ عربی)**

علّامهٔ حلّی حسن بن یوسف (د: ۷۲۶ه).

مختصری است از مباحث کلامی مشتمل بر ۱۳ فصل. مؤلف این کتاب را به درخواست فرزندش فخرالمحققین نگاشته است.

مؤلف به تاریخ ۶۹۹ه از تألیف پرداخته است.

این کتاب به تاریخ ۱۳۰۳ه همراه با ارشاد الطالبین در بمبئی به چاپ سنگی رسیده است.

نک: ذریعه، ۲۴/ ۴۲۴؛ مشار عربی، ۹۷۶.

آغاز: بسمله الحمد لله المنقذ من الحیره و الضلال المرشد الی سبیل الصواب فی المعاش... اما بعد فهذا کتاب... لحضت فیه مبادی القواعد الکلامیه....

انجام: ...اظهار الایمان و بطلان الکفر و لیکن هذا آخر ما اوردناها فی هذه المقدمه من کتاب مناهج المسمی بنهایة المرام فی علم الکلام و صلی الله...

خط: نسخ. کاتب: سلیمان بن میر معصوم بن امیر بهادر الحسینی التونی. تاریخ کتابت: ۱۰۳۳ه.

بر پشت برگ آغاز، یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله یادداشتی به قلم شنگرف مورَّخ ۱۰۳۳ه که به غلط این کتاب را به خواجه نصیر طوسی نسبت داده است.

جلد: تیماج قرمز یک لایه.

کاغذ: اصفهانی.

۱۱×۱۹/۵سم. ۴۱گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۵۵۶)**

۸۵۲

معالم الدین **(اصول فقه ـ عربی)**

از: حسن بن زین‌الدین عاملی.

نک: مجلس، ش ۳۵۴ همین مجموعه.

آغاز: بسمله الحمد لله المتعالی فی عزّ جلاله عن مطارح الاوهام... امّا بعد فانّ اولی ما انفقت فی تحصیله کنوز الاعمار ... .

انجام: ... فکلام الشیخ غندی هو الحق.

خط: نسخ. کاتب: اسماعیل بن جمشید بیگ. تاریخ کتابت: ۱۲۴۶ه.

در حاشیهٔ این نسخه تعلیقات خلیفه سلطان بر معالم به خط نسخ تحریری مورَّخ ۱۲۴۷ه موجود است.

در صدر صفحه آغاز یادداشتی است دربارهٔ وقفیت نسخه و تولیت آن به دست سیّد صادق پدر سیّد محمّد مجتهد سنگلجی مورَّخ ۱۲۹۰ه. صفحه آغاز قدری آسیب دیده است بر پشت برگ آغاز یادداشت‌هایی بوده که زدوده شده.

جلد: تیماج قهوه‌ای.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۴/۵×۲۱سم. ۱۵۶گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۵۵۷)**

۸۵۳

تلخیص الشافی **(کلام ـ عربی)**

از: شریف مرتضی علم الهدی.

گزیده‌ای است از الشافی ابوجعفر بن حسن طوسی (د: ۴۶۰ه).

نک: مجلس، ش ۴۶۳ همین مجموعه.

آغاز موجود: ان ما یقع من الفساد و الهرج و المرج عند بعثة الانبیاء... و ان بعثتهم لاتخرج أن یکون فیها ... .

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.

این نسخه از آغاز دارای افتادگی است. علامت وقف در صدر صفحات اولیه به قلم شنگرف دیده می‌شود. استدراك سقطات در حواشی صفحات وجود دارد. عناوین به شنگرف. گواهی مقابله در حاشیه سمت چپ صفحه پایان به سبک طغرا دیده می‌شود. ذیل صفحه پایان، مهری است با نقش «عبده الراجی محمّد».

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۶سم. ۲۵۴گ. ۲۳س.

(ثبت ۳۱۵۵۸)

۸۵۵

شرح حکمة الاشراق **(فلسفه ـ عربی)**

از: قطب‌الدین محمود بن مسعود شیرازی (د: ۷۱۰ه).

شرحی است ممزوج بر حکمة الاشراق شهاب‌الدین یحیی سهروردی (د: ۵۸۷ه).

این کتاب به سال‌های ۱۳۱۳ و ۱۳۱۵ه به تصحیح اسداللّه یزدی هراتی در تهران به چاپ رسیده است.

هانری کربن نیز در حاشیه چاپ حکمة الاشراق گزیده‌ای از این حاشیه چاپ کرده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۶۸۴؛ مشار عربی، ۵۴۶.

آغاز: بسمله الاشراق سبیلك اللهم و الاشواق دلیلك انت ربّنا... اما بعد فان احوج خلق الله ... .

انجام موجود: ... و مزاولة الاشغال الدنیویه من غیر معاودة تنقیح و لامراجعة تهذیب.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

چند برگ آغاز دارای وصالی است و تمام اوراق خوردگی‌هایی به صورت سوراخ‌های ریز دارد. نسخه از پایان افتادگی دارد.

در حاشیه اکثر صفحات استدراك سقطات و حواشی متفرقه دیده می‌شود. عناوین به شنگرف در حاشیه صفحات.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: وزیری. ۱۲/۵×۲۳سم. ۲۴۵گ. ۲۳س.

(ثبت ۳۱۵۶۰)

۸۵۶

المنصّص فی شرح الملخص **(فلسفه ـ عربی)**

از: نجم‌الدین ابوالحسن علی بن عمر کاتبی قزوینی معروف به دبیران (د: ۶۷۵ه).

شرح است بر الملخص فی المنطق و الحکمة امام فخرالدین محمّد بن عمر رازی (د: ۶۰۶ه).

شارح این کتاب را به نام شمس‌الدین محمّد بن بهاءالدین محمّد جوینی نگاشت و به تاریخ دوشنبه ۲۸ شعبان سال ۶۷۱ه از آن بپرداخت.

بنابر تصریح دیباچه، شارح نخست بر شرح قسم منطق الملخص پرداخت و سال‌ها بعد به درخواست یکی از شاگردان ابتداءً شرح امور عامّه و سپس باقی بخش حکمت را تحریر کرد. شاگردان بعد از اتمام شرح، درخواست بازبینی و تحریر مجدّد شرح را نموده او نیز به تجدید نظر در شرح پرداخت و با اضافات، شرح را تحریری دوباره کرد و المنصص نامید و نسخهٔ جای سخن شرح دوم دبیران بر الملخص است.

شایان ذکر اینکه در نسخهٔ جای سخن در پایان شرح بخش منطق، دیباچه بخش امور عامه به قلم تازه‌تر نوشته شده که متعلق به اولین شرح کاتبی است بر الملخص[1] نسخه‌های دیگری از این کتاب در کتابخانه ملک و آستان قدس رضوی وجود دارد.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۱۹؛ ملک، ۱/ ۷۴۸؛ آستان قدس، ۴/ ۲۶۰.

آغاز (منطق): بسمله الحمد لموجدٍ اوجد بقدرته التامة اجناس الموجودات و الشکر لمنعم انعم علینا بلطفه... و بعد فانّ کتاب الملخص... کتاب صغیر الحجم کثیر العلم اشرف الکتب المصنّفه فی العلوم العقلیه... و قد اتفق منّا أن شرحنا القسم المنطقی منه قبل هذا بسنین کثیرة ثم شرح الامور العامّة ثم بعد ذلک شرح تمام الکتاب... قال الامام قدس الله روحه،... ان تصورا و اذا حکم علیه بنفی او اثبات... اقول معناه ان لا تصوراً او ان فی الوجود تصورا... .

انجام (منطق): ...و لیکن هذا اخر ما اردنا ایراده فی المنطق و لواهب العقل بلا نهایه و الصلوة علی محمّد و آله بغیر عدد. (کاتب می‌افزاید): و قد فرغ من تعلیقه لنفسه العبد الضعیف علی بن القاسم الطبری... یوم السبت دون العصر الرابع و العشرین من شهر شعبان سنه ستین و تسعین و ستمائه...

آغاز (امور عامه): قال الامام... الکتاب الاول فی الامور العامه و مایجری مجراها... اقول المراد بالامور الامور التی... .

انجام (امور عامه): ...کان الحدوث الزمانی بالضرورة مسبوقاً بالزمان فهذا ما نقوله فی هذا الباب و هو اخر الامور العامه و به نختمها و الحمد لله...

آغاز (بخش دوم حکمت): الکتاب الثانی فی احکام الجواهر و الاعراض... قال الاول فی تحقیق ما هذه الجوهر و العرض... اقول الموجود إما أن یکون فی شی اولا یکون... .

انجام: قال: ...و لیکن هذا اخر... فی هذه المسئلة و

---

۱. اینک دیباچه مذکور: «بسمله بعد السبّح یا قیوم و اقدس لک و اصلی علی محمّد... ان کتاب الملخص... فیه شکوکاً قویه و اعتراضات متینه علی کلمات الحکماء و قواعدهم و قد اتفق لنا أن شرحنا القسم المنطقی منه قبل هذا... و قد طالعه بعض المحصّلین فالتمس أن اضیف الیه شرح المواضع المشکله من القسم الحکمی منه و التنبیه علی ما فیه و حل الشکوک الواردة علی القوم ان اتانی کلّها و کان اکثر اوقاتی مستغرقاً بالمباحثه مع الفضلاء الذین شارکوا فی اللبحث... و مع ذلک فاردت أن لا اخالف مقتضی اشارته قابلت ببعض ما اشارالیه و شرحت الامور العامّة من القسم الحکمی منه التی اشتملت علی القواعد الکلیه الحکمیه و المباحث الشریفه الیقینیه مع ایراد ما یتوجه علیه و الجواب عنه إن کان له جواب و إن اخّر الله تعالی فی الاجل اضیف الیه شرح تمام الکتاب... متوکلاً علیه انه خیر موفق و معین».

به تمّ جمیع کتاب (زیر وصالی رفته) ایضاً هذا آخر ما قصدنا ایراده فی هذاالکتاب اذ قد وفینا بما وعدناه شرحنا جمیع الکتاب باوضح (زیر وصالی) الفراغ منه یوم الاثنین، الثامن و العشرین من شهر المبارک شعبان سنه احدی و سبعین و ستمائه... محمّد و آله الطاهرین.

خط: تعلیق. کاتب: علی بن القاسم الطبری است.

تاریخ کتابت: ۶۹۶ه‍. که ۲۱ سال بعد از وفات مصنف نوشته شده.

بر پشت برگ آغاز، یادداشت‌ها و تملک‌های متعدد وجود دارد از جمله: تملک مرتضی بن روح الامین مختاری حسینی مورَّخ ۱۱۳۱ه‍ و محمّد رضا بن محمّد صفی حسینی کاشانی مورَّخ ۱۱۸۱ه‍ و مهرش و نیز تملک محمّدرضا الحسینی با مهر منقش به عبارت: «المتوکل علی اللّه الغنی محمّد رضا الحسینی» از جمله یادداشت‌های آن صفحه عبارت ذیل است که گویا از مرحوم محدث نوری باشد:

«هذا الکتاب عزیز الوجود کثیر الفائده قلیل النسخه و کان لطلابه کنزاً وجدوه لیغتنموه» برگ آغاز وصالی شده است.

عناوین به قلم نسخ تازه‌تر از متن در هامش صفحات نوشته شده. در هامش بر صفحات از بخش امور عامه متن «الملخص» به قلم نسخ تحریری و شیوه چلیپا نگاشته شده و نیز تعلیقاتی به نقل از شرح مواقف.

گواهی بلوغ متقابله در پایان بخش امور عامه دیده می‌شود. در پایان نسخه یادداشت زیر به خط کهن دیده می‌شود:

«انتهت مقابله هذاالکتاب من اول المجلد الثانی و هو البحث فی الامور العامّة الی هیهنا. بنسخة مقابله بنسخة المصنف مقرؤة علیه حرفاً فحرفاً فصحّ الاّ مازلّ عن النظر او اهمله الفکر و ذل فی التاریخ المذکور الهجری ببغداد».

چند برگ پایانی وصالی شده و بخشی از سطور را ناخوانا کرده.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری بزرگ. ۱۸/۵×۲۷سم. ۴۶۸گ (بدون برگ‌های اضافی). ۳۳س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۶۱)**

۸۵۷

شرح اصول الکافی **(حدیث ـ عربی)**

شارح: صدرالمتألهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه‍).

بر اصول کافی از محمّد بن یعقوب کلینی.

وی سه کتاب «عقل»، «توحید»، و «حجه» از اصول کافی را به شرح در آورده و طبق نسخه جای سخن تاریخ پایان شرح کتاب التوحید ۱۰۴۴ه‍ است.

این نسخه مشتمل است بر دو بخش کتاب توحید و کتاب الحجه.

این شرح یک بار به تاریخ ۱۲۸۲ه‍ و دیگر بار بدون ذکر تاریخ در تهران به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۹۹؛ مشار عربی، ۵۴۱.

آغاز (کتاب التوحید): بسمله سبحانک اللهم و بحمدك، توحدّت فی ذاتک فحسر عن ادراكك انسان کل عارف... امّا بعد فلمّا کان المقصود الاول من بعثة الانبیاء ...

(کتاب الحجة): بسمله الحمد للّه الذی اجتبی من صفوة عبارة عصابة اهل الحق... و الذین طهرهم اللّه تعالی من نزغات الشیاطین.

انجام: ...و تتفضل علینا بما هو اهله من العفو... و الاحسان بمنه و کرمه...و کتب بیده الجانیه... محمّد بن ابراهیم... مصلیاً مستغفراً فی سنة اربع و اربعین الف من الهجرة النبویه.

خط: نسخ و نستعلیق تحریری. کاتب: محمّد باقر

بن احمد اصفهانی. تاریخ کتابت: جمعه ۱۲ ربیع الثانی ۱۲۰۶ه‍. مکان کتابت: مسجد جدید شیخ الاسلام.
بر پشت برگ اضافی آغاز نسخه یادداشتی است به نقل از اصول کافی در باب فرق بین نبی و رسول و امام و محدّث و نیز ابیاتی به عربی.
در صدر صفحه آغاز نام کتاب و توضیحاتی در باب آن است به قلم شنگرف.
کاتب در ذیل جزء اول نسخه، اشاره می‌کند که نسخهٔ جای سخن را از روی نسخهٔ پر غلطی نوشته است.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج زرکوب.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۱سم. ۳۰۵گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۵۶۲)

۸۵۸

شرح التصریف **(صرف ـ عربی)**

شارح: سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی (د: ۷۹۱ه‍).
بر «تصریف» عزالدین ابراهیم بن عبدالوهاب زنجانی (د: ۶۵۵ه‍).
آغاز: بسمله ان اروی زهر تخرج من ریاض الکلام من الاکمام... اما بعد فیقول الحقیر ...
انجام: ...و انطلاقه الواحدة للمرة و حسنه و قبیحه و غیرها للنوع و کذا (ناخوانا).
خط: نسخ. کاتب: مصطفی قلی بن میرزا ابوالحسن ارومجی. تاریخ کتابت: ۱۲۶۷ه‍.
برگ آغاز آسیب دیده و وصالی شده. ذیل نسخه یادداشت‌ها و ابیات پراکنده‌ای دیده می‌شود.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری ۱۶×۲۱/۵سم. ۱۰۲گ. ۱۰س.
(ثبت ۳۱۵۶۳)

۸۵۹

الاسفار الاربعه **(فلسفه ـ عربی)**
= الحکمة المتعالیه

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه‍).
این نسخه مشتمل بر سفر دوم اسفار است.
این کتاب چندین بار درایران به چاپ رسیده از جمله اخیراً به تصحیح و تعلیق آقای حسن‌زاده آملی به چاپ رسیده است.
آغاز: بسمله المرحلة الثانیه فی المقولات و احوالها ان الترتیب الطبیعی و ان استدعی ان تقدم مباحث الجواهر... اما المقدّمه ففی بیان عدد المقولات و هی عند الفلاسفه ...
انجام: ...ما قال و لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم و ما قال ثناءً علی ذاته فی خلقه ایاه فتبارک الله احسن الخالقین.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه‍.
بر پشت برگ اضافی آغاز، یادداشتی در باب صفات الهی به نقل از امام صادق(ع) و دیگری به نقل از کتاب مشارق انوار الیقین. بر روی دیگر این برگ تحقیقی است در باب اعراض به نقل از شرح مواقف. عناوین به قلم شنگرف.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۱سم. ۱۷۰گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۵۶۴)

۸۶۱

مقامات النجاة **(عرفان ـ عربی)**

از: سیّد نعمت‌اللّه جزائری شوشتری (د: ۱۱۱۲ه‍).
در شرح اسماء حسنی است به ترتیب حروف تهجّی مشتمل بر مطالب لطیف عرفانی و ذوقی.
مؤلف به تاریخ ۱۳ رجب ۱۱۰۳ه‍ در شوشتر از

جلد اول پرداخته است.

همان‌گونه که مصنف در مقدمه تصریح می‌کند، این کتاب را به تأسّی از کتاب «فصول» ابن جوزی نگاشته است ولی اثر خود را از لحاظ اعتبار منابع بر آن ترجیح می‌دهد.

مؤلف می‌خواسته این کتاب را در سه مجلد بپردازد که چون جلد اول را به پایان می‌برد استادش «مجلسی دوم» به لحاظ اشتمال کتاب بر مطالب صوفیانه او را از ادامه باز می‌دارد.

نسخه دیگری از این کتاب به ش ۶/ ۱۴۶۴ در همین کتابخانه موجود است.

نک: ذریعه، ۲۲/ ۱۴.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی نزّه قلوب اولیائه عن الالتفات الی ما سواه... و بعد فان العبد... یقول لمّا فرغنا من اخر مؤلفاتنا....

انجام: ...ذیل العفو علی ما وقع فیه من الهفو قال هذه الاحرف مؤلفه... حامدا مصلّیاً.

خط: نسخ. کاتب: علی اکبر بن محمّد مهدی است. تاریخ کتابت: ۱۲۷۴هـ.
شش برگ آغاز نسخه به صورت مجدول و مشتمل است بر فهرست مطالب کتاب.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رحلی. ۱۹/۵ × ۳۱سم. ۲۸۴گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۵۶۶)

۸۶۳

الامامة و السیاسة **(عربی)**

منسوب به ابومحمّد عبداللّه بن مسلم بن قتیبه دینوری (د: ۲۷۶هـ).

در منابع کهن این کتاب جزء آثار وی شمرده نشده است. در انتساب این کتاب به ابن قتیبه اختلاف است و برخی از مورخین شواهدی را از متن می‌آورند که انتساب کتاب به ابن قتیبه را مشکل می‌نماید، ولی تاکنون انتساب آن به شخص دیگری ثابت نشده است.

نسخهٔ کهنه‌ای نزدیک به عهد مصنف این کتاب در کتابخانه موجود است که به قلم کهن مغربی کتاب را به ابن قتیبه نسبت داده است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده از جمله به سال ۱۳۲۲هـ در مصر و نیز به سال ۱۹۹۰م به تحقیق علی شیری طی انتشارات دارالاضواء بیروت به چاپ رسیده است. کتابخانه مجلس به اهتمام آقای رضا انصاری قمی به تصحیح کتاب بر اساس نسخهٔ کهنه یاد شده همت گمارده است و ان شاءاللّه به چاپ می‌رسد و نیز همین نسخه اخیراً به چاپ عکسی رسیده.

نک: معجم المطبوعات، ۱/ ۲۱۲؛ مقدمه الامامة و السیاسه تحقیق علی شیری.

آغاز: بسمله قال ابومحمّد عبدالله بن مسلم بن قتیبه نفتح کلامنا بحمد الله و نقدّس نادینا بذکر الله... قال حدثنا اسد بن موسی....

انجام: ...فهرب محمّد من بین یدیه فبعث فی طلبه فاخذ و قتل و الله اعلم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲۴۱هـ.
بر پشت برگ آغاز، نام کتاب به قلم شنگرف نوشته شده و یادداشت دیگری است مورَّخ ۱۳۰۲هـ که به غلط این نسخه را عیون الاخبار نامیده است.
عناوین صفحهٔ آغاز نانوشته باقی مانده است.
ذیل نسخه یادداشت مقابله و تملک نسخه است به خط سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی مورَّخ ۲۷ جمادی الثانیه ۱۳۳۱هـ.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج با نقش گل و بوته و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۶/۵سم. ۱۲۵گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۵۶۸)

۸۶۴

تکملة نقد الرجال (رجال ـ عربی)
= **تکملة الرجال**

از: شیخ عبدالنبی بن علی کاظمی (د: ۱۲۵۶ه). وی شاگرد سیّد عبداللّه شبّر است.

حاشیه‌ای قولی است بر نقد الرجال میر مصطفی تفرشی (ق ۱۱ه). وی در مقدمه، مراجع کتاب را نام می‌برد و به مقدماتی در علم رجال می‌پردازد. مؤلف به تاریخ سه شنبه ربیع الاول ۱۲۴۰ه از تألیف پرداخته است. خود مؤلف تعلیقاتی بر این نگاشته است.

نک: مصفی المقال، ۲۵۵؛ مرعشی، ۲/ ۴۰.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی رفع قدر العلماء، ففضّل مدادهم... و بعد فیقول العبد الجانی... لایخفی ان من اجل العلوم....

انجام: ...و علی تصحیحه من الفهرست بطریق اخر فافهم و هذا ما یسّر لنا جل جلاله... و نسأله أن یجعله خالصاً لوجهه... و الحمد لله رب العالمین و له الشکر دائماً ابداً و الحمد لله اولاً و آخراً.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه و گویا از همان مؤلف باشد.

حواشی مؤلف بر این کتاب با علامت «منه قدس سره» در اکثر صفحات دیده می‌شود. در حاشیه ص ۲۴ تعلیقه‌ای به خط از محمّد مهدی گلستانه به خط وی از ق ۱۳ه.

جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج ضربی.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۲سم. ۲۳۹گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۵۶۹)

۸۶۵

الشفاء (فلسفه ـ عربی)

از: شیخ الرئیس حسین بن عبداللّه بن سینا (د: ۴۲۸ه).

نسخۀ جای سخن مشتمل طبیعیات و الهیات شفا.

به گفتۀ صاحب ذریعه مرحوم میرزا ابوالحسن جلوه طباطبایی تعلیقاتی بر شفا دارد و نسخه‌ای از آن در کتابخانه مشکوة دیده است که فقط حواشی بخش الهیات و منطق را داشته است ولی نسخۀ جای سخن حواشی جلوه بر بخش طبیعیات شفا را در بر دارد.

آغاز: بسمله و اذ فرغنا بتیسیر الله و عونه ممّا وجب تقدیمه فی کتاب هذا....

انجام: ...سلطان العالم الارضی و هو خلیفه الله فیه.

خط: نسخ. کاتب: علی بن حبیب‌اللّه طالقانی.

تاریخ کتابت: ۱۰۲۹ه.

حواشی متعدد از میرزا ابوالحسن جلوه، آقا جمال خوانساری و مطالبی به نقل از المباحث المشرقیه و اسفار به خط سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی مورَّخ ۱۲۹۹ه در حواشی صفحات بخش طبیعیات وجود دارد. بر بخش الهیات نسخه نیز تعلیقاتی است از محمّد باقر سبزواری به خط خود ایشان، ص ۸۸۶ و ۸۸۷ نسخه مشتمل بر تعلیقاتی است از میرداماد که در حال حیات ایشان نوشته شده است.

ص ش ۱۲ و ۷۹۷ نسخه سرلوح مذهَّب و مرصَّع دارد با نقش گل و بوته. ده صفحۀ آغاز نسخه مشتمل است بر فهرست تفصیلی مطالب کتاب.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: دولت‌آبادی.

قطع: وزیری بزرگ. ۱۵/۵×۲۶/۵سم. ۵۲۶گ. ۲۳س.

(ثبت ۳۱۵۷۰)

۸۶۶

فوائد العلماء و فرائد الحکماء (چند دانشی ـ عربی)

از: محمّد بن محمّد بن حسن بن قاسم العیناثی العاملی (ق ۱۱ه).

کتابی است کشکول گونه در علوم و فنون مختلف، مشتمل بر یک مقدمه و چند فصل و یک خاتمه.
مؤلف به تاریخ جمادی الثـانیه ۱۰۸۵ھ در مشـهد رضوی از تألیف پرداخته است.
نک: ذریعه، ۱۶/ ۳۴۹.
آغاز: الحمد لله الذی علّمنا فوائد احکامه و فـهّمنا لانّ نشکر فرائد الغامه... فیقول الجانی علی نفسه... انی کنت مولعاً فی عنوان الشباب....
انجام: ... فاذا ظفرت بزلّةٍ فافتح باب التجاوز ان ذلك اجدر فرغ من تألیفه و الحمد لله علی اتمامه فی الروضة الرضویه... و قد فرغ من تحریره فی شهر جمادی الثانیة من شهور سنه خمس و ثمانین بعد الالف.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ھ.
برگ آغاز به صورت متن و حاشیه وصالی شده است. در حاشیه سمت چپ صـفحه دوم تـملك فرهاد میرزا معتمدالدوله است موِرَّخ ۱۳۰۴ھ و تملك محمّد طباطبایی سنگلجی است موِرَّخ ۲۴ جمادی الثانی ۱۳۳۱ھ.
دو صفحه آغاز به قلم چـندگانه زر و مشکـی و لاجورد و نارنجی و تمام صفحات و به قلم سـه گانه زر و لاجورد و مشکی مجدول شده است.
عناوین به شنگرف.
در حاشیه صفحات ش ۱۲، ۳۲۰، ۵۲۶، ۶۲۳ و ۶۲۹ تعلیقاتی است بـا امـضای «رضـوی عـفی عنه». در حاشیهٔ ص ش ۲۳ به خـط نسـخ زیـبا چنین آمده است:

بـرهن اقـلیدس فـی فـنه
بـانّما النـقطة لا تـنقسم
و لی حـبیب فـمه نـقطه
موهومة تنقسم اذ یـبتسم

و قیل بالفارسیه:

ای آنکه جزء لا یـتجزی دهـان تـوست
طولی که هیچ عرض ندارد لبان تو است

جلد: تیماج با روکش کاغذی رنگـین بـا نـقش جدول و ترنج و نیم ترنج منقش.
کاغذ: دولت‌آبادی.
قطع: وزیـری کـوچک. ۱۵ × ۲۴ سـم. ۳۴۷گ. ۲۰ س. **(ثبت ۳۱۵۷۱)**

۸۶۷

الأسفار الأربعه **(فلسفه ـ عربی)**
= الحکمة المتعالیه

از: صـدرالدیـن مـحمّد بـن ابـراهـیم شـیرازی (د: ۱۰۵۰ھ).
این نسخه مشتمل بر جزء اول اسفار است.
نک: مجلس، ش ۸۵۹، همین فهرست.
آغاز: بسمله الحمد لله فاعل کل محسوس و معقول و غایة کل مطلوب و مسئول... و بعد فیقول الفقیر...
انجام: ... و هو الاستدلال بالاشکال علی الاحوال... فیا ناظراً فیها سل اللـه رحـمة لکـاتبه المـدفون تـحت الجنادل.
خط: نستعلیق. کاتب: محمّد ابراهـیم بـن عـلی. تاریخ کتابت: ۱۲۵۸ھ. مکان کتابت: قزوین.
بر پشت برگ آغاز، ابیاتی است در وصـیت بـه فرزند. در حاشیه صفحه پایان، استقبالی است از غزل معروف حافظ «بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت» از شاعری با تلخص کریما با این آغاز و انجام:

احسن احسن آن دهانی را که گوهر بار داشت
طوطی شکر لب شیرین سخن گـفتار داشت
ای کـریما ایـن صـفات ظاهری و بـاطنی
خواجه از سرّ نهانی خود هـمین اقـرار داشت

جلد: تیماج قهوه‌ای با حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۴/۵ × ۲۱ سم. ۴۵۹گ. ۱۸ س.
(ثبت ۳۱۵۷۲)

۸۶۸

أدب الکاتب **(ادبیات ـ عربی)**

از: ابومحمّد عبداللّه بن مسلم بن قـتیبه نـحوی (د: ۲۷۰ه).

دربارهٔ فن نویسندگی و کتابت مشـتمل بـر چـهار کتاب:

۱. کتاب المعرفه.
۲. اقامه الهیجا.
۳. تقویم اللسان.
۴. کتاب الابنیه.

این کتاب به سال‌های ۱۳۰۰ و ۱۳۲۸ه در مصر و به سال ۱۸۴۷م در لایپزیک و سال ۱۹۰۱م در لیدن به چاپ رسیده است.

نک: معجم المطبوعات، ۱/ ۲۱۱؛ کشف الظـنون، ۱/ ۴۷؛ مجلس، ش ۴۸۵۵ و ۱۵۹۱.

آغاز: اما بعد حمد الله بجمیع محامده و الثناء علیه بما هو اهله... فأبعد غایات کاتبنا فی کتابته ....

انجام: ...لانّ الافعال و اختلفت ابنیتها واحـدة فـی المعنی.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲۸۴ه.
بر پشت بـرگ پـایان یـادداشـتی است مـورَّخ ۱۲۸۴ه. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج مذهَّب و جدول و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۴×۲۲سم. ۱۶۴گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۵۷۳)**

۸۶۹

رسالة فی علم المنطق **(منطق ـ عربی)**
= مختصر فی علم المنطق

از: حاجی محمّد بن محمّد علی خوانساری.

مؤلف در متن تصریحی به نام کتاب ندارد و چندین جا از آن با عنوان مختصر یاد مـی‌کند و در مـنابع قـابل دسترس نامی از مؤلف و اثرش وادید نیامد، جز ایـنکه حدس نگارنده بر تعلق وی به قرن دوازده هجری است.

وی کتاب را یک مقدمه و چند مقاله و یک خـاتمه برگزار کرده است که در نسخهٔ جای سخن تا مقاله سوم را در بر دارد:

المقالة الاولی: فی الحدود و القضایا.
المقالة الثانیة: فی القضایا و احوالها.
المقالة الثالثة: فی اقسام الحجّة.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی جعل خزائنه بین الکاف و النون و ابدع الاشیاء کلّها کما هی فی علمه المخزون... اما بعد فیقول افقر الفقراء... انی مورد فی هذا المـختصر تنقیح علم المسمی.....

انجام مـوجود: ...و کـلّ خشـبة مسّته النّـار فـانها تحترق فهذه الخشبة تحترق فالاوسط.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
ص ۱۱۳ نسخه تعلیقاتی است بر کتاب با علامت «قوله مدظله و سلمه الله» در آغاز آن. نسخه از انـجام افـتادگی دارد. عـناوین بـه شـنگرف در حواشی.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۰×۱۹سم. ۱۵۲گ. ۱۷س.
(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۷۴)**

۸۷۱

دیوان ابی‌نواس **(شعر ـ عربی)**

از: ابونواس، حسن بن هانی اهوازی.

دیـوان وی روایـات مـختلفی دارد کـه هـر کـدام تفاوت‌هایی دارد.

از جملهٔ این روایـات، روایت ابـوحمزهٔ اصـفهانی است مشتمل بر ۱۵ باب که امتیاز آن در برداشتن اشعار مبتذل و خارج از شرط ابونواس است کـه در دواویـن مشهور موجود نیست.

نسخهٔ جای سخن بخشی از دیوان ابونواس است به روایت ابوحمزه اصفهانی که از باب دوازدهم تا پانزدهم از این کتاب را در بر دارد:

باب دوازدهم: فی مجون ابی‌نواس.

باب سیزدهم: فی اقتصاص رسالة الشامی.

باب چهاردهم: فی احتجاجات قدح فی اعرابها و معایبها.

باب پانزدهم: فی جمل من اخباره و نبذ من اشعاره خارجة عن شرط. تاریخ التراث العربی (سزگین)، ج ۲، جزء چهارم، ص ۱۰۹.

آغاز موجود:

اقطع الدهر بالنّدامی الکرام
و رکوب الهوی و شرب المدام

انجام موجود:

لینک اذ لم تکن بقیت لنا
لم یسبق روح بحوطها بدّ

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ھ. مکان کتابت: تهران.

نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. چندین برگ نانوشته به آغاز و انجام نسخه الحاق شده است. بر پشت برگ الحاقی آغاز نسخه این یادداشت آمده‌است: «در دارالخلافه طهران استکتاب شد سنه ۱۲۵۳» نقش مهر: «عبده الراجی اردشیر». عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۴×۲۳سم. ۱۳گ (با احتساب برگ‌های اضافی). ۲۰س. **(ثبت ۳۱۵۷۶)**

۸۷۳

دیوان نورعلی شاه اصفهانی **(شعر ـ فارسی)**

از: محمّد علی بن فیضعلی شاه تونی طبسی اصفهانی (د: ۱۲۱۲ھ).

دیوان وی مشتمل بر دو جلد است که در یکی تخلص «نور» و در دیگری تخلص «نورعلی» دارد.

این دیوان چندین بار به چاپ رسیده است، از جمله به سال ۱۳۲۳ھ به چاپ سنگی و به سال ۱۳۷۰ھ به انضمام دو رساله جامع الاسرار و کنز الاسرار از همان نور علی‌شاه به کوشش احمد خوشنویس طی انتشارات منوچهری در تهران.

نک: ذریعه، ۹/ ۱۲۳۱.

آغاز جلد اول:

ساقی بیا در جام کن آن بادهٔ گفام را
تا ریشه از دل برکنم خار غم ایام را

انجام:

نوری از علی زاهد، تا نتابد اندر دل
کی بدل عیان بینی رازهای پنهانی

آغاز جلد دوم:

زهی نام تو سردفتر، کتاب نکته‌دانی را
بلند از نام تو افسر به سر کنز معانی را

انجام:

برخیزم سر نهم به پایت
بنشینم و جان کنم فدایت

خط: تحریری. تاریخ کتابت: شعبان ۱۲۷۶ھ. مکان کتابت: رشت.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌هایی است از جمله: «این منتخبات حضرت قطب الاقطاب مولانا نوّر الله مرقده، نورعلی شاه رسم الارادت به سرکار عبدالحسین خان بندگی نمودم که مال طلق او است که از مطالعه او محظوظ باشد».

چند برگ اضافی آغاز و انجام، یادداشت‌های پراکنده‌ای را در بردارد.

جلد: تیماج یک لایه عسلی.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۱سم. ۵۱۸گ. ۱۱س. **(ثبت ۳۱۵۷۸)**

۸۷۶

حاشیة المطوّل **(عربی ـ علوم بلاغی)**

از: میر سیّد شریف علی بن محمّد گرگانی (د: ۸۱۶ه‍).

حاشیه قولی محشی است بر مطول سعدالدین تفتازانی نسخهٔ جای سخن فاقد دیباجه است.

این حاشیه در هامش مطول در مصر به چاپ رسیده است.

آغاز: بسمله قوله و بهذا یظهر انّ ما ذهب الیه من ان اللام ... .

انجام: ...و مثل الرقطاء الرقطه سوداء یشوبها نقط بیاض یقال دجاجة رقطاء.

خط: نسخ. کاتب: محمّد. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه‍.
نسخهٔ جای سخن فاقد خطبه است و بر پشت برگ آغاز، خطبهٔ کتاب به قلم نسخ ممتاز رضوی استدراك شده است.
از ص ۲۱ـ۲۸ و نیز صفحهٔ پایان نونویس است به قلم نسخ محمّد دیده می‌شود.
حواشی مختلف با علامت‌های «رض، زاد اللـه توفیقاته، م ن، م س، چلپی، خواجه ابوالقاسم سمرقندی».
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: اصفهانی کاهی.
۱۲×۲۰/۵سم. ۲۵۶گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۵۸۱)

۸۷۷

تأهیل الغریب **(ادبیات ـ عربی)**

از: شیخ شمس‌الدین محمّد بن حسن بن علی النواجی الشافعی (د: ۸۵۹ه‍).

جنگی است از قصائد عربی شعرای متقدم و معاصر مؤلف که آنها را به خواهش یکی از دوستان خویش گرد آورده است. برخی از قصاید نیز از خود گرد آورنده است که غالباً در مدح حضرت رسول اللّٰه(ص) است.

قصائد جنگ بر اساس حروف الفبا مرتب شده است.

در فهرست دارالکتب نسخه‌ای با عنوان تأهیل الغریب به تقی‌الدین ابوبکر علی بن عبداللّٰه معروف به ابن حجة حموی نسبت داده است و آغاز آن با این نسخه متفاوت است.

نام برخی از شاعران این جنگ عبارت است از:

علی بن قزل المشد، شمس‌الدین محمّد بن عبدالرحیم ابن اللبان المنهاجی، قاضی صدرالدین علی بن الادمی الحنفی، ابن الزین لبیکم، عبدالملک بن عبدالرحیم حارثی، احمد بن عبدالسلام الثارماجی، سعدالدین محمّد بن محمّد، ابوعمرو العربی القلعی، ابن الواعظ، ابراهیم بن سهل بن ابی‌العیش اسرائیلی اشبیلی، شیخ قطب‌الدین حنفی، اسعد بن مماتی، علی سبط الشیخ شرف‌الدین بن الفارض، شرف بن اسماعیل راجح حلّی، امیر ناصرالدین بن النقیب، شرف‌الدین شعیب بن محمّد بن میمون مغربی، قاضی مهذب بن زبیر، قاضی عبدالوهاب مالکی، قاضی محیی‌الدین بن عبدالظاهر، الجلند البلدی، سیّد سیف‌الدین علی بن قول، نجم‌الدین محمّد بن سوار بن اسرائیل شیبانی دمشقی، شیخ شرف‌الدین بن عنین، سعدالدین محمّد بن عربی، شهاب‌الدین محمّد بن عبدالمنعم معروف به ابن الخیمی، شهاب محمود، صدرالدین بن الوکیل، نجم‌الدین عماره یمنی، شمس‌الدین محمّد بن فرّا الضریر النحوی، تاج‌الدین محمّد بن عبدالمنعم بن حواری تنوخی دمشقی، ابواسحاق ابراهیم بن عثمان غزی کلبی، عرقله الدمشقی، مهذب‌الدین بن الدهان الموصلی، مهذب‌الدین بن القیسرانی، شمس‌الدین بن صائغ عجمی، ابن المستوفی، نورالدین بن صاحب تکریت، شیخ المشایخ انصاری حموی، ابونصر احمد بن یوسف المنازی، ابن زقاق، ابوعلی بن الحماره اندلسی، شهاب‌الدین احمد بن یهوذا حنفی، شمس‌الدین محمّد بن عبدالکریم موصلی.

نک: دارالکتب فؤادیه، ۱/ ۱۲۲؛ معجم المـؤلفین، ۹/ ۲۰۳.

آغاز نسخه جای سخن: بسمله و صلی الله... قـال الفقیر... الحمد لله جامع الناس لیـوم لاریب فـیه، مـدبر الخلق ببدیع حکـمه البـلیغه... و بـعد فـقد سألنـی مـن لااستطیع له ردّاً و لا اجد من امتثال اوامره... .

انجام:

یـبلغ فـی الاعـداء مـا یـرید

و هو بریّ مـنهم فـی اکـید

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۹ـ۱۰ه‍.

بر پشت برگ آن یادداشت زیر دیده می‌شود: «هذا کتاب تأهیل الغریب تالیف راجی عـفور بـه القریب محمّد بن حسن بن علی النواجی رحـمه الله تعالی و عفی عنه».

و نیز شرح حال ابن سراج به نقل از ابن خلکان و نیز تملک عبدالمحسن مشغری بکیری با مهر او.

برگ آغاز دارای وصالی است. برگ پـایان نـیز آسیب دیده و وصالی شـده است. بـر بـرگ‌های پایانی کتاب لکه‌های زرد دیده می‌شود.

جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج با عـطف دامن.

کاغذ: ترکی بغدادی.

۱۳/۵×۱۹/۵سم. ۲۳۹گ. ۲۳س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۸۲)**

۸۸۰

تاریخ طبرستان **(تاریخ ـ فارسی)**

از: بهاءالدین محمّد بن حسن بن اسـفندیار کـاتب آملی (ق ۷ه‍).

وی معاصر رستم بن اسفندیار پادشاه طبرستان بوده است.

رویدادهای ۳۸ سالهٔ روزگار خـود او است کـه در طی سال‌های ۶۰۴ـ۶۱۳ه‍ به آن پرداخته است و بعدها نیز وقایع تاریخی آن خطه تا سال ۷۵۰ه‍ را بـه کـتاب افزوده‌اند.

این کتاب به سال ۱۳۲۰ش خورشیدی به کوشش مرحوم عباس اقبال آشتیانی به چاپ رسیده است.

نک: مشار، ۳۲۲؛ منزوی، ۶/ ۴۲۵۵.

آغاز: بسمله حمد و ثنا و مدح بی منتها آفریدگاری را سزاست... اما بعد چنین گوید احقر عبادالله... که در سنهٔ ست و ستّمائة الهلالیه... .

انجام: ...و آخر ایشان ملك فخرالدولة حسن بود که واقعهٔ او در سنه خمس و سبعمائه بود الملك لله تـعالی الواحد القهار و الباقی هو الله و الحکم عند الله.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: محرم الحرام ۱۲۹۴ه‍.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج قرمز زرشکی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۴/۵×۲۱/۵سم. ۲۰۴گ. ۱۵س.

(ثبت ۳۱۵۸۵)

۸۸۱

تاریخ عالم‌آرای عباسی **(تاریخ ـ فارسی)**

از: میرزا اسکندربیک منشی (ق ۱۱ه‍).

در تاریخ سلسله صفویه مشتمل بر مقدمه و دوازده مقاله و خاتمه است که در سه جلد برگزار گردیده است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده از جمله یک بار به سال ۱۳۱۴ه‍ به چاپ سنگی و به سال ۵ـ۱۳۳۴ه‍ به اهتمام ایرج افشار طی انتشارات امیر کبیر به چـاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۳/ ۲۶۳؛ مشار، ۱۱۰۱.

آغاز: بسمله چون نشر مـحامد کـبریای الهـی کـه بیرون از دایره عقول... بنان قلم را قدرت تحریر... .

انجام موجود: ...در پای قلعه نزول اجلال واقع شد روز دیگر حسین بیک وکیل.

خط: نستعلیق و مطابق یادداشت حاشیه ص ۵۸

که نیمی از آن برش خورده. تاریخ کتابت: جمادی الاولی ۱۰۲۸ه.
پشت برگ آغاز یادداشتی است به خط نسخ مورَّخ ۱۱۳۸ه که زیروصالی ناخوانا شده. دو برگ آغاز در حاشیه وصالی شده است.
تمام صفحات به قلم چندگانه زر و مشکی و شنگرف و لاجورد مجدول شده است. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: دولت‌آبادی.
۱۵/۵ × ۲۸ سم. ۷۹ گ. ۱۷ س.
(ثبت ۳۱۵۸۶)

۸۸۲

الاشباه و النظائر النحويّة (ادبیات ـ عربی)
= الاشباه و النظائر فی النحو

از: جلال‌الدین عبدالرحمن بن ابی‌بکر سیوطی.
در فنون عربیّت مشتمل بر هفت فن که هر قسم آن کتابی است مستقل با نام و خطبه جداگانه:
۱. المصاعد العلیه فی القواعد النحویه.
۲. تدریب اولی الطلب فی ضوابط کلام العرب.
۳. سلسلة الذهب فی البناء کلام العرب.
۴. اللمع و البرق فی الجمع و الفرق.
۵. الطراز فی الالغاز...
۶. المناظرات و المجالسات و المطارحات.
۷. التبر الذائب فی الافراد و الغرائب.
این کتاب به سال ۱۷ـ۱۳۱۶ در حیدرآباد دکن به چاپ رسیده است.
نک: کشف الظنون، ۱/ ۱۰۰؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۱۰۷۵.
آغاز: بسمله سبحان المتنزه عن الاشباه و النظائر و الحمد لله المتفضل بغفران الکبائر و الصغایر... اما بعد فان فنون العربیه....

انجام: ...و لو قلت هذا البسر اطیب منه عنب لا تضحت المسألة و انکشف معناها قال المؤلف و الله اعلم اخر (کذا) الجزء علقه مؤلفه عبدالرحمن بن ابی‌بکر السیوطی الشافعی.
خط: نسخ. کاتب: محمّد رحیم حسینی قزوینی.
تاریخ کتابت: ذی القعده الحرام ۱۲۸۶ه.
عناوین به قلم نسخ درشت‌تر.
جلد: تیماج نیلی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رحلی. ۲۰ × ۳۴/۵ سم. ۲۰۸ گ. ۲۷ س.
(ثبت ۳۱۵۸۷)

۸۸۵

الأسفار الأربعة (فلسفه ـ عربی)
= الحكمة المتعالية

از: صدرالمتألهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).
نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء اول اسفار است.
نک: مجلس، ش ۸۶۵ همین فهرست.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز چند بیت وجود دارد.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌ها ابیاتی است از دیوان امیرالمومنین علی(ع) به خط سیّد طباطبایی مورَّخ ۱۲۹۷ه.
در هامش برخی صفحات تعلیقاتی است از اسماعیل واحد العین، میرزا ابوالحسن جلوه و منقولاتی از شواهد ربوبیه و نیز یادداشتی از سیّد محمّد طباطبایی و به خط خود وی.
جلد: تیماج سیاه با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵ × ۲۱ سم. ۲۹۹ گ. با برگ‌های اضافی و الحاقی. ۲۱ س.
(ثبت ۳۱۵۹۰)

۸۸۶

شرح الهداية فی الحكمة **(فلسفه ـ عربی)**

از: صدرالمتألهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

در شرح الهدایة فی الحکمه اثیرالدین ابهری (د: ۶۶۳ه).

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده از جمله به سال‌های ۱۲۹۷ و ۱۳۱۳ه در تهران.

نک: مشار عربی، ۵۷۰؛ ذریعه، ۱۴/ ۱۷۵.

آغاز: بسمله الحمد لله مخترع العقل الفعال و مبدع النفس المکمال... اما بعد فیقول الفقیر... لمّا تطابقت القوانین الحکمیة... .

انجام: ...فانّ الحق اوسع من أن یحیط به عقل و حدّ و اعظم من ان یحصره عقلٌ دون عقل و الله اعلم بالصواب.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲۶۰ه.

در هامش ص ۳۵۶ نسخه تعلیقاتی است به نقل از شوارق الالهام در حاشیه برخی صفحات استدراک سقطات دیده می‌شود.

تمام صفحات به قلم شنگرف مجدول گردیده.

جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و لچک و حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رحلی. ۲۰×۳۴/۵سم. ۲۰۸گ. ۲۷س.

۱۵×۲۶/۵سم. ۲۵۰گ. ۲۴س.

(ثبت ۳۱۵۹۱)

۸۸۹

الشفاء **(فلسفه ـ عربی)**

از: شیخ الرئیس حسین بن عبدالله بن سینا.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر بخش منطق و دو مقاله از بخش طبیعیات شفاء است.

آغاز: بسمله حمد له... هذا کتاب الشفاء... قال ابوعبید احمد الله علی نعمه... و بعد فقد کانت محبتی للعلوم الحکمیّة... .

انجام موجود: ...و قد علم ان الامر بخلاف هذا فالصورة الجوهر.

خط: نسخ عالی. تاریخ کتابت: ق ۷ه.

در آغاز نسخه، رساله ابوعبید جوزجانی در ترجمه بو علی به همان قلم متن وجود دارد.

بر پشت برگ آغاز، نام کتاب و مؤلف به قلم نسخ کهن و نیز تملک افراد زیر دیده می‌شود:

ماجد بن محمّد حسینی بحرانی و نقش مهر او، «موسی بن ابراهیم... محمّد بن الشریف الحسینی فیض‌الله بن عبد القاهر، بهاءالدین حسینی عاملی» مورَّخ ۱۰۷۱ه و نیز محمّد تقی در شیراز.

بهاءالدین حسینی نامبرده گویا همان بهاءالدین حسینی عاملی شیخ الاسلام قزوین بوده باشد که جدّ اعلای سادات شیخ‌الاسلام قزوین است[۱].

بر همان صفحه نقوش چند مهر دیده می‌شود از جمله: «هو المالك بالاستحقاق من عواری الزمان لدی الاحقر عبده حسین» (ناخوانا) این مهر به صورت هشت‌گوش است و در صفحهٔ آخر نسخه نیز نقش بسته است.

جلد: ساغری مشکی.

قطع: رحلی. ۲۴×۳۲سم. ۲۶۹گ. ۴۱س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۵۹۴)**

۸۹۰

ناپسری **(داستان ـ فارسی)**

متن از: پول دوکک.

ترجمه از: علی‌قلی سردار اسعد بختیاری (د: ۱۳۳۶ه).

---

۱. رجال مهدی بامداد، ۷/ ۳۲۴.

وی در پایان، این ترجمه را چنین توصیف می‌کند: «تمام شد کتاب ابن الزوجة که در فارسی ناپسری ترجمه می‌شود. این کتاب از تألیفات پول دو کک فرانسوی است که صاحب (روایات شهریه) مصر ترجمه به عربی کرده است بنده از عربی به فارسی ترجمه کرده‌ام بـه تـاریخ پانزدهم ذی القعده الحرام هزار و سیصد و بیست و سه هجری علیقلی بختیاری».

آغاز: بسم الله و به نستعین کلنل فرامبر با نوکر امین خود در حالتی که به گالسکه چاپاری نشسته بود... به این نحو که گالسکه ما می‌رود ...

انجام: ... براحتی و عیش زندگی می‌کردند و مولر نیز از شادی آنان شاد بود... و بنده از عربی به فارسی ترجمه کرده‌ام به تاریخ هزار و سیصد و بیست و سـه هـجری علیقلی بختیاری.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: علی‌قلی سردار اسعد بختیاری. تاریخ کتابت: ۱۳۲۳ه که همان مترجم است.

جلد: تیماج مشکی.

کاغذ: فرنگی.

۱۴×۲۲سم. ۱۱۸گ. ۱۳س. **(ثبت ۳۱۵۹۵)**

۸۹۱

اصول الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از: ثقة الاسلام محمّد بن یعقوب کلینی (د: ۳۲۸ه).

نسخهٔ جای سخن، از آغاز تا پایان کتاب العشره از این کتاب را در بردارد.

آغاز: بسمله الحمد لـلـه المـحمود لـنعمته المـعبود لقدرته ...

انجام: ... فی الظهور التی فیها ذکر الله عزوجل قال اغسلها تمت کتاب العشرة و الحمد لله... و سلم کثیراً.

خط: نسخ دوقلم. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

تعلیقاتی بر حاشیه برخی صفحات با علامت «م ح ق ی، ص، م ح دی، ا م ق» دیده می‌شود. در حواشی اکثر صفحات گواهی بلوغ سماع دیـده می‌شود.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: فرنگی.

قطع: رحلی. ۲۰/۵×۳۰سم. ۴۳۴گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۵۹۶)

۸۹۲

تاریخ جهان گشا **(تاریخ ـ فارسی)**

از: خواجه علاءالدین عطاملك جوینی (د: ۶۸۰ه).

در تاریخ چنگیز خاندان او است تا فتح بـغداد بـه سال ۶۵۶ه.

مشتمل بر ۳ جلد ولی نسخهٔ جای سخن در دو جزء برگزار شده که جزء اول آن برابر است با جلد اول و دوم چاپ قزوینی و جزء دوم برابر است بـا جـلد سـوم آن چاپ که البته تمام آن‌را در بر ندارد و تـا پـایان بـخش «نسخهٔ فتح نامهٔ الموت» را شامل است.

نک: منزوی، ۶/ ۴۳۰۶؛ ذریعه، ۳/ ۲۴۷.

آغاز (ج ۱): بسمله سپاس و ثنا معبودی راکه واجب الوجود است ...

انجام:

تـو چـنان زی کـه بـمیری بـرهی
نـه چـنان زی کـه بـمیری بـرهند

آغاز (ج ۲): بسمله سپاس، آفـرین خـدای را است آنکه اختران رخشان ...

انجام: ... نوروز عالم افروز ازین کار با زیب و تزئین فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین و صلی...

خط: نستعلیق. کاتب: حسـن بـن عـبدالمـجید حسینی واعظ اصفهانی. تاریخ کتابت: ۲۱ رجب ۱۲۸۰ه.

در حاشیه ص ۹۹ و ۲۰۳ تعلیقاتی به قلم کاتب دیده می‌شود.

یازده سطر از میان ص ۲۴۴ نانوشته باقی مانده است. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج عسلی با ترنج و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره زرافشان.
قطع: رحلی. ۱۸×۲۸/۵ سم. ۲۰۸گ.
(بااحتساب برگ‌های اضافی) ۱۹س.
(ثبت ۳۱۵۹۷)

۸۹۳

المُجلی لمرآة المنجی **(کلام ـ عربی)**

از: محمّد بن زین‌الدین علی مشهور به ابن ابی‌جمهور احسائی (ق ۹ ـ ۱۰ه).

وی ابتدا کتابی در علم کلام به نام مسالک الافهام پرداخت و سپس دو حاشیه بر همان کتاب نگاشت که بعدها مجموع متن و دو حاشیه را گردآورد و المجلی لمرآة المنجی نامید.

این کتاب به سال ۱۳۲۴ه به چاپ سنگی رسیده است.

نک: ذریعه، ۱۳/۲۰.

آغاز: بسمله اللهم یا ذالمنّ الجسیم و الطول العظیم... و یا مکمل القوالب الانسیه و معطیها النفوس النوریه ....

انجام موجود: ...و کلّهم اخوان الحقیقة و ابناء الطریقة حجبوا برؤیة انفسهم و هذه ایناتهم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
بر پشت جلد، یادداشت ذیل دیده می‌شود:
«تاریخ قتل نادر، شب سه شنبه یازدهم شهر جمادی الثانیة من سنة ۱۱۶۰ جعل الله تعالی عواقب الامور بخیر
بنگر جانب گلزار و بگو ذوق‌کنان
بهر تاریخ وفاتش شده نادر مقتول
اکثر اوراق در حاشیه پایین وصالی شده است. استدراک سقطات در حواشی دیده می‌شود. عناوین به شنگرف در حواشی. بر برگ اضافی پایان پاسخی است به یک پرسش فلسفی در باب «ان نسبته تعالی الی الکل واحده» که گویا برگی از یک مجموعه باشد. بر پشت همان برگ یادداشتی است تحت عنوان مسیر رجال الغیب به قلم نسخ عبداللّه نجفی مورَّخ ۱۰۷۴ه.
جلد: تیماج قهوه‌ای با عطف دامن.
کاغذ: ترکی بغدادی.
قطع: رحلی. ۲۱×۳۰سم. ۱۶۲گ. ۳۰س.
(ثبت ۳۱۵۹۸)

۸۹۴

التفسیر الصافی **(تفسیر ـ عربی)**
= الصافی فی التفسیر

از: مولا محمّد محسن بن مرتضی، فیض کاشانی (د: ۱۰۹۱ه).

نسخهٔ مورد سخن مشتمل است بر ربع اول و دوم این تفسیر.

این تفسیر چندین بار در ایران و بیروت به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۵/۱۵.

آغاز: بسمله نحمدک یا من تجلّی لعباده فی کتابه بل فی کل شیء... اما بعد فیقول خادم علوم‌الدین و راصد اسرار کتاب الله ....

انجام: ...لم یمت حتی یدرک الامام القائم و یکون مع اصحابه... و یتلوه فی الربع الثالث تفسیر سورة الکهف ان شاء الله و الحمد لله اولاً و آخراً.

خط: نسخ. کاتب: قربانعلی بن محمّد شفیع تقوی رضوی. تاریخ کتابت: ۱۱۹۵ه.
بر پشت برگ آغاز، چند یادداشت دیده می‌شود از جمله یادداشتی به نقل از کشف الغمه. تعلیقاتی به نقل از منابع و تفاسیر مختلف و نیز برخی با علامت‌های «ق» و برخی با علامت «منه» که از

خود مؤلف است در حواشی صفحات وجود دارد.
چند برگ اضافی آغاز و پشت برگ آغاز مشتمل بر اوراد و تعاویذی، چند برگ الحاقی پایان نسخه مشتمل بر سؤال و جواب‌های فقهی است که شاید بخشی از سؤال و جواب سیّد محمّد باقر شفتی باشد.
جلد: تیماج قهوه‌ای.
کاغذ: فرنگی.
۲۱/۵×۳۴/۵سم. ۲۳۷گ. ۲۹س.
(ثبت ۳۱۵۹۹)

۸۹۷

الوقوف =وقوف السجاوندی **(تجوید ـ عربی)**

از: امام ابوعبداللّه محمّد بن طیفور سجاوندی (ق ۶ه).
ذهبی گوید از اساتید و شاگردانش بی‌خبرم ولی قفطی او را از اواسط ق ۶ه می‌داند.
در پایان نسخهٔ جای سخن، نام وی را چنین آورده: ابوجعفر محمّد بن طیفور سجاوندی.
وی در این کتاب پنج نوع وقف و هفت علامت برای آیات ابداع کرده است.
ابن جزری در غایة النهایة دو کتاب الوقوف را برای سجاوندی ذکر می‌کند یکی صغیر و دیگری کبیر که در فهارس موجود اشاره نشده که نسخه‌های معرفی شده کدام یک از آن دو است.
نک: ذریعه، ۲۵/ ۱۴۰؛ مجلس، ش ۱۲۰۸، ۲۷۲۵، ۵۹۵۸، ۳۳۵۱/۶.
آغاز: بسمله الحمد لله المفتتح کلامه بحمده... المستغرق خصایل الشکر و طوایل شکره....
انجام: ...انتساق الکلمات بعضها علی بعض فی مقول واحد و الله اعلم.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.
بر برگ اضافی، آغاز روایتی است از ابن عباس در باب آیات مکّی و مدنی سور.
دو طرف برگ اضافی انجام نسخه مشتمل بر توضیحاتی در باب برخی کلمات قرآنی است.
جلد: تیماج آبی.
کاغذ: ترکی بغدادی.
۱۴×۲۰سم. ۸۶گ. ۲۲س. (ثبت ۳۱۶۰۲)

۸۹۸

نزهة المشتاق فی ریاض العشاق **(اخلاق ـ عربی)**

از: محمّد هیکل بن محمّد حدیثی شافعی (ق ۱۲ه).
او در دیباجه نسب خود را چنین بیان می‌کند: «محمّد هیکل بن محمّد بن محمّد بن ناصر بن علی بن بدر بن حسن بن محمّد بن عبدالمجید بن العارف بالله السید ابی‌العباس احمد الحریثی الشافعی».
مؤلف گوید که به سال ۱۱۱۵ه مواد این کتاب را گرد آورد و به توصیه یکی از استادان آنها را طی یک مقدمه و ده باب و یک خاتمه می‌پردازد.
مقدمه: فی المحبة و معناها و علاماتها.
الباب الاول: فیمن قتل من المحبین بسهام المحبّة.
الباب الثانی: فی الصحبة و الصداقة.
الباب الثالث: فی ذکر حقوق الصحبته.
الباب الرابع: فی ذکر شروط من تجب صحبته.
الباب الخامس: فی ذکر حقوق المسلم علی المسلم.
الباب السادس: فی ذکر الحسن و الجمال.
الباب السابع: فی السخاء و الکرم و الجود.
الباب الثامن: فی ذکر الفصحاء من الرجال و النساء.
الباب التاسع: فی ذکر محاسن الاخلاق.
الباب العاشر: فی ذکر هدایا الملوک.
خاتمه: فی ذکر النوادر و النکت و الاشعار.
خط: نسخ. کاتب: محمّد هیکل بن محمّد حریثی شافعی (مؤلف). تاریخ کتابت: ۱۱۴۷ه.

بر پشت برگ آغاز، معرفی کتاب بـه قـلم نسـخ مؤلف دیده می‌شود و نیز تملک علی عبدالباقی المـنشاوی المـالکی و احـمد البشّـار الشـافعی الازمری.
در حـاشیه سـمت راست صـفحهٔ آغـاز تـملک عبدالباقی قاجار مورّخ ۱۲۷۴ه.
چهار برگ پایانی نسخه وصالی شده. پشت برگ پایان یادداشـتی است مـورّخ ۱۱۶۶ه در بـاب ولادت شخصی به نام رضوان و تعیین کنیهٔ او و به ابومرزوق و اشـعاری کـه در تـهنیت ولادت او سروده شده.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و مرمت حواشی.
کاغذ: ترکی بغدادی.
قطع: وزیری. ۱۵/۵ × ۲۱سم. ۲۹۲گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۶۰۳)

۸۹۹

مختار الأغانی فی الأخبار و التهانی (ادب ـ عربی)

از: جمال‌الدین محمّد بن مکرم بن ابی‌الحسن علی بن احمد معروف به ابن‌منظور مصری (د: ۷۱۱ه).
گزیده‌ای است از الأغانی ابوالفرج علی بن الحسین اصفهانی (د: ۳۵۶ه) که آن‌را بـه تـرتیب حـروف الفـبا مرتب کرده است.
وی در دیـباجه از گـزیدهٔ دیگـر الأغـانی از آن ابوالحسین احمد بن الرشید یاد می‌کند.
نسخهٔ جای سخن از ترجمه عبید بن سریج تا کلثوم بن عمر را در بر دارد و مجلد سوم از این گزیده است.
نک: کشف الظنون، ۱/ ۱۲۹؛ فهرست المـخطوطات فؤاد سید، ۳/ ۲۳.
نک: مجلس، ش ۹۰۵ط و ۱۰۱۳ط.
آغاز: عبید بن سریج هو عبید بن سریج کـنیته ابویحیی مولی بنی نوفل احد المعینین المشهورین....
انجام: ...کذلک بالمفضل تجده لیث هدّار و بحر موّار و محمّد لیث غاب.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
استدراک سقطات در حواشی برخـی صـفحات دیده می‌شود.
جلد: تیماج قهوه‌ای.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۵ × ۲۶سم. ۲۶۰گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۶۰۴)**

۹۰۲

جواهرنامه (طبیعیات ـ فارسی)

از: شاه محمّد بن مبارک قزوینی[۱] (د: ۹۶۶ه).
از شاگردان امیر صدرالدین محمّد دشتکی شیرازی (د: ۹۰۳ه).
در انواع سنگ‌ها و جواهر مشتمل بر مـقدمه و دو معدن و یک خاتمه که آن‌را به نام سلطان سلیم عـثمانی نگاشته است.

---

۱. وی طبیب دربار عـثمانی بـوده است و طـاشکپری زاده در الشقائق النعمانیه در شرح حـال وی چـنین می‌گوید: «العالم الفاضل الکامل الحکیم شاه‌القزوینی... من تلامیذ العلّامه جلال‌الدین الدّوانی قرء علیه العلوم و کان ماهراً فی علم الطب لانّه کان من اولاد الاطباء، ثم سافر الی مکّه المشرفه و جاور بـها مـدّة، ثـم انّ المولی بن المؤید ذکره عند السلطان بـایزید خـان و اخرجه من مکة الی قسطنطنیه و عیّن له کلّ یوم مأته و عشرین درهما برسم الطب. ثم جلس السلطان سلیم خان علی سریر السلطنة صاحب معه و تقربّ الیه و بلغ عنده المراتب العالیه و مـات فـی ایـام سـلطاننا الاعظم اراد السلطان سلیمان خـان... و له کـثیر مـن المصنفات...».
از دیگر آثار وی ترجمه مجالس النفائس است که در ۱۳۲۳هش به تصحیح مرحوم علی اصغر حکمت به چاپ رسیده است. نک: مقدمهٔ تصحیح حکمت.

در دیباچه[۱] آمده‌است: «...علمای عالی مقدار رسائل کبار در معرفت انواع جواهر تصنیف و تألیف فرموده‌اند و بهترین آنها رسالهٔ فارسی... امیر صدرالدین شیرازی... بوده که به امر سلطان خلیل ترجمه رسالهٔ عربی که علّامه طوسی فرموده و آن... خالی بود از تفصیل بعضی احوال طبی در منفعت و مضرت جواهر به بدن انسانی و کیفیت استعمال آنها در امراض و اعراض مخصوصه و کمیت مقادیر استعمال آنها در اوقات مخصوصه... و هم‌چنین بعضی احوال که در رساله حکیم تیفاشی بوده امیر مذکور ذکر نفرموده... حقیر... رساله‌ای فارسی در معرفت جواهر ترتیب نمود» نسخهٔ جای سخن از آغاز افتادگی دارد ولی در دیباچه نسخه سپهسالار که مشتمل بر فهرست مفصل کتاب است:

رساله مشتمل بر یک مقدمه، دو معدن و دو خاتمه.
مقدمه: در تقسیم موجودات.

دو معدن: در معرفت جواهر و فلزات.

معدن اول: در جواهر مشتمل بر ۲۱ «درج» که هر درج به چند «عقد» تقسیم می‌شود. به جز درج ششم که به چند «فص» تقسیم می‌شود.

درج اول: در درّ.
درج دوم: در یاقوت.
درج سوم: در زمرّد.
درج چهارم: در زبرجد.
درج پنجم: در الماس.
درج ششم: در عین الهر.
درج هفتم: در لعل.
درج هشتم: در فیروزه.
درج نهم: در پازهر و احجار حیوانی.
درج دهم: در عقیق.
درج یازدهم: در بعضی اشباه یاقوت.
درج دوازدهم: در جزع.
درج سیزدهم: در مقناطیس.
درج چهارم: در سنباده.
درج پانزدهم: در دهنه.
درج شانزدهم: در لاجورد.
درج هفدهم: در مرجان.
درج هجدهم: در یشب.
درج نوزدهم: در بلور.
درج بیستم: جمست.

---

۱. بنا به نوشته دیباجه اثبات می‌شود که رساله فارسی معروف جواهر نامه که نام مؤلف در دیباجه آن‌بن منصور آمده و در شناخت او اختلاف است همان صدرالدین محمّد دشتکی شیرازی است و استاد محمّد بن مبارک قزوینی صاحب کتاب جای سخن، همان رساله استادش را به اضافهٔ آثار طبی جواهر و نیز افادات حکیم تیفاشی از نو تحریر کرده است از جمله قرائن این مطلب که مؤلف جواهر نامه معهود همان صدرالدین محمّد بن غیاث‌الدین منصور است و از دیباجه ابن مبارک استنباط می‌شود اینکه صدرالدین شیرازی رساله جواهرش را به نام سلطان خلیل نگاشته و این مطلب در تمام نسخ جواهر نامه محمّد بن منصور تصریح شده است.
مؤید دیگر اینکه غیاث‌الدین منصور (د: ۹۴۵ه) در شرح رساله حقایق محمّدیه پدرش صدرالدین جواهر نامه فارسی را به او نسبت می‌دهد. اما آنچه محل تأمل است اینکه در منابع و مآخذ دیده نشده که خواجه نصیرالدین طوسی رساله‌ای در جواهر به عربی داشته باشد و صدر دشتکی آنرا ترجمه کرده باشد مگر اینکه افندی در ریاض العلما علاوه بر تنسوخ نامه در جای دیگر از رسالة الجواهر خواجه نصیر نام می‌برد که شاید غیر از تنسوخ نامه باشد.
نکته دیگری که بر اشکال مطلب می‌افزاید اینکه مرحوم مدرس رضوی گوید: «حکیم تحریر امیر صدرالدین دشتکی شیرازی تنسوخ نامه را به عربی نقل کرده‌است» که در هیچ مدرکی بدست نیامد.
نک: احوال و آثار خواجه نصیر، ۵۲۹؛ فارسنامه ناصری، چاپ رستگار فسائی، ۲/ ۱۰۳۹.

درج بیست و یکم: در احجار متفرقه و نسبت جواهر با یکدیگر.

معدن دوم: مشتمل است بر هشت مخزن.

مخزن اول: در طلا.

مخزن دوم: در نقره.

مخزن سوم: در مس.

مخزن چهارم: در قلع.

مخزن پنجم: در اسرب.

مخزن ششم: در آهن.

مخزن هفتم: در خارچینی.

مخزن هشتم: در مرکب از فلزات و نسبت ایشان با یکدیگر.

نسخه سپهسالار تا عقد یکم از درج شانزدهم «معدن اول» را دارد و نسخهٔ جای سخن، علاوه بر تمام معدن اول، بدون تصریح به شروع معدن دوم یک مخزن دارد شامل هفت «ظرف» و هر یک شامل دو «اناء» و ظاهراً تألیف در همین جا به پایان رسیده. این بخش با فهرست موجود در دیباجه نسخهٔ سپهسالار مطابقت نمی‌کند.

نک: منزوی، ۱/ ۴۱۰؛ مجلس، ش ۲۱۶۷، ۸۳۸/۵ط، ۷۹۳/۲ سنا، ۵۶۸۴، ۷۳۵۴/۲، ۲۱۶۶، ۵۶۹۰/۳.

آغاز: حمد پاکی را سزد که گوهر پنهان جان انسان را از خلاصهٔ گوهر ...

آغاز موجود: به بندگان داد و تاج خلافت خود بر سر ایشان نهاد ...

انجام: ...و سرب پنجه و نه، آهن چل، برنج و مس چهل و پنج، نقره پنجه و چار تمت الرساله بعون الملك الوهاب.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: رجب ۱۰۴۷ه.

چند برگ آغاز در حاشیه دارای وصالی است. عناوین به شنگرف نیمه اخیر برگ‌های نسخه دارای لکه‌هایی است.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: اصفهانی.

۱۳×۲۱سم. ۱۴۴گ. ۱۴س. **(ثبت ۳۱۶۰۷)**

۹۰۳

الاشباه و النظائر النحویة (ادبیات ـ عربی)

از: جلال‌الدین عبدالرحمن بن ابی‌بکر سیوطی.

نسخهٔ جای سخن شامل چهار فن از هفت فن است.

نک: مجلس، ش ۸۸۲ همین فهرست.

آغاز: بسمله سبحان الله المتنزه عن الاشباه و النظائر ...

انجام: ...لم یجعلوها منفردة فی الوزن تم الفن الرابع... و هو آخر النصف الأوّل... یتلوه الفن الخامس الطراز فی الالغاز.

خط: نسخ شیوهٔ ترکی. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.

بر پشت برگ آغاز نام کتاب به قلم نسخ درشت دیده می‌شود و نیز دو مهر مربع یکی با نقش: «ارجوا حسن الختام من الجلی عبد السمیع بن محمّد علی» و نیز «عبد فقیر عفی عنه بمبئی ۱۱۹۹» بر پشت برگ الحاقی آغاز، یک سطر به خط سانسکریت و در صدر صفحه آغاز نیز دو سطر به همان خط وجود دارد.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: ترکی فرنگی.

قطع: وزیری کوچک. ۳۰۱گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۶۰۸)

۹۰۴

حاشیة البهجة المرضیة (نحو ـ عربی)

= حاشیة الحکیم

از: محمّد صالح بن ابراهیم بن حسن احسائی نحوی معروف به حکیم (د: ۱۰۷۳ه).

حاشیه‌ای است مفصل با عناوین «قوله، قوله» بر

البهجة المرضية عبدالرحمن سيوطى.
نک: مجلس، ش ۷۴۳۰؛ معجم المؤلين، ۱۰/ ۷۹؛ ذريعه، ۶/ ۲۹.
آغاز: نحمدک يا من رفع انخفض لعزّ جنابه و ميّزه بأن جعله من جملة أحبائه... و بعد فيقول الفقير الى مولاه الكريم محمّد صالح....
آغاز موجود: كما تقدمت الإشارة اليه انفا يا اللـه حذف حرف النداء....
انجام: ...انّ هذا القديم كان حديثاً و سيبقى هذا الحديث قديماً و الحمد لله الذى هدانا لهذا و ما كان.
خط: نسخ. تاريخ كتابت: ۱۲۰۵هـ.
از آغاز افتادگى دارد. عناوين به شنگرف.
جلد: تيماج عسلى.
كاغذ: فرنگى آهارمهره.
قطع: وزيرى. ۲۸۳گ. ۱۸س. **(ثبت ۳۱۶۰۹)**

۹۰۵

مختار الاغانى فى الأخبار و التهانى (ادب ـ عربى)

از: جمال‌الدين محمّد بن مكرم معروف به ابن منظور مصرى انصارى (د: ۷۱۱هـ).
نسخهٔ جاى سخن مشتمل بر مجلد اول است و از حرف الف تا جيم اسامى شاعران را در بردارد.
نک: مجلس، ش ۸۹۹ط.
آغاز: بسمله حمد له و صلى الله على سيدنا محمّد و على آله و صحبه و سلم قال المصنف رحمه الله اقدم هنا حكاية... من هذا الكتاب اختصره الرشيد ابوالحسين....
انجام:...و مات حكم الوادى من فرصة اصابته فى صدره.
خط: نسخ. تاريخ كتابت: ق ۱۳هـ.
عناوين به شنگرف در هامش صفحات.
استدراک سقطات در حواشى برخى صفحات ديده مى‌شود.
جلد: تيماج قهوه‌اى.
كاغذ: فرنگى آهارمهره.
۱۴/۵×۲۶سم. ۲۶۰گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۶۱۰)

۹۰۶

حاشية تحرير القواعد المنطقية (منطق ـ عربى)

از: مير سيّد شريف على بن محمّد گرگانى (د: ۸۱۶هـ).
حاشيه بر تحرير القواعد المنطقيه قطب‌الدين رازى (د: ۷۶۶هـ).
آغاز: بسمله قوله و رتبته على مقدمة و ثلث مقالات و خاتمه هكذا وجد عبارة المتن....
انجام: ...فلا يكون ايضاً جزءاً عليحده بل مندرجاً فى جزء المبادى تمت.
خط: نستعليق تحريرى. تاريخ كتابت: ق ۱۱هـ.
برگ آغاز و چند برگ پايان نونويس است. صفحه آغاز با قلم زر مجدول گرديده است. در هامش صفحات نسخه، تعليقاتى از اشخاص زير وجود دارد: مير صدرالدين، سيّد على عجمى، سيّد علينقى، قرجه احمد، عماد بن‌فارسى، محيى‌الدين، ملّا احمد، بردعى، مير خليل، ابوالحسن ابيوردى، ملّا سعدالدين، داود.
جلد: ترمه‌اى مندرس.
كاغذ: اصفهانى.
۸×۱۹/۵سم. ۱۲۷گ (با احتساب برگ‌هاى الحاقى). ۱۶س. **(ثبت ۳۱۶۱۱)**

۹۰۷

الوافية فى شرح الكافية (نحو ـ عربى) =الشرح المتوسط

از: ركن‌الدين حسن بن محمّد استرآبادى (د: ۷۱۷هـ).

شرح متوسط استرآبادی است بر الکافیه ابن حاجب. وی این کتاب را به نام شمس‌الاسلام یحیی بن ابراهیم معروف به ابن بلیکا نگاشته است. نسخهٔ دیگری از این کتاب در فهرست ۱/ ۱۰ با عنوان شرح بر کافیه بدون ذکر عنوان و نام مؤلف آمده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۳۷۰.

آغاز: بسمله احمد الله علی عظمة جلاله، حمد غریق بمطالعة جماله... و بعد فانی بعد ان شرحت کتاب الکافیه....

آغاز موجود: و المراد من الوضع هیهنا تخصیص شیء بشیء....

انجام: ...فانّك اذا قلت فی یا زیدون اضربن اضربوا (کذا)[1] فی الوقف لم یعلم انه بدل عن النون المحذوف و الله اعلم بالصواب.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: شمس‌الدین محمّد بن صالح ابدال. تاریخ کتابت: پنجم ربیع الاول ۱۰۹۲هـ.

ذیل رقم کاتب مهر کاتب با نقش «و الشمس و ضحیها والقمر اذا تلیها» دیده می‌شود.

برگ‌های آغازین نسخه وصالی شده است. در هامش برخی صفحات استدراک سقطات و نیز تعلیقاتی با علامت‌های: «میر، س، شریف محمّد، ه س» و غیره دیده می‌شود. بر پشت جلد به غلط این کتاب المناهل الصافیه که شرح دیگری بر کافیه است نامیده شده است.

جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: ترکی بغدادی.

قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۱/۵سم. ۱۵۸گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۶۱۲)**

۹۰۸

قرآن مجید

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۸ـ۹هـ. بخش‌هایی از آغاز و انجام نسخه نونویس و از ق ۱۳هـ است.

تمام صفحات دارای جدول و کمند به قلم شنگرف و پایان آیات با علامت‌های زرکوب مشخص گردیده. در چهار گوشه همهٔ صفحات، برخی کلمات همان صفحات به قلم شنگرف نگاشته شده که در ذیل آنها توضیحات تجویدی به قلم مشکی دیده می‌شود.

ترجمهٔ آیات به قلم نسخ و به شیوهٔ چلیپایی یا تشجیر در حاشیه صفحات دیده می‌شود. در حاشیه برخی صفحات شمسه‌های مرصّع و مذهّب دیده می‌شود. سر سوره‌ها مرصّع و مذهّب است و کلمه «اللّه» در همه جای قرآن به قلم شنگرف است.

جلد: تیماج قهوه‌ای و شمسه.

کاغذ: سمرقندی و بعضاً فرنگی.

قطع: رحلی بزرگ. ۲۹/۵×۴۵سم. ۴۹۳گ. ۱۵س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۶۱۳)**

۹۰۹

المحاکمة بین شرحی الاشارات (فلسفه ـ عربی)
= المحاکمات

از: قطب‌الدین محمّد رازی (د: ۶۷۲هـ).

نک: مجلس، ش ۴۱۳ از همین فهرست.

آغاز موجود: و القاسم و المرکب و المفصل بواسطها بل التحقیق یقتضی انّ الحکم....

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: ابن وحید یمنی. تاریخ کتابت: ربیع الاول ۱۰۷۱هـ.

نسخه از آغاز افتادگی دارد و استدراک سقطات

---

۱. در نسخه چنین آمده ولی صحیح آن چنین است: فی یا امرأة اضربن اضربی.

در هامش صفحات انجام گرفته است. بر پشت برگ اضافی پایان، یادداشتی است به نقل از شرح لمعه.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۲/۵×۲۴/۵سم. ۲۳۹گ. ۲۶س.
(ثبت ۳۱۶۱۴)

۹۱۰

حاشیة الأسفار الأربعه **(فلسفه ـ عربی)**

از: حاج ملّا هادی بن مهدی سبزواری (د: ۱۲۸۹ه).
بر اسفار اربعه یا الحکمة المتعالیة ملّا صدرا (د: ۱۰۵۰ه).
وی بر سه مجلد از اسفار حاشیه نگاشته است که نسخهٔ جای سخن، مشتمل بر حواشی سفر نفس و الهیات است.
این حواشی در هامش اسفار به چاپ سنگی رسیده است.
نک: ذریعه، ۶/ ۲۰.

۱. حاشیه علی سفر النفس

آغاز: بسمله الحمد لله الذی خلق النفس الانسانیة علی صورته و جعل معرفتها مرقاة لمعرفته... فهذه حواش من الحقیر... علی سفر النفس...
انجام: ...و جعلوا النفوس المنطبعة الفلکیة کتاب المحو و الاثبات و هذا آخرما کتبناه علی سفر النفس و الحمد لله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.

۲. حاشیه علی سفر الالهیات

آغاز: بسمله س الحمد لله الذی انار (اه) فی کلامه س فی مقام الحمد بعلاوة کثیر من المحسنات الذاتیة و العرضیة...
انجام: ...و انّهما قدیمان موجودان احدهما مع الآخر معیة اقترانیة کذلك فی الزمان و الزمانی و قد فصل کیفیة ارتباطهما بما فصل و الحمد لله علی توفیقه.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲۷۷ه.
چند برگ آغاز و وسط و انجام نسخه نانوشته است.
بر پشت برگ آغاز، یادداشت زیر دیده می‌شود: «حاشیه سفر نفس به حساب سبزوار که هر چهل حرف بیتی محسوب می‌شود بعد از دقت بسیاری که جناب فرموده‌اند نه هزار و سیصد و پنجاه بیت. عدد جزوه‌ها بیست و پنج جزو است» ذیل برگ پایان نیز یادداشت زیر وجود دارد: «حاشیه الهیات به حساب سبزوار به دقت تمام که حساب شده هر بیتی چهل حرف است. نه هزار و پانصد بیت است بلاخلاف».
جلد: تیماج یشمی با حاشیه زرکوب و ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۲سم. ۴۰۶گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۶۱۵)

۹۱۱

أطباق الذهب فی الاخلاق و الادب **(مواعظ و خطب ـ عربی)**

از: شرف‌الدین عبدالمؤمن بن هبةاللّه معروف به شفروه اصفهانی به شیوهٔ مقامات.
مختصری است در وعظ و خطابه به مشتمل بر ۱۰۰ مقاله که آن‌را به تقلید اطواق الذهب زمخشری و به گفته خود او به فرمان یکی از اولیاء اللّه نگاشته است.
این کتاب چندین بار در قاهره و بولاق به چاپ رسیده است.
نک: کشف الظنون، ۱/ ۱۱۶؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۳۰۰.
آغاز: بسمله اللهمّ انا نحمدک ما اسبلت علینا من جلابیب کرمک...

انجام: ...و اذا ابتلی ابراهیم ربّه بکلمات فاتمهن.
خط: نسخ خوش. کاتب: محمّد بن محمّد صادق شهیر به جناب اللّه. تاریخ کتابت: ۲۵ ذی القعده ۱۲۸۵ه.
تمام صفحات دارای کمند و جدول با قلم زر است و مابین سطور نیز به قلم زر خط‌کشی شده است.
جلد: تیماج قهوه‌ای.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۱/۵×۲۰/۵سم. ۱۵۰گ. ۸س.
(ثبت ۳۱۶۱۶)

۹۱۲

حاشیة شرح تجرید الاعتقاد **(فلسفه ـ عربی)**
از: میر سیّد شریف جرجانی (د: ۸۱۶ه).
بر شرح قدیم تجرید طوسی، تألیف شمس‌الدین محمود اصفهانی (د: ۷۴۹ه).
این حاشیه از آغاز (مقصد اول) شرح اصفهانی است تا پایان جواهر و اعراض (مقصد دوم).
نک: مجلس، ش ۱۷۴۷، ۱۷۴۸، ۱۷۴۹، ۱۷۵۰، ۱۷۵۱.
آغاز: بسمله قوله امّا بعد حمد واجب الوجود... خص بالذکر من بین صفاته العلی ما هو احق به تعالی اعنی الوجوب الذاتی... .
انجام: ...فتکون هناک موثریة اخری فننقل الکلام الیها... اذ کانت صفة موجوده فی المتأثر فتکون هناک متأثریة اخری و هکذا و یلزم التسلسل.
خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.
برگ آغاز دارای کتیبه‌ای است منقش که بسمله را به قلم زر در آن نگاشته‌اند.
عناوین قوله به زر.
تمام صفحات به قلم شنگرف مجدول گردیده.
ذیل نسخه بیت زیر به قلم زر دیده می‌شود:

کتاب فی سرایره سرور
مناجیه من الاحزان ناج

بر پشت برگ آغاز تملک محمّد خلوتی احیولی و نیز محمّد بن مؤمن دیده می‌شود.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و عطف دامن.
کاغذ: دولت‌آبادی.
قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۶/۵سم. ۲۰۵گ (با برگ‌های اضافی) ۲۵س. **(ثبت ۳۱۶۱۷)**

۹۱۳

نهج البلاغة **(نهج البلاغه ـ عربی)**
از: شریف رضی محمّد بن الحسین الموسوی
نک: مجلس، ش ۲۱ از همین فهرست.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۶۹۶ه. مکان کتابت: نجف اشرف. از روی نسخه اصل که مکتوب به سال ۴۰۰ه بوده کتابت شده است.
پنجاه و یک صفحه از آغاز نونویس و از ق ۱۳ه است. صفحات آغازین و برگ پایان نسخه وصالی شده است.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و لچک و حاشیه زرکوب و عطف تیماجی قهوه‌ای.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۳سم. ۳۳۵گ. ۱۳س.
(ثبت ۳۱۶۱۸)

۹۱۵

شرح هیاکل النور **(فلسفه ـ عربی)**
= **شواکل الحور**
از: جلال‌الدین محمّد بن اسعد دوانی (د: ۹۰۸ه).
شرح است بر هیاکل النور شهاب‌الدین سهروردی.
وی به تاریخ ۸۷۲ه در تبریز از این شرح بپرداخت و دوانی این شرح را یک بار به نام خواجه جهان سلطان محمود و دیگر بار به نام سلطان ابوسعید گورکان کرده است.

این کتاب به سال ۱۹۵۳م در مدرس هندوستان به چاپ سربی رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۲۰۴۷؛ ف، ۵/ ۳۷۵؛ مشار عربی، ۵۷۶؛ مجلس، ش ۱۸۰۵/۷۲، ۱۸۸۴، ۱۸۸۵، ۱۸۸۶، ۱۸۸۷، ۱۸۸۸، ۱۸۸۹، ۱۸۹۰، ۱۸۹۱/۱، ۱۸۹۲/۱.

آغاز: بسمله یا من نصب رایات قدرته علی کواهل هیاکل الممکنات... اما بعد فهذا ایها الذکی المتوقد شرح هیاکل النور....

آغاز: ...فانّی مع ذلک معترف بقصور باعی فی هذه الصناعة و قلة ذات یدی من هذه البضاعة... و الصلوة و السلام... علی سیّدنا سیّد الکل فی الکل و آله... افضل السلام. تمت کتابة هذه النسخه الشریفه... فی خدمت مولانا جودی... علی ید الحقیر... علی بن بنیاد علی فی تاریخ الف و اثنا و تسعون من هجرة النبوة (کذا)المصطفی صلی الله علیه و سلم.

خط: نسخ تحریری. کاتب: علی بن بنیاد علی. تاریخ کتابت: ۱۰۹۲هـ.

بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است در معرفی کتاب و نیز گواهی مقابله و تصحیح نسخه مورَّخ شوال ۱۲۹۱هـ. تعلیقاتی به نقل از منابع متعدد و نیز از خود شارح، برخی به قلم نسخ و برخی به نستعلیق متأخر، در حواشی صفحات آمده‌است.

جلد: تیماج عسلی یک لایه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری کوچک. ۱۶×۲۰سم. ۱۰۹گ. ۱۴س. **(ثبت ۳۱۶۲۰)**

۹۱۶

تحریر القواعد المنطقیة (منطق ـ عربی)

از: قطب‌الدین محمّد بن محمّد رازی (د: ۷۶۶هـ).

شرح بر الرسالة الشمسیة نجم‌الدین عمر بن علی کاتبی قزوینی (د: ۶۷۵هـ).

آغاز: انّ ابهی دررٍ تنتظم ببنان البیان....

انجام: ...و الحمد لواجب الوجود مفیض الارفاق... و الصلوة علی افضل البشر و آله مصابیح الدجی و اصحابه مفاتیح الحجی و انه اعلم بالصواب.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: ملک علی بن حسین ایزد خواستی. تاریخ کتابت: ق ۱۱هـ.

بر پشت برگ اضافی آغاز، تملک عبدالوهاب بن محمّد مسیح بن محمّد سعید و یادداشت‌های پراکنده.

در کنار صفحات حاشیه‌هایی است با نشان: عماد، محیی‌الدین، سیّد علی، احمد، داود و غیره.

جلد: تیماج قهوه‌ای.

کاغذ: اصفهانی.

۱۳×۱۶سم. ۹۷گ. ۱۶س. **(ثبت ۳۱۶۲۱)**

۹۱۷

عین الیقین فی اصول الدین (حکمت ـ عربی)

از: فیض کاشانی محمّد بن مرتضی (د: ۱۰۹۱هـ).

نک: مجلس، ش ۶۴۴ همین فهرست.

آغاز: بسمله سبحان من حارت لطائف الاوهام فی بیداء کبریائه اما بعد فیقول...، هذه رموز ربانیه اوتیتها من فضل الله....

انجام موجود: ...و اعضائها المناسبة لها المتفقة بحسب نوعها المختلفة بشخصیاتها واصله الی مبداء.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱هـ.

برگ آغاز فرسوده و وصالی شده است. بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است در بیان ماجرای معامله‌ای بین دو شخص مسلمان و یهودی. نسخه از انجام افتادگی دارد و چند برگ از پایان نسخه به تناوب نانوشته باقی مانده است. لکه‌های رطوبت در صفحات پایانی نسخه دیده می‌شود.

جلد: تیماج فرمز با ترنج و حاشیه منگنه.
کاغذ: اصفهانی.
۱۳/۵×۲۱سم. ۲۲۶گ. ۱۸س.
(ثبت ۳۱۶۲۲)

۹۱۸

تشیید القواعد **(کلام ـ عربی)**
فی شرح تجرید العقائد = الشرح القدیم

از: شمس‌الدین محمود بن عبدالرحمن اصفهانی (د: ۷۴۶ه).

شرح است بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۶۷۲ه) معروف به شرح قدیم.

نسخه جای سخن فاقد، دیباچه‌ای است که صاحب ذریعه برای آن یاد می‌کند.

نک: ذریعه، ۳/ ۳۵۳؛ مرعشی، ۱۰/ ۱۲.

آغاز: بسمله قال امّا بعد حمد واجب الوجود علی نعمائه... اقول لمّا کان علم الکلام باحثاً عن امور یعلم منها المعاد و ما یتعلق به من الجنّه و النّار... .

انجام: ...فلیسترها یستر الله تعالی هذا آخر ما تیسّر لنا من شرح التجرید و المسئول من الله تعالی أن یجعله نافعاً للمستعدین و ذخراً لنا و الحمد لله وقع الفراغ...

خط: نستعلیق شیوه ترکی. تاریخ کتابت: ۸۱۵ه.
مکان کتابت: مدرسه ولدیّه شیراز.
بر پشت برگ الحاقی آغاز یادداشتی است از مرتضی بن سیّد احمد کاظمی بر پشت برگ آغاز نسخه یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله تملک شیخ بهائی (ره) و نیز تملک محمّد جعفر بن نجم‌الدین محمود خادم مشهدی اصفهانی مورَّخ ۱۰۳۶ه. ذیل نسخه تملک حسین محمّد تقوی مورَّخ ۸۴۹ه و محمّد بن حسین مورَّخ ۱۲۸۲ه دیده می‌شود.
بر پشت برگ پایان، فوائدی منطقی به نقل از شرح مواقف به قلم نستعلیق دیده می‌شود.
جلد: تیماج مشکی فرسوده و ترنج با مرمت عطف و حاشیه.
کاغذ: دولت‌آبادی.
۱۴/۵×۲۳سم. ۱۹۴گ. ۲۴س.
(← تصویر) **(ثبت ۳۱۶۲۳)**

۹۱۹

حاشیة الشفاء **(فلسفه ـ عربی)**

از: صدرالمتألهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

حاشیه بر امور عامّه شفای ابن سینا (= الهیات به معنی اعم)است تا مبحث علّت غائی.

این حاشیه چندین بار در تهران به چاپ رسیده است.

نک: فهرست، ۵/ ۱۶۴؛ مشار عربی، ۲۸۴.

آغاز موجود: و اقسامه الی الاربعه باعتبار انقسام موضوعه الیها... قوله و لم یکن ایضاً ذلك البحث... .

انجام موجود: ...لاضافة الی واحد منها یحصل التعریف بخلاف الکتابة فانّها لا موضوع.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.
نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. در حاشیهٔ صفحات استدراک سقطات انجام پذیرفته است.
جلد: تیماج سیاه فرسوده با حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۱۹/۵سم. ۲۳۴گ (بدون برگ‌های اضافی). ۱۶س.
(ثبت ۳۱۶۲۴)

۹۲۱

شرح حدیث الغمامة **(حدیث ـ عربی)**
= شرح حدیث البساط

از: قاضی محمّد سعید بن محمّد مفید قمی (ق ۱۱ه).

شرح است بر حدیث معروف به غمامه یا بساط در معجزه امیرالمؤمنین(ع) با مقدمه‌ای مشتمل بر دو مطلب.

شارح به تاریخ ۱۰۹۹ه در سن پنجاه سالگی این شرح را در اصفهان نگاشته است.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۱۹۰.

آغاز: الحمد لله مدیر الادوار و معید الاکوار طبقاً عن طبق... فیقول کاسد رأس المال... انی کنت شدید الحریص للاستضاءة بانوار القدس... .

انجام: ...و من الله اسئل العصمة عن الخطاء و الی الله المشتکی. اتفقت عناية الله لتمام هذه النعمه... و صلی الله علی سیّد المرسلین... و الحمد لله رب العالمین.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

چند برگ اضافی نانوشته در آغاز و انجام نسخه وجود دارد.

جلد: تیماج قرمز با حاشیه و عطف قهوه‌ای.

کاغذ: فرنگی.

۱۰/۵×۱۵/۵سم. ۱۱۹گ (دو برگ نانوشته در آغاز و ۸ برگ در انجام) ۱۵س.

(ثبت ۳۱۶۲۶)

۹۲۲

حاشية المطوّل **(بلاغت ـ عربی)**

از: میر سیّد شریف علی بن محمّد گرگانی (د: ۸۱۶ه).

تعلیقات گرگانی است بر مطوّل سعدالدین تفتازانی.

وی در دیباجه گوید: «این تعلیقاتی است که به هنگام تدریس مطول نگاشته‌ام و بعدها به درخواست شاگردان آنها را گرد آورده‌ام».

آغاز: بسمله حمدله... و بعد فهذه حواش علی الشرح المشهور لتلخیص المفتاح کنت قیدتها علیه... .

انجام: ...مثل الرقطاء الرقطة سواد یشوبه[۱] نقط بیاض یقال دجاجة رقطاء.

خط: نسخ روشن. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز، تملکی است با مهر که نقش آن به: «متوکل علی الله عبده محمّدکاظم» است و نیز مهری با نقش محمّد علی الرضوی که در ذیل نسخه نیز همین مهر آمده است.

در هامش صفحات تعلیقاتی است به نقل از حاشیه چلپی و نیز با علامت‌های «س و ۱۲».

جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۲×۱۹سم. ۲۴۱گ (با برگ‌های اضافی) ۱۵س. **(ثبت ۳۱۶۲۷)**

۹۲۳

شرح هداية الحكمة **(فلسفه ـ عربی)**

از: صدرالمتألهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

شرح است بر هداية الحکمه تألیف اثیرالدین ابهری.

ملّا صدرا در این کتاب که پس از اسفار پرداخته، حرکت جوهریه را منکر است و بر استحالهٔ آن اقامت دلیل می‌کند و هیچ‌گونه اشارتی به اینکه در اسفار با اصرار فراوان، آن‌را اثبات و ادلّه استحالت را ابطال کرده ندارد.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۱۸۷۱/۱، ۱۸۷۷؛ مشار عربی، ۵۷۰ـ۵۷۱.

آغاز: بسمله الحمد لله مخترع العقل الفعال و مبدع نفس الکمال... فیول الفقیر... لما تطابقت القوانین الحکمیة... .

انجام: ...فانّ الحقّ اوسع من أن یحیط به عقل و حدّ و اعظم من أن یحضره عقد دون عقد و الله اعلم بالصواب و الملهم لاولی الالباب.

خط: نسخ. کاتب: شاهقلی فرزند محمّد یوسف

---

۱. در نسخه چنین است: یستویه یفسط.

افشار. تاریخ کتابت: ۱۱۰۳هـ.
که از نسخه محمّد مؤمن بن جلال‌الدین کاشانی مورَّخ ۱۰۲۵هـ رونویس شده است.
هشت برگ به آغاز و هشت برگ به انجام نسخه الحاق شده. حواشی ص ۲۲۲ـ۲۳۷ بریده شده.
جلد: تیماج مشکی با حاشیه زرین و عطف دامن.
کاغذ: فرنگی.
۱۱/۵×۲۱/۵سم. ۲۷۰گ (بدون برگ‌های الحاقی). ۲۴س. **(ثبت ۳۱۶۲۸)**

۹۲۴

تحفة العراقین **(شعر ـ فارسی)**

از: افضل‌الدین ابوبدیل ابراهیم خاقانی شروانی (د: ۵۸۲هـ).

سفرنامهٔ عرفانی و منظوم خاقانی است از شیروان به مکه در سال ۵۵۱هـ در قالب مثنوی با دیباچه‌ای به نثر مشتمل بر شش مقاله که آن‌را به نام جمال‌الدین وزیر محمّد بن علی اصفهانی حاکم موصل نگاشته است.

این اثر مکرّر به صورت عکسی و حروفی به چاپ رسیده است.

نک: منزوی، ۴/ ۲۷۱۴؛ مشار فارسی، ۳۶۹.

آغاز موجود:

در دیدهٔ ابلق جهان باز
از ناخنه روید استخوان، باز

انجام:

این دعوت را به گاه تهلیل
آمین آمین کناد جبریل

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ـ۱۲هـ.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. برگ آغاز و انجام نسخه وصالی شده و بخشی از کلمات را ناخوانا کرده است.
سقطات به قلم متن در هامش برخی صفحات استدراک شده است.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۱/۵×۲۰/۵سم. ۱۲۲گ. ۱۳س.
(ثبت ۳۱۶۲۹)

۹۲۵

تذکرهٔ دولتشاهیّه **(تراجم ـ فارسی)**
= تذکرةالشعراء

از: امیر دولت شاه بن علاءالدوله غازی سمرقندی (ق ۹هـ).

مشتمل بر مقدمه‌ای در ترجمه بیست تن از شعرای عرب و هفت طبقه از شعرای فارسی گوی و خاتمه در ترجمه شعرای معاصر نویسنده و فتوحات سلطان حسین بهادر (جلوس ۸۶۱ در مرو).

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است از جمله مورَّخ ۱۳۰۵هـ در بمبئی و به سال ۱۳۱۸هـ در اروپا.

نک: ذریعه، ۴/ ۳۲.

آغاز: بسمله تحمیدی که شاه باز بلند پرواز اندیشه به ساحت کبریای آن طیران نتواند نمود....

انجام: ...و شاهزاده‌های عالی مقام که هر کدام شمع شبستان دولتند و سرو بوستان حشمتند در پناه ظل خسرو دولت در پناه بدارد بحق محمّد و آل محمّد.

خط: نستعلیق آمیخته به شکسته. کاتب:باقر فرزند میرزا رضی. تاریخ کتابت: ۱۲۸۴هـ.
عناوین و آیات به قلم شنگرف.
جلد: تیماج یشمی.
کاغذ: فرنگی.
قطع: رحلی. ۲۱×۳۴/۵سم. ۱۲۰گ (با احتساب یک برگ اضافی پایان). ۱۶س.
(ثبت ۳۱۶۳۰)

۹۲۶

مغنی اللبیب عن کتب الاعاریب **(نحو ـ عربی)**

از: شیخ جمال‌الدین عبداللّه بن یوسف معروف بـه ابن هشام نحوی (د: ۷۶۲ﻫ).

در نحو، مشتمل بر هشت بـاب. بـارها در ایـران و مصر به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۷۵۱؛ مشار عربی، ۸۷۷.

آغاز: قال سیّد و شیخنا الشیخ الامام... اما بعد حمد الله علی افضاله... فإنّ اولی ما تقترحة القرائح... .

انجام موجود: ...و خرجها ابن مالک علی کلا حال... و هو نادر کقول بعضهم مررت بهم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ﻫ.

بر پشت برگ آغاز، تملک علیقلی و جعفر هر دو مورَّخ ۱۲۹۴ﻫ.

برگ آغاز، دارای وصالی است. تـعلیقات صـدر صفحهٔ آغاز به شیوه تشجیر نوشته شده. تعلیقات فراوان در هامش صفحات با علامت‌های «ﻫ د، شمنی، دین، ح س ع» و غیره دیده می‌شود.

بر پشت بـرگ اضـافی پـایان نسـخه، صـورت اسامی چند نسخه و یادداشتی با مـهراسـماعیل مورَّخ ۱۲۹۲ﻫ و یادداشت دیگر مورَّخ ۱۲۵۵ﻫ دیده می‌شود.

جلد: تیماج قهوه‌ای.

کاغذ: اصفهانی.

۱۲×۲۱سم. ۲۰۹گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۶۳۱)**

۹۲۷

ترغیب المسلمین علی دفاع المشرکین
= رسالهٔ جهادیه

از: ملّا محمّد رضـا بـن مـحمّد مـحسن هـمدانـی (ق ۱۳ﻫ).

وی این کتاب را به هنگام حمله سپاه انگـلیس بـه سواحل خلیج فارس و دریای عمان در عهد ناصرالدین شاه قاجار نگاشته و در آن مسلمین را به دفاع برانگیخته است.

مؤلف، این کتاب را در یک مقدمه و هشت فصل و یک خاتمه برگزار کرده و مورَّخ جمادی الاولی ۱۲۷۳ﻫ از آن پرداخته و به نام صدر اعظم وقت کرده است.

نسخهٔ دیگری از این کتاب به ش ۳۲۲۶ در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران وجود دارد.

نک: منزوی، ۲/۲/ ۱۵۷۹.

آغاز: بسمله حمد بی حد و ثنای بی عدد فرد یگانهٔ را سزد که سلاطین جم نگین... را مظهر سلطنت خـود نموده... .

انجام: ...و مصداق آیهٔ کریمه اولئك الذین انعم الله علیهم... هدانا الله و ایاکم الی سواء الصراط قد فرغ من تسویده مؤلفه...

خط: نسخ. کاتب: تقی علوی. تاریخ کـتابت: ق ۱۳ﻫ. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج یشمی با آستر تیماج عسلی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۴×۲۱/۵سم. ۲۸گ. ۱۶س. **(ثبت ۳۱۶۳۲)**

۹۲۹

الشفاء = الإلٰهیّات **(فلسفه ـ عربی)**

از: شیخ الرئیس حسین بن عبداللّه بن سینا.

نسخهٔ جای سخن، مشتمل بر الهیات شفا است.

نک: مـجلس، ش ۱۸۹۹، ۱۹۰۰، ۱۹۰۶، ۱۹۰۷، ۱۹۰۹، ۱۹۱۰، ۱۹۱۱.

آغاز: بسمله حـمد له... الفـن الثـالث عشـر... فـی الالهیات... فی ابتداء طلب موضوع الفلسفة الاولی... .

انجام: ...فکاد أن یحل عبادته بعد الله و هو سلطان العالم الارضی و خلیفة الله فیه و لله الحمد و المنّه.

خط: نسخ. کاتب: محمّد الحقیر بن احمد گیلانی.

تاریخ کتابت: ۱۰۶۷ﻫ.

بـر پشت بـرگ اضـافی آغـاز، یـادداشت‌هـای

پراکنده‌ای دیده می‌شود و بر روی دیگـر هـمان برگ، شجره‌نامهٔ محمّد رفیع مـلقب بـه پـیرزاده است که به سلطان ابراهیم زاهد ختم می‌شود.
بر پشت برگ آغاز یادداشتی است در انواع طی و بسط مکانی و نیز تملک و مهر ابوطالب مورَّخ ۱۲۴۴ھ و تـملک و مـهر عـبدالعـظیم مـورَّخ ۱۲۸۴ھ برگ اول و دوم و آخر نسـخه وصـالی شده. تعلیقات بـه فـارسی و عـربی در هـامش صفحات بدون امضای خاصی دیده می‌شود.
صفحه ش ۳۰ برگی است الحاقی مـتضمن چـند تعلیقه. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج مشکی. با حاشیه و عطف دامن قرمز با آستر تیماجی قهوه‌ای.
کاغذ: اصفهانی.
۱۳/۵×۲۲/۵سم. ۱۸۴گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۶۳۴)

۹۳۰

السامی فی الأسامی (لغت ـ عربی ـ فارسی)
از: ابوالفضل احمد بن محمّد میدانی نیشابوری (د: ۵۱۸ھ).
در علم لغت مشتمل بر چهار قسم.
مؤلف آن‌را به نام ابوالبرکات علی بن مسعود ثقة الملك نوشته است.
این کتاب به سال ۱۲۹۴ھ به چاپ رسیده است.
نک: کشف الظنون، ۲/ ۹۷۴؛ معجم المـطبوعات، ۲/ ۱۸۲۴.
آغاز: بسمله الحمد لله الذی لایتمّ امرٌ دون حمده و لا یبلغ وصف کنه قدره... و بعد فان الله تعالی ادّخر لکل قرن فضیلة ....
انجام: ...و من ولیّهما جمیعاً صفحة الاعراض نعتان امره بیدیه و الله المستعان و علیه التکـلان انّـه المـلك الدیّان.

خط: نسخ. کاتب: عبداللّه خـوانسـاری. تـاریخ کتابت: جمادی الاولی ۱۲۳۲ھ.
بر پشت برگ آغاز تـملک احـتشام‌الدوله است مورَّخ ۱۲۸۹ھ در هامش صفحه پایان گـواهـی بلوغ مورَّخ ۱۲۳۳ھ دیده می‌شود.
جلد: روغنی با ترنج و نیم ترنج به نـقش گـل و بوته و حاشیه زر با آستر روغنی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۳×۱۹/۵سـم. ۱۰۹گ (دو بـرگ اضـافی نانوشته در پایان الحاق شده است) ۱۸س.
(ثبت ۳۱۶۳۵)

۹۳۱

مولود النّبی (سیره ـ عربی)
از: سعیدالدیـن مـحمّد بـن مسـعود کـازرونی (د: ۷۵۸ھ).
در سیره رسول اللّه(ص) مشتمل بر چهار قسم و یک خاتمه:
القسم الاول: من اول خلق نوره الی زمان ولادته.
القسم الثانی: فـیما کـان مـن اوّل ولادتـه الی اوان نبوّته.
القسم الثالث: فیما کان من زمان نبوّته و مدّة اقامته بمکة.
القسم الرابع: فیما کان من سنی هجرته.
خاتمه الکتاب: فی انواع شتّی یعود کلّها الی تعظیم النبی صلی اللّه علیه و آله.
در نسخهٔ جای سخن، قسم اول و دوم کتاب خلاصه شده و اسناد نیز حذف گردیده ولی باقی کـتاب بـتمامه آمده است.
کشف الظنون کتابی را در سیره با همان ابـواب یـاد کرده، به زبان فارسی تحت عنوان المنتقی فی السیر بـه کازرونی نسبت می‌دهد و می‌افزاید که فرزند مـؤلف یعنی عفیف‌الدین کازرونی آن‌را به عربی ترجمه کرده

است که بر این مطلب دو خرده می‌توان گرفت:
یکی آنکه مسلم به نظر می‌رسد کتاب مولود النبی یا مولود المصطفی به زبان عربی تألیف شده و به دست عفیف‌الدین به فارسی ترجمه شده چنانچه در پایان نسخهٔ خطی ترجمه مولود المصطفی موجود در کتابخانهٔ بانکی‌پور چنین آمده است:
«تمام شد ترجمه مولود مصطفی... به دست مترجم این کتاب... عفیف بن سعید بن مسعود... سنه ستین و سبعمائه در شیراز...».
دو دیگر اینکه در منابع نزدیک به عهد مؤلف مانند شدّ الازار و الدرر الکامنه و نیز ترجمهٔ مولود النبی ـ یکی از فرزند مؤلف و دیگری ابرقوهی معاصر مؤلف، تصریح شده به اینکه نام سیرهٔ کازرونی، مولود النبی یا المولد النبوی است و حتی خود مؤلف که در دیباجهٔ کتاب به نام آثار خود تصریح دارد با جمله: فصارت کتاباً مجموعاً فی مولود النبی(ص)...» از این کتاب یاد می‌کند و نامی دیگر بر آن نمی‌نهد.
نک: کشف‌الظنون، ۲/ ۱۸۵۱؛ الدرر الکامنة، ۵/ ۲۴؛ تذکرهٔ هزار مزار، ۱۰۳؛ منزوی، ۶/ ۴۴۴۱؛ بانکی‌پور، ۶/ ۸۴.

آغاز موجود: اما بعد فانّه یقول خادم الاحادیث النبویه سعید محمّد بن مسعود... لکل عمل رجال بایدیهم یرتفع اعلامه... قال شارح مشارق الانوار... فی کتاب له فی مولود النبی... و فیه عن الاوزاعی...

انجام: ...و اطلق بها السنتنا... و استعمل بها ابداننا انّک رؤف رحیم و صلی الله علی رسوله محمّد و آله اجمعین ثم بحمد الله و حسن توفیقه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ـ۱۲ه.
نسخه جای سخن، فاقد دیباجه است.
تعلیقات متفرقه در هامش صفحات دیده می‌شود.
چند برگ الحاقی آغاز نسخه حاوی اشعار متفرقه عربی و فارسی است از امیر علیشیر و امام شافعی و میرزا قوام‌الدین و نیز دو صلوات نامه به قلم فرهاد میرزا معتمدالدوله مورَّخ ۱۲۸۵ه در سنندج و نیز در باغ تپه.
بر پشت برگ آغاز، تملک محمّد حسین و فرهاد میرزا مورَّخ ۱۲۸۵ه و نیز یادداشت ورود نسخه در یکی از کتابخانه‌ها از بابت پیشکشی شیخ محمّد حسین مورَّخ ۱۲۷۴ه دیده می‌شود. دو تملک پاک شده نیز وجود دارد.
جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۶/۵×۲۶سم. ۲۲۳گ (با برگ‌های الحاقی) ۲۱س. **(ثبت ۳۱۶۳۶)**

۹۳۴

الأسفار الأربعة (فلسفه ـ عربی)

= الحکمة المتعالیة

از: صدرالمتألّهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).
نسخهٔ جای سخن، مشتمل بر جلد رابع اسفار است در نفس.

آغاز: بسمله السفر الثالث هو الذی من الحق الی الخلق بالحق فی علم النفس من مبدأ تکوینها...

انجام: ...و الافلاک الجسیمه الساکنة و المتحرکة و البلاد الکثیرة و خلایقها و صفاتها فی طرفة عین هان علیه التصدیق.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
یک برگ اضافی در آغاز و انجام نسخه وجود دارد. جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم‌ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۴/۵×۲۱سم. ۱۹۱گ (بدون برگ‌های الحاقی) ۲۱س.
(ثبت ۳۱۶۳۹)

۹۳۶

شرح هدایة الحکمة (فلسفه ـ عربی)

از: قاضی میر حسین بن معین‌الدین حسینی میبدی (د: ۹۱۱ھ).

شرحی است مزجی بر هدایة الحکمة اثیرالدین مفصل بن عمر ابهری (د: ۶۶۳ھ).

نک: ذریعه، ۱۴/ ۱۷۴؛ مجلس، ش ۱۸۱۳/۱، ۱۸۷۲، ۱۸۷۳، ۱۸۷۴، ۱۸۷۵، ۱۸۷۶، ۱۸۸۱/۲، ۲۹۱۳/۱، ۳۱۸۱، ۳۳۱۵/۸، ۱۴۳۰۵/۲.

آغاز: بسمله الهدایة امرٌ من لدیه و کل شی یعود الیه... و بعد یقول المعتصم بلطفه الابدی...

انجام: ...و ظنّی ان الواجب علی طالب الحق مطالعة کتب الشیخین... کالکبریت الاحمر... قال الشیخ... فرغت من تالیفه... سنه ثمانین و ستمائه...

خط: نسخ. تاریخ کتابت: جمادی الآخر ۱۰۱۴ھ.

بر پشت برگ آغاز، یادداشت‌های متفرقه‌ای دیده می‌شود. شش برگ از آغاز و یک برگ از انجام نسخه وصالی شده است.

تعلیقاتی در هامش صفحات با علامات:حسن عفی عنه، آقا محمّد الحسنی، غیاث، میر فخر، ۲۱ و نیز تعلیقاتی به نقل از حاشیه حکمة العین و شرح مواقف مولانازاده. استدراک سقطات در حواشی صورت پذیرفته.

گواهی مقابله در ذیل صفحه پایان بـه امضای محمّدباقی دیده می‌شود. پشت برگ پایان گویی صفحه‌ای از کتاب دیگر بوده و در حاشیه همان صفحه یادداشت‌های متفرقه‌ای دیده می‌شود.

جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه.

کاغذ: اصفهانی.

۱۳×۲۲/۵سم. ۱۱۲گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۶۴۱)

۹۳۸

مستخلص احیاء علوم الدین (منتخب) (اخلاق ـ عربی)

خلاصه‌ای است از احیاء علوم الدین ابوحامد محمّد بن محمّد غزالی.

خلاصه کننده آن شناخته نشد ولی در صفحهٔ آغاز به قلم متن، عنوان کتاب المستخلص یاد شده است و با توجه به قدمت نسخه این انتخاب حداکثر در ق ۷ھ صورت پذیرفته.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر خلاصه ربع مهلکات و منجیات احیاء العلوم است. نک: کشف الظنون، ۱/ ۲۳.

آغاز: بسمله... الشطر الثانی من المستخلص... کتاب عجائب القلب الحمد لله الذی تحیّرت دون ادراک کماله... و لنبدأ بذکر عجائب القلب بطریق التمثیل...

انجام موجود: ...و من استوت حسناته و سیّئاته فذلك الذی.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۷ھ.

بر پشت برگ آغاز وقف‌نامه‌ای است بـه خـط محمّد داود بن عنایت‌اللّه مخاطب به تفریح خان و دو مهر دایره شکل و یادداشت‌های متفرقه دیگر برگ اول و دوم دارای وصالی است. در حاشیه صفحه ش ۲ تملک فرهاد میرزا مورَّخ ۲ ربیع الثانی ۱۲۹۰ھ.

صفحه ۲۸ و ۲۹ برگی است متضمن تعلیقاتی چند که بین اوراق الصاق شده است. تعلیقات و استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود. نشانه وقف به قلم شنگرف در صفحات متعدد تکرار شده است. از انجام افتادگی دارد.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری بزرگ. ۱۶/۵×۲۸/۵سم. ۲۸۷گ. ۲۱س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۶۴۳)**

۹۳۹

حیاة الحیوان الکبری (طبیعیات ـ عربی)

از: شیخ کمال‌الدین محمّد بن عیسی الامیری الشافعی (د: ۸۰۸ه).

در شناخت اسامی حیوانات به ترتیب حروف الفبا که به مطالب متنوع ادبی نیز پرداخته شده است.

مؤلف کتاب را به ترتیب حروف الفبا مرتب کرده به سال ۷۷۳ه از تألیف پرداخته است.

مؤلف را دو حیاة الحیوان است: صغری و کبری. نسخه‌ای از حیاة الحیوان صغری به ش ۲۲۶ در همین مجموعه طباطبایی موجود است که تاکنون به چاپ نرسیده است. نسخهٔ جای سخن تا حرف «ش» از این کتاب را در بر دارد و جلد اول است.

حیاة الحیوان کبری چندین بار به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۶۹۶؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۸۸۷؛ مجلس، ش ۲۲۶ ط؛ ملک، ۱/ ۲۷۴.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی شرّف نوع الانسان بالاصغرین القلب و اللسان....

انجام نسخه: ...انه طائر مع الحمر و الغنم یاکل الذباب سبحانه و تعالی و لا حول و لاقوة الا بالله العلی العظیم.

خط: نسخ شیوه ترکی.

بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشت‌های متفرقه دیده می‌شود. بر پشت برگ آغاز، یادداشت تملک محمّد باقر بن حسین در مکه مورَّخ رجب ۱۰۴۹ه و یادداشت دیگری است مورَّخ ۱۰۸۹ه دو برگ آغاز وصالی شده.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: ترکی بغدادی.

قطع: رحلی. ۱۹/۵ × ۳۰سم. ۲۲۸گ. ۳۳س.

(ثبت ۳۱۶۴۴)

۹۴۰

زبدهٔ نادری (تاریخ ـ فارسی)

از: شهاب‌الدین علی علوی وزیر (ق ۱۲ـ۱۳ه).

این کتاب در اصل به نام زبدة التواریخ و تألیف میرزا محمّد محسن مستوفی کارگزار نادرشاه است که آن‌را به دستور رضاقلی‌میرزا فرزند نادرشاه به سال ۱۱۴۵ه تألیف کرده است.

از آنجا که زبدة التواریخ دارای نثری مکلف و مصنوع است نادر میرزا پسر شاهرخ شاه (د: ۱۲۱۸ه) شهاب‌الدین علوی را امر به تحریر سادهٔ فارسی آن کتاب کرد وی نیز تحریر جدید را مشتمل بر دو مقصد و یک خاتمه و به نام نادر میرزا زبده نادری نامید.

نک: منزوی، ۶/ ۴۱۷۳.

آغاز: بسمله جواهر زواهر نیایش بی حد و لآلی متلالی ستایش لا تحصی و لا تعدّ... و بعد بر ضمیر مرآت نظیر صرافان نقود معانی....

انجام: ...و جمعی که از شهر فرار کرده در عرض راه دهات به قتل رسیده بودند... سیصد و بیست و سه هزار نفر به قلم آمده بود. در سنه ۱۲۰۵ به اتمام رسید.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: رحلی. ۱۹/۵×۳۱/۵سم. ۳۸۰گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۶۴۵)**

۹۴۱

شرح دیوان نابغة الذبیانی (ادبیات ـ عربی)

از: علّامه ابوبکر عاصم بن ایوب نحوی بطلیوسی (د: ۴۹۴ه).

شرحی است مختصر بر دیوان زیاد بن معاویه معروف به نابغه ذبیانی که اشعار این شرح به روایت خود شارح است.

این شرح به سال ۱۲۹۳ه ضمن مجموعه‌ای در مطبعهٔ وهبیّه مصر به چاپ رسیده است.

نک: دارالکتب، ۳/ ۲۰۷؛ هدیة العارفین، ۱/ ۴۳۵؛ معجم المؤلفین، ۵/ ۵۱؛ بغیة الوعاة، ۲/ ۲۴.

آغاز: بسمله قال الوزیر ابوبکر صاحب المظالم عاصم بن ایوب ابقاه الله... یمدح النعمان بن المنذر و یعتذر الیه....

انجام: ...وصف بالبیت انّ العرب و الترك و العجم کانوا یأملونه و یرجون خیره.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۲۱ صفر ۱۲۰۵ه.
بر پشت برگ آغاز، یادداشت ورود نسخه به کتابخانه‌ای است مورَّخ ۱۲۰۵ه با مهر مربع به نقش: «آرایش خسروی محمّد محسن». بالای تمام ابیات را به قلم شنگرف خط کشیده‌اند.
جلد: تیماج مشکی یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۲۱سم. ۸۰گ (با برگ اضافه پایان) ۱۵س. **(ثبت ۳۱۶۴۶)**

۹۴۲

حاشیة الشفاء **(فلسفه ـ عربی)**

از: آقا حسین خوانساری (د: ۱۰۹۹ه).

حاشیه‌ای است بر الهیات شفا که محشی آن‌را به شاه سلیمان صفوی اهدا کرده است.

وی در آغاز حاشیه‌ای بر شفا نگاشت که محمّد باقر سبزواری در حاشیه‌اش بر شفا ایراداتی بر آن حاشیه وارد کرد و خوانساری نیز در پاسخ به وی حاشیه دیگری بر شفا نگاشت.

نسخهٔ جای سخن، حاشیهٔ اول خوانساری بر الهیات شفا است که فاقد دیباجه است.

نک: مجلس، ش ۱۲۱، ۱۷۸۲، ۲/ ۱۷۸۳، ۴۳۲۹؛ الشریعة الی استدراک الذریعة، ۱/ ۱۲۶ـ۱۲۷.

آغاز: بسمله الحمد لله فی ابتداء طلب موضوع الفلسفه الاولی اقحام لفظ الابتداء بناء علی ان الفصل الثانی ایضاً فی ذلك الطلب....

انجام: ...و یکون محصل کلامه ان الایجاد الذی یکون بعد العدم المطلق اولی بأن یکون ایجادا و هو ایضاً کما تری فتدبّر(کاتب افزاید) تمت الکتاب بعون الله الملک الوهاب.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز نسخه، یادداشتی به قلم نسخ است با امضای عبدالّله که به غلط این حاشیه را به ملّاصدرا نسبت داده است.
بر پشت برگ آغاز، تملک علی بن حبّه دیده می‌شود و نیز تملکی با نقش مهر «و رفعناه مکاناً علیّاً» و نیز تملک محمّد صادق بن ملّا قطب‌الدین محمّد جیلی با نقش: «ان الله یحبّ الصادقین».
در هامش برخی صفحات تعلیقاتی است با علامت «منه مدّ ظلّه» از آقا حسین خوانساری که نشان‌دهنده کتابت نسخه در حیات محشی است.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۱/۵×۲۰/۵سم. ۲۶۰گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۶۴۷)

۹۴۳

شرح شذور الذهب **(نحو ـ عربی)**

شارح: جمال‌الدین عبدالّله بن یوسف معروف به ابن هشام (د: ۷۶۲ه).

شرحی است با شیوه (قلت، اقول) بر کتاب شذور الذهب از خود شارح در نحو.

این کتاب چندین بار در مصر به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۰۲۹؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۲۷۵.

آغاز: بسمله اوّل ما اقول انّی احمد الله العلی الاکرم الذی علّم بالقلم... و بعد فهذا کتاب شرحت به مختصری المسمّی بشذور الذهب....

انجام: ... لانّی قد ذکرته فی باب التمییز... و سلامه علی اشرف خلقه محمّد النبی... و ذرّیاته المنتجبین و سلّم تسلیماً کثیراً مبارکاً یا کریم یا کریم.

خط: نسخ. کاتب: محمّد بن علی بن عیثان احساوی قاری. تاریخ کتابت: ۱۱۸۲ه. مکان کتابت: قریهٔ شاخور بحرین.

بر پشت برگ آغاز تملک شیخ احمد بن عیثان و شیخ احمد بن علی و نیز خطوط پراکندهٔ کودکانه. دو برگ آغاز دارای وصالی است.

در هامش صفحه پایان خطوط پراکنده‌ای دیده می‌شود. بر دو جانب برگ اضافی پایان نیز یادداشت‌های پراکنده‌ای وجود دارد.

جلد: تیماج سیاه یک لایه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۶×۲۱سم. ۱۰۴گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۶۴۸)

۹۴۴

دیوان ناصر خسرو (شعر ـ فارسی)

از: ناصر بن خسرو قبادیانی بلخی (د: ۴۸۱ه).

نک: منزوی، ۳/ ۲۵۵۹.

آغاز: بسمله

در بند مدارا کن و دربند میانرا
در بند مکن خیره طلب ملکت دارا

انجام:

که از دست لب و دندان ایشان
به دندان دست و لب باید گزیدن

خط: نستعلیق. کاتب: علی حسینی تفرشی. تاریخ کتابت: ۱۰ ربیع الاول ۱۲۳۳ه.

که به دستور عبداللّه میرزا متخلص به دارا فرزند یازدهم فتحعلی شاه نگاشته شده.

برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است. تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و شنگرف و لاجورد و دارای کمند به قلم شنگرف است.

ذیل نسخه یادداشت منشیانه‌ای است که چنین می‌نویسد:

«در زمان سلطنت همایون... سلیمان حشمتی که به یمن تربیتش... بساتین شریعت غرّا خرم و سیراب و از مکرمت سحاب معدلتش حدایق ملت بیضا ـ المنة للّه ـ سرسبز و شاداب... فتحعلی شاه قاجار... حسب المثال... ثمره شجره خلافت و شهریاری و بهین گوهر صدف سلطنت و تاجداری... اعنی شاهزاده اعظم و ملکزاده مکرم عبدالله میرزا... این داعی بی بضاعت... بتسوید این کتاب شریفه المضامین پرداخت».

بر پشت برگ اضافی پایان یادداشتی است مورَّخ ۱۲۸۲ه.

جلد: روغنی با ترنج و نیم‌ترنج منقش و آستر گل و بوته فرسوده (فقط یک طرف جلد موجود است).

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۳/۵×۲۰/۵سم. ۲۷۹گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۶۴۹)

۹۴۵

جامع الاسرار و منبع الانوار (عرفان ـ شیعی ـ فارسی)

از: سیّد حیدر بن علی حسینی آملی (ز: ۷۸۷ه).

در علم توحید و اسرار انبیاء و اولیاء مطابق عرفان شیعی اثنی عشری.

مشتمل بر مقدمه و سه «اصل» که هر اصل مشتمل بر چهار «قاعده» است.

این کتاب به انضمام رساله نقد النقود از همین مؤلف به تصحیح هانری کربن و عثمان یحیی به سال ۱۳۴۸ش توسط انجمن ایران‌شناسی فرانسه در تهران به چاپ رسید و در سال ۱۳۶۸ نیز با تجدید نظر و ترجمه

مقدمه‌های فرانسوی کتاب به فارسی توسط سیّد جواد طباطبایی با همکاری انجمن یاد شده و انتشارات علمی فرهنگی به چاپ مجدد رسید.

نک: ذریعه، ۵/ ۳۸.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی کشف عن جماله المطلق حجاب الجلال المسمّی بالکثرة... امّا بعد فانّی لمّا فرغت من رساله منتخب التأویل... التمس منی جماعة... أن اکتب لهم کتاباً جامعاً مشتملاً علی معظم اسرار الله ... .

انجام:

أدین بدین الحبّ أنّی توجهت
و کـایبه ارسلت دینی و ایمانی

هذا آخر الوجه و آخر الکتاب و الحمد لله ربّ العالمین.

خط: نسخ. کاتب: سیّد حسین حسینی ساوجی.
تاریخ کتابت: ق ۱۳ه‍.
بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است به قلم نسخ زیبا متضمن نام کتاب و مؤلف. استدراک سقطات در هامش برخی صفحات صورت گرفته. ص ۲۰ نسخه متضمن تعلیقه‌ای است از سیّدحسینی طباطبایی. عبارات نسخه در برخی صفحات تقدیم و تأخیرهایی دارد که در هامش صفحات بدان اشاره رفته است. گواهی بلوغ در حاشیه صفحه پایان دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.
کاتب در پایان می‌افزاید: «تمام شد در روز عید نوروز. کتبه... چون نسخهٔ که این رساله از او استکتاب شد مغلوط بود و کاتب هم سواد درستی نداشت لهذا این رساله بسیار مغلوط شده بود لکن بعون الله تعالی و باطن عرفا اهتمام در مقابله و تصحیح آن شده دور نیست که در صحت تالی تلو نسخه اصل باشد و الله اعلم بالصواب».
ذیل نسخه یادداشتی است به قلم نستعلیق تحریری در باب آثار سیّد حیدر به نقل از مجالس المؤمنین شوشتری.

جلد: تیماج یشمی با حاشیه منگنه. کاغذ فرنگی.
۱۴×۲۲/۵ سم. ۲۵۳گ. ۲۰س.
(ثبت ۳۱۶۵۰)

۹۴۶

عون اخوان الصفا (فلسفه ـ عربی)
علی فهم کتاب الشفاء = تلخیص الشفاء[1]

از: بهاءالدین محمّد بن تاج‌الدین حسن اصفهانی مشهور به فاضل هندی (۱۰۵۸ـ۱۱۳۷ه‍).

تلخیصی از شفا و نیز شرح بر آن است مشتمل بر سه جمله: کتاب منطق، طبیعیات و الهیات که آن‌را در ۲۶ سالگی برابر سال ۱۰۸۴ه‍ به پایان برد و به شاه سلیمان صفوی بهادرخان اهدا کرد.

نسخهٔ جای سخن، اصل خط مصنّف و تنها مشتمل بر بخش منطق از این کتاب است. نسخه دیگری از این کتاب که پیش از این جزء کتابخانه مرحوم میرزا طاهر تنکابنی بوده و بعدها به کتابخانه مجلس منتقل شده و اینک به ش ۱۹۲۰ در این کتابخانه حفظ می‌شود مشتمل است بر سه جمله یاد شده و تمام چیزی است که از دست تألیف خارج شد. نسخه یاد شده به دست مؤلف با نسخه اصل مقابله شده و گواهی مقابله در ذیل نسخه به خط شارح وجود دارد و شاید به همین دلیل صاحب ذریعه که از آن یاد می‌کند تمام آن‌را به خط مؤلف پنداشته است. نسخه دیگر مشتمل بر طبیعی و الهی نیز به شمارهٔ ۱۹۲۱ در کتابخانه مجلس موجود است و

۱. برگ اضافی آغاز نسخهٔ ش ۱۹۲۰ مشتمل بر یادداشت تملک مفصلی است از آقا میر ناصرالدین احمد بن محمّد بن روح‌الامین مختاری حسینی مورخ ۱۱۲۲ه‍. وی از اعلام شیعه در ق ۱۲ه‍ و شاگرد بهاءالدین محمّد اصفهانی است که در این یادداشت به معرفی مکانت شرح و شارح می‌پردازد و چون در نسخه‌شناسی فهرست ۵ فوت شده استدراک گردید (طبقات اعلام الشیعه، ق ۱۲ه‍، ص ۴۵).

نسخه‌ای نیز مشتمل بر بخشی الهیات به شمارهٔ ۳۲۴ در کتابخانهٔ آستان قدس نگهداری می‌شود.

نک: ذریعه، ۱۵/ ۳۶۱ و ۴/ ۴۲۳؛ مجلس، ش ۱۹۲۰ و ۱۹۲۱؛ آستان قدس، ۴/ ۱۳.

آغاز: بسمله الحمد لله مکحل بصائرنا بعیون الحکمه و اناسیها... اما بعد فیقول... لایخفی من شرح الله صدره للایمان....

آغاز موجود: کان یقال الحیوان إمّا ناطق او اعجم ثم یقال الاعجم إمّا طائر او ماشی... ان نجعل التقسیم بحیث یشتمل کلا معینی النوع....

انجام: ...الفصل السادس فی بیان غلط الشاعر اعلم ان الشاعر لمّا کان محاکیاً کان غلطه إمّا بالذات... و اذ قد بلغنا الغایه فی تلخیص فنون المنطق من الشفاء فلنقطع الکلام فیه حامدین لله علی جزیل نعمائه و جلیل آلائه و نتلوه. بتلخیص فنون الطبیعی و الالهی مستعینین به متوکلین علیه.

خط: نسخ. کاتب: بهاءالدین محمّد بن تاج‌الدین حسن اصفهانی (مؤلف کتاب). تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. استدراک سقطات و اصلاحات به خط مؤلف در هامش صفحات انجام گرفته است و برخی عبارات خط خورده است. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

۱۴×۲۵/۵سم. ۳۰۲گ. ۲۱س.

(← تصویر) (ثبت ۳۱۶۵۱)

۹۴۷

أبکار الأفکار (نحو ـ عربی)

= شرح شرح الافکار

از: عبداللطیف بن جلال‌الدین محمّد قزوینی خطیب دمشق معروف به قاضیچق.

سراج‌الدین محمّد بن محمّد اسفراینی شرحی بر المصباح ناصر بن عبدالسیّد مطرّزی (د: ۶۱۰ه) نگاشت به نام المفتاح سپس این شرح را خلاصه کرده الضوء نامید. این حاشیه[۱] شرحی است بر باب اول و دوم الضوء که شخصی به نام کلنجک بر سه باب دیگر الضوء شرح را کامل کرد.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۰۷۹.

آغاز: بسمله قوله ای قول المصنّف امّا بعد حمد الله اما کلمه فیها ای مفهومها... فذهب ابن الحاجب و من تابعه الی الاول....

انجام: ...فارتفع بقولك خلاً ما یرفع الابهام عن احد طرفی النسبة تم شرح شرح الباب الثانی بحسن عناية الله

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: مصطفی بن ابراهیم. تاریخ کتابت: ۱۰۶۴ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز، یادداشتی است از محمود در کتابشناسی نسخه.

بر پشت برگ آغاز شانزده بیت عربی است به اضافه تعلیقاتی در هامش. تمام صفحات به قلم شنگرف مجدول شده‌است. استدراک سقطات در هامش برخی صفحات انجام گرفته است.

در هامش صفحات تعلیقاتی است با علامت‌های «لمحرره، مقالید، رحمه الله، سیّد علی، لمحررها محمود عفی عنه» و نیز تعلیقاتی به نقل از شرح عصام‌الدین بر کافیه، شرح مفصل، مطول، تحریر قوچق‌زاده علی افندی جامی، صحاح.

بر پشت برگ اضافی پایان، یادداشت‌های عربی و ترکی و مشق خط نسخ دیده می‌شود.

جلد: تیماج مشکی با حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی.

---

۱. صاحب کشف الظنون از این کتاب با عنوان حاشیه یاد می‌کند ولی شارح تصریح می‌کند که این کتاب شرح است.

۱۲/۵×۱۹/۵سم. ۱۷۱گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۶۵۲)

۹۴۸

شرح اصول کافی **(حدیث ـ فارسی)**

از: مـلّا مـحمّد صـالح بـن احـمد مـازندرانـی (د: ۱۰۸۶ه).

مشتمل بر چهار مجلد.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر بخشی از کتاب الحجه اصول کافی است.

این شرح بـه تـاریخ شـوال ۱۳۸۴ه بـا تـعلیقات مرحوم شیخ ابوالحسن شعرانـی و تـصحیح عـلی اکـبر غفاری در ۱۲ جزء و ۶ مجلد به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۹۷.

آغاز موجود: و قبولهم و ما ذهب الیه قدمائهم من ان المراد بالامام فیه صاحب الشوکة ... .

انجام: ... ثم قوله و الله لیسألنهم یوم القیمه... دلّ ظاهراً علی ان من اصل له الامام ایضاً مسئول و هو بعید جدّاً و لا یبعد تخصیص السؤال بمن عداه و الله اعلم.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه و از آغاز افتادگی دارد.
چند برگ ابتدای نسخه وصالی شده است. چهار برگ نانوشته به آغاز نسخه الصاق شده است.
جلد: تیماج زرد با ترنج و جدول.
کاغذ: اصفهانی.
۱۱/۵×۱۸سم. ۱۹۸گ (با برگ‌های الحـاقی) ۱۵س. **(ثبت ۳۱۶۵۳)**

۹۵۰

حاشیة ریاض المسائل **(فقه ـ عربی)**

از: سیّد مـحمّد صـادق بـن سـیّد مـهدی حسـینی سنگلجی (د: ۱۳۰۰ه).

شرح یا حاشیه‌ای است بر کتاب الطهارة ریـاض المسائل سیّد عـلی طـباطبایی (د: ۱۲۳۴ه) تـا بـاب منضوحات البئر. صاحب جواهر و شیخ حسن کاشف الغطاء این کتاب را دیده و بر آن تـقریظ نـوشته و مـقام علمی او را گواهی کرده‌اند. این تقریظ‌ها به خط ایشان در آغاز نسخهٔ جای سخن، موجود است.

وی نوه دختری سیّد محمّد مجاهد طباطبایی است و از او با عنوان «جدّی الطباطبایی» یاد می‌کند. از جمله اساتید او می‌توان صاحب فصول و صاحب جواهر را نام برد و از دیگر آثار وی حـاشیه‌ای است بـر فـصول کـه صاحب ذریعه از آن یاد کرده است و در همین مجموعه اهدائی مشتمل بر چند جلد موجود است.

برای شرح حال این خاندان به مقدمه هـمین جـلد رجوع شود.

نک: الکرام البررة، ۲/ ۶۴۷؛ ذریعه، ۶/ ۱۶۵.

آغاز: الطهارة و هی فی اللغه بمعنی النزهة و النظافة و فی اصطلاح الشرع و المتشرعه اسم للوضوء و الغسل... و خرج بهذا القید ما لایکون ... .

انـجام: ... مـن النّص و یـحتمل ضـعیفاً اعـتبارها بالاضافه الی الماء فتأمل.

خط: نسخ. کاتب: سیّد مـحمّد صـادق حسـینی سنگلجی (مؤلف کتاب). تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
پشت برگ اضـافی آغـاز، فـهرست کـتاب‌های شخصی نویسنده است به خـط ایشـان کـه نـزد عالمانی با اسامی زیر به امانت داشته است:
آخوند مـلّا قـاسم رشـتی، آخـوند مـلّا بـاقر خراسانی، ملّا عـباس مـازندرانـی، مـیرزاعـلی همدانی، آقاخوند کرهرودی، ملّا باقر جـندقی، ملّا عـلی نـوری، آقـامـحمّد دامـاد، آخـوند ملّاکهکی، آقا شیخ علی پسر مرحوم حاجی، ملّا هادی طالقانی، شیخ محمّد تـقی دزفـولی، مـلّا حسن علی درّجزینی.
صفحه ش ۳ تقریظ و اجازه صاحب جواهـر بـه مؤلف و صفحه ش ۴ تقریظ و اجازه شیخ حسن

کاشف الغطاء به مؤلف را در بر دارد.
صفحه ش ۵ مشتمل بر یادداشتی است از سیّد محمّد صادق طباطبایی مورّخ ۱۵ رمضان ۱۳۴۸ه مطابق ۲۵ اسفند ۱۳۰۸ش شامل توضیحاتی در باب کتاب و نویسنده و نیز دربارهٔ کتابخانه خانوادگی سنگلجی. وی در پایان اظهار امیدواری می‌کند که آن‌را به کتابخانه عمومی تبدیل کند.
وی فرزند سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی و رئیس مجلس شورای ملّی در دوره ۱۴ بوده و در همین دوره مجموعه عظیم طباطبایی را به کتابخانه مجلس اهداء کرد.
برای ملاحظه تقریظات و یادداشت نامبرده به مقدمه همین مجلد مراجعه شود. در نسخه علائم اصلاح به قلم مصنف دیده می‌شود. بر پشت برگ اضافی پایان، نیز سیاههٔ کتاب‌های امانی مصنف دیده می‌شود.
جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده.
کاغذ: فرنگی.
۱۵/۵×۲۱/۵سم. ۷۸گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۶۵۵)

۹۵۱

لوایح **(عرفان ـ فارسی)**

از: مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی (د: ۸۹۸ه).
مشتمل بر دیباجه و ۳۵ لایحه.
شیخ محمّد فضل‌اللّه نقشبندی از صوفیان ق ۱۲ه تعلیقاتی بر لوایح دارد به عربی آمیخته به فارسی که در هامش نسخه جای سخن وجود دارد.
وی از مشایخ فرقهٔ نقشبندی است و در نسخه خطی شجره‌نامهٔ پیران نقشبند موجود در دانشگاه پنجاب به ش ۸۳۰۵/ ۱۲ سلسله طریقتی او را چنین آغاز می‌کند: «حضرت شیخ محمّد فضل الله مرید حضرت‌سیف‌الدین مرید حضرت مجدالدین محمّد معصوم (د: ۱۰۷۰ه) مرید حضرت مجدّد الف ثانی...».
نک: مجلس، ش ۴۶۶ همین فهرست؛ منزوی، ۱۱/ ۹۸۱.
آغاز: بسمله لا احصی ثناءً علیک... خداوندا سپاس تو بر زبان نمی‌آریم...
انجام:
چون لال توان بود دگر گر پس از این
لب بگشایی به نطق خاکت به دهن
خط: نستعلیق ممتاز. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.
برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و حاشیه دو صفحه آغاز نسخه به سبک گل و بوته تذهیب و ترصیع شده است.
تمام صفحات به قلم زر و شنگرف و لاجورد مجدول و به قلم شنگرف دارای کمند است. خط‌کشی بین ابیات به قلم زر است. تمام برگ‌ها متن و حاشیه است. متن، دولت‌آبادی شیری رنگ و حاشیه اصفهانی است.
جلد: مخمل قرمز با شمسه و حواشی منگنه.
کاغذ: دولت‌آبادی و اصفهانی.
۱۴/۵×۲۴/۵سم. ۷۴گ. ۱۱س.
(ثبت ۳۱۶۵۶)

۹۵۲

جامع التمثیل **(ادبیات ـ فارسی)**

از: میرزا محمّد علی حبل‌رودی (هول‌رودی) (ق ۱۱ه).
مجموعه‌ای است از امثال و حکم فارسی مشتمل بر ۲۸ باب به ترتیب الفبا.
مؤلف این کتاب را به سال ۱۰۴۵ه در حیدرآباد دکن به دستور سلطان عبداللّه قطب شاه نگاشته و به همو هدیه کرده است.
این کتاب مکرر در ایران به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۵/ ۴۶؛ مجلس، ش ۱۳۱۶ سنا.

آغاز: بسمله سپاس بی حد و ستایش بی عدد بی مثلی را سزد که به ایمای دل‌گشای و لله المثل الاعلی... امّا بعد این حقیر... که دست در عروة الوثقی حبل المتین زده ... .

انجام: ... چنانچه سهوی در نوشتن نیز واقع شده باشد آن‌را نیز به کرم عمیم عفو فرمایند و فوق کل ذی علم علیم.

خط: نستعلیق آمیخته به شکسته. کاتب: کریم بن رئیس شعبان علی‌آبادی. تاریخ کتابت: ۱۴ ذی‌الحجه ۱۲۴۵ھ.

برگ اضافی آغاز مشتمل بر چند فقره دعا و تعویذ است. دو صفحهٔ آغاز به قلم شنگرف و مشکی نوشته شده. عناوین به شنگرف.

در صدر صفحه پایان یادداشتی از محمّد جعفر بن حاج حسین علی شیرازی است مورَّخ ۱۲۶۶ھ و نقش چند مهر.

جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده.

کاغذ: فرنگی.

۱۴×۲۱/۵سم. ۱۸۲گ. ۱۴س.

(ثبت ۳۱۶۵۷)

۹۵۳

حاشیة شرح حکمة الاشراق (فلسفه ـ عربی)

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ھ).

حاشیه‌ای است بر شرح قطب‌الدین محمود شیرازی (د: ۷۱۰ھ) بر حکمة الاشراق شهاب‌الدین سهروردی (د: ۵۸۷ھ).

نسخه جای سخن دارای دیباجه‌ای است که سایر نسخه‌های دیده شده از این حاشیه فاقد آن است و مأخوذ از دیباجهٔ الهیات اسفار است و به نظر می‌رسد که کسی جز محشی آن‌را افزوده باشد.

این حاشیه در هامش حکمة الاشراق به سال ۱۳۱۵ھ در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

نک: ذریعه، ۶/ ۱۲۱؛ مشار عربی، ۲۸۰.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی انار بوجوب وجوده وجوه الممکنات... قول الشارح(ره) دلالة اللفظ علی المعنی الدلالة مطلقاً کون الشی بحیث یعلم منه شیء آخر ... .

انجام موجود: ...کمن یشاهد انواعاً من الاطعمه فاذا ذاق منها و اکل اطّلع علی.

خط: نستعلیق تحریری. نویسانده: ابوالقاسم بن محمّد علی کاشانی. تاریخ کتابت: ق ۱۳ھ.

چهار برگ اضافی نانوشته به آغاز الحاق شده. بر پشت برگ آغاز، تملک ابوالقاسم بن محمّد علی با مهر او دیده می‌شود. نسخه از پایان نانوشته باقی مانده است. تعلیقاتی در هامش صفحات با علامت‌های «ص م، منه» دیده می‌شود. استدراک سقطات در کنار برخی صفحات وجود دارد.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۱/۵سم. ۳۲۱گ. ۱۸س.

(ثبت ۳۱۶۵۸)

۹۵۴

الأسفار الأربعة (فلسفه ـ عربی)

= **الحکمة المتعالیة**

از: صدرالدین محمّد ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ھ).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر سفر ثالث اسفار است در الهیات.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی انار بوجوب وجوده الکائنات... امّا بعد فهذا شروع فی طور آخر من الحکمة.... .

انجام موجود: ...فی کل واحد من الامکنة لاعلی وجه التقیید و التطبیق کما یقوله المشبهة و لا علی وجه المباینة و الفراغ.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه و از پایان نانوشته باقی مانده است.
بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است دربارهٔ حقیقت نزول ملائکه بر رسول خدا(ص) به نقل از شرح صحیفه سیّد علی خان مدنی.
بر پشت برگ اضافی پایان فایده‌ای است در حقیقت رؤیا به قلم محمّدعلی بن زین‌العابدین رضوی همدانی مورَّخ ۱۲۶۳ه.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
۱۵×۱۲سم. ۱۸۱گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۶۵۹)**

۹۵۶

شرح تجرید الکلام (کلام ـ عربی)

شارح: علاءالدین علی بن محمّد قوشچی (د: ۸۷۹ه).

شرح مزجی مبسوطی است بر تجرید خواجه نصیرالدین طوسی که مؤلف آن‌را به نام ابوسعید گورکان نوشته است.

این شرح بارها به چاپ رسیده است.

نک: مشار عربی، ۵۴۴.

آغاز: بسمله اما بعد حمد واجب الوجود علی نعمائه و الصلوة علی سیّد انبیائه و علی اکرم احبّائه‌ای علی آله و اصحابه الذین هم موصوفون بزیادة الکرم علی من عداهم من محبوبیه ....

انجام: ...و اذا ظنّ طائفة انه لم یقم به الاخری اتم الکل بترکه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۲۰ ذی القعده ۱۰۱۰ه.
دو طرف برگ اضافی آغاز، یادداشت‌های متفرقه‌ای وجود دارد. چند برگ از آغاز نسخه وصالی شده. تمام صفحات به قلم زر و شنگرف و سیاه مجدول شده است.
در هامش صفحات تعلیقاتی با علامت‌های «منه، م ن، صدرالدین، ج ن م ح ص، مدّ ظله، مخ، فح، ح، احمد، سط مد ظله» و نیز تعلیقاتی به نقل از صحاح و شرح مواقف و شرح علّامهٔ حلّی دیده می‌شود.
بر پشت برگ پایان فایده‌ای است در باب نقطه و خط به نقل شمس‌الدین محمّد خفری. برگ پایان وصالی شده است.
جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: اصفهانی.
۱۳×۲۱/۵سم. ۲۷۴گ. ۲۷س.
(ثبت ۳۱۶۶۱)

۹۵۷

الاعجاز و الایجاز (ادبیات ـ عربی)

=اعجاز الایجاز

از: شیخ ابومنصور عبدالملك بن محمّد ثعالبی (د: ۴۳۰ه).

مشتمل بر نصایح و حکمیات موجز اعم از نظم و نثر مشتمل بر ده باب.

این کتاب به سال ۱۸۹۷م در مصر به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۱۲۰؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۶۵۷؛ دارالکتب، ۳/ ۱۶.

آغاز: بسمله قال العبد الفقیر... امّا بعد حمد الله علی آلائه فانّ القاضی الاجلّ... فلابدّ لی مع مودته الّتی تتّصل مودتها ....

انجام:

کالعین لاتبصر ما حولها ولحظها یدرک ما یبعد

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
پشت برگ آغاز یادداشت ورود نسخه به کتابخانه است مورَّخ ۱۲۵۵ه.

جلد: تیماج مشکی با حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری کوچک. ۲۰/۵×۱۴/۵ سم.
۷۴گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۶۶۲)**

۹۵۸

انیس العشّاق **(نظم ـ فارسی)**

از: حسام الشعراء ابوسعید میرزا محمّد ابراهیم مشتری خراسانی (د: ۱۳۰۵ه).

منظومه‌ای است مشتمل بر سرگذشت شاعر با دوست نوجوان خود آمیخته به هزل. وی در دیباجه مختصری به شرح حال خود می‌پردازد.

آغاز:

ای خوش آن عشقی که از روی نیاز
در حقیقت سر بر آورد از نیاز
منزل عشق حقیقی در دل است
دل که بی عشق است مشتی از گل است

انجام موجود:

رشوه گیرد هم از این و هم از آن
صلح بدهدشان میان مردمان

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
این نسخه از پایان ناقص است و استدراک سقطات به قلم متن در حاشیه صورت گرفته است.
جلد: تیماج سبز.
کاغذ: فرنگی.
۱۱×۱۷/۵سم. ۷۴گ. ۱۳س. **(ثبت ۳۱۶۶۳)**

۹۵۹

دیوان امیر معزّی **(شعر ـ فارسی)**

از: ابوعبداللّه محمّد بن عبدالملک برهانی نیشابوری (د: ۵۲۰ه).

این دیوان به کوشش مرحوم عباس اقبال آشتیانی به تاریخ ۱۳۱۸ش به چاپ رسیده است.

نک: منزوی، ۳/ ۲۵۳۵؛ ذریعه، ۹/ ۱۰۶۹.

آغاز:

ستاره سجده برد طلعت منیر ترا
زمانه بوسه دهد پایهٔ سریر ترا

انجام:

بهر جشنی که بنشینی سعادت همنشین بادت
بهرّاهی که بخرامی سلامت راهبر بادت

خط: نستعلیق. کاتب: محمّد یوسف بن‌ابراهیم آشتیانی قمی. تاریخ کتابت: ۱۲۵۰ه.
بر پشت برگ پایان بیتی است به قلم نستعلیق.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک ضربی با حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
۱۲×۱۹سم. ۲۲۵گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۶۶۴)**

۹۶۳

شرح الشافیة = شرح النّظام **(صرف ـ عربی)**

از: نظام‌الدین حسن بن محمّد نیشابوری معروف به اعرج (ق ۷ـ۸ه).

شرحی است بر شافیهٔ ابن حاجب در صرف و خط. این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۰۲۱؛ مشار عربی، ۵۵۱.

آغاز: احمدك اللهم علی أن وفقتنی بصرف ریعان الشباب فی اقتناء العلوم و الاداب....

انجام: ...و ذلك لمجیء الامالة فیه و الی و علی لقولهم الیك و علیك و حتی لکونه بمعنی الی... و لا یحرّمنا ثوابه اذا قبض فی اللحد المقام و یرحم الله عبداً قال آمینا.

خط: نستعلیق. کاتب: مرتضی بن الحسین بن طاهر. تاریخ کتابت: سوم جمادی الاولی ۱۱۲۶ه.
بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است دربارهٔ

تقویت حافظه در اثر خواندن آیهٔ شریفهٔ: «لهم دار السلام عند ربّهم» و نیز تملک و مهر جعفر حسینی طباطبایی. برگ آغاز وصالی شده است.
استدراک سقطات در حواشی صورت گرفته است.
در هامش صفحات تعلیقاتی است با علامت «س ب ج، آقا هادی» و نیز تعلیقاتی به نقل از شرح جاربردی بر شافیه.
بر پشت برگ اضافی پایان، ابیات و یادداشت‌های متفرقه‌ای دیده می‌شود.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۲۲سم. ۱۶۹گ. ۱۸س. **(ثبت ۳۱۶۶۸)**

۹۶۴

کلمات مکنونه **(عرفان ـ عربی ـ فارسی)**

از: محمّد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (د: ۱۰۹۰ه).

در معارف دینی و کلمات عرفا به عربی و فارسی مشتمل بر صد کلمه که نام هر فصل است.

وی به تاریخ ۱۰۵۷ه از تألیف پرداخت که ماده تاریخ آن مطابق همان نام کتاب است.

این کتاب به سال ۱۲۹۶ه در ایران به چاپ سنگی رسیده است.

نک: ذریعه، ۱۸/ ۱۲۰.

آغاز: بسمله الحمد لله الاول فی آخریته الاخر فی اوّلیته... و بعد فیقول المعتصم بحبل الله... هذه کلمات مکنونه ...

انجام: ...و اتفق تاریخ التصنیف کلمات مکنونه و ذلك بعد ماسمّیت به و هو من غرایب حسن الاتفاق و الحمد لله اوّلاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.

خط: نسخ. کاتب: محمّد جواد امامی. تاریخ کتابت: غرّه جمادی‌الثانی ۱۲۵۹ه.
بر پشت برگ آغاز، یادداشت تاریخ تولدی است مورَّخ ۱۲۸۹ه و دیگری مورَّخ ۱۲۹۱ه.
۹ صفحهٔ آغاز مشتمل بر فهرست عناوین کتاب است. تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و لاجورد و مشکی و کمند به قلم زر و مشکی.
جلد: روغنی با جدول و کمند و نقش گل و بوته با نقش نرگس درون.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۲/۵×۲۲سم. ۱۴۴گ. ۲۰س.
(ثبت ۳۱۶۶۹)

۹۶۵

حاشیة الشفاء **(فلسفه ـ عربی)**

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

حاشیه است بر امور عامّه شفای ابن سینا.

نک: مجلس، ش ۹۱۹.

آغاز موجود: و العدد الذی هو الکثرة و هذه فإمّا أن ینظر الیها من حیث هی هی ...

انجام: ...و عن اقسامها الاوّلیه فیکون البحث عن کل من الاربع جزءاً من اجزاء ذلک العلم فحینئذ ایضا یکون النظر فی احوال العلل الغائیه افضلها.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: شانزدهم شوال ۱۰۷۳ه. مکان کتابت: مدرسة المعصومة قم.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. استدراک سقطات در هامش صفحات صورت گرفته است.
تعلیقاتی با علامت «منه» از ملّا صدرا در حواشی برخی صفحات دیده می‌شود.
بر پشت برگ پایان فائده‌ای است به نقل از برخی آثار ملّا صدرا دربارهٔ حقیقت علم.
ص ۶۳۴ مشتمل بر دو حدیث یکی به نقل از

حضرت امیر و دیگر به نقل از امام صادق(ع) و پشت همان صفحه سیاهه نسخه‌هایی است که صاحب نسخه نزد طلّاب به امانت داشته است برخی از آنها: محمّدمقیم لاهیجانی، محمّدفاضل اردستانی، میرزا علاءالدین، آخوند صادقای گیلانی، ملّا محمّدعلی مازندرانی، محمّدتقی گیلانی، کربلائی محمّدقاسم گیلانی، آقا معصوم وروجردی، ملّا عبدالرزاق اردستانی.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: اصفهانی.

۱۲/۵×۱۹سم. ۳۱۸گ. ۲۳س.

(ثبت ۳۱۶۷۰)

۹۶۶

حرز الامانی و وجه التهانی (تجوید ـ عربی)
= القصیدة الشاطبیة

از: شیخ ابومحمّد قاسم شاطبی (د: ۵۹۰ه).

قصیده‌ای است مشتمل بر ۱۱۷۳ بیت در قرآئات سبع مشهور به قصیده شاطبیه.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۶۴۶؛ مجلس، ش ۶۵، ۳۸۷۲، ۱۲۰۲۹، ۱۲۰۳۹/۱، ۱۲۱۴۶، ۱۲۱۴۸/۲، ۱۲۱۸۲/۲، ۱۲۶۵۵/۱، ۵۲۹/۶سنا.

آغاز موجود:

و هذا اذا ما قبله متحرك

مبین و بعد الکاف میم تخلّلا

انجام موجود:

و بعد صلوة ثم سلامه

علی سیّد الخلق الرضی متنخّلا

خط: نسخ و نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. حواشی صفحات پر است از تعلیقاتی به سبک چلیپا در توضیح ابیات گویا به نقل از شروح.

تمام صفحات متن و حاشیه است و به قلم دوگانه شنگرف مجدول گردیده است.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: سمرقندی.

۱۵×۲۴/۵سم. ۴۷گ. ۱۲س. **(ثبت ۳۱۶۷۱)**

۹۶۷

فهرس دول (تاریخ ـ ترکی)

از: عبدالرحمن رازی‌زاده منیب (ق ۱۲ه).

در تاریخ سلسله‌های پادشاهی جهان مشتمل بر ۸۵ طبقه که از پیشدادیان شروع و به پادشاهان آلمان ختم می‌شود (عنوان در نسخه چنین است: ذکر ملوک آلامان یعنی نمچه).

وی در بخش پادشاهان صفویه به انقراض این دولت به دست افغان اشاره می‌کند.

مؤلف کتاب را به سلطان احمد خان بن سلطان محمّد خان غازی (د: ۱۱۴۹ه) و وزیر وی داماد ابراهیم پاشا (مقتول ۱۸ ربیع الاول ۱۱۴۳ه) هدیه کرده است.

نک: معجم الانساب زامباور، ۲۳۹ و ۲۴۵.

آغاز: حمد و سپاس و شکر بی قیاس احد صمد، لم یلد و لم یولد... حضرتلرینک درگاه اقدس و بارگاه مقدسلرینه و اخری درکه... اما بعد صاحبقران زمان... حضرتلرینک وزیر اعظم صهر محترم و مکرّملری....

انجام: ...دارملک مدینه بج هنوز طایفه سفوهه متعرضه المیوب دیار الامانده مسندنشین حکومت مزبور لر در قطع الله دابوهم.

خط: نسخ شیوه ترکی. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.

بر پشت برگ اضافهٔ آغاز و برگ آغاز، تملک محمّدعارف دیده می‌شود.

نه صفحه آغاز مشتمل بر فهارس کتاب است که به قلم زر مجدول شده است. برگ آغاز و ص ۴۴ و ۱۳۵ دارای سرلوح و کتیبه مذهّب و مرصّع است. تمام صفحات به قلم زر و مشکی مجدول

گردیده است.
در هامش ص ۱۶۰ تعلیقه‌ای است به ترکی به همان قلم متن با امضای محمّد تائب.
جلد: جیر پسته‌ای با حاشیه تیماجی مذهَّب.
کاغذ: فرنگی.
۱۲/۵×۲۰/۵سم. ۹۲گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۷۶۲)

۹۶۹

جمهرة الامثال **(امثال ـ عربی)**

از: ابوهلال حسن بن عبداللّه عسکری نحوی (د: ۳۹۵ه).

مجموعه امثال عربی و تفسیر آنها است که بر طبق حروف الفبا مرتب شده است.

این کتاب به سال ۱۳۰۷ه به اهتمام میرزا ملک الکتاب شیرازی در بمبئی و به سال ۱۳۱۰ه در مطبعة الخیریه در هامش مجمع الامثال میدانی به چاپ رسیده است.

نک: معجم المطبوعات، ۲/ ۱۳۲۸؛ کشف الظنون، ۱/ ۶۰۶.

آغاز: بسمله احمد اللـه حمد الشاکرین و اشهد بوحدانیته شهادة العارفین... فقال جلّ ثناؤه یا ایها الناس ضرب مثلٌ فاستمعوا له ....

انجام: ...قال طرفه و هم ایسار لقمنٍ اذا اغلت الشتوة ابدأ الجزر

انجامه: تمّ کتاب الامثال نسئل الله الانتفاع به بحمد الله و منّه و الصلوة علی نبیه محمّد و آله و سلامه و فرغ من کتبه عبدالمسلمین علی بن جعفر فی شهر ربیع الاول سنه احدی و خمس مائه... الحمد لله... للحکیم الاجل السید الخطیر مکرم بن عبدالعزیز بن الحسین الطبیب ادام الله سعادته و ابقی جماله.

خط: نسخ کهن. کاتب: علی بن جعفر. تاریخ کتابت: ربیع الاول ۵۰۹ه. آن‌را برای سیّد مکرم بن عبدالعزیز بن حسین طبیب نگاشته است.

بر پشت اولین برگ اضافی آغاز به قلم نسخ کهن و به غلط این نسخه مجمع الامثال معرفی شده است و نیز تملک قاسم بن مصطفی و تملک‌های دیگری که به علت وصالی ناخوانا شده.

ص ۱ و ۲ و ۳ مشتمل بر فهرست امثالی است که با الف شروع می‌شود به قلم نسخ کهن.

بر پشت برگ آغاز نیز به غلط چنین آمده: «مجمع الامثال میدانی».

بر همان صفحه این یادداشت دیده می‌شود: «به عرض می‌رساند که: درین چند روز دو سه اوراق کهنه خرید و این کهنه اوراق در آن میان بود اگر بخاطر اشرف خوش آمد ملاحظه فرمایند و الّا در طاقچه بگذارند تا حقیر بشرف خدمت برسد ظلّکم ممدود» و مهری با سجع: «ابراهیم بن عبدالله الموسوی» و نیز یادداشتی از محمّد تقی بن رفیع‌الدین غفاری کاشانی مورِّخ دهم ربیع الثانی ۱۰۳۹ه.

چند برگ اضافی آغاز صحافی شده است. در هامش صفحهٔ پایان گواهی بلوغ مقابله‌ای است با این عبارت: «بلغت المقابله بنسخه مقروّة علی ابی‌محمّد الاعرابی و فیها مواضع تحتاج الی اصلاحها...»».

ذیل همان صفحه سجع مهر سیّد محمّد صادق طباطبایی و سجع مهر یاد شده دیده می‌شود.

بر پشت برگ پایان، بلوغ قرائتی است با قلم نسخ کهن به امضای محمّد بن محمود بن حمزه و نیز یادداشتی به نثر و نظم در باب اختیارات ایام.

جلد: تیماج عسلی رنگ.
کاغذ: خان بالغ.
قطع: وزیری. ۱۷×۲۱سم. ۱۶۴گ. ۲۲س.
(← تصویر) **(ثبت ۳۱۶۷۴)**

۹۷۰

تحقیق الفوائد (بلاغت ـ عربی)

= شرح الفوائد الغیاثیة

از: شمس‌الدین محمّد بن بهاءالدین یوسف کرمانی (د: ۷۸۶ه).

شرحی است بر الفوائد الغیاثیة[۱] قاضی عضدالدین عبدالرحمن ایجی (د: ۷۵۶ه) که تلخیصی است از جلد سوم مفتاح العلوم سکاکی. ایجی این کتاب را به نام غیاث‌الدین محمّد بن رشید همدانی وزیر سلطان خدابنده نوشته است.

شارح از شاگردان قاضی عضد ایجی است و تصریح می‌کند که فوائد غیاثیه را نزد مصنّف قرائت کرده است.

قابل توجه اینکه نسخه‌ای به نام الفوائد الغیاثیه به ش ۱۷۸۹ در فهرست ملک معرفی شده و فهرست‌نویس آن‌را همین تلخیص مفتاح العلوم می‌داند ولی نسخه دیده شد و کتاب دیگری است از قاضی عضد که موضوع آن علم کلام است و تحقیق بیشتری می‌طلبد.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۲۹۹، مفتاح السعادة، ۱/ ۲۱۲؛ ملک، ۵/ ۳۶۵؛ الدرر الکامنه، ۵/ ۷۷.

آغاز موجود: و هو السید الشجاع و امتثالاً له عطف علی قوله: حین امر بتلخیص مستودعاته و تجریدها عن فضفاض عبارته المنممة ....

انجام موجود: ...فالحبل من تحت الفوارس ینحبط المزاوجة ان یزاوج بین مجیئین فی الشرط.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

از آغاز و انجام افتادگی دارد. در هامش صفحات تعلیقاتی با علامت «ه» و «۲» و غیره وجود دارد.

متن به شنگرف و شرح به قلم سیاه است.

جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم‌ترنج و لچک.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۳ سم. ۸۲گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۶۷۵)

۹۷۲

المطوّل (بلاغت ـ عربی)

= شرح تلخیص المفتاح

از: سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی (د: ۷۹۲ه).

شرح تلخیص المفتاح جلال‌الدین محمّد بن عبدالرحمن قزوینی (د: ۷۳۹ه).

نک: کشف الظنون، ۱/ ۴۷۳.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی الهمنا حقائق المعانی و دقائق البیان... فانّ احق الفضائل بالتقدیم....

انجام: ...و کان الافتتاح یوم الاثنین من رمضان الواقع فی سنة اثنین و اربعین و سبعمائه بمحروسة خوارزم... و الصلوة علی خیر البریّه و اصحابه ذوی النفوس الزکیة.

خط: نستعلیق. کاتب: شیخ علی بن‌حصاری.

تاریخ کتابت: دوشنبه ۲۸ شهر... ۸۲۹ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز، تملک و مهرالحقیر الشهیر بسلامی‌زاده و نیز سیّد ابراهیم البابکری مورّخ ۱۲۴۹ه در قسطنطنیه و نیز ابیاتی از جامی و محمّد علی بیطریق دیده می‌شود برطرف دیگر همان برگ ابیات و یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله تملک محمّد محسن بن سیّد حسن صامت حسینی.

بر پشت برگ آغاز، تملک شیخ محمّد بن حسن

---

۱. شایان ذکر اینکه شرح دیگری بر الفوائد الغیاثیه از محمّد بن سلیمان بن حسن قزوینی به ش ۳۰۶۰ در همین کتابخانه موجود است که در فهرست ۲/۱۰/ ۵۷۴ به عنوان الفوائد الغیاثیه معرفی شده و بدین وسیله تصحیح می‌گردد.

در منابع موجود نامی از این شرح و شارح دیده نشد جز اینکه نسخهٔ کاملی از آن به ش ۵۰۹ در کتابخانهٔ کوپریلی استانبول نگهداری می‌شود. در حواشی آن نسخه تعلیقاتی به نقل از شرح شمس‌الدین‌کرمانی بر فوائد غیاثیه و شرح علّامه قطب‌الدین شیرازی و میر سیّد شریف بر مفتاح العلوم دیده می‌شود.

بن شعبان و نیز تملک محمّد علی بن علی اکبر و یادداشت‌های پراکنده از جمله خط کاتب که گوید:
«ابتدأت کتابته و قرائته فی غرة ربیع الاول سنه سبع و عشرین و ثمانمائه اللهم یسّر علیّ اتمامها علی سبیل التحقیق...».
برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و تمام صفحات به قلم زر و مشکی مجدول گردیده است.
در هامش صفحات تعلیقات متفرقه از شروح و حواشی مطول دیده می‌شود.
ص ۴۲۲ مشتمل بر یک نقش اسلیمی است با زمینه شنگرفی.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری. ۱۵/۵ × ۲۳/۵ سم. ۲۱۳گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۶۷۷)**

۹۷۳

منطق ابن رشد (منطق ـ عربی)
= تلخیص منطق ارسطو

از: ابوالولید محمّد بن احمد معروف به ابن رشد اندلسی (۵۲۰ـ۵۹۵ه).
تلخیصی است از منطق ارسطو با شرح آن.
وی ترجمه عبارات ارسطو را با «قال» آغاز می‌کند و پس از آن به شرح می‌پردازد. نسخهٔ جای سخن سه بخش از کتاب را دربر دارد: ۱. معانی. ۲. عبارات. ۳. قیاس.
نک: مجلس، ش ۱۹۷۸؛ دانشگاه، ۳/ ۲۷؛ ابن رشد، تألیف ماجد فخری، ص ۱۲ـ۱۳.
آغاز: بسمله الغرض فی هذا القول تلخیص المعانی التی تضمّنها کتب ارسطو فی صناعة المنطق ....
انجام موجود: ...و الممکن من مقدمات ممکنه فامّا المقاییس التی تأتلف.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز، تملک عبدالوهاب بن صفی‌الدین محمّد حسنی قمی مورَّخ ۱۱۵۱ه با نقش مهر او. بر پشت برگ آغاز، تملک همو با مهرش دیده می‌شود.
عناوین به شنگرف. حاشیه دو برگ آغاز وصالی شده است. نسخه از انجام افتادگی دارد. تعلیقاتی با علامت «۵ و ۱۲» در حواشی دیده می‌شود.
ذیل صفحهٔ پایان وصالی شده است.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی.
۱۲/۵×۱۹/۵سم. ۱۰۶گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۶۷۸)

۹۷۴

دیوان الشریف الرضی (شعر ـ عربی)

از: سیّد ابوالحسن، محمّد بن الحسین شریف رضی (د: ۳۵۹ه).
این دیوان چندین بار به چاپ رسیده است از جمله به سال ۱۴۰۶ه به مناسبت هزاره سیّد رضی جزء انتشارات وزارت ارشاد اسلامی در دو جلد به چاپ رسیده. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء چهارم دیوان است.
نک: ذریعه، ۹/ ۳۷۲.
آغاز: قافیة الزاء و قال یرثی الحسین بن علی علیهما السلام فی یوم عاشوراء
صاحب بذوی بغداد و آنسنی
تقلّبی فی ظهور الخیل و العیر
انجام موجود:
فلا یبعدنّک الله من متفرّد
رأی الموت انساً فاستراح...
ادامه زیر وصالی رفته‌است.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ـ۱۰ه.
بر پشت برگ آغاز، تملک بن آقایی بیک بروجردی خارطی و نام نسخه به قلم نسخ دیده می‌شود.
دو برگ آغاز و یک برگ پایان نسخه وصالی شده است. در اکثر برگ‌ها آثار رطوبت دیده می‌شود.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی.
۱۲×۱۸/۵سم. ۱۶۸گ. ۱۴س.
(ثبت ۳۱۶۷۹)

۹۷۶

کنز اللغة **(لغت ـ عربی ـ فارسی)**

از: محمّد بن عبدالخالق بن معروف (ق ۹ه).
فرهنگ عربی به فارسی است و مؤلف آن‌را به اسم سلطان محمّد کیا از سلاطین گیلان در ق ۹ه هدیه کرده است.
نک: ذریعه، ۱۸/ ۱۶۴.
آغاز: (پارگی) حمد و سپاس نثار بارگاه آن حضرت متکلّمی که زبان اصناف آدمیان را کلید گنج خانه سخن گردانید.
انجام:
هزاران درود و هزاران سلام
ز ما بر محمّد و آلش تمام
خط: نسخ. تاریخ کتابت: سلخ رمضان ۹۸۴ه.
گویا اواخر نسخه نونویس‌تر از باقی باشد و این تاریخ گویا از بخش پایانی نسخه پیش از نونویس شدن نقل شده باشد.
صفحهٔ آغاز دارای یک کتیبه مرصَّع است و بر پشت آن برگه‌ای چسبانده شده است. دو صفحه آغاز دارای جدول به قلم سه گانه زر و لاجورد و مشکی است. ذیل صفحه پایان یادداشتی است با نقش مهر «عبده الراجی حاجی آقا» یک برگ از پایان نسخه الحاقی است که ظاهراً متعلق به کتابی است به نام «السدّة».
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم‌ترنج.
کاغذ: ضحیم نخودی.
۱۷/۵×۲۸/۵سم. ۴۸۴گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۶۸۱)

۹۷۸

الدرّة الفاخرة **(اعتقادات ـ عربی)**
فی کشف علوم الآخرة

از: امام ابوحامد محمّد بن محمّد غزالی (د: ۵۰۵ه).
در احوال مرگ و حالات مؤمن و کافر بعد از مرگ و چگونگی عوالم بعد از مرگ بر اساس آیات و روایات و اقوال بزرگان.
این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.
نک: کشف الظنون، ۱/ ۷۴۲؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۴۱۲.
آغاز: بسمله الحمد لله الذی خصّ نفسه بالدوام و حکم علی من سواه بالانصرام... امّا بعد فانّ الله تعالی یقول کل نفس ذائقة الموت....
انجام: ...و لا یلتفت الی البدع الطاریة علی الشریعة... فنسأل الله العصمة و التوفیق و هو حسبنا و نعم الوکیل... و الحمد لله وحده و صلواته علی خیر خلقه محمّد النبی الامی و علی آله و اصحابه و سلّم تسلیماً کثیراً کثیراً برحمتک یا ارحم الراحمین.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.
چند برگ از نسخه نونویس است. بر برگ اضافی آغاز سه بیت عربی است و پشت برگ آغاز عنوان کتاب به خط نسخ و یک تعمیه وجود دارد.
در هامش صفحات استدراک سقطات و تعلیقات

مختصری دیده می‌شود. آثار کرم‌خوردگی در اکثر صفحات دیده می‌شود. برگ‌های اضافی پایان مشتمل بر احادیثی است در باب زیارت اهل قبور. برگ اضافی پایان مشتمل بر یک تعمیه پزشکی در باب عطر دماغ و پشت همان برگ فائده‌ای است به نقل از شیخ بهائی و دیگر معمائی با اسم یوسف. چند برگ انجام وصالی شده است.

جلد: تیماج قرمز با عطف دامن و آستر تیماجی لیمویی.

کاغذ: اصفهانی.

۱۰×۱۴/۵سم. ۱۰۲گ. ۱۱س.

(ثبت ۳۱۶۸۳)

۹۷۹

تحفهٔ شاهیه **(اعتقادات ـ فارسی)**

= رساله در امامت (صغیر)

از: قاضی علاءالدین عبدالخالق شریف، معروف به قاضی‌زاده کرهرودی (ق ۱۱ه).

در اثبات امامت امیرمؤمنان علی(ع) و دفاع از تشیع.

بخش اساسی کتاب، مناظرات مؤلف است با قاضی‌زاده ماوراءالنهری در مجلس شاه عباس صفوی که در حضور ایلچیان ممالک انجام گرفته است و از جمله مخاطبین مؤلف دراین مجلس احمد آقا چراغ اوغلی از تبعه عثمانی و ایلچی قندهار است.

مؤلف به امر پادشاه صفوی مناظرات یاد شده را به انضمام ابواب دیگر مشتمل بر مقدمه، دو قاعده و خاتمه نگاشت:

مقدمه: در بیان معنی و مقصود از لفظ امام و بیان احتیاج به وجود وی.

قاعده اول: مشتمل بر سه منهج:

منهج اول: در بیان آنکه فرقه ناجیه عبارت از شیعه اثنی عشریه است لاغیر.

منهج دوم: در ذکر آیات و روایات صریحة الدلالة بر خلافت بی‌واسطه شاه ولایت و آن مشتمل است بر دو لمعه:

لمعه اول: در بیان آیات دالّه بر مقصد.

لمعه دوم: در ذکر روایات مصححه در این باب.

منهج سوم: در ذکر امامت حضرات ائمه طاهرین(ع).

قاعدهٔ ثانیة: مباحثات واقع بین مؤلف و قاضی‌زاده ماوراءالنهری در مجلس شاه عباس صفوی مشتمل بر دو فصل.

خاتمه: در نسخهٔ جای سخن، مشتمل بر مجملی از عقاید امامیه و در نسخ دیگر مشتمل بر تلخیصی از کل کتاب است در دو «اشارت».

مؤلف در این رساله کراراً به رساله بزرگش در امامت احاله می‌کند. کتاب دیگری در همین موضوع از مؤلف با عناوین: رساله امامت و نیز کحل الجواهر در کتابخانهٔ ملک موجود است که شاید همان رساله بزرگ مؤلف باشد.

صاحب ذریعه به نقل از آیةاللّه مرعشی کتابی را با آغاز کتاب جای سخن به نام السراج المنیر به قاضی‌زادهٔ رومی نسبت و احتمال خلط دراین‌باره می‌دهد و نیز گوید شاید همان رساله بزرگ مؤلف باشد.

در ص ۱۲۰ نسخهٔ جای سخن بیتی از قاضی علائی کرهرودی نقل شده است که موفق به شناخت این شاعر هم‌نام مؤلف نگشتیم.

نک: ذریعه، ۲/ ۳۲۸ و ۱۲/ ۱۶۲؛ ملک، ۸/ ۲۴۸ و ۳۵/۲.

آغاز: بسمله

کس نامه اسرار جلی ننویسد
تا بر سر او هوالعلی ننویسد

کی دست قضا خامه نهد بر نامه
تا نادعلی سینجلی ننویسد

طلیعهٔ صباح ستایش بی‌آلایش پرتوانگیز فضای دلگشای

احدی ....

انجام: ...امید که خالصاً لله تعالی و ذخر یوم المعاد مرقوم حسن اعتقاد گشته در رشتهٔ خلوص نیّت و صفای طویت منتظم باد بالنبی و آله الامجاد.

خط: نستعلیق. کاتب: عبدالقادر بن محمّد حسین سمنانی. تاریخ کتابت: رمضان ۱۰۶۲ه.

بر پشت برگ آغاز تملکی است در مشهد مقدس مورَّخ ۱۱۶۱ه و تاریخ تولدی مورَّخ ۱۱۵۴ه و نیز ابیات متفرقه و نقش مهرهای: «العبد محمّد علی، سلام علی ابراهیم و عبده الراجی عبدالغنی».

حاشیهٔ برگ آغاز آسیب دیده است. محل نوشتن عناوین نانوشته باقی مانده.

در صدر صفحهٔ پایان، تملک تقی‌الدین رضوی خادم دیده می‌شود.

جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: اصفهانی.

۱۲×۱۸/۵سم. ۲۹۶گ. ۱۳س.

(ثبت ۳۱۶۸۴)

۹۸۰

المطوّل **(بلاغت ـ عربی)**

= شرح تلخیص المفتاح

از: سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی (د: ۷۹۲ه).

شرحی است بر تلخیص المفتاح جلال‌الدین محمّد بن عبدالرحمن قزوینی (د: ۷۳۹ه).

نک: کشف الظنون، ۱/ ۴۷۳؛ مجلس، ش ۹۷۲، همین فهرست.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی الهمنا حقائق المعانی و دقائق البیان... فانّ احق الفضائل بالتقدیم ....

انجام: ...و کان الافتتاح یوم الاثنین من رمضان الواقع فی سنة اثنین و اربعین و سبعمائه بمحروسة خوارزم... و الصلوة علی خیر البریّه و اصحابه ذوی النفوس الزکیة.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله ادعیه پیش از قرائت و نسخهٔ مشهور به حافظ الصحة جهت تقویت باه و نیز نسخه فلونیا از عمادالدین محمود طبیب.

تعلیقات متفرقه با علامت‌های زیر در هامش صفحات موجود است: «چلبی، تاج، ۱۲، ع ب د، مولانازاده، خطائی، شواهد، م ی،منه، قاسم، اطول، ه، محمّد مسیح».

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: وزیری. ۱۷×۲۶سم. ۲۷۳گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۶۸۵)

۹۸۱

اوضح المسالک **(نحو ـ عربی)**

الی الفیّة ابن مالک = توضیح المسالک

از: جمال‌الدین عبداللّه بن یوسف معروف به ابن هشام شرح است بر الفیه ابن مالک (د: ۶۷۲ه).

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است از جمله به سال ۱۸۳۳م در کلکته.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۱۵۴؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۲۷۴.

آغاز: بسمله الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام الاتّمان والاکملان... امّا بعد حمد الله مستحق الحمد و ملهمه و منشیء الخلق ....

انجام: ...کقوله الحمد لله العلی الاجلل الواسع الفضل الوهوب المجزل.

خط: نسخ. کاتب: ابراهیم بن عبدالوهاب احسائی. تاریخ کتابت: چهارشنبه دوازدهم شعبان ۱۰۸۷ه.

بر پشت برگ الحاقی آغاز، این یادداشت دیده

می‌شود: «من السید ابی‌القاسم الرشتی وفّقه الله لدی الاثیم عبدالرحیم الشوشتری امانة». بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقه دیده می‌شود. صدر صفحهٔ آغاز مشتمل بر تعلیقه‌ای است در باب معنی «غرّه».

در حواشی ص ۴ و ۵ تعلیقاتی است به نقل از شرح بهاءالدین حسینی مختاری بر صمدیه. در هامش برخی صفحات تعلیقات مختصری وجود دارد.

بر پشت برگ پایان نیز چند بیت پراکنده دیده می‌شود.

جلد: تیماج تریاکی فرسوده با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: اصفهانی.

۱۱/۵×۱۸سم. ۱۶۰گ (با برگ‌های الحاقی). ۱۵س. **(ثبت ۳۱۶۸۶)**

۹۸۲

خلاصة الاشعار و زبدة الافکار (تذکره ـ فارسی)

= منتخب خاتمه

از: سیّد تقی‌الدین محمّد بن شرف‌الدین علی حسینی کاشانی (ق ۱۱هـ).

از مفصل‌ترین تذکره‌های شعر فارسی است مشتمل بر مقدمه و چهار رکن و خاتمه.

خاتمه کتاب مشتمل است بر دوازده اصل در شرح حال شاعران معاصر مؤلف. نسخهٔ جای سخن، انتخاب نامنظمی است از خاتمه یاد شده که به دست خود مؤلف صورت گرفته است. تاریخ این انتخاب بنا به تصریح در پایان نسخه ۱۴ جمادی الاخری ۱۰۰۱هـ است.

مؤلف در پایان می‌افزاید: «تمت الانتخابات من جمله خاتمة کتاب خلاصه الاشعار و زبدة الافکار علی ید مؤلفه و مصنّفه و منتخبه... تقی‌الدین محمّد...».

در نسخه شرح حال شاعران زیر وجود دارد:

«محتشم کاشانی، مولانا سحابی نطنزی، میرزا حسابی نطنزی، مولانا موحدالدین فهمی، میرزا علی‌اکبر تشبیهی، مولانا کمال‌الدین حاتمی، مولانا مظفرالدین حسرتی، مولانا رضائی، مولانا شجاع کور، قاضی نورالدین اصفهانی، مولانا ملک قمی، میر یوسف والهی، مولانا علی نقی کمره‌ای، مولانا نفیس‌الدین شأنی، مولانا رشکی همدانی، مولانا شرف‌الدین غیرتی، مولانا عرفی، قاسم بیک حالتی، مولانا سحابی استرآبادی، خواجه محمّد میرک صالحی، مولانا محمّدظهوری ترشیزی، مولانا محمّد اقدسی، محمّدهاشم مردمی، مولانا نسبتی،مولانا صبوحی هروی، مولانا محمّدامین، ذوقی تونی، سید محمّد جامه باف مشهدی، شیخ رباعی، مولانا مخلصی سبزواری، شیخ عبدالسلام بحرانی، چلبی بیک تبریزی».

نیمی از خاتمه خلاصه الاشعار از اصل اول تا هفتم به ش ۳۳۴ در همین کتابخانه موجود است و تتمهٔ آن به قلم کاتب همان نسخه متعلق به شاعر معاصر ادیب برومند است که میکروفیلم آن در کتابخانهٔ مجلس موجود است. دو بخش «کاشان» و «اصفهان» این کتاب در سال ۱۳۸۶هـ.ش جزء انتشارات میراث مکتوب به چاپ رسیده.

نک: تاریخ تذکره‌های فارسی، مجلس، ش ۲۴۴ سنا، ۲۷۲ فیروز،۲۸۲ فیروز، ۳۳۴، ۴۵۴۹، ۵۰۳۴.

آغاز موجود:

و آن نظم مدح نکته‌شناسی بود که او

از بهر نکته‌دان دل و کف، بحر و کان کند

انجام:

بقا طفیلی خوان تو باد تا به ابد

چو عمر منزلتت را مباد بیم زوال

تمت الانتخابات من جمله خاتمة کتاب خلاصة الاشعار... فی بلدة المؤمنین کاشان حماها الله تعالی عن آفات الزمان و تغیّر الدوران بحق محمّد و آله المعصومین.

خط: نستعلیق. کاتب: تقی‌الدین محمّد بن شرف‌الدین علی حسینی (همان مؤلف کتاب).

تاریخ کتابت: ۱۴ جمادی الاخری ۱۰۰۱ه.
محل کتابت: کاشان.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. استدراک سقطات در هامش به قلم متن صورت گرفته است. ذیل نسخه ابیاتی است در مدح یک سفینه که نویسنده آن‌را به خط خود تحت عنوان «لواحد من القدماء» با این آغاز آورده است.
درین سفینه نگه کن به چشم معنی بین
که رشک لعبت مانی و صورت چین است
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: سمرقندی.
۱۱/۵×۱۹سم. ۲۵۹گ. ۲۰س.
(← تصویر) (ثبت ۳۱۶۸۷)

۹۸۴

شرح لبّ الالباب فی علم الاعراب (نحو ـ عربی)

از: سیّد جمال‌الدین عبداللّه بن محمّد حسینی نیشابوری معروف به نقره‌کار (د: ۷۷۶ه).

شرح مزجی مفصلی است بر «لبّ الالباب فی علم الاعراب» تاج‌الدین محمّد اسفراینی (د: ۶۸۴ه).

چنانچه از دیباجهٔ شارح بر می‌آید اولین شرحی است که بر لبّ الالباب نگاشته شده است. وی این شرح را به فخرالدین ابوطالب علوی وزیر وقت اهداء کرده است و نسب وی را چنین ثبت کرده:

«فخرالدین ابوطالب بن علی بن محمّد بن محمّد بن ابی‌طالب بن علی بن ابی‌الشریف بن ابی‌الفضل بن احمد بن عیسی بن محمّد بن محمّد بن الحسین بن عیسی بن محمّد بن علی بن الامام جعفر بن محمّد بن علی بن الحسین بن امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب(ع)».

لازم به ذکر است که تاج‌الدین اسفراینی کتاب دیگری به نام اللباب فی علم النحو دارد که همین نقره‌کار شرحی به نام العباب فی شرح اللباب بر آن نگاشته و نباید با شرح جای سخن مشتبه شود.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۵۴۳ و ۱۵۴۵؛ معجم المؤلفین، ۶/ ۱۰۸.

آغاز: بسمله الحمد لله قاشع غمام الغموم و قاصع همام الهموم... و بعد فانّ لباب الالباب فی علم الاعراب لایخفی علی ذوی الالباب انه کثیر الفوائد جسیم العوائد...

انجام: ...فانّه لایقصد الوقف و انما عرض له ما اوجب قطع کلامه من النسیان (کاتب افزاید) تم الکتاب بعون الله الملک العلّام الغفور الشکور الذی لیس بظلام.

خط: نسخ شیوهٔ ترکی. تاریخ کتابت: ق ۹ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز، جدول اعداد سیاق و تملک محمّد طرنوتی است مورَّخ ۱۰۸۹ه که کتاب را از استادش حاجی مصطفی افندی خریداری کرده است و نیز تملک احمد بن عثمان الارزن الرومی مورَّخ رمضان ۱۱۱۷ه.
برطرف دیگر همان برگ یادداشتی است در باب علم به نقل از مالک و ذیل همان یادداشتی است به ترکی دربارهٔ شیخ ابوحسن خراسانی و یادداشت‌های متفرقه دیگر. بر پشت برگ الحاقی پیش از آغاز، تملک ابراهیم بن حسن القاغر مافی با مهر او و همچنین تملک عبدالباقی بن جلال‌الدین حسینی لواسانی مورَّخ رجب ۱۲۹۵ه و ذیل همان نیز تملک او است مورَّخ ۱۲۹۷ه، با سجع مهرش.
بر پشت برگ آغاز، تعلیقات مفصلی است منقول از خلاصة الافکار که از دیگر شروح لب الالباب است و شارح آن «قوبل بابا ثلوغ» (د: ۷۶۸ه) است در هامش تعلیقاتی است با علامت‌های: «جمال‌الدین آقسرائی، شهاب‌الدین، شرح رضی، بابا، خلاصة الافکار، اقلید، م ح ر، س، شرح مفصل، حسن پاشا، قاضی زوزنی، العالی، شرح المفتاح للسید»، قابل ذکر اینکه از شروح لب الالباب که در هامش نسخه بدان اشاره شده

است، شرح شهاب‌الدین است که در کشف الظنون نامی از آن نیامده است.
ذیل صفحه پایان مهری است با سجع «عبدالرزاق بن جلال‌الدین الحسینی».
ص ۲۷۱ نسخه مشتمل بر دو نامه به زبان ترکی است خطاب به «افندی کامین کامیات».
ص ۲۷۲ و ۲۷۳ شامل فوائـدی است در انـواع حروف شرط. ص ۲۷۸ شـامل یـادداشت‌هـای پراکنده‌ای است از جـمله تـملک مـصطفی بـن حوحه المشتهر براد رادکل مورَّخ ۸۶۴ه‍.
جلد: روکش کاغذی.
کاغذ: ترکی بغدادی.
قطع: رحلی کوچک. ۱۸×۲۷/۵ سـم. ۱۴۴گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۶۸۹)**

۹۸۶

تحفة المؤمنین (پزشکی ـ فارسی)
= تحفهٔ حکیم مؤمن

از: امیر مـحمّد مـؤمن بـن مـحمّد زمـان حسـینی تنکابنی (ق ۱۱ه‍).
نک: ذریعه، ۳/ ۴۰۲.
آغاز: سبحانك اللهم یا قدوس و یا طبیب النفوس... شکر شیرینی حیات، حکیمی را جل شأنه ...
انجام: ... ریسمان بر روی اشجار نصب کنند طیوری که بر آن نشینند پای بست گردند. قد تمّ بحمد الله...
خط: نستعلیق. کاتب: محمّد جعفربن میرزا علی اکبر. تاریخ کتابت: چـهارشنبه هشـتم جـمادی الاولی ۱۱۷۶ه‍.
برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع به نقش گل و بوته. حاشیه صفحه اول و دوم با نقش گل و بوته تذهیب شده است. مابین سطور صفحه اول و دوم به شیوه دندانه موشی مزیَّن شده است.
ص ۷۵۸ مشتمل بر یادداشت‌هایی است در باب اوزان به قلم سیّد مـحمّد طـباطبایی سـنگلجی.
عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج مشکی با جدول مذهَّب و عـطف و حاشیه تیماجی قرمز و مذهَّب.
کاغذ: فرنگی کهنه.
۱۲/۵×۱۹ سم. ۴۳۱گ. ۲۴س.
(ثبت ۳۱۶۹۱)

۹۸۷

بحر الغرائب (علوم غریبه ـ فارسی)
فی خواص الاسماء الحسنی

از: شیخ محمّد بن محمّد بن ابی‌سعید هروی فارسی (ق ۹ه‍).
در خواص اسماء حسنی.
وی این کتاب را بـه درخـواست اسـتادش مـولانا شمس‌الدین محمّد اسفرایـنی نگـاشت و آن‌را بـه امـیر علیشیر نوایی اهدا کرد.
نک: ذریعه، ۳/ ۴۲.
آغاز موجود: العترة الطاهرة سیّد امـیر حسـینی و سلطان الاولیاء و قدوة العرفا... ابوسعید بـن ابـوالخـیر[1] خراسانی ...
انجام موجود: ... و از حضرت امـیرالمـؤمنین عـلیه السلام منقول است و واضع این مربّع آن حضرت است و آن حضرت نود و نه نام باری تعالی را در این.
خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه‍.
نسخه از آغاز افتادگی دارد و از انـجام نـانوشته باقی مانده است.
ص ۱۶۸ مشتمل بر حرزی است خارج از کتاب.
چند برگ نانوشته به آغاز و انجام نسخه الحـاق شده است.
جلد: تیماج زرد یک لایه.

---
۱. کذا.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۳×۲۰سم. ۱۰۷گ. ۱۶س. **(ثبت ۳۱۶۹۲)**

۹۹۰

ذخیرهٔ خوارزمشاهی **(پزشکی-فارسی)**

از: سیّد زین‌الدین اسماعیل جرجانی (د: ۵۳۵ یا ۵۳۱هـ).

صاحب ذریعه این کتاب را مشتمل بر ده جزء می‌داند ولی حاج خلیفه آن‌را منقسم بر دوازده بخش دانسته است که گویا ناشی از اختلاف در تقسیم‌بندی باشد.

نسخهٔ جای سخن، مشتمل است بر بخش نخست از کتاب دوم، کتاب سوم، چهارم و پنجم ذخیره.

نسخه‌های ش ۱۲۹ و ۱۳۴۶ در این مجموعه (طباطبایی) نسخ دیگری از ذخیره است.

نک: ذریعه، ۱۰/ ۱۰؛ پزشکی، ۲۰۵.

کتاب دوم:

آغاز: باب نخستین اندر تن درستی و بیماری اجناس آن، بباید دانست که تن درستی مطلق آن است که مزاج هر اندامی از اندامها....

انجام: ...قسطا بن لوقا گوید من دیدم مردی را کی بشتاب برخاست تا نعلین اندر پوشد بزودی یکپای نعلین اندر پوشید و فرو برد تا دیگر پای راست کند اندرین فرو بردن بیفتاد و بمرد و الله اعلم بالصواب.

کتاب سوم:

آغاز: بسمله کتاب سیوم از ذخیره اندر تدبیر نگاه داشتن تن درستی و این کتاب چهارده گفتار است....

انجام (بخش نخستین): ...و سوزش روده‌ها و مثانه و دردسر را کی از گرمی باشد زایل کند ان شاء الله تعالی و الحمد لله رب العالمین... سپری شد نخستین بخش از کتاب ذخیره خوارزمشاهی بعد از ین بخش دوم باشد از کتاب سیوم و الله اعلم بالصواب.

کتاب چهارم:

آغاز: بسمله گفتار نخستین، اندر شناختن و بیرون آوردن کی هر بیماری کدام بیماری است و این گفتار سه باب است....

انجام: ...و اگر علامت‌های بد، نه اندر چنین وقتها که یاد کرده آمده پدید آید حکم باید کرد که بخواهد مرد نص کلُّ من علیها فانٍ و یبقی وجه ربک ذوالجلال والاکرام تمام شد کتاب چهارم اندر... از جمله کتاب ذخیره خوارزم شاهی و بتمامی این کتاب، بخش علمی از کتاب ذخیره خوارزمشاهی تمام شد بحمد الله...

کتاب پنجم:

آغاز: بسمله گفتار نخستین اندر آنک تب چیست و چند نوع است و چگونه پدید آید. باب نخستین اندر آنک تب چیست تب حرارتی غریب است که اندر دل برافروزد و به میانجی روح و خون اندر رگها بگذرد....

انجام: ...چون قرص گل و گل انگبین و غیر آن سبب نکس شود و الله اعلم و هو خیر الحاکمین تمام شد کتاب پنجم از ذخیره خوارزم شاهی بحمد الله.

خط: نسخ عالی. تاریخ کتابت: ق۷هـ.

پیش از آغاز هر بخش، فهرست کامل مطالب به قلم مشکی و شنگرف نوشته شده هر کدام از ص ۳۹۴ و ۳۹۵ مشتمل بر تصویری آدمی است که مواضع فصد و حجامت در نقاط مختلف بدن را مشخص کرده است.

ذیل بخش نخست از کتاب سوم (ص ۲۴۰) چند سطر است از فهرست بخش دوم از کتاب سوم ذخیره که بر آن قلم کشیده‌اند. ذیل صفحهٔ پایان تجویز پزشکی است با تعیین میزان مفردات آن.

دو برگ پایان وصالی شده است.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۸/۵×۲۱سم. ۲۰۳گ. ۲۷س.

(← تصویر) **(ثبت ۳۱۶۹۵)**

۹۹۱

دعاء کمیل

خط: نسخ ممتاز. کاتب: احمد شاملو مشهدی.
تاریخ کتابت: ۱۲۴۹ه.
برگ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است تمام صفحات به قلم زر و لاجورد و مشکی مجدول است و دارای کمند به قلم مشکی است. مابین سطور به شیوه دندانه موشی تذهیب شده و تمام صفحات، متن و حاشیه است.
جلد: تیماج مشکی با شمسه و حواشی زرکوب.
کاغذ: فرنگی.
۱۴×۲۱سم. ۱۶گ. ۹س. **(ثبت ۳۱۶۹۶)**

۹۹۲

مرقّع خطوط **(فارسی)**

تعداد ۳۳ قطعه نستعلیق و شکسته است که ۲۶ قطعه آن به رقم رضاقلی بن محمّدعلی تفرشی ملقب به منصور علی نعمةاللّهی است، مورَّخ بیشتر ۱۳۱۷ه.

به شرح حال وی دست نیافتیم جز اینکه از قطعهٔ ش ۹ چنین بر می‌آید که از شاگردان میرزا رضا کلهر است.

از کل ۲۶ قطعه نامبرده ۲۰ عدد به قلم نستعلیق و ۵ شکسته نستعلیق و یک نستعلیق آمیخته به شکسته است.

وی دارای رقم‌های متفاوتی در ذیل قطعات است:

منصور علی تفرشی، رضاقلی، رضا قلی بن‌علی تفرشی، منصور علی، رضا قلی منصور علی، منصور علی نعمةاللّهی، رضا قلی منصور علی نعمة اللّهی.

قطعه شمارهٔ ۷ به قلم شکسته از خط درویش عبدالمجید نقل شده است و قطعه ش ۹ به نقل از خط میرزا رضای کلهر است.

۸ قطعه دیگر به رقم میرعماد قزوینی است که باید تقلیدی از خط او باشد و ظاهراً به قلم همان منصور علی نعمةاللّهی است. تاریخ یکی از این رقم‌ها که ۱۰۳۲ه است تأمّل برانگیز است زیرا مسلماً میر عماد پیش از این تاریخ به سال ۱۰۲۴ یا ۱۰۲۷ه کشته شده است.

نک: احوال و آثار خوشنویسان از مرحوم دکتر بیانی، ۵۱۸.

قطع: رحلی. ۲۳/۵×۳۳/۵سم.
تمام صفحات متن و حاشیه است و مجدول به قلم اکلیل زرد و بنفش و مشکی و دارای کمند به قلم اکلیل قرمز و زرد و مشکی است.
قطعه ش ۳۴ یک قطعه عکس از دوره قاجار است که گویا همان رضا قلی بن محمّد تفرشی است.
جلد: مخملی قرمز.
(← تصویر) **(ثبت ۳۱۶۹۷)**

۹۹۳

المغنی فی شرح الموجز **(طب ـ عربی)**
= الشرح السدیدی

از: سدیدالدین کازرونی (زنده در سال ۷۴۵ه).

شرح مزجی است بر موجز القانون علاءالدین علی بن ابی‌الحزم قرشی معروف به ابن نفیس (د: ۶۸۷ه) که بر پایهٔ شروح متعدد نوشته شده است.

شایان توجه اینکه حاجی خلیفه در جمله شروح موجز بعد از ذکر شرح سدیدی، المغنی را به عنوان شرح دیگری بر موجز نام می‌برد که همین شرح سدیدی است. این شرح به سال ۱۲۴۹ه در کلکته به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن از فنّ ثانی تا پایان کتاب را در بر دارد.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۹۰؛ مجلس، ش ۵۲۶، ۲۸۴۴، ۶۰۵۶، ۶۰۸۴؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۵۳۹.

آغاز: بسمله الفن الثانی مشتمل علی جملتین الاولی فی احکام الادویه ...

انجام: ... فاذا بال الدم فقد امن الفزع من الماء هذا.

اقول و انا سدید الکازرونی هذا آخر شرح الموجز.
خط: تعلیق. تاریخ کتابت: ۷۷۹ه.
برگ اضافی آغاز نسخه مشتمل بر چند نسخه طبی در دو طرف است. دو برگ آغاز نسخه وصالی شده و بر پشت برگ آغاز، یادداشت‌های پراکنده‌ای دیده می‌شود. تعلیقات و استدراک سقطات در هامش صفحات وجود دارد. عناوین به قلم نسخ و شنگرف در هامش صفحات.
در ذیل نسخه یک دستور پزشکی است به زبان ترکی و در صدر آن چنین آمده: «ترجمه کلام رازی».
چند برگ الحاقی پایان مشتمل است بر چندین نسخه پزشکی به نقل از منابع به یک قلم.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری. ۱۷ × ۲۴/۵ سم. ۱۹۳ گ (با احتساب برگ‌های الحاقی). ۲۹ س.
(ثبت ۳۱۶۹۸)

۹۹۵

مطارح‌الانظار = التقریرات **(اصول‌فقه ـ عربی)**

از: میرزا ابوالقاسم بن محمّد کلانتر تهرانی (د: ۱۲۹۲ه).
تقریرات خارج اصول شیخ انصاری (د: ۱۲۸۱ه) است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر این ابواب از مطارح الانظار است: ادلّه عقلیه، اصل برائت، تقلید میّت، تقلید اعلم، تعادل و تراجیح. بخشی از مباحث الفاظ این کتاب به چاپ نرسیده است و بخش‌های این نسخه تاکنون به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۴/ ۳۶۹ و ۱۶/ ۲۸۲ و ۲۱/ ۱۳۶؛ مجلس، ش ۱۱۱۶/۱ط، ۱۱۷۱/۱ط، ۷۴۴۶، ۷۴۴۷، ۷۶۱۳/۱.

«الأدلّة العقلیة»:
آغاز: القول فی الادلّة العقلیة و یتم الکلام فیه فی طی اصول تحدید عرف الدلیل العقیلی بانّه حکم عقلی یتوصّل به الی حکم شرعی... و یرد علی التعریف...
انجام: ... یحکم حکماً ظنیاً... نحو حکم العقل فی سایر الادلّة العقلیة الظنیة کالاستقراء مثلاً.
«اصل البراءة»:
آغاز: ثم انّه ینبغی أن یعلم أن المرجع عند الشک للمکلّف ینحصر فی الاصول الاربعه...
انجام: ... فهو یفتیه بفسادها و قد عرفت أنّ الکلام معه فی مبنی هذه.
«تقلید المیّت»:
آغاز: هدایه، اختلفت کلمات ارباب النقل فی اشتراط الحیوة للمفتی فالمعروف بین اصحابنا الاشتراط...
انجام: ... و کذلك نبّهنا فی بعض مباحث الظن فراجعه.
«تقلید الأعلم»:
آغاز: هدایه، اختلف الاحیاء فی العلم و الفضیلة فمع علم المقلّد بالاختلاف...
انجام: ... فاللازم هو الرجوع الی من هو اعلم من غیره فالاعلم فانّ ذلک مقتضی الادلّة السابقة. هذا آخر ما اردنا ایراده فی هذه المسألة المهمة علی ما افاده الاستاد... مد الله ظلال وجوده علی رؤس ارباب العلم و العمل بحق محمّد و آله.
«التعادل و التراجیح»:
آغاز: القول فی التعادل و التراجیح و هو من احوال التعارض و بذلک ستعلم دخول المبحث...
انجام: ... فیکون ملحقاً بالعامی فیجب علیه التقلید او یحتاط و ذلک امر ظاهر فی الغایة لا حاجة الی اطالة الکلام فیه اطال الله اعمارنا و وفقنا لصرفها فیما یرضیه و یجنّب عما یسخطه بحق محمّد و آله الاطهار الامجاد هذا آخر ما افاده الاستاد المحقق نوّر الله شمس سماء تحقیقه و اکمل بدر فلک تدقیقه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
چند برگ نانوشته به آغاز و انجام نسخه الحاق شده است.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۲۵۴گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۷۰۰)

۹۹۶

الایضاح فی المعانی و البیان **(بلاغت ـ عربی)**

از: جلال‌الدین محمّد بن عبدالرحمن قزوینی معروف به خطیب دمشق (د: ۷۳۹ه).

وی این کتاب را به ترتیب تلخیص المفتاح نگاشته و در حقیقت به منزله شرحی بر همان کتاب است.

این کتاب در هامش مختصر تفتازانی به سال ۱۳۱۷ه در بولاق به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۲۱۰؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۵۰۹.

آغاز: بسمله الحمد لله رب العالمین امّا بعد فهذا کتابی فی علم البلاغة و توابعها... و جعلته علی ترتیب مختصری... سمّیته «تلخیص المفتاح»... لیکون کالشرح له....

انجام: ...علی احسن وجوه البلاغة و اکملها یظهر ذلك بالتأمل فیها مع التذکر لمّا تقدم من الاصول و الله الموفق و المعین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۸ه.
برگ الحاقی آغاز مشتمل بر روایات و اورادی است مورَّخ ۱۲۸۹ه.
تعلیقاتی به نقل از تفتازانی، و صحاح و شارح مفتاح در هامش صفحات دیده می‌شود.
استدراک سقطات و بدل نسخه‌ها در حواشی وجود دارد.
چند برگ از آغاز و انجام نسخه وصالی شده است.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۰سم. ۱۲۱گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۷۰۱)

۹۹۷

حاشیة المطوّل **(بلاغت ـ عربی)**

از: میر سیّد شریف علی بن محمّد گرگانی (د: ۸۱۶ه).

نک: مجلس، ش ۸۷۶ همین فهرست.

آغاز: بسمله الحمد لله... امّا بعد فهذه حواش علی الشرح المشهور لتلخیص المفتاح کنت قد قیّدتها علیه مجملةً حال ما قرأه علیّ بعض احبّتی....

انجام: ...قوله و مثل الرقطاء و الرقطه سواد یشوبها نقط بیاض یقال دجاجة رقطاء و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المأب تم الکتاب بعون الملک الوهاب.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: محمّد جعفر بن ابی‌القاسم حسینی استرآبادی مورَّخ ۱۰۷۲ در اصفهان.
بر پشت برگ آغاز، تملک کاتب است مورَّخ ۱۰۷۲هو نیز یادداشتی به نقل از صحایف الاعمال و دو تملک که پاک شده است.
در هامش صفحات تعلیقاتی با علامات ذیل دیده می‌شود:
«م ل، ع، هـ، م ن، مولانا احمد، شیخ ابوالقاسم، خواجه ره، چلبی، مولانا حامد، باوردی، خطائی، شیخ الاسلام، حاشیه مطالع، م ق...».
استدراک سقطات نیز در حواشی دیده می‌شود.
جلد: تیماج جگری با عطف زرد.
کاغذ: اصفهانی.

۹/۵×۱۸/۵سم. ۱۶۰گ.۱۹س. (ثبت ؟؟)

۹۹۸

حلّ مشکلات الاشارات **(فلسفه ـ عربی)**

= شرح الاشارات

از: خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی (د: ۶۷۲ھ).

در شرح الاشارات و التنبیهات ابن سینا. این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۷/ ۷۵، ۱۳/ ۹۱.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی وفقّنا لافتتاح المقال بتحمیده... فکما انّ اکمل المعارف و اجلّها شأناً و اصدق العلوم و احکمها تبیاناً ....

انجام: ...و انا اتوقع ممن یقع الیه کتابی هذا أن یصلح ما یعثر علیه من الخلل و الفساد بعد أن ینظر فیه بعین الرضا و تتجنّب طریق العناد و الله ولی السداد و الرشاد و منه المبداء و الیه المعاد.

انجامه: فرغ المصنّف... من تحریره فی اواسط صفر عام اربع و اربعین و ستمائه و الکاتب من تعلیقه فی ذی الحجه حجة اثنین و تسعین و ثمانمائه و الحمد لله... و السلام علی سیّد الکل و آله الکرام.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ذی الحجة ۸۹۲ھ.

صفحهٔ آغاز دارای کتیبه مرصَّع و مذهَّب است که نام کتاب به قلم نستعلیق و سفیداب در آن نوشته شده.

ذیل صفحه پایان دو گواهی عرض دیده می‌شود یکی مورَّخ ۳۰ جمادی الاخر ۹۱۰ھ و دیگری مورَّخ ۲۲ ربیع الاخر ۹۲۰ھ و مهر چهارگوش ناخوانا «گویا تیموری».

صفحه ش ۲۴۱ نیز دارای کتیبهٔ مذهَّب و مرصَّع است. استدراک سقطات در حواشی صورت گرفته است.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: دولت‌آبادی.

۷/۵×۱۵سم. ۴۳۶گ. ۲۳س. (ثبت ۳۱۷۰۳)

۱۰۰۰

حاشیة الفوائد الضیائیّة **(نحو ـ عربی)**

از: عبدالغفور لاری (د: ۹۱۲ھ).

حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ قوله» بر الفوائد الضیائیه عبدالرحمن جامی بنا بـه گـفته حـاج خـلیفه محشی تا نیمه این کتاب را تحشیه کرده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۳۷۲؛ مجلس، ش ۷۱۹۲.

آغاز: بسمله قوله «الحمد» مصدر المعلوم و اللام للجنس او الاستغراق ای کل حمد من الازل الی الابد من ایّ حامدٍ کان ....

انجام: ...و هی لایحصل الّا بتقدیر البناء لانّه اذا اعرب منع الصرف فلم یکسر.

خط: نیمی نسخ و نیمی به قلم نستعلیق تحریری.

تاریخ کتابت: ۹۲۸ھ.

بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است به قلم نسخ گویا منقول از یکی از حواشی یا شروح کافیه. برگ آغاز وصالی شده است. ذیل نسخه سجع مهر «المذنب ابراهیم الرضوی» دیده می‌شود. بر پشت برگ پایان، یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله تولد محمّد باقر مورَّخ نهصد و سی و دو.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: اصفهانی.

۱۳×۱۸سم. ۱۶۴گ. ۱۷ و ۱۹س.

(ثبت ۳۱۷۰۵)

۱۰۰۱

کلمات مکنونه **(عرفان ـ عربی ـ فارسی)**

از: محمّد محسن بن مرتضی، فیض کاشانی (د: ۱۰۹۰ھ).

نک: مجلس، ش ۹۶۴ همین فهرست، ۴/ ۱۷۲۱، ۹۳۳/۹ط، ۳۸۲۷/۲.
خط: نستعلیق. کاتب: عبداللّه بن حسن کهکی ساوجی. تاریخ کتابت: محرم ۱۲۷۹ه.
در هامش برخی صفحات تعلیقاتی با امضای منه و منه طاب ثراه وجود دارد.
در حاشیهٔ ص ۱۰۱ یادداشت نسبتاً مفصلی است با علامت «من بعض الفضلاء طاب ثراه».
جلد: تیماج عسلی رنگ یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۴/۵ × ۲۱ سم. ۸۶گ. ۱۸س. **(ثبت ۳۱۷۰۶)**

۱۰۰۲

الاتقان فی علوم القرآن **(علوم قرآنی ـ عربی)**
از: جلال‌الدین عبدالرحمن بن ابی‌بکر سیوطی (د: ۹۱۱ه).
وی این کتاب را بر پایه «البرهان فی علوم القرآن» زرکشی و به ترتیب همان کتاب نوشته است.
سیوطی در دیباجه الاتقان گوید که این کتاب را مقدمهٔ تفسیرش مجمع البحرین و مطلع البدرین که شروع در تألیف آن کرده است ـ قرار داده است. حاج خلیفه در اینکه این تفسیر به پایان رسیده یا نه اظهار بی‌اطلاعی می‌کند. این کتاب بارها به چاپ رسیده و اخیراً توسط آقای دکتر مهدوی دامغانی به فارسی ترجمه شده و طی انتشارات امیرکبیر به چاپ رسیده است.
نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۵۹۹؛ مشار عربی، ۱۵ مجلس، ش ۵۳.
آغاز: بسمله الحمد لله الذی انزل علی عبده الکتاب تبصرة لاولی الالباب و اودعه من فنون الحکمه و بعد فانّ العلم بحر زخّار لایدرک له قرار....
انجام: ...فهو الجواد الذی لایخیب من امله و لا یخذل من انقطع عمن سواه امله.
خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ربیع الاخر ۱۲۸۶ه.
کاتب در پایان نسخه گوید: «نقلت من نسخة کاتبُه علی بن شعیر الشهیر بالطعم و والده‌بن الطعم و والده محمّد بن الطعم الشافعی».
عناوین به شنگرف و لاجورد و سبز.
جلد: تیماج نیلی با حاشیه و شمسیه مذهَّب.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۷ × ۲۶ سم. ۲۳۵گ. ۲۸س.
(ثبت ۳۱۷۰۷)

۱۰۰۴

مختصر المعانی **(بلاغت ـ عربی)**
از: سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی (د: ۷۹۲ه).
در شرح تلخیص المفتاح خطیب قزوینی.
نک: کشف الظنون، ۲/ ۴۷۴.
آغاز: بسمله نحمدک یا من شرح صدورنا لتلخیص البیان فی ایضاح المعانی... اما بعد فیقول العبد... قد شرحت فیما مضی تلخیص المفتاح... .
انجام: ...و ان کلاً من السور بالنسبة الی المعنی الذی یتضمّنه مشتمل علی لطف الفاتحه و علی حسن الخاتمه ختم الله لنا بالحسنی... بحق النبی و آله العلی اجمعین.
خط: نسخ. کاتب: عبدالغنی بن بابا بن ایوب. تاریخ کتابت: ۹۷۷ه.
ذیل نسخه یادداشت کاتب است در توصیف کتاب مختصر المعانی در حاشیهٔ صفحهٔ پایان ابیاتی است به عربی تحت عبارت: «رأی الاصمعی مکتوباً علی حجرٍ بطریق البادیه».
بر پشت برگ پایان، یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله یادداشتی در تاریخ تألیفات تفتازانی.
چند برگ پایان وصالی شده است.
برگ الحاقی آغاز مشتمل بر روایتی است به نقل از طاووس یمانی.

بر پشت برگ اضافی آغاز، ابیاتی است از میرزا مقیم کتابدار. صفحهٔ ش ۱ و ۲ نسخه مشتمل بر اشعار متفرقه است. ص ۴ـ۷ نونویس است. در هامش صفحات تعلیقاتی است با علامت‌های «عبدالعزیز سلّمه الله، سید قدس سره، شرح مفتاح سید، کشاف، شرح ایضاح» و غیره.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: اصفهانی.

۱۲×۱۹سم. ۱۹۳گ (با برگ‌های الحاقی). ۱۵س. **(ثبت ۳۱۷۰۹)**

۱۰۰۵

مغنی اللبیب عن کتب الاعاریب **(نحو ـ عربی)**

از: شیخ جمال‌الدین عبدالله بن یوسف معروف به ابن هشام (د: ۷۶۲ه).

نک: مجلس، ش ۹۲۶ همین فهرست.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

بر پشت دومین برگ اضافی، یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله ترجمه ابن هشام نحوی.

بر پشت برگ آغاز، تملکی است مورّخ ۱۱۲۱ه که نام مالک را سترده‌اند.

صفحهٔ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است که «بسمله» به قلم سفیداب در آن نوشته شده. در هامش صفحات تعلیقاتی با علامت «بدرالدین بن الدمامینی، جوهری، شمنی» و غیره.

تمام صفحات به قلم زر و لاجورد و زنگار مجدول شده است.

جلد: تیماج قهوه‌ای با حاشیه و ترنج و نیم ترنج سوخته زرکوب و عطف.

کاغذ: دولت‌آبادی.

قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۴سم. ۲۳۷گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۷۱۰)**

۱۰۰۷

حاشیه تحریر القواعد المنطقیّة **(منطق ـ عربی)**

= حاشیه شرح الشمسیّة

از: میر سیّد شریف علی بن محمّد گرگانی (د: ۸۱۶ه).

حاشیهٔ تحریر القواعد المنطقیه فی شرح الشمسیه قطب‌الدین رازی.

نک: مجلس، ش ۶۱۸ از همین فهرست.

خط: نسخ. کاتب: عبدالرحیم ولد عبداللّه دستجردی. تاریخ کتابت: ۱۲۳۲ه.

ذیل رقم کاتب مهروی با سجع: «سلام قولاً من ربٍ رحیم».

برگ آغاز، آسیب دیده است. در هامش صفحات تعلیقاتی است با علامت‌های «داود، عماد، ابیوردی، علی، شرح احمد، سعدی، محیی‌الدین، شرح مطالع، فاضل سمرقندی، قرجه احمد، سیّد عبدالمحسن...».

جلد: تیماج سیاه یک لایه با ترنج و نیم ترنج ضربی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۲۰/۵سم. ۹۱گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۷۱۲)**

۱۰۰۹

حاشیة الأسفار الأربعه **(فلسفه عربی)**

از: ملّا هادی بن مهدی سبزواری (د: ۱۲۸۹ه).

بر الأسفار الأربعه یا الحکمة المتعالیة صدرالمتألهین شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر حواشی امور عامه (جلد اول) اسفار است.

نک: مجلس، ش ۱۲۲، ۹۱۰، ۱۷۲۲، ۱/ ۱۷۸۹.

آغاز: بسمله نحمدک یا من لا اله الّا هو و یامن لایعلم ما هو الّا هو... و بعد فیقول المحتاج الی رحمة

الباری... هذه تعالیق منّی علی السفر الاوّل... .
انجام: ...و نتیجه له الاولی و له کما لا یخفی.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
چند برگ نانوشته به آغاز و انجام نسخه الحاق شده است.
بر پشت برگ آغاز چنین آمده است: «حاشیه امور عامه به حساب سبزوار که هر بیتی چهل حرف است بعد از دقت بسیار چهارده هزار و سی صد بیت است».
جلد: تیماج یشمی با شمسه و حاشیه زرکوب.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۲. ۳۱۶گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۷۱۴)

۱۰۱۰

وقعة الصفّین (تاریخ اسلام ـ عربی)
=کتاب صفین

از: نصر بن مزاحم منقری عطار کوفی (د: ۲۱۲ه).
ماجرای صفین و اختلافات بین امیرالمـؤمنین(ع) و معاویه است.
نک: ذریعه، ۱۵/ ۵۲.
آغاز: بسمله اخبرنا الشیخ الحافظ شیخ الاسلام ابوالبرکات عبدالوهاب بن المبارک... لما قدم علی بن ابی‌طالب علیه السلام من البصرة الی الکوفة... .
انجام: ...و ذکر جابر عن الشعبی و ابی‌الطفیل ذکروا فی عدة قتلی صفّین و النهروان و النخیلة نحواً مما ذکر تمیم النّاحی.
خط: نسخ. کاتب: جاسم بن سیّد احمد الفحام بن سید صالح بن سیّد قاسم الاعرجی الحسینی. تاریخ کتابت: ۸ جمادی الاخر ۱۲۸۴ه. بر پشت برگ آغاز یادداشتی است تحت عنوان «تخمین کتاب صفین».
جلد: تیماج قهوه‌ای.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۴×۲۱/۵سم. ۱۷۶گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۷۱۵)

۱۰۱۱

شرح اللباب فی النحو (نحو ـ عربی)

از: قطب‌الدین محمّد بن سعید (مسعود) بن سیرافی فالی (زنده در ۷۱۲ه).
شرح است بر اللباب فی النحو تاج‌الدین محمّد بن محمّد بن احمد اسفراینی (د: ۶۸۴ه).
شارح در ۷۱۲ه از شرح لباب پرداخته است.
در نسخهٔ جای سخن نام وی را محمّد بن سعید یاد کرده ولی در منابعی چون کشف الظنون و معجم المؤلّفین نام او را محمّد بن مسعود یاد کرده است.
نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۵۴۳؛ معجم المـؤلّفین، ۱۲/ ۲۰.
آغاز: بسمله الحمد لله الذی هدانا الی معرفة اعجاز القرآن و نصب لنا دلیلاً علیها و هو علم المعانی و البیان.. اما بعد فان کتاب اللباب فی النحو... کتاب لایخفی مقداره و لا یشق غباره... .
انجام: ...مصلحین لما عثر علیه من الخلل داعین لمن املأه بالغفران و حسبنا الله و علیه التکلان و الحمد لله. و الصلوة و السلام علی من لا نبی من بعده محمّد و آله الطاهرین... و الله اعلم.
خط: تعلیق. تاریخ کتابت: غره شعبان ۸۰۴ه. در محل رقم کاتب نام مؤلف دیده می‌شود که علائم دستخوردگی نیز در آن ظاهر است و بدون شک سیرافی در این تاریخ در حیات نبوده است. بر پشت برگ آغاز یادداشت‌ها و ابیات پراکنده‌ای وجود دارد.
استدراک سقطات و تعلیقاتی با علامات: «جامی، رضی، رکن، ه، صحاح، سید، ه س، شرح کشاف مولانا سعدالدین، غجدوانی».

در صدر صفحهٔ ش ۳ تملک فرهاد میرزا معتمدالدوله است مورَّخ رجب ۱۳۰۵ه. ذیل صفحهٔ پایان تملک محمّد تقی بن محمّد باقر الحسینی مورَّخ صفر ۱۱۰۵ه.
بر پشت برگ پایان چند غزل از حافظ به قلم نستعلیق ناپخته کهن دیده می‌شود که از کهن‌ترین نسخ حافظ به شمار می‌رود.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و عطف دامن با حاشیه زرین با آستر تیماج زرشکی.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۷/۵×۲۷/۵سم. ۲۰۱گ. ۲۹س. **(ثبت ۳۱۷۱۶)**

۱۰۱۲

یتیمة الدهر (ادبیات ـ عربی)
فی محاسن اهل العصر

از: امام ابومنصور عبدالملک بن محمّد ثعالبی (د: ۴۳۰ه).
مشتمل بر چهار قسم.
نسخهٔ جای سخن بخش سوم کتاب یتیمة الدهر است شامل محاسن اشعار اهل جبال و فارس و جرجان و طبرستان.
نک: کشف الظنون، ۲/ ۲۰۴۹.
آغاز: بسمله القسم الثالث من کتاب یتیمة الدهر... الباب الاول فی ذکر بن العمید و ایراد لمع من اوصافه و اخباره....
انجام: ...و سیتفق لی و لمن بعدی الحاق ما یلیق من ملح اشعارهم بهذاالباب و صلی الله علی سیدناو آله و صحبه اجمعین و الحمد لله رب العالمین.
خط: نسخ عربی. تاریخ کتابت: ۱۹ صفر ۱۰۳۵ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز مهری است با سجع: «هو، الفقیر محمّد سعید بن پیر عثمان عفی عنهما» و نیز دو بیت از ابوالفتح نصراللّه بن قلاقس اسکندرانی در توصیف یتیمة الدهر.
دو صفحه اضافی آغاز مشتمل بر فهرست اسامی شاعرانی است که در این مجلد اشعار آنها آمده.
تمام صفحات به قلم شنگرف مجدول شده.
عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج عسلی با حاشیه زرین.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۱سم. ۳۶۴گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۷۱۷)

۱۰۱۳

مختار الاغانی (ادب ـ عربی)
فی الاخبار و التهانی

از: جمال‌الدین محمّد بن مکرم بن ابی‌الحسن معروف به ابن منظور مصری (د: ۷۱۱ه).
گزیده‌ای است از الأغانی ابوالفرج اصفهانی (د: ۳۵۶ه) که آن‌را به ترتیب حروف الفبا مرتب کرده است.
نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر مجلد رابع این کتاب که از حرف «ک» تا «ی» را دربردارد.
نک: مجلس، ش ۸۹۹ط، ۹۰۵ط.
آغاز: هو کعب بن مالک بن ابی‌کعب و اسمه عمرو العمر بن کعب... من شعراء رسول الله المعدودین....
انجام: ...و قد مررنا علیه فجعلت اعجب من قوله و من فعله.
خط: نسخ ترکی. تاریخ کتابت: دوشنبه ۱۶ شوال ۱۲۷۹ه. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج قرمز با حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۶/۵سم. ۲۵۴گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۷۱۸)

۱۰۱۴

الحکمة المتعالیة فی الاسفار الاربعه **(فلسفه ـ عربی)**

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر سفر ثالث اسفار است در الهیات.

نک: مجلس، ش ۹۵۴ط.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی انار بوجوب وجوده الکائنات... .

انجام: ...و لیس فی مکان بل هو کل الاشیاء و لیس هو الاشیاء. تم بعون الله السطور من الحکمة التی هی مطرح الآراء و منظر العرفاء الاذکیاء و مطرح ارباب العقول و من دونهم الهمج و الرعاء.

خط: نستعلیق. کاتب: جعفر. تاریخ کتابت: ۲۵ شعبان ۱۲۴۰ه.

در حاشیه ص ۸ تعلیقه‌ای است با علامت «للاستاد الفاضل الجلیل محمّد اسماعیل دام ظلّه العالی».

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۱سم. ۲۳۲گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۷۱۹)

۱۰۱۵

شرح تجرید الاعتقاد **(کلام ـ عربی)**

شارح: علاءالدین علی قوشچی (د: ۸۷۹ه).

شرح است بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۶۷۲ه).

نک: مجلس، ش ۹۵۶ط.

انجامه:

تمت کتابة شرح التجرید
مصنف العلامة الفرید
بتوفیق الله الوحید صاحب الوعد و الوعید
و نبیّه و وصیه الحمید علی ید عبید العبید
المفتقر الی ربّه الغنی حبیب الله الحسینی

بر پشت برگ اضافی آغاز تملک رضی‌الدین الحسینی الخادم و سجع مهر او دیده می‌شود و چندین بیت از مثنوی دیده می‌شود.

صفحهٔ ش ۱ مشتمل بر چندین ماده تاریخ در تولد و وفات افراد زیر دیده می‌شود:

شیخ ابوعلی سینا، امیر تیمور گورگانی، میرشریف، جلوس شاه طهماسب، وفات میر جمال‌الدین صدر، قاضی احمد غفاری، جلوس شاه عباس.

صفحهٔ ش ۲ مشتمل بر یادداشتی دربارهٔ اجداد حضرت رسول(ص).

صفحهٔ ش ۳ مشتمل بر تعلیقاتی است با علامت: «ج م رحمه‌الله، منه، مرتاض»، و هفت بیت در تقسیم وجود با این آغاز:

موجود منقسم بدو قسم است نزد عقل
یا واجب‌الوجود و یا ممکن‌الوجود

در هامش صفحات تعلیقاتی است با علامات: «منه، ح م رحمه الله تعالی، محمّد، م ن، ص، ۱۲، مولانا علینقی، مولانا نعیما طالقانی، شرح تذکره، نظرعلی، صحایف، عبدالحسن، مصادر، شرح طوالع، شرح عقاید التفتازانی، علّامه».

صفحهٔ ش ۷۱۲ فایده‌ای است در باب «شبهه قسطاسیه» به نقل از خط سیّد جلال‌الدین محمّد حسنی سیفی قزوینی.

صفحهٔ ش ۷۱۳ یادداشت‌های پراکنده‌ای است به نقل از شیخ بهایی و ابن سینا.

صفحهٔ ش ۷۱۴ مشتمل بر تعلیقه‌ای است با علامت «رن».

صفحهٔ ش ۷۲۰ مشتمل بر فایده‌ای است در باب دوزخ به نقل از فلاسفه صوفیه.

صفحهٔ ش ۷۲۱ مشتمل بر فوائدی است به نقل از شرح مقاصد.
ص ۷۲۲ یادداشت‌های متفرقه‌ای دارد.
برگ پایان وصالی شده است.
خط: نستعلیق. کاتب: حبیب‌اللّه حسینی. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
جلد: تیماج سبز.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری کوچک. ۱۲/۵×۲۳سم. ۷۶۲گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۷۲۰)**

۱۰۱۷

القانون **(پزشکی ـ عربی)**

از: شیخ الرئیس حسین بن عبداللّه بن سینا (د: ۴۲۸ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر کتاب اول از قانون مشتمل بر چهار فن.

آغاز: بسمله الحمد لله... و بعد فقد التمس منّی بعض خلّص اخوانی و من یلزمنی اسعافه ... .

انجام: ...لئلّا یحلّل من الرطوبة الغریزیة فلیکن هذا القول من کلامنا المختصر فی الاصول الکلیة لصناعة الطب کامنا و لنأخذ فی الادویة المفردة.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ۱۰۷۸ه.
پشت برگ آغاز تملک عبدالکریم بن قراخفری شروانی است مورَّخ ۱۱۳۸ه و فایدهٔ طبی به نقل از شرح قطب‌الدین شیرازی بر قانون و چند یادداشت‌های پراکنده. در هامش صفحات تعلیقاتی است با امضای آملی.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج ضربی و حاشیه منگنه.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
۱۲×۱۹سم. ۲۱۱گ (بدون برگ‌های الحاقی). ۱۷س. **(ثبت ۳۱۷۲۲)**

۱۰۱۸

طیف الخیال **(مقامه ـ عربی)**
فی مناظرة العلم و المال

از: ملّا محمّد مؤمن بن حاج محمّد قاسم جزایری شیرازی (ق ۱۱ـ۱۲ه).

متنی است منشیانه و مکلف در مناظرهٔ علم و مال که نویسنده طی آن به بیان شرافت علم و مال و آفت هر یک از آنها پرداخته.

این کتاب دارای عناوین مختلفی است از جمله ده مقامه. مقامه دهم به نام مقامه شیرازیه مشتمل است بر شرح احوال مؤلف، استادان و آثار وی.

مؤلف به هنگام مهاجرت به هندوستان به قصد نزدیکی به سلطان این کتاب را نگاشته و چنانچه در خاتمهٔ کتاب تصریح می‌کند به تاریخ ۱۱۱۴ه در ح ۳۵ سالگی تألیف را آغاز کرد و به تاریخ ۱۸ شوال ۱۱۱۶ه مطابق مادهٔ تاریخ «کمال السجع فی طیف الخیال» آن‌را به به پایان برد.

وی شرحی بر همین کتاب خود دارد به نام: تعبیر طیف الخیال که صاحب ذریعه از آن یاد می‌کند.

نک: ذریعه، ۱۵/ ۱۹۶؛ مجلس، ش ۲۹۰، ۴۱۴۷، ۵۴۴۹.

آغاز: بسمله الحمد لله رافع درجات العلماء الی سماک السماء... و بعد فیقول مسوّد هذه الاوراق و ممهّد هذه الاطباق ... .

انجام: ... لیس بمیّت عند اهل النهی ممن کان هذا بعض آثاره تم کتاب طیف الخیال

هذا کتاب کثرت بدائعه لاعیب فیه بیدأنّی جامعه
فلیأت من انکره بمثله او لیصدّق بکمال فضله

و صلی الله علی محمّد و آله.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.
بر پشت جلد یادداشتی است از اسداللّه منجم مورَّخ ۱۳۱۵ه که نسخه را به جهت استنساخ از محمّد طباطبایی به امانت گرفته بوده است.

بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشت‌های متفرقه‌ای وجود دارد. بر پشت برگ آغاز یادداشت استکتاب محمّد بن اسماعیل با سجع مهر وی: «عبده الذلیل محمّد بن اسماعیل» در صدر صفحهٔ آغاز همین سجع مهر و مهر محمّد بن صادق حسینی طباطبایی.
برگ اضافی پایان مشتمل بر یادداشتی است از محمّد امین اصطهباناتی مورَّخ ۱۲۳۸ه در شیراز و نیز یادداشت استکتاب محمّد بن ملّا اسماعیل با سجع مهر: «لا اله الا الله الملک الحق المبین عبده محمّد بن اسماعیل».
جلد: تیماج مشکی فرسوده.
کاغذ: فرنگی.
۱۰/۵×۱۸/۵سم. ۲۴۱گ. ۲۲س.
(ثبت ۳۱۷۲۳)

۱۰۱۹

سکّردان السلطان (کشکول ـ عربی)

از: شهاب‌الدین ابوالعباس احمد بن یحیی بن ابی‌بکر معروف به ابن حجله تلمسانی حنبلی (د: ۷۶۲ یا ۷۷۶ه).

کشکولی است متنوع مشتمل بر مقدمه و هفت باب.

مؤلف این کتاب را به نام ناصرالدین ابوالمحاسن حسن معروف به الملک الناصر پادشاه وقت مصر اهدا کرده است.

این کتاب در ۱۲۸۸ه به طور مستقل در بولاق و سال ۱۳۱۷ه در هامش المخلاة منسوب به شیخ بهائی در قاهره به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۹۹۴؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۲۹.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی انطق الطیر بحکمته و اجری البحار السبعة بقدرته... و بعد فلما کانت السبعة من اشرف الاعداد...

انجام:
ما احمر شفق الاصیل
وربّ سواد عارض‌الاسمر بخدّه‌الاسیل

خط: نسخ. کاتب: محمّد بن الشیخ ابی‌بکر بن الشیخ احمد بن عمر اللاهبی الامام. تاریخ کتابت: رجب ۹۶۹ه. مکان کتابت: باب السلامه دمشق.
بر پشت برگ آغاز تملک عطاءاللّه بن محمّد و یادداشتی در باب کتاب دیده می‌شود. صفحه آغاز و صفحاتی از وسط نسخه نونویس‌تر از باقی نسخه است.
بر برگ اضافی پایان یک بیت عربی به قلم‌بن حاج محمّد قبانی دیده می‌شود مورَّخ ۱۱۵۸ه با سجع مهری که ناخوانا است.
جلد: مقوایی با عطف تیماجی قرمز.
کاغذ: ضخیم کاهی.
۱۲×۱۸سم. ۱۱۲گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۷۲۴)**

۱۰۲۲

الشفاء (طبیعیات) (فلسفه ـ عربی)

از: شیخ الرئیس حسین بن عبداللّه بن سینا (د: ۴۲۸ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر فن هفتم (نبات) و فن هشتم (طبایع الحیوانات) از طبیعیات شفا است.

آغاز: کتاب النبات الفن السابع من الطبیعیات فی النّبات و هو مقالة واحدة... الاول فی تولید النّبات

انجام: ...و لیعترض و ترها و ینقسم الی اوتار.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
نسخه از پایان نونویس باقی مانده است. صفحات نسخه بعضاً نامرتب است. بر پشت برگ آغاز یادداشتی است در بارهٔ بیعت‌نکردن عبداللّه بن عمر با امیرالمؤمنین علی(ع).
برخی صفحات به شیوه زرافشان مذهَّب شده

است. تعلیقات متفرقه در هامش صفحات دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج مشکی فرسوده با مرمت در حاشیه.
کاغذ: اصفهانی و فرنگی (به چند رنگ).
۱۲/۵×۱۹سم. ۱۴۴گ. ۱۷ـ۱۸س.
(ثبت ۳۱۷۲۷)

۱۰۲۳

شرح الاسباب و العلامات (طب ـ عربی)

شارح: برهان‌الدین نفیس بن عوض بن حکیم متطبب کرمانی.

شرح مزجی مفصلی است بر «الاسباب و العلامات» نجیب‌الدین محمّد بن علی بن عمر سمرقندی.

شارح به تاریخ صفر ۸۲۷ه در سمرقند از تألیف فراغت یافت و کتابش را به سلطان الغ بیک اهدا کرد.

این کتاب به سال ۱۸۳۶م در کلکته مشتمل بر ۲ جزء به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۷۷؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۸۶۴.

آغاز: بسمله الحمد... و الصلوة و السلام الاتمّان الاکملان علی من یداوی الارواح بطب الحقیقه... و بعد فان الفقیر... یقول انّی قد کنت من اهل بیت مشهورین بهذه الصناعة....

انجام: ...فانّها تشد العضو و تنشف الرطوبات.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
بر پشت برگ آغاز تملک و نقش مهر «محمّد جلیل بن محمّد صادق» دیده می‌شود.
چند برگ آغاز رطوبت دیده و وصالی شده. در هامش صفحات آغازین تعلیقاتی دیده می‌شود.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری. ۱۹×۲۶سم. ۳۰۹گ. ۲۲س.
(ثبت ۳۱۷۲۸)

۱۰۲۵

نماز جمعه (رسالهٔ...) (فقه ـ فارسی)

= رسالة فی صلاة الجمعة

از: جمال‌الدین محمّد بن حسین خوانساری (د: ۱۱۲۵ه).

در نفی وجوب عینی نماز جمعه در عصر غیبت مشتمل بر مقدمه و سه فصل. مؤلف به تاریخ ۱۰۹۱ه از تألیف فارغ شد و آن‌را به شاه سلیمان صفوی اهدا کرد.

مؤلف خود حواشی مفصل بر این رساله نگاشته است.

نک: ذریعه، ۱۵/ ۷۹؛ مجلس، ش ۵۴۳۱.

آغاز: بسمله حمد بیحد و ثنای بیعد واجب الوجودی را سزد....

انجام: ...اینست آنچه بنظر رسید از دلایل قول بوجوب عینی و بحمد الله ضعف آنها تمام بوضوح پیوست و الصلوة و السلام علی خاتم الرساله و آله اولی الهدایة و الدلالة.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: جمادی الاخره ۱۰۹۵ه.
بر پشت برگ آغاز تملک عبدالائمه بن عبدالحسین نجفی خادم و سجع مهر وی دیده می‌شود. در هامش بیشتر صفحات با علامت «منه» دیده می‌شود.
جلد: تیماج مشکی فرسوده با حاشیه.
کاغذ: اصفهانی.
۹/۵×۱۶/۵سم. ۱۱۲گ. ۱۶س.
(ثبت ۳۱۷۳۰)

۱۰۲۷

حرز الامان من فتن الزمان (علوم غریبه ـ فارسی)

از: ملّا صفی‌الدین علی بن ملّا حسین بیهقی کاشفی (ق ۱۰ه).

در علم حروف و اسرار و خواص آن و دیگر ابواب

علوم غریبه مشتمل بر پنج مقاله که هر مقاله دارای پنج باب است و هر باب به ۱۲ فصل منقسم می‌شود.

نک: ذریعه، ۶/ ۳۹۲.

آغاز: بسمله الحمد... الذی انزل الکتاب مشتملاً علی غرایب الخواص الحروفیه... و بعد چنین گوید فقیر داعی و... که این رساله‌ای است کثیر الفائده... .

انجام: ...و بمشاهدهٔ جمال آن حضرت مشرف شود و دیدار مبارک وی را علانیه بیند و السلام علی من اتبع الهدی.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: احمد بن حسین شاهرودی. تاریخ کتابت: یکشنبه ۸ ذی القعده ۱۳۱۴ق. نوشته از روی نسخه احمد بن‌قاسم مورَّخ شعبان ۱۱۵۵ق.

جلد: تیماج حنایی یک لایه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۲۱/۵سم. ۱۲۹گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۷۳۲)**

۱۰۲۸

انیس الطلّاب **(اصول، فقه ـ عربی)**

از: آقا محمّد جعفر بن آقا محمّد علی بن آقا باقر بهبهانی (د: ۱۲۵۴ق).

در فوائد متفرقه فقهی و اصولی و احیاناً شرح برخی ادعیه مشتمل بر دو مجلد.

مجلداول: مشتمل است بر صد «فایده» فقهی و اصولی و یک «اختتام» در حل مشکلات برخی اخبار به نقل از مقامع الفضل آقا محمّد علی بهبهانی (د: ۱۲۱۶ق پدر نویسنده).

قابل ذکر اینکه نویسنده از کتاب پدرش با عنوان کتاب الفوائد نام می‌برد که گویا مقصودش الفوائد المتفرقه است.

مؤلف به تاریخ ربیع الثانی ۱۲۱۵ق جلد اول را به پایان برده است. صاحب ذریعه مجلد اول این کتاب را ندیده و تنها جلد دوم کتاب را معرفی کرده است.

فهرست تفصیلی کتاب با دیباجه مستقل در آغاز نسخهٔ جای سخن دیده می‌شود که باید از غیر نویسنده باشد.

مجلد دوم: مشتمل بر ۳۰ فایده در مطالب متفرقه که برخی در شرح ادعیه و نیز در فواید متفرقه فقهی.

مؤلف به تاریخ ذی حجه ۱۲۳۵ق از این جلد فارغ گردیده است. نسخه‌ای از این مجلد به ش ۱۳۱۷۵ در همین کتابخانه وجود دارد.

نک: ذریعه، ۲/ ۴۶۰؛ مجلس، ش ۱۳۱۷۵؛ مرعشی، ۱۲/ ۲۱.

آغاز فهرست: بسمله نحمد...الکریم... ذاالفضل و الاحسان علی کافة البرایا... و بعد فلما رایت هذه الرسالة الشریفه... .

آغاز: بسمله نحمدک یا من بسط صدورنا بابداع التحقیق و التدقیق... اما بعد فیقول العبد... ان هذه فوائد نفیسه و عوائد... .

انجام: ...و لذک قیل الرّحیم لجمیع الخلایق و الرّحمن بالمؤمنین خاصة فتدبر. قد تم المجلد الاول من رساله انیس الطلاب علی ید مؤلّفه الجانی محمّد جعفر بن محمّد علی فی شهر ربیع الثانی من شهور السنة الخامسة عشر بعد المأتین و الالف من الهجرة المقدسه...

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ملّا محمّد حسین استرآبادی. تاریخ کتابت: ق ۱۳ق.

جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج ضربی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۴×۲۱سم. ۳۵۵گ. ۲۰س. **(ثبت ۳۱۷۳۳)**

۱۰۳۰

شوارق الإلهام **(کلام ـ عربی)**
فی شرح تجرید الکلام

از: ملّا عبدالرزاق بن علی بن حسین لاهیجی (د: ۱۰۵۱ق).

در شرح تجرید الکلام خواجه نصیر مشتمل بـر دو مقصد: ۱. امور عامه. ۲. جواهر و اعراض.
نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مقصد اول کتاب است.
نک: ذریعه، ۱۴/ ۲۳۸.
آغاز: بسمله ربّنا افتح بیننا و بین قومنا... الحمد لله الذی انه کمان أن... نصیر الحق و الملة... قد کان متفرداً فیمابین علماء الشریعه....
انجام: ...فان شرب السقمونیا علّة فاعلیة عرضیة لحصول البرودة و علّة معدة ذاته له ایضاً.
خط: نستعلیق آمیخته به نسخ. کاتب: رضی‌الدین ابهری. تاریخ کتابت: ۱۴ رجب ۱۰۶۳هـ.
صفحاتی از آغاز و وسط نسخه نـونویس است.
تعلیقاتی با علامات «صد، لمحرره، ملاّ صدرا، م ن» در هامش صفحات دیده می‌شود.
قـطع: نـیم خشـتی. ۱۱×۲۲/۵سـم. ۱۹۰گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۷۳۵)**

۱۰۳۳

حاشیة معالم الاصول (اصول فقه ـ عربی)
از: ملّا محمّد تقی بن ملّا مـحمّد بـرغانی قـزوینی معروف به شهید ثالث (د: ۱۲۶۴هـ).
حاشیه مزجی است بر معالم الاصول شیخ حسن بن زین‌الدین (د: ۱۱۰۱هـ).
ظاهراً بنا به نسخهٔ موجود در کتابخانه مرعشی بـه تاریخ پنج شـنبه ۲۰ مـحرم ۱۲۴۵هـ از تألیـف فـراغت یافته است ولی بر پشت برگ آغاز نسخهٔ جـای سـخن یادداشتی است حاکی از به عاریت گرفتن نسخه مورَّخ ۱۲۳۷هـ که نشان دهنده تقدم تاریخ تألیف است.
نسخه‌ای با همین آغاز بـه ش ۱۵۷۹ در جـلد ۲۱ فهرست بانکی‌پور معرفی شـده کـه نـویسنده مـؤلف را نشناخته و احتمال می‌دهد که نـویسنده آن سـیّد عـلی صاحب ریاض طباطبایی باشد.
نک: ذریعه، ۶/ ۲۰۵؛ مرعشی، ۱۲/ ۹۱.
آغاز: قوله قدس سره «الاصول لغة ما یبنی عـلیه الشی» اقول قد جرت عادة الاصولیین بـتعریف اصـول الفقه بکلا معنییه....
انجام موجود: کما فی قوله رأیت اسداً و انما الفرق بینهما ان.
خط: نسخ تحریری. کاتب: حمید بن اسـماعیل. تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.
حواشی مؤلف بـا عـلامت «مـنه دام ظـله») در هامش صفحات دیده می‌شود.
بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشتی است حاکی از عاریت گرفتن نسخه از سـیّد رضـا بـن سـیّد محمّد مهدی طباطبایی مورَّخ ۱۲۳۷هـ.
هشت برگ نانوشته به آغاز نسخه الحـاق شـده است.
عناوین و استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی.
۱۱×۲۰سم. ۱۰۸گ (بـا بـرگ‌های اضـافی). ۲۲س. **(ثبت ۳۱۷۳۸)**

۱۰۳۵

البساتین (اصول فقه ـ عربی)
از: سیّد ابوطالب بن عبداللّـه طـباطبایی اردکـانی یزدی (ق ۱۳هـ).
به شرح حال مؤلف دست نیافتیم ولی بـه تـصریح خود از شاگردان شریف العلماء مازندرانی و اسـماعیل عقدایی یزدی بوده است.
کتاب جای سخن در اصول فقه است مشتمل بر چند «بستان».
در منابع موجود نامی از این اثر دیده نشد و چنانچه از ابیات موجود در پایان نسخه ـ از خود مؤلف ـ فهمیده می‌شود که قصد داشته آن‌را در چند مجلّد بـنگارد و در

ابیات مزبور از خداوند تعالی توفیق نگاشتن دیگر مجلدات را درخواست می‌کند.

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر مجلد دوم کتاب در بخش‌های زیر است:

در حجیت ظواهر آیات، اجماع، سنت، حجیت ظن، فعل و تقریر معصوم(ع). مؤلف به تاریخ ۱۲۳۴ه در نجف اشرف از تألیف این جزء فارغ گردیده. وی در پایان چندین بیت در توصیف کتاب سروده است.

آغاز: بسمله (نانوشته) فی الکتاب العزیز و الکلام فیه یقع فی بساتین (نانوشته) فی حجیته و عدمه... و لنتکلم قبل الخوض فی المسألة...

انجام: ...و الاصل یکفی فی نفی حجیته مثل ذلک کمالا یخفی قد فرغ من البساتین المجلد الثانی...

فانه ماحی سیئاتی و لیس لی الاّ بهم نجاتی

خط: نسخ. کاتب: ابوطالب بن عبداللّه طباطبایی اردکانی یزدی (مؤلف). تاریخ کتابت: شنبه ۵ جمادی الثانیه ۱۲۳۴ه.

بر پشت برگ آغاز تملک ابراهیم بن موسی است با سجع مهر: «سلام علی ابراهیم». تعلیقاتی در هامش صفحات به قلم نویسنده دیده می‌شود.

جلد: تیماج زرد فرسوده.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۲سم. ۱۹۷گ. ۲۷س.

(ثبت ۳۱۷۴۰)

۱۰۳۶

مفردات ابن البیطار (پزشکی ـ عربی)

= جامع الادویة و الاغذیة

از: ضیاءالدین عبداللّه بن احمد عشّاب مالقی (د: ۶۴۶ه).

در مفردات ادویه و اغذیه.

وی این کتاب را به نام ملک صالح وارث ملک کامل محمّد ایوبی نگاشته است.

این کتاب به تاریخ ۱۲۹۱ه در بولاق به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۱۷۷۲؛ مجلس، ش ۱۵۳۵.

آغاز: الحمد لله الذی اقام بلطیف حکمته... و بعد لما رسم بالاوامر المطاعة العالیة... العرض الاول استیعاب القول فی الادویة المفردة...

انجام: ... یخرج من ورقها فی الوسط ساق طولها شبر و اقل و اکبر فی غلظ المعرل وارق تم بالخیر.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و لاجورد و مشکی. صفحهٔ آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع است. بین جدول و کمند دو صفحهٔ اول به شیوهٔ گل و بوته تذهیب و ترصیع شده و مابین سطور آن نیز به سبک دندانه‌موشی تذهیب شده است. پشت برگ آغاز، تملک و یادداشتی است از فرهاد میرزا معتمدالدوله مورَّخ ۲۱ ربیع الاول ۱۲۹۶ه.

جلد: تیماج قرمز با حاشیه.

کاغذ: دولت‌آبادی.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۵/۵سم. ۴۱۶گ. ۲۹س.

(ثبت ۳۱۷۴۱)

۱۰۳۷

ریاض الملوک (اخلاق عملی ـ فارسی)

فی ریاضات السلوک

از: نظام‌الدین شامی تبریزی (ق ۸ه).

ترجمهٔ آزاد و شیوای فارسی کتاب سلوان المطاع فی عدوان الطباع ابن مظفّر مکی اندلسی (د: ۵۶۸ه) است در اخلاق عملی مشتمل بر مقدمه و پنج باب و خاتمه.

مؤلف به ظن غالب همان نظام‌الدین شامی صاحب ظفرنامه است و شهرت وی به «شامی» به جهت انتساب وی به «شنب غازان» تبریز است نه شام سوریا و آنچه از

متن کتاب به‌دست می‌آید اینکه وی از خانه‌زادان سلطان اویس بهادرخان جلایری است.

چنان‌که مسلم است نظام شامی در بغداد می‌زیسته و چون تیمور در ۷۹۵ه آنجا را گشود نظام را نزد خود خوانده او را به نگاشتن ظفرنامه امر کرد.

نظام تبریزی صاحب ریاض الملوک نیز در دیباجه گوید که کتاب را در بغداد به عرض سلطان اویس رسانده است که این خود قرینه‌ای است بر اتحاد نظام شامی و نظام تبریزی و مرحوم علی اصغر حکمت در این باب تحقیقی دارند[1].

لازم به ذکر اینکه همزمان با این نظام، نظام تبریزی دیگری در بغداد می‌زیسته و نباید که با نظام جای سخن خلط شود. حافظ حسین کربلائی نام و نسب وی را از قول طبقات چنین ذکر می‌کند: ابومحمّد نظام‌الدین عبدالصمد بن حامد بن ابی‌البرکات تبریزی، تولدش در ۷۰۳ه در تبریز اتفاق افتاد. در سال ۷۶۹ه از شام به حج رفت و اواخر عمر به تبریز برگشته متصدی منصب قضا گشت و وفات وی را ۵ جمادی الاول ۷۶۶ه به روزگار اویس ایلکانی نوشته‌اند. مترجم دربارهٔ اثرش چنین گوید: «مفاصل فصول و ابواب آن (سلوان المطاع) از هم گشودم و هر چه در آن سماجتی یافتم طرح کردم و خلاصه و نقاوهٔ آن‌را در سلک عبارت کشیدم و در بعضی حکایتی چند بر سبیل تمثیل زیادت کردم و برحسب مصلحت بر تقدیم و تأخیر حکایات و زیادت و نقصان آن تصرف نمودم... و اصل وضع آن بر پنج «سلوان» بود آن‌را به ابواب معین گردانیدم...».

وی این کتاب را در یک مقدمه و پنج باب ترجمه کرد و خاتمه‌ای در سرگذشت شیخ اویس خان جلایری بدان افزوده است:

مقدمه: در سبب تألیف و تمهید معذرت در حکایت از زبان وحوش.

باب اول: در تغویض و نتایج.

باب دوم: در تأسی و فواید آن.

باب سیم: در صبر و میامن آن.

باب چهارم: در رضا و عواید آن.

باب پنجم: در زهد و عواقب آن.

خاتمه: شرح حال شیخ اویس بهادرخان جلایری.

شایان ذکر اینکه این کتاب به تصحیح آقای بهروز ایمانی در دست چاپ است.

نک: مجلس، ش ۲۲۳۴، کشف الظنون، ۲/ ۹۹۸؛ ملک، ۳/ ۴۲۹؛ فهرست فیلم‌ها، ۱/ ۱۱۳؛ دانشگاه ، ۸/ ۵۲؛ منزوی، ۳۵۷۷؛ مجله پیام بهارستان، ۲/ ۲۴؛ دانشمندان آذربایجان، ص ۲۵۵؛ طبقات المفسرین، ۱/ ۳۰۹؛ طبقات القراد ابن جزری، ۳۸۸/۱؛ از سعدی تا جامی، ۲۲۴ و ۲۴۳؛

آغاز: بسمله

الیک و الّا لا تُســـاق الرکـایب

و مـنک و الاّ لا تـرام المواهب

اگرچه فواتح کتاب خطاب با[2] تقدم ذکر سوانح منایح، فضل ایزدی میسر نشود... سبب تألیف کتاب چنین گوید نظّام دررِ این عبارت «نظام» اصلح الله شأنه ... .

انجام موجود: ... هر که به عمارت او از سر غرور و نخوت مشغول شود ناچارش مایهٔ دنیا به باد دهد و زیاده خسر الدنیا و الآخرة ذلک هو الخسران المبین.

خط: نستعلیق آمیخته به شکسته. تاریخ کتابت: ۱۳ه.

نسخه از پایان نانوشته باقی مانده و بخش (خاتمه) را ندارد. تمام صفحات دارای جدول به قلم شنگرف و لاجورد و به همان قلم دارای کمند است.

جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج ضربی و حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی.

---

۱. از سعدی تا جامی، ص ۲۲۴ و ۲۴۳.

۲. در دیگر نسخ «بی».

قطع: وزیری. ۱۶×۲۷سم. ۸۴گ. ۲۳س.
(ثبت ۳۱۷۴۲)

۱۰۳۸

آداب العرب و الفرس **(اخلاق ـ عربی)**

از: ابوعلی احمد بن یعقوب بن مسکویه رازی (د: ۴۲۰ یا ۴۲۱هـ).

مجموعه‌ای است از اقوال حکمای فارس، هند، عرب و یونان مشتمل بر شش قسم.

مؤلف در این اثر به جزئیات آداب و اخلاق و مواعظ حکما پرداخته و بیان اصول علم اخلاق را به کتاب دیگرش تهذیب الاخلاق، که همان طهارة الاعراق باشد، احاله می‌کند.

مؤلف اثر خود را چنین توصیف می‌کند (ص ۲۱ نسخه):

«فهذه جمل نحکمها قبل تفصیلها بالجزئیات و إن کنّا قد أحکمنا لک الاصول کلها فی کتابنا الموسوم «تهذیب الاخلاق» لاوجبنا لک ایرادها هنا و لکن هذا کتاب عرضنا فیه ایراد جزئیات...».

در نام کتاب اختلاف است چنانچه در ترجمه‌ای که تقی‌الدین محمّد بن ارجانی شوشتری (ق ۱۰هـ) از این کتاب ترتیب داده، از اصل کتاب با عنوان جاوید خرد یاد می‌کند و همین نام را بر ترجمه نهاده است.

در کشف الظنون و ذریعه از این کتاب با عنوان آداب العرب و الفرس یاد می‌کند.

دایرة المعارف اسلامی برای این کتاب عنوان ذکر نمی‌کند و با عبارت «مجموعة من الحکم...» از آن یاد می‌کندو عبدالرحمن بدوی اصل کتاب را با عنوان «الحکمة الخالدة» به چاپ رسانیده است.

حال آنکه به گفتهٔ صاحب ذریعه، جاویدان خرد عنوان ترجمهٔ فارسی ابن مسکویه از ملخص عربی جاویدان خرد تألیف حسن بن سهل است که نیز به گفته ایشان به چاپ رسیده است. باری این همه تشتت نشان دهندهٔ خلطی در این موضوع است که بررسی آن مجالی فراخ‌تر می‌طلبد.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۴۳ و ۵۵۷؛ دائرة المعارف، ۱/ ۲۷۸؛ اعیان الشیعه، ۳/ ۱۶۰؛ ذریعه، ۵/ ۷۸؛ مخطوطات الموصل (چاپ ۱۳۴۶هـ)، ص ۳۰.

آغاز موجود: الروح للجسد لاینفع احدهما الا بالاخر الحق یعرف من وجهین ....

انجام موجود: ... فانظر الی هذه المقامات سرها و علا نیتها فأنّ سببها الهوی و یمکن.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲هـ. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.
تمام صفحات دارای جدول به قلم شنگرف و زر و مشکی است. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.
جلد: تیماج حنایی.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۳سم. ۱۸۱گ. ۱۴س.
(ثبت ۳۱۷۴۳)

۱۰۴۰

شرح الاربعین **(حدیث ـ عربی)**
= مشکلات الاخبار = الاربعون حدیثاً

از: قاضی محمّدسعید بن محمّدمفید قمی (ق ۱۲هـ).

شرحی است عرفانی بر برخی احادیث مشکله.

این کتاب به شرح اربعین شهرت دارد و علّامه طهرانی نیز از آن با عنوان الاربعون حدیثاً یاد می‌کند.

مرحوم محمّد علی بامداد نیز آن‌را با نام شرح اربعین به چاپ رسانده است؛ ولی چنانچه از دیباجه برمی‌آید مؤلف قصد شرح برخی احادیث مشکل را داشته و هیچ اشارت یا تصریحی به شمار احادیث ندارد و خود مؤلف در دیباجه قصد خود را چنین بیان می‌دارد:

«هذه جملة من الاخبار المستعضلة و نبذة من

الاحادیث المستصعبة... قد تیسر لی بعون الله حلها».

شایان ذکر اینکه بر پشت برگ آغاز نسخه نام کتاب مشکلات الاخبار یاد شده که مؤید گفتهٔ فوق است و گویا تألیف کتاب به پایان نرسیده باشد.

نک: ذریعه، ۱/ ۴۷؛ مجلس، ش ۴۳۴۴/۱، ۴۶۳۷/۲.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی اغنانا بمعادن حکمته عن زخارف الدنیا... اما بعد فیقول خادم الشرع... هذه جملة من الاخبار المستعضلة... قد تیسرلی... حلها....

انجام: ... و انت بالخیار ان استعملت فی الکل لفظ... علی فإن وضع الاسماء وضع معقول الهی یترتب علیها احکام عقلیة...

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ۱۳ه.

هشت برگ اضافی نانوشته در پایان نسخه موجود است.

جلد: تیماج سبز.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۶/۵×۲۲/۵سم. ۱۸۵گ. ۲۰س. **(ثبت۳۱۷۴۵)**

۱۰۴۱

ترسّل ابن حبیب **(منشأت ـ عربی)**

از: ابن حبیب.

در منابع دسترس شرح حالش را نیافتیم.

مجموعه منشئاتی است با عناوینی چون عناوین ذیل:

خطبة ختم القرآن الکریم.

خطبة التدریس.

توقیع القاضی کمال‌الدین بعشاب (کذا).

توقیع القاضی شرف‌الدین ابی‌بکر باعادته الی وظیفته.

توقیع القاضی شرف‌الدین بصهیون.

توقیع القاضی زین‌الدین.

توقیع بإعادته الشیخ کمال‌الدین الی تدریس المدرسة الظاهریة بحلب.

توقیع بنظر الامام بحلب للشیخ فخرالدین محمود.

مرسوم باستمرار الشیخ شمس‌الدین بمسجد الارزنی المعروف بالشیخ فضل اللّه.

خط: تعلیق. کاتب: محمّد بن علی بن عثمان الحنفی. تاریخ کتابت: دهم شعبان ۸۶۲ه.

بر پشت برگ آغاز نام کتاب با عنوان «ترسل ابن حبیب احسن الله عاقبته و غفر له» آمده است که ظاهراً نسخه در عصر حیات مصنف نگاشته شده.

بر همان صفحه تملک محمّد بن عمر الحسنی القادری الشافعی از ق ۹ه و نیز تملک علی بغدادی کاتب مورَّخ ۱۰۲۵ه و دو تملک زدوده شده دیده می‌شود.

در پایان نسخه منشئات متفرقه ادبی به قلم نسخ کهن دیده می‌شود.

جلد: مقوایی.

کاغذ: نخودی ضخیم (گویا ترکی بغدادی).

۱۳×۱۸سم. ۷۹گ. ۱۳س. **(ثبت ۳۱۷۴۶)**

۱۰۴۲

مرصاد العباد من المبدأ الی المعاد **(تصوف ـ فارسی)**

از: شیخ نجم‌الدین ابوبکر بن عبداللّه رازی (د: ۶۵۴ه).

مشتمل بر پنج باب و چهل فصل در سلوک. مؤلف به تاریخ ۶۲۰ه در شهر سیواس از تألیف آن فراغت حاصل کرده است.

این کتاب به تصحیح دکتر امین ریاحی به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۵۳۸ (چاپ دارالفکر).

آغاز: بسمله حمد بیحد و ثنای بیعد پادشاهی را سزد که وجود هر موجود....

انجام موجود: ...و وجه حکمت احتیاج به شیخ این است مثلاً آتش را در هر مقام معنی دیگر باشد.
خط: نستعلیق. کاتب: حسنقلی شیرازی. تاریخ کتابت: ۱۲۵۵ه. مکان کتابت: دزفول.
ص ۱ نسخه مشتمل بر ابیات متفرقه‌ای است با عنوان‌هایی چون: فی العشق، فی الشکوه، فی الفراق...
عناوین و آیات به قلم شنگرف. در هامش برخی صفحات اشعاری به مناسبت متن به قلم شنگرف نوشته شده.
در صفحات پایانی نسخه محل کتابت آیات سفید مانده است. چند برگ از پایان نسخه نانوشته باقی مانده است.
جلد: تیماج مشکی یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۳/۵×۲۰سم. **(ثبت ۳۱۷۴۷)**

۱۰۴۳

قرآن مجید

ص ۲۵۵ و ۲۵۶ نسخه مشتمل بر فالنامهٔ منظوم قرآن است که از بیت ششم به بعد آن به ترتیب الفبا است و مطالب ذیل عنوان «ه، لا، ی» به نثر است.

آغاز فالنامه:

هر که از قرآن گشاید فال خویش
بی‌شک او واقف شود بر حال خویش

آغاز حروف:

چون الف آید به فال اندر کتاب
ابتدای کار شد خیر و ثواب

انجام: ...ای خداوند فال عجب دولتی داری و فرح و خوشحالی بتو رسد... و اگر بیمار داری صحت یابد ان شاءالله تعالی.

نسخهٔ دیگری از این فال‌نامه ضمن نسخهٔ ش ۳۰۲ مجموعهٔ فیروز معرفی شده است.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
برگ آغاز دارای سرلوحهٔ مذهَّب و مرصَّع است و در همان صفحه دو سر سورهٔ مذهَّب موجود است. حواشی دو صفحه آغاز دارای تذهیب به شیوهٔ گل و بوته است.
تمام صفحات به قلم زر و مشکی دارای جدول و کمند است. علامات ختم آیات به شکل دوایر زر، عناوین سور به قلم نسخ زرین.
جلد: روغنی با نقش گل و بوته با زمینهٔ قرمز و آستر جلد نیز روغنی با نقش گل نرگس و زمینهٔ سبز به انضمام محفظهٔ تیماجی قرمز.
کاغذ: اصفهانی.
۱۱/۵×۱۹سم. ۱۳۰گ. ۲۷س.
(ثبت ۳۱۷۴۷)

۱۰۴۴

غرر الفرائد و درر القلائد (امالی ـ عربی)
= امالی المرتضی

از: سیّد شریف مرتضی، ابوالقاسم، علی بن طاهر موسوی (د: ۴۳۶ه).

مجموع امالی سیّد مرتضی است در محاضرات و ادب و تفسیر و تأویل و شرح احادیث و تراجم رجال.

به گفتهٔ صاحب کشف الحجب، سیّد مرتضی این مباحث را در سفرش به حجاز منزل به منزل بر شاگردان می‌خوانده است و آنان نیز به همان ترتیب می‌نگاشته‌اند.

این کتاب به تاریخ ۱۳۲۵ه در مطبعهٔ سعادت مصر و نیز در ایران به چاپ رسیده است.

آغاز: بسمله قال الشریف الاجل المرتضی ذوالمجدین... مجلس تأویل آیه قال الله جل من قائل و اذا اردنا أن نهلک... فی هذه الایة وجوه من التأویل....

انجام موجود: ...تقدیر لفعل مضمر بل الکلام فی کل بیت منها محمول علی المعنی و معطوف.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: اوایل نسخه از ق ۱۱،

اواسط از ق ۷ و اواخر از ق ۹ه ده برگ الحاقی به آغاز نسخه افزوده‌اند که بر دو برگ اول و دوم آنها یادداشت‌های پراکنده دیده می‌شود. ص ۱ تا ۵ نسخه مشتمل بر فهرست تأویل آیات است. بر پشت برگ آغاز تملک ابوالقاسم بن کاظم موسوی ۱۲۵۵ه در زنجان و سجع مهر وی و نیز یادداشت استعاره کتاب سیّد محمّد علی از سیّد کاظم دیده می‌شود و در صدر همان صفحه سجع مهر مربعی است با نوشته «محسن بن غلام‌علی آل عبدالله».

جلد: تیماج مشکی.

کاغذ: اصفهانی، سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۳سم. ۲۵۵گ. ۲۲س.

(ثبت ۳۱۷۴۹)

۱۰۴۷

الاسباب و العلامات (طب ـ عربی)

از: شیخ نجیب‌الدین محمّد بن علی بن عمر سمرقندی (د: ۶۱۸ه).

مجموعه علل و امراض جزئیه است که مؤلف بر سبیل استقصا گرد آورده و تحت هر یک از امراض مختصری در علاج آنها پرداخته است.

مؤلف به تاریخ صفر ۸۲۷ه در سمرقند از تألیف پرداخته و آن‌را به سلطان الغ بیگ اهدا کرده است.

این کتاب به همراه شرح نفیس بن عوض کرمانی (د: ۸۲۴ه) بر آن بارها چاپ شده است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۷۷.

آغاز: بسمله الحمد لله علی نعمائه السابقه و أیادیه اللاحقة حمداً... قال الشیخ الامام الاعز... انی قد جمعت لأجلی فی هذه المجلدة ما کانت حاجتی الیه اضطراراً....

انجام: ...زهرة الخنثی من تریاقاته و ربما کفی استعمال الملح و الخل علی موضع العضة و الله تعالی اعلم بالحقیقة.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ۸۳۲ه. بر پشت برگ آغاز یادداشت‌هایی است به نقل از شرح کلیات و چند تملک و مهر که زیر وصالی رفته و از جمله تملک‌های یاد شده به نام همایون است. دو برگ آغاز دارای وصالی است. عناوین به شنگرف. تعلیقاتی در هامش نسخه به نقل از شرح کلیات، مصباح، و صحاح دیده می‌شود. برگ پایان نیز دارای وصالی است. ص ۲۵ و ۲۶ نونویس است. در ذیل نسخه مهری است دایره‌ای و ظاهراً تیموری که ناخوانا است.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: سمرقندی.

۱۲/۵×۲۰سم. ۱۸۹گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۷۵۲)

۱۰۴۸

مضمار دانش = فرس نامه (دامپزشکی ـ فارسی)

از: نظام‌الدین احمد بن ملّاصدرا گیلانی (ق ۱۱ه).

در شناخت اسب.

مشتمل بر مقدمه و سه مرحله، به منزله قلب سپاه و دو جناح یمین و یسار لشکر و یک خاتمه که به امر شاه عباس ثانی (۱۰۵۲ـ۱۰۷۷ه) تألیف شده است.

مقدمه: در خلقت اسب.

مرحلهٔ اول: در ذکر محامد و ذمایم اسب.

مرحلهٔ دوم: در آداب تربیت اسب.

مرحلهٔ سوم: در امراض و معالجات اسب.

مؤلف به تاریخ رجب ۱۰۶۷ه از تألیف پرداخته است.

نک: ذریعه، ۲۱/ ۱۳۵.

آغاز موجود: روی عجز و انکسار بلکه به طریق مباهات و افتخار بر وی محل عرضه فصحای فصاحت....

انجام: ...نقلست که... یکشبانه روز... دلدل رنجور شد جبرئیل(ع) آمد و این طلسم را آورده بگردن دلدل

بستند به فرمان الهی فی الحال شفا یافت...
خط: نسخ. کاتب: عیسی. تاریخ کتابت: ۱۰۸۶ھ.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. عناوین به شنگرف، برگ پایان در حاشیه وصالی شده.
بر برگ الحاقی پایان نسخه کـه مـصدوم است یادداشت ذیل از عباسعلی نوری فـرزند مـیرزا آقاخان صدراعظم نوری دیده می‌شود:
«در حینی که قبلهٔ عالم و عالمیان از دارالخلافهٔ طهران... اصفهان تشریف شریف ارزانی فرموده، کمترین پیش‌گاه ملتزم رکاب ظفر انتساب بودم و لازم توقف اصفهان، این فرس‌نامه مع چند جلد کتاب بسهل البیع ابتیاع گردید. العبد الاقل الجانی عباسعلی نوری شهر رمضان ۱۲۴۰».
جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه.
کاغذ: اصفهانی آهار.
قطع: رقعی. ۱۲×۱۸سم. ۶۹گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۷۵۳)

۱۰۵۲

نمایشنامهٔ رستم و الماس سیاه **(نمایشنامه ـ فارسی)**

سرگذشت «رستم» دزد معروف گیلانی و «المـاس سیاه» که از مجلس عمیدالسلطنه در طالش فرار کرده، از راه قزوین عازم طهران شدند در هفت پرده.
نویسنده طی این نمایشنامه وضـعیت اجـتماعی، سیاسی ایران در اواخر عهد قاجار بالاخص مظفرالدین شاه را که معاصر نمایشنامه‌نویس بـوده، بـه نـمایش می‌گذارد و شؤونات سیاسی اجتماعی و مذهبی ایران را به باد انتقاد می‌گیرد. شخصیت‌های این نمایشنامه بـه ترتیب مطرح بودن عبارتند از: رستم، المـاس سـیاه، خاور سلطان، خانم، حاجی و شیخ الاسلام.
آغاز: بسمه تبارک و تعالی سرگذشت دزد معروف گیلانی... رستم، الماس هیچ می‌دانی که در طهران آسانتر از طالش و گیلان و زنجان می‌شود دزدی کرد....
انـجام: ...شـرافت از دست رفـتهٔ ایـران... مـجدداً تحصیل فرموده ملک و ملت را مفتخر فرمایند آمین یـا رب العالمین. (کاتب می‌افزاید): شـهر رمـضان المـبارک یونیئیل از روی یک نسخهٔ خطی بـرداشـته شـده است مطابق یونیئیل ۱۳۲۵.
خط: نستعلیق آمیخته به شکسته. تاریخ کتابت: ۱۳۲۵ھ.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی.
قطع: رقعی. ۱۲×۱۸سم. ۶۹گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۷۵۷)

۱۰۵۳

الملل و النحل **(ملل و نحل ـ عربی)**

از: محمّد بن عبدالکریم شهرستانی (د: ۵۴۸ھ).
نک: ذریعه، ۲۲/ ۲۲۰؛ مجلس، ش ۳۲۹۵، ۷۹۷۷، ۷۹۹۰/۳.
آغاز: الحمد لله حمد الشاکرین بجمیع محامده علی جمیع نعمائه کلها کثیراً طیباً مبارکاً... و بعد لما وفقنی الله تعالی بمطالعة مقامات اهل العالم من اربـاب الدیـانات... اردت ان اجمع ذلک فی مختصر تحوی (کذا)....
انجام: ...هذا ما وجدته من مقالات اهل العالم و نقلته علی ما وجدته فمن صادف فیه خللاً فـی النـقل فأصلحه اصلح الله... و سدّد اقواله و افعاله و الحمد لله.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ھ.
بر پشت برگ آغاز به غلط کتاب را به ابن حـزم ظاهری صاحب الفصل نسبت داده‌انـد کـه بـعداً زدوده شده و نیز تملک زیر به قلم نستعلیق زیبا:
«هو المالک الحقیقی این نسخهٔ ملل و نـحل را میرزا سلیمان پسر مرحوم حجةالاسلام بروجردی به این حقیر تعارف نمودند. تحریراً فی شهر صفر المظفر سنه ۱۲۷۷».

در ذیل این دو مهر یکی مربع و دیگری بیضی، با سجع: «عبده جلال‌الدین» دیده می‌شود. عناوین به شنگرف. چند برگ آغاز دارای وصالی است. برگ پایان نونویس است.
جلد: مقوا با روکش کاغذی ابر و باد و عطف تیماج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۲×۱۸سم. ۶۹گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۷۵۸)

۱۰۵۴

الاربعون حدیثاً (حدیث ـ عربی)

از: محمّد بن ابی‌بکر مفتی واعظ، امام‌زاده بخاری (د: ۵۷۳ه‍).

مجموعهٔ چهل حدیث اخلاقی است از حضرت ختمی مرتبت که گردآورنده در پایان هر حدیث حکایت یا حکایاتی را به تناسب برای استفاده وعاظ نقل کرده است.

با وجود شیاع نسخ این کتاب و ارائه نسخه‌هایی از آن در فهارس کتابخانه‌هایی چون دارالکتب، مرعشی و اوقاف موصل، هیچ یک از فهارس دیده شده اطلاعی از احوال مؤلف به‌دست نداده‌اند. ولی با توجه به نقل مکرر از روضة العلماء علاءالدین حسین زند ویستی بخاری (د: ۴۰۰ه‍) که از علماء بخارا بوده و اینکه از دیباچه، شغل واعظی نویسنده استنباط می‌شود می‌توان به‌حدس غالب گفت که این محمّد بن ابی‌بکر همان محمّد بن ابی‌بکر مفتی واعظ معروف به امام‌زاده بخاری[1] (ت: ۴۹۱ه‍ و د: ۵۷۳ه‍) است که در نقل مطالب از کتاب همشهری‌اش علاءالدین بخاری استفاده زیاد برده باشد.

نک: فهرست المخطوطات دارالکتب، ۱/ ۳۰؛ فهرست مخطوطات موصل، ۷/ ۲۸۰؛ مرعشی، ۳/ ۱۱۴.

آغاز: بسمله الحمد لله... و العاقبة للمتقین و لا عدوان الا علی الظالمین... اما بعد فان العبد المذنب‌بن ابی‌بکر... بعد طول شروعه فی بحر الذنوب و المعاصی... انه وجد فی حدیث خیر الانسان... من جمع اربعین حدیثاً فهو فی العفو... فجمع العبد اربعین حدیثاً بالاسانید المتصلة الی النبی المختار و المشایخ و الائمة الکبار... و زاد العبد فیه ما یلیق به الواعظ من الحکایة ....

انجام: ...قالوا کیف یحفظون دینهم قال کالمجمر فی الید ان وضعه طفیء و ان امسکه احرق، تمت الحدیث الاربعین بعون الله الملک المعین.

خط: نسخ ترکی. کاتب: موسی بن حاجی عبدالعزیز افندی بن ابراهیم. تاریخ کتابت: چهارشنبه غره صفر ۱۱۲۱ه‍ در مدرسهٔ دیصان بک بلدهٔ قرمان.
چند برگ اضافی آغاز نسخه (ص ۱ و ۲ و ۳) شامل یادداشت‌های متفرقه به عربی و فارسی و ترکی از جمله غزلی از حافظ است. در اوراق آغاز نسخه علائم رطوبت و آب‌گرفتگی دیده می‌شود.
جلد: تیماج مشکی یک لایه.
کاغذ: فرنگی کهنه.
قطع: ۱۴×۱۹سم. ۳۵گ (بدون احتساب برگ‌های الحاقی). ۲۱س. **(ثبت ۳۱۷۵۹)**

۱۰۵۵

آداب الطریق (فتوت ـ فارسی)

از: حاجی عبدالرحیم (ق ۱۱ه‍).

رساله‌ای است مختصر در بیان آداب فتوت مشتمل بر ۱۲ باب که به گفتهٔ نویسنده به درخواست دوستانش آن‌را تألیف کرده است.

نام کتاب در نسخه جای سخن، ارباب الطریق است ولی در فهرست لنین‌گراد نام آداب الطریق ثبت شده؛ که این صحیح به نظر می‌رسد.

---

۱. الجواهر المضیئه، ۲/ ۳۶.

اینک ابواب کتاب:
باب اول: در بیان کلاه.
باب دویم: در بیان موی سر.
باب سیم: در بیان دلق و خرقه و ژنده.
باب چهارم: در بیان کمربند.
باب پنجم: در بیان عصا.
باب ششم: در بیان کشکول.
باب هفتم: در بیان کدو مطبخ.
باب هشتم: در بیان سفره.
باب نهم: در بیان خادمی.
باب دهم: در بیان تخته پوست.
باب یازدهم: در بیان جاروب.
باب دوازدهم: در بیان اقسام لباس فقر.

اطلاعی از احوال مؤلف به‌دست نیامد جز اینکه در ق ۱۱ه معاصر سلطان ناصرالدین عبدالعزیز بهادرخان می‌زیسته است. وی به تاریخ ۱۰۳۳ه از تألیف پرداخته و کتابش را به سلطان وقت اهدا کرده است.

از احوال این پادشاه نیز اطلاعی به‌دست نیامد جز اینکه یکی از مطلعان او را از سلسله جانیون بخارا می‌دانست که در منابع به‌نام وی دست نیافتیم.

فهرست لنین‌گراد، ۱/ ۴۱.

آغاز: بسمله ستایش و سپاس بی قیاس مر خیاطی را در خور است که به سوزن الوهیت و رشته ربوبیت لباس فقر در بر و دوش و سر به عریانی برآورده ...

انجام: ...ندای سیّد القوم و خادم الفقرا زده امید بروزنات نوید نهاده. امید است که خطاب مستطاب رب الارباب شود که فادخلوها خالدین برحمتک یا ارحم الراحمین.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
برگ‌های اضافی آغاز نسخه (ص ۱ـ۸) مشتمل بر تعقیب مشترک رمضان المبارک و نیز دعای سحر است.
در صدر صفحهٔ آغاز بیت ذیل به قلم شنگرف وجود دارد:

حب درویشان کلید جنت است
دشمن ایشان سزای لعنت است

عناوین به شنگرف. بر پشت برگ پایان سه بیت ترکی و نیز یاداشتی دربارهٔ اقسام ایمان دیده می‌شود.
جلد: تیماج حنایی یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: جیبی. ۱۱×۱۵/۵سم. ۵۹گ (با احتساب برگ‌های اضافی). ۱۵س. **(ثبت ۳۱۷۶۰)**

۱۰۵۶

تبصرة العوام **(ملل و نحل ـ فارسی)**
فی معرفة مقالات الانام

از: جمال‌الدین ابوعبداللّه محمّد بن الحسن (حسین) رازی (ق ۵ و ۶ه).

در شناخت ادیان و مذاهب و ارباب آن اعم از فلاسفه و اصحاب طبایع و منجمین و مجوس و صابئین و فرق اسلامی و غیره مشتمل بر ۲۶ باب.

صاحب ذریعه فرماید چنان‌که صاحب ریاض (افندی) اصرار دارد ما نیز به‌اشتباه این کتاب را در ذریعه به مرتضی داعی رازی نسبت داده‌ایم؛ ولی بعدها نسخه‌ای از ترجمه عربی تبصره را، که مترجم مورَّخ رجب ۶۵۸ه از آن پرداخته بود، یافتیم که مترجم تصریح به نام مؤلف دارد و نیز صاحب ذریعه فرماید که[1]: مؤلف نامبرده در کتاب نزهة الکرام (ملک ۶/ ۸۱۷) خود به تصریح از اثر دیگرش یعنی همین تبصرة العوام نام می‌برد و از آن نقل مطلب می‌کند.

لازم به ذکر اینکه در منابع این کتاب به اختلاف به مرتضی داعی رازی، ابوالفتح رازی و نصیرالدین طوسی نسبت داده شده.

---

۱. ذریعه، ۲۴/ ۱۲۳.

تبصره کراراً به چاپ رسیده از جمله در سال‌های ۱۳۰۴ و ۱۳۱۹ه. بعدها مرحوم عباس اقبال به چاپ آن اقدام کرد که البته خالی از اغلاط و نواقصی نیست، از این رو جناب استاد عبدالحسین حائری، دامت معالیه، به تصحیح مجدد آن همت گماشت و ظاهراً ح ۱۳۳۱هش توسط کتابخانه مرحوم میرزا حسن مصطفوی به چاپ رسید که نسخه‌ای از این چاپ دیده نشد.

نسخهٔ جای سخن از لحاظ تحریر تفاوت‌هایی با نسخه چاپ اقبال دارد.

نک: ذریعه، ۳/ ۳۱۹، ۲۴/ ۱۲۳؛ فرهنگ ایران زمین (گفتار دانش‌پژوه)، ۱۲/ ۱۰۲؛ مکتب اسلام، ش ۸؛ کشف الحجب، ۹۶؛ نسخه‌ها، ۲/ ۱۷۲۲؛ الذریعة، ۲/ ۱۲۳.

آغاز موجود: خسیسند و گویند هر ملائکه جبار که در آسمانند پادشاهی بودند بزرگ....

انجام موجود: ...اما آنچه می‌گویند از علامات اهل بدعت یکی آن بود که.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ یا ۱۲ه. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.
عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی کهنه.
قطع: رقعی. ۱۲×۱۹سم. ۱۵۲گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۷۶۱)

۱۰۵۷

الحدائق الندیّة (نحو ـ عربی)
فی شرح الفوائد الصمدیّه

از: سیّد صدرالدین علی خان بن نظام‌الدین احمد حسینی دشتکی مدنی (د: ۱۱۲۰ه).

شرح کبیر او است بر الفوائد الصمدیه بهاءالدین عاملی (د: ۱۰۳۰ه).

وی دو شرح متوسط و صغیر نیز بر فوائد صمدیه دارد. بنا به گفتهٔ صاحب ذریعه شارح به تاریخ ۱۰۷۹ه از شرح کبیر پرداخته است ولی در چاپ سنگی آن تاریخ تألیف آن ۱۰۹۹ه است که باید تصحیف سبعین به تسعین باشد.

نک: ذریعه، ۶/ ۲۹۰؛ مجلس، ش ۵۳۰۲، ۷۲۱۰.

آغاز موجود: بضوء انوارهم بهاءالدین و انتصب برفعهم و خفض اعدائهم اعلام الحق و الیقین... اما بعد فیقول... اعلم ان العربیة من اهم ما تصرف الیه....

انجام: ... و انا اسال الله جل جلاله... و ان یجعله خالصاً لوجهه... و ان ینفع به طالبیه بکرمه و احسانه.

خط: نستعلیق و نسخ. کاتب: ابوالحسن بن مؤمن الحسنی الحسینی. تاریخ کتابت: ۱۲۱۱ه.
برگ آغاز افتاده است. ۲۶ برگ آغاز وصالی شده است. در هامش صفحهٔ پایان چند بیت فارسی است مورّخ ۱۲۵۴ه.
در هامش صفحات ش ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۶۸، ۳۷۷، ۴۰۳، ۴۰۵ تعلیقاتی با امضای سیّد نعمت دیده می‌شود.
جلد: تیماج قهوه‌ای با نقش ترنج و نیم ترنج و لچک و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۲سم. ۴۳۱گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۷۶۲)

۱۰۵۹

دیوان مسعود سعد (شعر ـ فارسی)

از: مسعود بن سعد بن سلمان گرگانی یا همدانی الاصل (د: ۵۱۵ یا ۵۲۵ه).

این دیوان بارها به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۱۵۳ فیروز، ۳۸۴، ۳/ ۴۶۸۴، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۲۴۸۷، ۲۸۸۹/۴، ۷۸۸۶/۷، ۱۳۲۱۴/۵؛ ذریعه، ۹/ ۱۰۳۶؛ فرهنگ سخنوران، ۵۳۸؛ منزوی، ۲۵۲۵/۶.

آغاز: بسمله
چون نای بینوایم ازین نای بی نوا
شادی ندید هیچ کس از نای بینوا
انجام:
تاریخ طلب نمودم از عقل
گفتا سخنان نیک مسعود
انجامه:
تمت الکتاب بعون الله و توفیقه در بلدهٔ غمکدهٔ همدان ۱۲۵۹.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: چهارشنبه ۲۲ جمادی الثانی ۱۲۵۹ه. مکان کتابت: همدان.
بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشت تملک ذیل از محمّد اسماعیل بروجردی متخلص به فارس دیده می‌شود:
«کتاب مستطاب دیوان... از نوابان امیر زادگان نصرالله میرزا و علی محمّد میرزا، زید شوکتهما، به وجه شرعی به... محمّد اسماعیل بن محمّد علی البروجردی متخلص بفارس گردید حرره فی سابع رمضان ۱۲۸۴».
و نیز چند بیت شعر.
در صدر صفحهٔ آغاز یادداشت ورود نسخه در کتابخانه خانلر میرزا احتشام‌الدوله مورَّخ ۱۲۷۰ با سجع مهر «احتشام‌الدوله» و یادداشت تملکی مورَّخ ۱۲۸۸ با سجع مهر «عبده الراجی محمّد علی» دیده می‌شود. نیمی از قصاید در هامش صفحات به شیوهٔ چلیپا نگاشته می‌شود.
عناوین به قلم شنگرف. در ذیل رقم کاتب یادداشتی است از محمّد علی بن حاتم به تاریخ پنجم شعبان ۱۲۸۸ه در بروجرد که پاره‌ای از آن‌را زدوده‌اند و نامفهوم است.
جلد: روغنی با نقش گل و بوته در سه ردیف با حاشیه زرکوب، با نقش گل نرگس با زمینهٔ قرمز در داخل هر طرف جلد. کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵/۵ × ۲۶/۵ سم. ۲۲۱ گ. ۲۰ س. **(ثبت ۳۱۷۶۴)**

۱۰۶۱

شرح القانون (پزشکی-فارسی)
=التحفة السعدیة

شارح: قطب‌الدین محمود بن ضیاءالدین مسعود شیرازی (د: ۷۱۰ه).
وی ابتدا سال ۶۸۱ه شرحی مفصل بر کلیات قانون از آغاز تا مبحث ارکان نگاشت و دنبال آن رها کرد و پس از بیست سال، شرح مزجی حاضر را بر تمام بخش کلیات نگاشت. شارح اثرش را به نام سعدالدین‌بن تاج‌الدین علی ساوجی تألیف کرده و به همین سبب به تحفهٔ سعدیه شهرت یافته است.
نک: مجلس، ش ۴۹۳، ۳۸۶۵، ۳۹۰۴، ۴۷۲۳، ۵۱۷۶/۴، ۵۲۸۸، ۶۰۳۵/۱، ۱۸ سنا، ۱۱۷۷؛ کشف الظنون، ۱۳۱۲/۲؛ مرعشی، ۳/ ۱۰؛ ملک، ۱۱۸/۱.
آغاز: بسمله ان اولی ما افتتح به خطاب و احری ما ابتدیء به الکتاب حمد الله المنعم بحیوة النفوس... .
انجام: ...لانهما قریبان من مخرج الانفال و الانفصالات فکلما اجتمع فیه شیء اندفع الی خارج.
خط: نسخ کهن. کاتب: عبدالله قیصری. تاریخ کتابت: شنبه ۲۶ ذی الحجه ۷۴۷ه.
نسخه جای سخن مشتمل بر مجلد اول از کتاب است.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله چند سطر در شرح حال مؤلف که تقریبا امحاء شده و نیز تملک محمّد بن جلیل طهرانی مورَّخ ۱۲۵۲ه در هامش برخی صفحات تعلیقاتی است با امضای لمحرره. برگ پایان وصالی شده و بر همان قطعه الصاق شده تعلیقه‌ای دیده می‌شود.
جلد: تیماج مشکی فرسوده با ترنج و عطف و

حاشیه تیماجی قرمز.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۳سم. ۳۲۳گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۷۶۶)

۱۰۶۳

سیف المؤمنین في قتال المشرکین **(عقاید ـ فارسی)**

از: علیقلی جدید الاسلام (ق ۱۱ه).

در رد بر یهود و نصاری و اثبات تحریف تورات.

مؤلف این کتاب را به دستور بهاءالدین‌اصفهانی معروف به فاضل هندی نگاشته و آن‌را به شاه سلطان حسین صفوی (د: ۱۱۳۵ه) اهدا کرد.

وی گوید چون یکی از پادری‌های مسیحی عهدین را به عربی ترجمه کرده، تحریف بسیار در آن راه داده بود، وی به جهت مقابله، قصد ترجمهٔ تمام عهدین را نموده ولی به جهت اهمیت، پنج کتاب تورات را در ترجمه و نقد مقدم می‌دارد.

به گفته وی ابتدا ترجمهٔ عربی محرف را با اصل لاتینی مقابله کرده سپس تفسیر و تأویل آن‌را بر وجهی که الزام و اتمام حجت بر نصاری باشد به تحریر آورده است و هر عبارتی را که حقانیت اسلام و رسول اللّٰه و امامت ائمه(ع) از آن اثبات شود، از هم وا کرده به بیان آنها می‌پردازد. مؤلف در پایان مطالب، ترجمهٔ فارسی چهل سورهٔ تورات که عربی آن منسوب به حضرت امیر(ع) است و نیز دوازده فصل از حکمت سلیمان را که گواه امامت ائمه است را به کتاب می‌افزاید.

نک: ذریعه، ۱۲/ ۲۸۹؛ دانشگاه، ۶۵۳؛ آستان قدس، ۷۵۹.

آغاز: بسمله، بهترین نغمهٔ که عندلیب زبان در بوستان زندگی به آن ترنم تواند نمود....

انجام: ...هرچه از کتاب تکوین الخلایق توریه بر حقیقت دین پیغمبر آخرالزمان دلالت می‌کرده، استخراج کرده در این کتاب سیف المؤمنین در آوردیم و تذکیر ترجمهٔ این دوانزده فصل، رشته عذر نصاری و یهود را بالکلیه از بیخ برکندیم و بالله التوفیق و علیه التکلان.

انجامه: تمام شد در روز دوشنبه... در ید حقیر و فقیر حسین بن محمّد امین کوزه‌کنی... در وقتی که اغتشاش مردم به سبب طاعون و وبا بیش از پیش بود التماس از مطالعه‌کنندگان این است که در وقت مطالعه این کتاب، اشخاصی را که در سنه ماضیه بسبب طاعون فوت شده‌اند بفاتحه یاد نمایند و هم چنین کاتب الحروف را.

خط: نسخ. کاتب: حسین بن محمّدامین کوزه‌کنی قرچه داغی (من محال ریزبار). تاریخ کتابت: دوشنبه ۱۸ صفر ۱۲۵۱ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشتی است دربارهٔ بهلول و سخن او خطاب به هارون الرشید.

بر پشت برگ در صدر صفحه آغاز علامات وقف خاص و نیز مهری بیضوی با سجع: «از خدای ذوالمنن میجوی توفیق هدا. علی» دیده می‌شود.

عناوین به شنگرف.

بر پشت برگ پایان وقف نامه‌ای است از علی بک بن محمود پاشا میرمیران مورَّخ شنبه سلخ صفر ۱۲۵۱ه با همان سجع در ذیل آن و مهر چهارگوشی در صدر.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رحلی. ۲۰×۳۱/۵سم. ۶۸گ. ۳۰س.
(ثبت ۳۱۷۶۸)

۱۰۶۴

خیراتیّه **(رد صوفیه ـ فارسی)**

از: آقا محمّد علی بن آقا باقر وحید بهبهانی (د: ۱۲۱۶ه).

ردیه‌ای است بر طریق تصوف که مؤلف شدیداً به صوفیه تاخته است.

نسخهٔ جای سخن با دیگر نسخ شایع خیراتیه مختصر تفاوتی دارد از جمله اینکه فاقد دیباجه مرسوم این کتاب است.
آنچه از این نسخه استنباط می‌شود اینکه خیراتیه در اصل به صورت مکاتبه آقا محمّد علی بهبهانی به برخی افراد بوده است، و بعدها به اضافهٔ ملحقات و منضمات به صورت کتاب موجود خیراتیه درآمده است. باری نسخهٔ جای سخن چهارچوب اصلی خیراتیه است. آخوند ملّا محمّد صادق بروجردی تعلیقاتی بر این کتاب دارد که نسخهٔ جای سخن آنها را به خط نویسنده در بردارد.
خیراتیه به تاریخ ۱۴۱۲ه به وسیلهٔ «مؤسّسهٔ علّامه مجدد وحید بهبهانی» به چاپ رسیده که البته مطابق تصحیح انتقادی نیست.
نک: ذریعه، ۷/ ۲۸۶.
آغاز: بسمله احمده علی نواله مصلیاً علی احمده(ص) و آله. صورت مکتوب قاصر محمّدعلی بن محمّد باقر اصفهانی شهیر ببهبهانی ببعضی از اعاظم اخلاء ایمانی و اناخم سادات امراء اصدقاء روحانی باضافه بعضی از فقرات ملحقات و منضمات....
انجام: ...احتمال آنکه خوارق مانند خارقی باشد که از فرعون و دجال و بلعم و جوکی و خارجی و غالی ظاهر شده و می‌شود.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقه‌ای است. برگ آغاز وصالی شده است. عناوین به شنگرف. تعلیقاتی به قلم شنگرف به امضای محمّد صادق در هامش برخی صفحات دیده می‌شود که همان تعلیقات آخوند ملّا صادق بروجردی است.
بر پشت برگ پایان یادداشتی است به قلم محمّد طباطبایی مورّخ ۹ ذی الحجه ۱۳۲۰ه.
جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵ × ۲۰ سم. ۱۵۱گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۷۶۹)**

۱۰۶۶

داستان متظلّم و خبیر **(داستان ـ فارسی)**

سرگذشت شخصی است ناشناس که سعی در پوشیده‌داشتن خود دارد و در ضمن شرح حال خویش به نقد احوال اجتماعی، سیاسی و باورهای مردم ایران در اواخر عهد قاجار می‌پردازد.
نسخهٔ جای سخن مجلد اول کتاب است و جلد دویم آن پیش از این ذکر شد.
آغاز: بسمله پدر من از متمولین یکی از شهرهای بزرگ دور از طهران بود، املاک زیادی داشت، تجارت هم می‌کرد....
انجام: ...عابد شاهزاده را به شاهزادهٔ پریان سپرده در حق او آنچه لازم بود سفارش نمود شاهزاده پریان امر کرد همان.
نک: مجلس، ش ۳۰۶ط.
خط: نستعلیق تحریری. کاتب: ظاهراً سیّد طباطبایی سنگلجی باشد. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
جلد: مقوایی با روکش کاغذی ابر و باد با زمینهٔ قهوه‌ای، عطف و تیماج.
کاغذ: فرنگی.
دو صفحهٔ آخر نسخه مشتمل بر عریضه‌ای از زبان محصلان مدرسهٔ اسلام، مؤسّسهٔ مرحوم سیّد محمّد طباطبایی، خطاب به بزرگان دولت عصر. چون این عریضه حکم یک سند تاریخی را داشت تمام آن نقل شد:
«بسم الله الرحمن الرحیم. ما کودکان که نونهال بوستان قدرت و ودایع حضرت عزت و ناموس

ملت و دولتیم، سال‌ها در وادی جهالت و بیدای غوایت عمر به غفلت گذرانده از حلیهٔ علم و هنر عاری، و شغلی جز بیکاری نداشته، امثال ما از ما به زحمت، و بزرگان از ما، در کربت، ننگ ملت و دولت بودیم؛ تا اینکه قائد هدایت، راه نما؛ و دست غیب مشکل‌گشا شده ما را به دار الامن علم و تربیت دلالت نمودند.

یک‌سال است به توجهات کاملهٔ امام عصر، عجل الله فرجه، و عنایت اعلیحضرت و علماء اعلام و رجال دولت علیه و غیرت غیرتمندان در مدرسهٔ مبارکهٔ اسلام که پدر روحانی ما سیّد محمّد مفتوح نموده، و رؤساء این مبارک مدرسه از مدیر و ناظم و معلم با نهایت گرمی و شوق مواظبت فرموده، مشغول تحصیل در انواع علوم صرف و نحو و لغت و ترجمهٔ کلام مجید و ریاضی و ژؤگرافی و غیره، بیش از آنچه مأمول بود ترقی نموده امیدواریم در سایهٔ عنایت امام عصر و توجه خاصهٔ اعلیحضرت و علماء اعلام و غیرت اعیان ملت عن قریب در اغلب علوم مفیده و صنایع ضروریه به مقامات عالیه رسیده موجب فخر دولت و اسباب آسایش ملت شده تا از زیر بار احتیاج بیرون و از طعن مؤالف و مخالف مصون مانند.

امید این غیرتمندان ملت بر بقاء این دارالتربیه و دوام این دارالعلم همت گمارند، بلکه مکاتب و مدارس تأسیس فرموده، امثال و اقران ما را که فعلاً از دائرهٔ تحصیل خارجند به تحصیل وا دارند؛ تا موجب افتخار ملت و دولت شوند. بر این نعمت عظمی شاکر، و ازدیاد عمر و شوکت اعلیحضرت، و عزت علماء اعلام و توفیق اعیان ملت را از حضرت احدیت ملتمسیم».

قطع: رقعی. ۱۱/۵×۱۹سم. ۹۵گ. ۱۴س.

(ثبت ۳۱۷۷۱)

۱۰۶۷

حاشیة الفصول في علم الاصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از: سیّد محمّد صادق حسینی سنگلجی (د: ۱۳۰۰ه).

حاشیه است بر فصول شیخ محمّد حسین اصفهانی (د: ۱۲۵۴ه).

محشی، پدر سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی که مؤسس و صاحب اصلی مجموعه حاضر است. وی نوهٔ دختری سیّد مجاهد طباطبایی است و شهرت خاندان وی به طباطبایی به سبب نسبت مادری او است و به همین سبب نیز از وحید بهبهانی با عبارت «جدنا العلّامة البهبهانی» یاد می‌کند.

نک: مقدمه مجلد دیگر این حاشیه که در مجموعه حاضر موجود است که معرفی آن ان شاء اللّه خواهد آمد.

ملّا محمّد بن احمد آملی صاحب اخبار الاسرار حاشیه‌ای بر این حاشیه دارد.

نک: ذریعه، ۶/ ۱۶۶؛ مجلس، ش ۱۲۱۷/۱ط.

آغاز: بسمله قوله مع احتمال الخ اقول لاریب فی ان المتعلق بهذا العلم لیس الابیان تعریفه ....

انجام موجود: ...لا سیما تأیید ذلک بما نقله عن جدنا العلامة البهبهانی... من کلامه الوارد فی الاستصحاب لانه لم یحرز فی کلامهم الا التمسک باصل العدم (نانوشته) و هو.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
نسخه از پایان ناتمام مانده است.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۱/۵×۱۹سم. ۹۵گ. ۱۴س.

(ثبت ۳۱۷۷۲)

۱۰۶۹

بحرالجواهر **(پزشکی ـ عربی)**

از: محمّد بن یوسف طبیب هروی (ق ۱۰ه).

در شرح اسامی ادویه و اغذیه و مفردات و اصطلاحات پزشکی و ترجمه برخی مشاهیر پزشکان به ترتیب الفبا. مؤلف در دیباجه، فهرست منابع و مراجع خود را ذکر کرده است.

وی اثر خود را به نام ظهیرالدوله والدین‌مشهور به امیر بک نگاشته است و در آخر رجب ۹۳۸ه از تألیف پرداخته است. این کتاب به تاریخ ۱۲۸۸ه در تهران به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۳۰۲۶/۲؛ ذریعه، ۳/ ۳۳.

آغاز: بسمله حمد العلام احدی ذوی الافهام تحقیق دقایق اللغات الغریبه و شکر الوهاب ایدی علی اولی الالباب ....

انجام: ...الزنج یبریء ناصور الغرب و صمعه یقع فی المراهم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بر پشت برگ آغاز و انجام تجویزهای مختلف پزشکی نوشته شده. چند جمله فارسی به ذیل نسخه افزوده شده که ربطی به متن ندارد.
جلد: تیماج مشکی یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره آبی.
۱۴×۲۰/۵سم. ۷۸گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۷۷۴)**

۱۰۷۱

العذاب الواصب علی الجاحد و الناصب = معائب النواصب **(عقاید ـ عربی)**

از: شیخ ابوعلی، محمّد بن اسماعیل رجالی حائری (د: ۱۲۲۶ه).

مشتمل بر سه جلد در رد بر نواقض الروافض میرزا مخدوم شریفی که به گفتهٔ صاحب ذریعه جلد دوم آن ضایع گشته است.

وی در آغاز سه مقدمه آورده است که به تنهایی می‌تواند کتابی مستقل در امامت باشد، و نسخه جای سخن همان مقدمات مذکوره است.

المقدمة الاولی: فی فساد ما حدثه القوم من القول بعدالة الصحابة.

المقدمة الثانية: و فيها مقصدان و خاتمة:

المقصد الاول: فی بیان ان مذهب الامامية مذهب ائمة اهل البیت.

المقصد الثانی: فی وجوب التمسک بمذهب اهل البیت.

اما الخاتمة: ففی نبذة من احوال الائمة الاثنی عشر... و تتمة فی نبذة من احوال شیخ البطحاء ابی‌طالب...

آغاز: الحمد لله محق الحق بآیاته و مزهق الباطل ببيناته... فیقول... انی وقفت علی رسالة ردیة ....

انجام:

و وال انـاساً قـولهم و حـديثهم
روی جدنا عن جبرئیل عن الباری

خط: نسخ. کاتب: شیخ علی فرزند شیخ ابوعلی مؤلف کتاب. تاریخ کتابت: محرم ۱۲۳۸ه.
بر پشت برگ پایان دو بیت عربی و یادداشتی به فارسی موجود است.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۱/۵سم. ۳۴۷گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۷۷۶)**

۱۰۷۳

المُجلي لمرآة المنجي **(کلام ـ عربی)**

از: ابن ابی‌جمهور احسائی، محمّد بن زین‌الدین علی (ق ۹ه).

شامل الهیات و طبیعیات آمیخته به ذوقیات عرفانی.

وی اول کتابی به نام مسالک الافهام در علم کلام نگاشت سپس حواشی بر آن نگاشت به نام النور المنجی من الظلام فی حاشیة مسالک الافهام. وی پس از این به تاریخ ۸۹۴ه دیگر حاشیه‌ای بر مسالک نگاشت. وی بعدها متن و دو حاشیه بر آن‌را در این کتاب جمع کرده و عنوان اصل متن را با «قوله» مشخص کرده و حاشیه اول را با عنوان «الحاشیه» و حاشیه دوم را با عنوان «اقول».

مؤلف در این اثر بنا به مذاق تصوف بین کلام و حکمت را جمع کرده است. وی به تاریخ جمادی الثانیة ۸۹۵ه در نجف اشرف از این کتاب پرداخته است.

نک: فهرست، ۴/ ۱۴۰؛ ذریعه، ۲۰/ ۱۳.

آغاز: بسمله اللهم یا ذاالمن الجسیم و الطول العظیم و الامر الحکیم ....

انجام: ...و کانت المقدمة الثالثة من قدماتی الیه و الزیارة الثالثة من بلاده معولاً فی عفو الذنوب غفرالله له ذنوبه و ستر عیوبه... و الصلوة علی محمّد خاتم النبیین و آله المعصومین.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

این نسخه منقول از نسخه مؤلف است که در ۸۹۶ه در مشهد الرضا(ع) آن‌را کتابت کرده است. پشت برگ آغاز یادداشتی است به قلم شنگرف در معرفی اجمالی کتاب. دیگر یادداشت‌های پراکنده استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود. تعلیقاتی به قلم شنگرف در هامش برخی صفحات وجود دارد.

جلد: تیماج حنایی با حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۱سم. ۲۳۹گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۷۷۸)

۱۰۷۴

الفصول المهمة في اصول الائمة (حدیث ـ عربی)

از: حر عاملی، محمّد بن الحسن (د: ۱۱۰۴ه).

در قواعد کلی اصول فقه و اصول عقاید و فقه و طب به نقل از ائمه(ع) و نوادر مشتمل بر یک مقدمه و بیش از هزار باب. مؤلف به تاریخ ۱۰۹۷ از کتاب پرداخته است.

این کتاب به تاریخ ۱۳۰۴ه در ایران به چاپ سنگی رسیده است.

نسخه مشتمل بر بخش طب و نوادر این کتاب است.

نک: مجلس، ش ۳۱۱۳، ۵۴۶۵؛ ذریعه، ۱۶/ ۲۴۵؛ سپهسالار، ش ۶۵۲۰.

آغاز موجود: بسمله ابواب الکلیات المتعلقة بالطب و ما یناسبها ان الداء من الله و الشفاء من الله ....

انجام: ...و فی هذه الابواب کفایة لمن اراد الهدایة بالروایة و الله الهادی... و المسؤل ان الا یحرمنی من الاجر و الثواب و کان الفراغ منه فی شهر ربیع الاول...

خط: نسخ. کاتب: فضل اللّه. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

بر پشت برگ آغاز به غلط نام طب الائمه به کتاب نسبت داده شده است. برگ آغاز وصالی شده است.

جلد: تیماج سبز.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

قطع: رقعی. ۱۱/۵×۱۹/۵سم. ۹۷گ. ۲۰س.

(ثبت ۳۱۷۷۹)

۱۰۷۵

حدائق الدقائق (نحو ـ عربی)

فی شرح رسالة علامة الحقائق

= شرح الأنموذج

از: سعدالدین سعداللّه بردعی (ق ۱۱ه).

شرح مبسوطی است بر الانموذج فی النحو جاراللّه زمخشری (د: ۵۳۳ه) که آن مختصر المفصل زمخشری است، با عناوین «قال ـ اقول». شارح در دیباجه گوید جز در موارد معدود که به المفصل مراجعه داشته است بدون توجه به اقوال نحویین این شرح را نگاشته است.

مؤلف به تاریخ ۱۰۷۰ھ از شرح پرداخته است.
نک: ایضاح المکنون، ۳۹۵؛ مرعشی، ۲۰/ ۱۴۳.
آغاز: بسمله، انا نرید ان نتشبه بمن یحمدک علی آلائک، و ان نتشبث بـاذیال مـن یشکـرک لنعمائک... فیقول المفرط فی التفریط... لما رأیت الموجز المعروف بانموذج ....
انجام: ...الماء صـفة القـیصوم و الشـیخ ذرت بـهم الشمس للقاصی و الدانی الحمد لله علی الدوام علی منه بالاتمام... اغفر ذنبی و ذنبه بتمام و هو مولانا مـحمّد نام (کذا) اللهم اغفرلی و لمن نظر الیه و یدع لی بسلام.
خط: نسخ شیوهٔ ترکی. تاریخ کتابت: ق ۱۱ھ.
برگ‌های آغازین و پایانی نسخه وصـالی شـده است. در هامش اکـثر صـفحات و بـین سـطور تعلیقات مفصل وجود دارد.
جلد: تیماج سبز.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۱سم. ۲۰۱گ. ۱۱س.
(ثبت ۳۱۷۸۰)

۱۰۷۶

سبحة الابرار **(شعر ـ فارسی)**
از: نورالدین عبدالرحمن جامی (د: ۸۹۱ھ).
یکی از مثنوی‌های هفت اورنگ است مشـتمل بـر مقدمه در توحید و نعت رسول اللّٰه و بیان سبب تألیف، و چهل عقد در اخلاق و حکایات و بعد از آن مـناجات و خاتمه در ح ۲۷۰۰ بیت.
نک: ذریعه، ۱۲/ ۱۲۶؛ مـنزوی، ۴/ ۲۸۹۲؛ مشـار، ۹۳۳.
آغاز: بسمله.
المـنّة للّـه کـه بـه خـون گـر خـفتیم
یکچند چـو غـنچه عـاقبت بشکـفتیم
از کش مکش چـرخ بسـی آشـفتیم
کـز گـوهر راز سـبحه داری گـفتیم

انجام:
حسن مـقطع چـو بـود رسـم کـهن
قـطع کـردیم بـرین نکـته سـخن
خـتم اللّـه لنـا بـالحسنی
و هـو مـولانا نـعم المـولی
خط: نستعلیق ممتاز. کاتب: محمّد باقر بن حاجی علی قزوینی شهیر به تیرگر. تـاریخ کـتابت: ۲۲ محرم ۱۲۵۲ھ. به درخواست آقا محمّد صادق.
برگ آغاز آسیب دیده و پشت آن نقاشی چـهره ضحاک با مداد دیده مـی‌شود. تـمام صـفحات دارای جدول به قلم شنگرف و زنگار و کمند بـه قلم شنگرف است. عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: خشـتی کـوچک. ۱۴×۲۱سـم. ۱۲۰گ. ۱۳س. **(ثبت ۳۱۷۸۱)**

۱۰۷۷

الإسعاف **(ادبیات ـ عربی)**
بشرح ابیات القاضی و الکشاف (منتخب)
از: شیخ خضر بن عطاءاللّٰه بن محمّد مـوصلی (د: ۱۰۰۷ھ).
در شرح شواهد دو تفسیر انوار التنزیل بـیضاوی و کشّاف زمخشری که نویسنده در ضمن شرح، ترجمه‌ای از احوال شاعر را نیز می‌آورد.
مؤلف گزیده‌ای از کتاب خود ترتیب داده که نسخهٔ جای سخن همان است.
بر پشت برگ آغاز مختصری در مـعرفی مـؤلف و کتابش به قلم یکـی از فـضلاء ق ۱۳ھ بـه نـام یـوسف بهبهانی ظاهراً ملقب به نایب الایاله که ذیلاً نقل می‌شود:
«مؤلف کتاب اسعاف شـیخ خـضر بـن عـطاء اللـه الموصلی الشامی است به اسم شریف مکه الشریف حسن

بن نمی‌بن برکات تألیف فرموده و به قصیده‌ای که در دیباجه ذکر نموده، شریف را مدح کرده است و هزار دینار صله یافته است.

مطلع قصیده این است:

بـدر الملوک امیرالمؤمنین ابو
علی الحسن السامی به السام

در مکه معظمه توطن جسته بود ابن عقیق، وزیر شریف مزبور، شیخ را وقتی به شهادت زور دعوت کرد اجابت نفرمود. بنای معادات محکم شد تا اینکه شیخ را از مکه اخراج کرد. شیخ به عزم مدینه مشرفه بیرون آمد. وزیر خانهٔ او را به باد غارت داد. این خبر در میانهٔ مکه و مدینه به شیخ ریسد نجأة درگذشت. این مقدمه در سال یک‌هزار و هفت هجری رود. حرره یوسف البهبهانی... روز شنبه هفدهم شهر ربیع الثانی سال یکهزار و دویست و پنجاه و هشت».

مؤلف به تاریخ ۱۰۰۳ﻫ مطابق مادهٔ تاریخ «قد انتهی کتابی» از تألیف پرداخته است.

نک: ایضاح المکنون، ۱/ ۷۸.

آغاز: بسمله اللهم یاکشاف ضبابة الاوهام بشموس شواهد العلوم، یا قاضی لبانة الافهام....

انجام:

محط اهل العلم و الآداب
و کعبة التصاد و الطلاب
بجده النبی ثم آله
و صحبه و تابعی منواله

و اتفق الفراغ... علی ید المفتقر... خضر بن عطاء الله... مورخاً «قد انتهی کتابی» سنة ثلاث و الف هجریه.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ق ۱۳ﻫ.

تمام صفحات به قلم اکلیل و لاجورد و زنگار مجدول شده است.

صفحات ۱ تا ۴ نسخه مشتمل بر فهرست نام شعرا است. بر پشت برگ آغاز یادداشتی است مورَّخ ۲۶ ربیع الاول ۱۲۵۹ﻫ. مشتمل بر شناسنامه نسخه و کیفیت به دست آمدن آن با مهری بیضی در ذیل آن با سجع «نائب الایاله» که گویا لقب همان یوسف بهبهانی است و نیز یادداشت دیگر که در کتاب‌شناسی ذکر شد.

۸ صفحهٔ پایان مشتمل است بر نمونه‌های شعری متفرقه‌ای در صنایع ادبی چون حسن تخلص و انسجام از شعرای نامدار چون حسان بن ثابت و کعب بن زهیر و ابوبکر خالدی و ابوعثمان خالدی و غیرهم.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک زرکوب.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رحلی. ۱۹/۵×۳۰/۵ سم. ۵۹۶گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۷۸۲)**

۱۰۷۸

شرح الاشارات و التنبیهات (فلسفه ـ عربی)

= حلّ مشکلات الاشارات

شارح: نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی (د: ۶۷۲ﻫ).

شرح الاشارات و التنبیهات شیخ الرئیس ابن سینا.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۹۰.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی وفقنا لافتتاح المقال بتحمیده و هدانا الی تصدیر الکلام بتمجیده....

انجام: ...و أنا اتوقع لمن یقع الیه کتابی هذا ان یصلح ما یعثر علیه... و الله ولی السداد و الرشاد منه المبداء و الیه المعاد و حسبنا الله وحده.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: یکشنبه جمادی الثانی ۱۰۷۷ﻫ.

صدر تمام صفحات نسخه وصالی شده است و برگ پایان به شیوه متن و حاشیه وصالی شده است. تمام صفحات به قلم چندگانه زر و لاجورد و زنگار مجدول شده است. در هامش صفحات

تعلیقاتی با علامت «۵» دیده می‌شود.
در ذیل نسخه نسبت سماع خواجه نصیر به ترتیب ذیل آمده‌است: «سمع المحقق الطوسی قدس نفسه القدوسی کتاب الاشارات من استاده فریدالدین الداماد و هو سمع من رضی‌الدین السرخسی و هو من ابی‌العباس اللوکری و هو سمع من الشیخ الرئیس طاب ثراه».
جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: دولت‌آبادی.
قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۵سم. ۵۱۰گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۷۸۳)

۱۰۷۹

شرح مقامات الحریری **(ادبیات ـ عربی)**

شارح: علم‌الدین سلیمان بن احمد بن زکریا ملتانی (ق ۸ه).

شرح مقامات ابومحمّد قاسم بن علی حریری (د: ۵۱۶ه) به اضافهٔ ذیل در فن بدیع.

وی این کتاب را در ماردین به پاس لطف شاه یعنی «الملک المظفر» نگاشت که باید همان داود المظفر بن صالح (۷۶۱ه) از سلسلهٔ بنی ارتق ماردین باشد[1].

در منابع قابل دسترس و شایع، نامی از این شرح و شارح دیده نشد جز اینکه در نزهة الخواطر[2] بدون اینکه نامی از این اثر وی ببرد، ترجمه‌ای کوتاه دربارهٔ وی دارد: «وی از علماء مبرز در فقه و اصول و حدیث و عربیت بود. در ملتان هند به دنیا آمده و در همانجا پرورش یافت. سفرهای بسیار به اطراف جهان همچون حجاز و قدس و عراق و شام داشت و در طول این سفرها بزرگان را درک کرده دانش‌های روزگار را بیاموخت و عاقبت به روزگار غیاث‌الدین تغلق شاه به هند برگشته در دهلی وارد شد. از جمله آثار وی می‌توان رسالة فی السماع و رساله فی فضل الاذکار را نام برد.

آغاز دیباجه: بسمله. الحمد لله الذی... و اعطاه لساناً صارماً کمرهف مسنون، فجعل یثور من معادن الفصاحه عقیانها....

آغاز شرح: بسمله رب یسّر و سهّل اللهم، کلمة تستعمل فی الدعاء....

انجام: ...ای المتولی لها فیهما و بیده خزاینها و فی قبضته معادنها و الحمد لله علی حسن التوفیق و الهدایة الی امثل الطریق و الصلوة علی رسوله الداعی الهدی و نذیره المنقذ من الردی و علی آله مصابیح الدجی، ما جنّ اللیل و سحا.

خط: نسخ تحریری و بنا به قرائن موجود در نسخه به قلم مؤلف است. تاریخ کتابت: ق ۸ه.
بر پشت برگ الحاقی آغاز دو بیت فارسی است به قلم نستعلیق مورّخ ۱۲۹ه و بر پشت دومین برگ الحاقی یادداشتی است به قلم فرهاد میرزا معتمدالدوله مورّخ ۱۲۹۰ه دربارهٔ کتاب.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله گواهی تملک فتح‌اللّه بن فضل‌اللّه بن احمد بن عمر الشافعی الشهیر بالتقسماتی، و حسن بن حسین بن علی... العسافی الیافعی، و یحیی الباحی البعلی مورّخ ۱۱۳۲ه، و محمّد بن یحیی الباحی مورّخ ۱۱۶۱ه و مصطفی ترکان مورّخ ۱۲۳۳ه و نیز تملک فرهاد میرزا معتمد الدوله مورّخ ۱۲۹۰ه.
چند برگ از آغاز و انجام وصالی شده است. متن مقامات به قلم شنگرف نسخ ق ۱۳ه در هامش وجود دارد که به گواهی فرهاد میرزا بر پشت برگ الحاقی دوم نسخه به خط ملّا احمد ملّاباشی جوانرودی است. صفحات ۵۲۲ـ۵۲۵ و ۵۴۶ـ۵۴۹ کاغذ فرنگی شطرنجی است که در میان اوراق الصاق شده است و بخشی از آنها

---

۱. معجم الانساب و الاسرات الحاکمة، ۳۴۵.
۲. نزهة الخواطر، القرن الثامن، ص ۵۰.

مشتمل بر متن مقامات به قلم یاد شده است.
ص ۸ که پشت برگ آغاز شرح است نـانوشته و دارای وصالی است.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری. ۱۷×۲۶ سم. ۲۹۳ گ (با برگ‌های الحاقی). ۲۳ س. **(ثبت ۳۱۷۸۴)**

۱۰۸۰

حاشیه لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار **(منطق ـ عربی)**
= حاشیة شرح المطالع

از: ملّا میرزا محمّد بن حسن شیروانی (د: ۱۰۹۸ه).
حاشیه‌ای است با عناوین قال قال بر لوامع الاسرار قطب‌الدین رازی (د: ۷۶۶ه) بر مطالع الانوار سراج‌الدین محمود ارموی (د: ۶۸۹ه).

محشی در اوان جوانی در هنگام تحصیل تعلیقاتی بر مشکلات شرح مطالع نگاشته بوده که بعدها بـدانـها مراجعه با اضافات و اصلاحاتی آنها را در کتاب حـاضر گرد آورده، به شاه عباس دوم اهدا می‌کند. محشی بر این حاشیه نیز تعلیقاتی دارد که نسخه جای سخن آنها را با علامت «منه مد ظله و منه طاب ثراه» دربردارد.

نک: ذریعه، ۶/ ۱۳۴.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی شرح صدورنا بلوامع نور الایمان بجلال ذاته الطالع من مـطالع العـرفان بکـمال صفاته... اما بعد فیقول... ان شرح المطالع... کتاب لایشق غباره ....

انجام: ...و انما ینحل و یضمحل بما افدناه الحواشی و رفعنا فیها من الغواشی و لیکن هذا آخر ما افدناه فـی تنقیح هذاالکتاب و تهذیبه حامدین لله تعالی و مـصلین علی رسوله و آله الطیبین الطاهرین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه معاصر حـیات محشی است.
بر پشت برگ آغاز گواهی استکتاب محمّد مهدی بن محمّد نصیر اصفهانی است و نیز یک دو بیتی به فارسی.
جلد: تیماج قرمز با عطف دامن با حاشیه زرکوب فرسوده.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۳×۱۹ سم. ۳۳۹ گ. ۱۹ س.
(ثبت ۳۱۷۸۵)

۱۰۸۱

دیوان صائب **(شعر ـ فارسی)**

از: محمّد علی بن عبدالرحیم تبریزی اصـفهانی (د: ۱۰۸۱ه).
نک: ذریعه، ۹/ ۵۶۹.

آغاز:

یا رب از عـرفان مـرا پـیمانهٔ سـرشار ده
چشـم بـینا جـان آگـاه و دل بـیدار ده

انجام:

خـرج بـی زیـنهار آنـروز از عـلان...
کو به عزم جنگ از قربان برون آرد کمان

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
چند برگ از آغاز وصالی شـده است. بـر پشت برگ آغاز یادداشت‌ها و ابیات متفرقه‌ای است از جمله تملک مـحمّد صـادق مـورّخ ۱۱۷۰ه بـا سجع مهرش.
بر پشت برگ الحاقی آغاز نسخه یادداشت‌های متفرقه‌ای وجود دارد.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: نیم خشتی. ۱۰×۲۰ سم. ۲۶۱ گ. ۱۵ س.
(ثبت ۱۰۸۹)

۱۰۸۲

تخمیس الاثنی عشریات **(شعر ـ عربی)**

از: سیّد حسین طباطبایی آل بحرالعلوم.

اثنی عشریات سروده آیةالله بحرالعلوم است شامل ۱۲ قصیده، هر قصیده مشتمل بر ۱۲ بیت که سراینده ضمن آن، مضامین دوازده‌بند محتشم کاشانی را به عربی سروده است.

نوهٔ سراینده، قصاید مزبور را تخمیس کرده است و قصیده دوازدهم را که از بین رفته خود قصیده‌ای را به جای اصل سروده و نیز مخمس کرده است.

در نسخهٔ جای سخن علاوه بر تخمیس، چندین قطعه از شاعر نیز موجود است. آقای علی صدرائی در فهرست مجلس ضمن معرفی نسخه‌ای از این تخمیس گوید که این تخمیس غیر از تخمیس اثنی عشریات است، حال آنکه همان است و گویا موجب این سخن، جابه‌جایی ابیات است.

لازم به ذکر اینکه ایشان در معرفی آن نسخه به ش ۷۳۰۴ به خطا رفته و مجموعهٔ تخمیسات‌حسین مشتمل بر ۴ تخمیس را تحت عنوان تخمیس مراثی معرفی کرده است. استاد حائری زید افضاله طی یادداشتی استدراک فرموده‌اند که در پی نوشت نقل می‌شود[۱]:

آغاز: هذه قصائد المغفور المرحوم بحرالعلوم الطباطبایی...

کم فی الألی صاحبوا المختار عمیاء

هم اکمدوا صنوه السامی بماجأؤا

انجام:

لا زال مشتملاً بکل فضیلة

ما هب من نجد نسایم رنده

نک: ذریعه، ۱/ ۱۱۳؛ ۴/ ۷ و ۹/ ۱۲۶ و ۱۲۷.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲۸۸ه.

بر پشت اولین برگ اضافی یادداشتی است که در آن گواهی شده که نسخه از ورثه میر آخور است.

جلد: تیماج قرمز با جدول و حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۴×۲۱سم. ۳۰گ. ۱۳س. **(ثبت ۳۱۷۷۸)**

۱۰۸۴

المُزهر في اللغة **(لغت ـ عربی)**

از: جلال‌الدین عبدالرحمن بن ابی‌بکر سیوطی (د: ۹۱۱ه).

در علم لغت و انواع آن. مؤلف در ترتیب و تبویب کتاب شیوه‌ای نو پرداخته است.

وی لغات را به پنجاه نوع تقسیم کرده است. ۸ نوع از لحاظ اسناد، سیزده نوع از حیث الفاظ و سیزده دیگر از حیث معنی، و پنج نوع از حیث لطائف معانی، و بقیه انواع از حیث رجال و راویان لغت. نسخهٔ جای سخن دیباجه‌ای ده سطری غیر از دیباجه مؤلف، در معرفی کتاب دارد.

---

۱. مجموعهٔ ش ۷۳۰۴ شامل ۴ تخمیس است:

۱. تخامیس قصائد اثنی عشریه بحرالعلوم (گ ۱ـ ۱۸پ). این تخامیس از سیّد حسین طباطبایی از احفاد بحرالعلوم و همان العقود الاثنی عشریة است اما ترتیب بندهای تخمیس جابه‌جا شده چنان‌که بند اول نسخ متداول در نسخهٔ حاضر بند ۴، است. این تخامیس به وسیلهٔ آقای طالعی و آقای درگاهی به چاپ رسیده است. این نکته نیز باید گفته شود که بند دوازدهم اصلاً و تخمیساً از سیّد حسین طباطبایی است و از بحرالعلوم نیست.

۲. مخمس در مدح حضرت امیر علیه السلام (گ ۱۸پ ـ ۲۸الف)، از سیّد حسین طباطبایی. با تغزل در آغاز و مدح فرهاد میرزا (که نسخه را برای او فرستاده) در پایان مخمس.

۳. تخمیس قصیدهٔ برده (گ ۲۹الف ـ ۴۶ب)، از سیّد محمّد مهدی بحرالعلوم.

۴. تخمیس مقصورهٔ ابن درید (گ ۴۷الف ـ آخر)، از سیّد محمّد مهدی بحرالعلوم طباطبایی.

این کتاب به تاریخ ۱۲۸۲ه به تصحیح نصر الهورینی در بولاق و به تاریخ ۱۳۱۵ه در مطبعة السعادة به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۶۶۰؛ معجم المطبوعات، ۱۰۸۴/۱.

آغاز دیباجه: بسمله بعد الحمد لله واهب الادب و جاعله خیر موروث و مکتسب... فهذا مصنف لم یهتد الابصار الی ما یشابهه....

آغاز: بسمله الحمد لله خالق الالسن و اللغات واضع الالفاظ للمعانی بحسب ما اقتضته حکمه البالغات....

انجام: ...و هو ان یطبق احدی الشفتین علی الاخری مع صوت بینهما... و الانوح الکثیر الزحیر فی حربه. آخر الکتاب و صلی الله...

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز نسخه یادداشت‌های پراکنده‌ای است در باب تعداد اوراق و سطور و ابیات کتاب گویا به قلم سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی.

جلد: مرقش یشمی با حاشیه طلایی، با آستر روغنی قرمز و حاشیه طلایی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۲/۵سم. ۳۳۶گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۷۸۹)

۱۰۸۵

زاد المسافرین **(طب ـ فارسی)**

از: محمّد مهدی بن علینقی شریف سبزواری (ق ۱۲ه).

در علم طب مشتمل بر دو مطلب:

مطلب اول: در تدابیر سفر و قوانین حفظ صحت و تدبیر اموری که مسافران را غالباً اتفاق می‌افتد.

مطلب دویم: در معالجه چندی از امراض که بدون مراجعت طبیب معالجه توان نمود.

مؤلف هنگامی که از سفر حج بر می‌گشت این کتاب را به جهت یکی از دوستان کثیر السفر به نام میرزا اسماعیل در شیراز تألیف کرد.

این کتاب چند بار به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۵۰۷/۱، ۲۱۷۷، ۲۱۷۸، ۴۶۰۵، ۶۲۰۶، ۶۲۶۰؛ ذریعه، ۱۲/ ۱۰؛ منزوی، ۱/ ۵۴۶.

آغاز: بسمله سپاس افزون از خواهش بیماران به شفا و ستایش متجاوز از شوق دردمندان به لقا نثار بارگاه طبیبی است مهربانی که....

انجام: ...با انگشت بزیر دندان و زخم مالیده بعد از ساعتی با سرکه... بشویند.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ربیع الاول ۱۲۶۱ه. است و بر اساس یادداشت موجود در ذیل نسخه به قلم عباسعلی نوری است.

تمام صفحات به قلم چندگانهٔ اکلیل و زنگار مجدول شده است. عناوین به شنگرف. در ذیل نسخه یادداشتی است به قلم عباسعلی نوری حاکی از آنکه این نسخه و چند تجربه پزشکی (که در خاتمه نسخه آمده) را به جهت فرزندش میرزا مهدی نگاشته است.

۲۲ صفحهٔ مجدول از پایان نسخه نانوشته باقی مانده است. برگ پایانی نسخه مشتمل بر چند تجویز پزشکی است.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و کمند با حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۴×۲۱/۵سم. ۱۶۰گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۷۹۰)**

۱۰۸۷

اختیارات بدیعی **(طب ـ فارسی)**

از: زین‌الدین علی بن حسین انصاری شیرازی، معروف به حاجی زین العطار (د: ۸۰۶ه).

در پزشکی مشتمل بر دو مقاله:
مقالهٔ نخست: در ادویهٔ مفرده.
مقالهٔ دوم: ادویهٔ مرکبه.

مؤلف این کتاب را به نام سلطان وقت «بدیع الجمال» پرداخت و به همین مناسبت اختیارات بدیعی نامیده می‌شود. وی به تاریخ ۷۷۰ه از تألیف پرداخته است. از آنجا که اسامی ادویه در اختیارات بدیعی مشروح و مبین نگشته است، فرزند مؤلف یعنی مولی حسین بن حاج زین العطار به تصحیح اسامی ادویه و تبیین آنها پرداخت و آنها را در کتابی به نام «اصحاح الادویه» جمع کرد.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مجلد اول کتاب (= ادویه مفرده) است و در هامش آن به تفاریق تعلیقاتی با عنوان «ابن المؤلف گوید» دیده می‌شود که باید برگرفته از همان اصحاح الادویه باشد.

نک: مجلس، ش ۳۵۳ سنا، ۲۱۶۰، ۳۲۱۷، ۳۴۶۲، ۴۷۱۳، ۴۹۰۲، ۵۴۸۳، ۵۶۰۰، ۶۱۱۴، ۶۱۵۶، ۶۲۷۰/۱، ۶۳۷۷، ۶۳۸۷/۲.

آغاز: بسمله امداد حمد بی عد و اعداد سپاس بی قیاس مبدعی را که آثار ابداع او بر هر ورقی... و شجری... سمت وضوح یافته.... اما بعد بر ارباب فطنه... مخفی... نماند که هیچ چیز از انواع مخلوقات و اصناف موجودات از حکمتی ربانی خالی نباشد....

انجام: ...نیمه نباتیست که بشیرازی آنرا منبل دارو خوانند و بر جراحتها مستعمل کنند و زخمهاء تازه و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب...

خط: نسخ. کاتب: رضی‌الدین علی. تاریخ کتابت: شوال ۱۰۷۲ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله یک دستور پزشکی و نیز دستوری به نقل از شیخ علوان حموی و نیز تملک ابوالقاسم خویی در نجف اشرف. برگ پایان نسخه وصالی شده است.

جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج و عطف دامن.
کاغذ: اصفهانی.
۳۶۷گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۷۹۲)**

۱۰۸۸

مشکلات العلوم **(کشکول ـ فارسی ـ عربی)**

از: ملّا مهدی بن ابی‌ذر نراقی (د: ۱۲۰۹ه).

مجموعه‌ای است بسان کشکول شیخ بهائی در مشکلات علوم و فنون مختلف و پاسخ بدانها به فارسی و عربی اعم از آیات قرآن و احادیث و عبارات ادعیه و مباحث مشکله هیأت و حساب و هندسه و طبیعیات و نکات مغلق فلسفی و معضلات مسائل نحوی و ادبی و غیره.

ولی در آغاز قصد داشته که متفرقات این کتاب را بر اساس تناسب گرد آورده ولی چون اثر خود را در معرض تلف می‌بیند از تأخیر بیشتر منصرف شده، مسائل کتاب را به صورت غیر مضبوط و نامنظم و کشکول‌وار در این کتاب گرد می‌آورد.

این کتاب به تاریخ ۱۳۲۲ه به اهتمام شیخ احمد شیرازی به همراه تکملهٔ نوهٔ مؤلف، شیخ محمّد نراقی به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن مسأله پایانی کتاب را که شرح حدیث رأس الجالوت است، دارا نیست.

نک: ذریعه، ۲۱/ ۶۶.

آغاز: احمد الله حمداً یلیق بعزته و ینبغی لما لا یتناهی من عظمته... و بعد فیقول العبد... هذا ما استطرفته و احببت جمعه من مشکلات العلوم....

انجام: ...سؤال ان قیل یمکن رجلان یکون کل واحد... جواب نعم و ذلک فیما اذا تزوج...

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز چند غزل فارسی به قلم نسخ از ملّا احمد نراقی فرزند مصنف وجود

دارد. بر پشت برگ اضافی انجام نسخه نیز چند غزل از ملّا احمد مذکور وجود دارد.
عناوین به شنگرف.
حک و اصلاحاتی در نسخه وجود دارد که شاید به دست مصنف انجام گرفته باشد.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۱سم. **(ثبت ۳۱۷۹۳)**

۱۰۸۹

غرر الفرائد و درر الفوائد **(امالی ـ عربی)**
= امالی المرتضی

از: شریف مرتضی، ابوالقاسم علی بن طاهر موسوی (د: ۴۳۶ھ).
نک: مجلس، ۱۰۴۴ط.
خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۰ یا ۱۱ھ.
برگ‌هایی از آغاز و انجام و اواسط نسخه نونویس و به قلم نسخ است.
تمامی صفحات به قلم چندگانه زنگار و شنگرف مجدول شده است.
در هامش صفحات استدراک سقطات و تعلیقات پراکنده‌ای دیده می‌شود. اکثر اوراق نسخه وصالی شده است.
بر پشت برگ الحاقی آغاز یادداشتی است دربارهٔ یک معامله بر روی دیگر همان برگ قصیده رائیه‌ای است ابن هانی اندلسی.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: اصفهانی، فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۸×۲۸سم. ۲۷۷گ. (بدون احتساب ۵ برگ الحاقی از آغاز و ۶ برگ). ۲۳س. **(ثبت ۳۱۷۹۴)**

۱۰۹۲

مغنی اللبیب عن کتب الاعاریب **(نحو ـ عربی)**

از: ابن هشام، ابومحمّد، عبداللّه بن یوسف (د: ۷۶۲ھ).
آغاز: بسمله الحمد لله... اما بعد حمد الله علی افضاله... فان اولی ما تقرحه القرائح ... .
انجام: ...و هذا آخر ما تیسر ایراده فی هذه التألیف و اسئل الله الذی... و یسر علی اتمام ما الحقت به من الزواید فی شهر رجب الحرام.
خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ۱۰۶۹ھ.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه زرکوب.
کاغذ: شکری آهارمهره.
تعلیقات پراکنده از جمله تعلیقات شمنی در هامش اکثر صفحات نسخه موجود است.
بر پشت برگ اضافی آغاز نسخه یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله منظومه در مؤنّثات سماعیه و نیز یک بیت عربی (احتمالاً از سیّد علی خان مدنی) و ترجمه منظوم آن به فارسی آن از میرزا رضی «دانش» به تفصیل ذیل:
یا سحب نیسان روی الکرم عن کرم
ففی الحباب غنی عن لؤلؤ الصدف
ترجمهٔ منظوم:
تاک را سیراب کن ای ابر نیسان در بهار
قطره تا می می‌تواند شد چرا گوهر شود
بر پشت برگ آغاز تملک‌های متعددی دیده می‌شود از جمله: سید حیدر ابراهیم عاملی، ابوبکر بن ابراهیم پاشا مورَّخ ۱۱۹۷ھ و محمّد رشید مورَّخ ۱۱۴۲ھ در ابرقو با سجع مهر او.
صدر صفحهٔ آغاز وصالی شده، تمام صفحات به قلم زر و لاجورد و زنگار مجدول شده. عناوین به شنگرف.

قطع: رقعی. ۱۱×۲۱سم. ۲۵۳گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۷۹۷)

۱۰۹۳

شرح کتاب التوحید (حدیث ـ عربی)

شارح: قاضی محمّدسعید بن محمّد مفید (ق ۱۱ه).

در شرح بر کتاب التوحید شیخ صدوق (د: ۳۸۱ه). نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء سوم کتاب است.

این کتاب به تاریخ ۱۳۷۳ه به تصحیح دکتر نجفقلی حبیبی به وسیله مؤسّسهٔ چاپ و نشر وزارت ارشاد به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۱۵۳.

آغاز: بسمله الحمد لله ولی الحمد و الصلوة علی محمّد صاحب لواء الحمد و وصیه... اما بعد فهذا بعون الله و توفیقه هو المجلد الثالث من شرح کتاب التوحید....

انجام: ...و هو الذی کان ازلاً و ابداً فهذا برهان شریف و طریق لطیف لاثبات الصانع و الحمد لله ولی الهدایة و الصلوة علی شارع المستقیمه و علی اهل بیت الحکمة و الولایة.

خط: نسخ. کاتب: محمود بن موسی موسوی.
تاریخ کتابت: یکشنبه ۲۴ رجب ۱۲۹۹ه.
عناوین به شنگرف.
بنا به گواهی کاتب در ذیل نسخه، وی این نسخه را به جهت سیّد طباطبایی سنگلجی نگاشته است لازم به ذکر است که کاتب از معظم له با عنوان خاله‌زاده و با لقب قطب السالکین و زین العارفین یاد می‌کند.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۴×۲۸سم. ۳۰۸گ. ۲۲س.
(ثبت ۳۱۷۹۸)

۱۰۹۴

کفایهٔ مجاهدیه (طب ـ فارسی)

=کفایهٔ منصوری

از: منصور بن محمّد بن احمد بن یوسف بن الیاس شیرازی (ق ۸ه).

در پزشکی مشتمل بر دو فن:
فن اول در طب نظری در چهار مقاله.
فن دوم در طب عملی دارای سه مقاله.

در برخی منابع بین این کتاب و کفایهٔ منصوری از غیاث‌الدین منصور دشتکی در هندسه خلط پیش آمده است و احوال مؤلف به روشنی شناخته نیست. در منابع و فهارس نیز نام پادشاهی که کتاب بدو اهدا شده است مختلف است. به طور مثال در فهرس مخطوطات الطب الاسلامی، علاءالدین محمّد شاه هندی (د: ۷۱۶ه) و در مرعشی، شاه شجاع مبارزالدین محمّد (۷۹۳ه) ثبت شده است.

نک: مجلس، ش ۳۱۷۷/۱، ۳۲۲۲/۱، ۳۳۲۰/۱، ۴۲۲۶، ۵۵۸۱، ۵۶۷۲/۲، ۶۲۰۰، ۶۲۳۲، ۶۳۸۶؛ فهرس مخطوطات الطب الاسلامی، ۳۶۶؛ مرعشی، ۷/ ۲۴۳.

آغاز موجود: معرفت ادویه دلالت فرمود و بدان امر کرد و از حضرت رسالت پناه نقلست که فرمود العلم علمان....

انجام موجود: ...آرد گندم نبات روغن بادام تخم نورک کنجد خشخاش.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.
بر پشت برگ الحاقی آغاز نسخه یادداشت‌های پراکنده‌ای وجود دارد.
بر برگ الحاقی پایان چند تجویز پزشکی وجود دارد و بر پشت همان برگ چند تاریخ تولد دیده می‌شود.

جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: رقعی بزرگ. ۱۲×۱۹/۵سم. ۱۱۴گ. ۱۴س. **(ثبت ۳۱۷۹۹)**

۱۰۹۶

زاد المسافرین **(حکمت ـ فارسی)**

از: ناصر خسرو قبادیانی (ق ۵ه).

در معرفت نفس و مبداء و معاد بـه بـیان حکـمی و عرفانی، مشتمل بر بیست و هفت «قول».

مؤلف این کتاب را به جهت المستنصر باللّه فاطمی در ۴۵۳ه تألیف کرده است.

کتاب جای سخن در ۱۳۴۱ه در برلن چاپ شده است.

نک: ذریعه، ۱۲/ ۱۰.

آغاز: بسمله سپاس مر خدای را که آفریدگار جواهر پنهان و پیدا است و دارندهٔ مکان و زمان است....

انجام: ... طاعت خدای و رسول او به علم و عمل که بدین دو است مردمرا رسیدن بنعمت ابدی و پرهیزیدن از عذاب سرمدی و الله اعلم بالصواب.

خط: نسخ. کاتب: جواد موسوی. تاریخ کـتابت: ۱۲۱۷ه.
عناوین و آیات به قلم شنگرف است.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۲۱۶گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۰۱)

۱۰۹۸

مجموعهٔ ادعیه **(ادعیه ـ عربی)**

مشتمل بر دعاء صباح و چند فقره تعویذ.

شایان ذکر اینکه در صدر بیاض نام «مفتاح الفتوح و رموز الکنوز» دیده می‌شود و گویا نامی باشد کـه بـر دعای صباح نهاده‌اند و شاید نیز گردآورنده کل مجموعه را بدین نام خوانده باشد.

جالب توجه اینکه کـاتب در صـدر دعـاء مـبارک صباح گوید که این دعا را به خط حضرت امیر(ع) رؤیت کرده و نسخه را از آن رونویس کرده است. در پایان دعا نیز صورت خط منسوب به آن حضرت چنین نقل شده است: «کتبه علی بن ابی‌طالب فی آخر نـهار الخـمیس حادی عشـر ذی الحـجة سـنة خـمس و عشـرین مـن الهجره».

آغاز: مفتاح الفتوح... هذا دعـاء الصـباح لمـولانا و سیدنا... وجدته بخطه....

انجام: ... فسیکفیکهم الله و هو السمیع العلیم.

خط: نسخ استادانه. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.
تمام صفحات به قلم چـندگانه زر و لاجـورد و شنگرف و سبز و زنگـار مـجدول شـده و دارای کمند و حاشیهٔ زرین است. عناوین بـه قـلم زر. مابین سطور به صورت گل و بوته تذهیب شـده است.
جلد: ترمهٔ قرمز با حاشیهٔ منگنه تیماجی و آستر تیماجی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: بیاضی. ۱۱×۱۹سم. ۸گ. ۱۰س.
(ثبت ۳۱۸۰۳)

۱۰۹۹

مختصر نهج البیان عن کشف معانی القرآن **(تفسیر ـ عربی)**

مختصری است از تفسیر نهج البیان محمّد بن حسن مصری شیبانی (ق ۷ه) که نام مختصر کنندهٔ آن مجهول است.

تفسیری است در غایت اختصار برگرفته از تفاسیر متعدد، در بیان الفاظ قـرآن و اسـباب نـزول و نـاسخ و منسوخ با تکیه به روایات اهل بیت.

اصل این تفسیر به جهت کتابخانه المستنصر عباسی (۶۴۰ه) تألیف شده است.

نک: مجلس، ش ۵۲۴۸/۱ و ۱۲۱۶۴؛ ذریعه، ۲۰/ ۲۱۵، ۲۴/ ۴۱۴.

آغاز موجود: تکتمون و فیه تقریر العجز و الجهل للملائکة اسجدوالآدم....

انجام: ...لقوله تعالی انا نحن نزلنا الذکر و انا له لحافظون ای من الزیادة و النقصان و التغییر و التبدیل و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم.

خط: نسخ. کاتب: شیخ حسین بن حاجی علی الیشکری الحویزی. تاریخ کتابت: یکشنبه ۲۲ جمادی الاول ۱۰۷۴ه.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. برخی از بخش‌های نسخه نونویس و از ق ۱۳ه است. تعلیقاتی با علامت «منه، من نهج البیان الکبیر» و غیره دیده می‌شود. برگ پایان وصالی شده است.

جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۱/۵سم. ۱۴۱گ. ۱۷، ۲۲س. **(ثبت ۳۱۸۰۴)**

۱۱۰۰

تمهید القواعد **(اصول ـ عربی)**

از: شیخ زین‌الدین بن علی، شهید ثانی (د: ۹۶۶ه).

در علم اصول و عربیت مشتمل بر دو قسم.

اول: صد قاعدهٔ اصول با بیان متفرعات آن. دوم: صد قاعدهٔ ادبی.

مؤلف به جهت دستیابی به مطالب کتاب، فهرست مبسوطی را ترتیب داده است که در ذریعه تحت عنوان جداگانه به نام فهرست تمهید القواعد یا کشف الفوائد معرفی شده و نسخهٔ جای سخن آن‌را در آغاز دربردارد.

نک: ذریعه، ۴/ ۴۳۴، ۱۶/ ۳۸۱، ۱۸/ ۵۲.

آغاز فهرست: بسمله الحمد لله اما بعد فلما کان کشف الفوائد من کتاب تمهید القواعد الذی الفته عسیراً لتفرقها....

آغاز: بسمله الحمد لله الذی وفقنا لتمهید قواعد الاحکام....

انجام: ...اصلح لنا الفاتحة انه جواد کریم و حیث انتهی الغرض و تم العدد الذی قصدناه و نحمد الله... علی تسهیله و توفیقه.

فهرست کتاب؛ خط: نستعلیق. کاتب: محمّد تقی آملی. تاریخ کتابت: ۲۸ رجب ۱۱۶۵ه.

اصل کتاب؛ خط: نستعلیق تحریری. کاتب: عبدالعظیم بن عاشور تبریزی. تاریخ کتابت: ۱۰۹۲ه.

بر پشت برگ آغاز تمهید القواعد، تملک رضی مازندرانی مورَّخ ۱۱۵۹ه وجود دارد. استدراک سقطات و تعلیقات در هامش صفحات دیده می‌شود. برگ پایان وصالی شده است.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: فرنگی کهنه.

قطع: رقعی بزرگ. ۱۳×۲۰سم. ۱۶۶گ (بدون برگ‌های الحاقی). ۱۸ و ۱۹ س.

(ثبت ۳۱۸۰۵)

۱۱۰۱

تحریر القواعد المنطقیّة فی شرح الرسالة الشمسیة **(منطق ـ عربی)**

= شرح الشمسیّة

از: قطب‌الدین محمّد رازی (د: ۷۶۶ه).

شرح بر الرسالة الشمسیة از نجم‌الدین عمر بن علی کاتبی قزوینی (د: ۶۹۴ه).

کشف‌الظنون، ۲/ ۱۰۶۳.

آغاز: بسمله ان ابهی درر تنتظم بنان البیان....

انجام: ...لان الاجزاء بینة الثبوت للشیء و لیکن هذا آخر ما اردنا ایراده فی هذه الاوراق الحمد.

خط: نسخ. کاتب: آقا بابا. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه. استدراک سقطات در هامش برخی صفحات دیده می‌شود. بر پشت برگ اضافی آغاز مصالحه نامه‌ای است مورّخ ۲۹ رمضان ۱۳۰۵ه.
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵/۵×۲۱سم. ۱۵۰گ. ۱۳س. **(ثبت ۳۱۸۰۶)**

۱۱۰۲

حجّة الاسلام فی شرح تهذیب الاحکام (حدیث، اصول فقه ـ عربی)

از: مولا محمّدطاهر بن محمّدحسین شیرازی قمی (د: ۱۰۹۸ه).

شرح او است بر تهذیب الاحکام محمّد بن حسن طوسی (د: ۴۶۰ه) که شرح است بر المقنعة شیخ مفید (د: ۴۱۳ه).

چنان‌که در دیباجه آمده وی ابتدا شرحی وافی بر تهذیب الاحکام می‌نگارد و سپس مقدمه‌ای در اصول فقه و کلام، مشتمل بر سه مطلب بدان می‌افزاید که نسخهٔ جای سخن همان مقدمه است. صاحب ذریعه به نقل از مرحوم حاجی کلباسی در اشارات الاصول از تعلیقهٔ میرزا عبداللّه افندی (ق ۱۲ه) صاحب ریاض العلماء، بر این مقدمه یاد می‌کند.

تاکنون جز مقدمهٔ جای سخن نسخه‌ای از شرح متن تهذیب دیده نشده است. ملّا محمّدطاهر در پایان مقدمه مشایخ اجازهٔ خویش را از طرق مختلف ذکر می‌کند. از جمله اساتید و مشایخ بی‌واسطهٔ وی می‌توان سیّد نورالدین بن سیّد علی عاملی و برادرانش محمّد صاحب مدارک و شیخ حسن صاحب معالم (برادر امّی او) را نام برد. نگارنده تاکنون نسخه‌ای از خود شرح ندیده است.

نک: ذریعه، ۶/ ۲۵۷؛ مرعشی، ۱۳/ ۳۸۴، ۶/ ۲۹۱.

آغاز: بسمله الحمد لله المتفرد بالقدم و الدوام المتعالی عن درک الاوهام... و بعد فانی لما رأیت کتاب تهذیب الاحکام... کتاباً کاملاً لم یصنف مثله فی الاسلام... شرحته شرحاً شافیاً وافیاً مشتملاً علی عدة مسائل الفقه و معظم دلائل الاحکام... و جعلته مفتحاً بمقدمة و سمیته حجة الاسلام فی شرح تهذیب الاحکام...

آغاز موجود: آخرین مع الزیادات و فی تفسیر الثعلبی سنده عن عطیة العوفی...

انجام: ...روی عن الشیوخ المذکورین فی السند الاول الی مؤلف الکتب الاربعة تم المطلب الثالث.

انجام موجود: ...عن الشیخ ابراهیم بن الشیخ علی بن عبدالعالی المیسی.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
از آغاز و انجام افتادگی دارد. سه برگ از پایان نسخه وصالی شده است. هامش اولین برگ نسخه چیده شده است.
جلد: تیماج مشکی با حاشیه و عطف تیماجی قهوه‌ای.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: ۱۱/۵×۱۹سم. ۲۲۸گ (بدون احتساب برگ‌های الحاقی). ۱۹س. **(ثبت ۳۱۸۰۷)**

۱۱۰۵

نهایة الطلب فی شرح المکتسب (کیمیا ـ عربی)

از: شیخ ایدمر بن علی جلدکی (د: ۷۵۰ه).

شرحی است بر کتاب المکتسب فی زراعة الذهب از شیخ ابوالقاسم محمّد بن احمد سیماوی عراقی. در علم کیمیا مشتمل بر سه سفر که هر سفر خود مشتمل بر مقدمه و چند مقاله و یک خاتمه است.

اطلاع چندانی از مؤلف المکتسب در دست نیست و شارح نیز در مواضعی از کتاب اظهار بی‌اطلاعی از احوال وی می‌کند.

شارح در دیباچه، از دوائر دیگر خود به نام‌های

بغیة الخبیر فی طلب الاکسیر و الشمس المنیر فی تحقیق الاکسیر یاد می‌کند.

از یادداشت پشت برگ آغاز روشن می‌شود که شاه نعمت‌اللّه ولی کرمانی حواشی بر این شرح حاضر داشته که به نقل از خط خود او در نسخه جای سخن نقل شده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۱۱؛ مرعشی، ۲/ ۳۷۲؛ فهرست، ۳۶/ ۵۴.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی تعالی عن العلل و المعلولات و تقدس عن لوازم الاجسام و المتحیزات... اما بعد فانه بتوفیق الباری تعالی تیسر لنا حل مشکلات علوم الاوایل ....

انجام: ... فافهم ما اشرنا الیک و اشکر الله علی نعمه تکن من الفائزین و الحمد لله... (کاتب می‌افزاید): قد اتفق الفراغ من کتابة هذا الکتاب المستطاب الذی هو بغیة ارباب الالباب و غنیة المستفیدین و الطلاب بعد ما اعیانا الطلب فی تحصیله فی مدینة مولی الموالی علیه السلام.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه. مکان کتابت: نجف اشرف.

بر پشت برگ اضافی آغاز تملک ملّا عبداللّه فرزند آخوند ملّا حسن چال گیاهی مورَّخ ۱۲۶۱ه دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای دیده می‌شود از جمله:

«اسامی بعضی از کتب حکما که شارح این کتاب ذکر می‌کند، کتاب مفتاح الحکمة العظمی لابن امیل، کتاب الاستتمام لجابر بن حیان، کتاب السبعین، صحیفة امیر خالد، مصحف الصور لریکوس (کذا)».

و نیز این یادداشت: «حضرت مقدس به دست مبارک خود صد و چهل و سه موضع حاشیه نوشته‌اند اللهم ارزقنا النظر فیه کذا کان مکتوباً فی النسخة التی کتبت الاسفار الثلاثة منها و قال صاحبها السید الحسیب النسیب امیر ابوعلی بن امیر ابوالحسن الغرائی ناقلاً عن ابیه، اسکنهما الله فسیح الجنان، ان المراد بالحضرت المقدس هو قطب دائرة التحقیق السید المؤید ذوالمفاخر العالیه و المکارم المتعالیة السید نعمت الله الکرمانی، سقاه الله من الرحیق بما افدنا من التحقیق و التدقیق و العلامات التی فی اواخر الحواشی لفظ «ش» و «شاه» موصولاً و مفصولاً» و نیز گواهی خرید کتاب از شیخ حسینعلی طهرانی مورَّخ ۱۲۸۶ه.

حواشی و تعلیقاتی در هامش صفحات با علامت «شاه» و «ش»، که همان حواشی یاد شدهٔ شاه نعمة اللّه ولی است، دیده می‌شود.

جلد: تیماج مشکی با حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۲۳۳گ (با احتساب برگ‌های اضافی). ۲۳س. **(ثبت ۳۱۸۱۰)**

۱۱۰۶

تذکرة اولی الالباب و الجامع للعجب العجاب (طب ـ عربی)

= تذکرة داود الإنطاکی

از: شیخ داود بن عمر انطاکی (د: ۱۰۰۸ه).

در علم طب مشتمل بر مقدمه و چهار باب و خاتمه.

بنا به گفته حاج خلیفه، مؤلف این کتاب را به پایان رسانده ولی بخشی از باب رابع کتاب ضایع شده است، اما صاحب معجم المطبوعات گوید مؤلف به اتمام کتاب توفیق نیافته و یکی از شاگردانش بعدها به تکمیل آن همت گماشته است.

این کتاب مکرراً به همراه ذیل نامبرده بارها به چاپ رسیده است

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء چهارم کتاب است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۳۸۶؛ معجم المطبوعات، ۱/ ۴۹۱.

آغاز: الباب الرابع من ابواب التذکرة... و استقصا اسبابها و علامتها و ضروب معالجتها الخاصة بها... .

انجام: ... فهذا جماع ما تدعوا الیه الحاجة من هذه الصناعة و ما عداه فتطویل بلا فائدة... و هذا آخر ما وجد من التذکرة...

خط: نسخ شیوهٔ ترکی. تاریخ کتابت: ۲۳ رمضان ۱۰۶۹ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز دو بیت عربی است منسوب به بدرالدین دمامینی با شرح آن در ذیل.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج زرشکی فرسوده با ترنج و نیم ترنج و لچک.

۱۴/۵×۲۰سم. ۲۰۰گ. ۲۳ س.

(ثبت ۱۱۰۶)

۱۱۰۷

ضیاءالعیون فی بیان اشرف الفنون (اصول عقاید ـ فقه ـ فارسی)

از: سیّد عبدالکریم بن علی حسینی نجفی (ق ۱۱ ـ ۱۲ه).

وی این کتاب را بـه درخـواست دوستان درویش خویش در اصول اعتقادات و بیان شرایع تـحریر کـرده است مشتمل بر مقدمه و پانزده فصل و خاتمه:

مقدمه: در بیان مفاهیم و اصطلاحات مربوط به ذی المقدمه.

فصل اول: در توحید و صفات و معارف الهی.

فصل دوم: در عدل.

فصل سوم: در نبوت.

فصل چهارم: در امامت.

فصل پنجم: در معاد.

فصل ششم: در بیان اختیار عباد.

فصل هفتم: در نوادر کلام که باعث نیل مرام شود و سبب حصول معرفتی در ضمن آن حـاصل گـردد، و در عظمت افلاک و زمین و تشریح وجود آدمی، و در ایراد تعداد قوای ظاهری و باطنی، و بیان احـادیث وارده در توحید و حکایات واقعه در بیان معرفت الهی.

فصل هشتم: در ایراد مسائل طهارت.

فصل نهم: در مسائل صلوة.

فصل دهم: در تحریر مسائل زکوة.

فصل یازدهم: در مسائل صوم.

فصل دوازدهم: در ایراد مسائل خمس.

فصل سیزدهم: در بیان ایراد ترجمهٔ چهل حـدیث ارباب عصمت سلام اللّه علیهم.

فصل چهاردهم: در ایراد مسائل مختلفه.

فصل پانزدهم: در بیان نـمازهای سـنتی و ادعـیه منسوبه به ائمه معصومین.

خاتمه: در ترجمهٔ صلوة یومیه.

نام این کتاب در الذریعه نیامده است.

آغاز: بسمله نحمدک اللهم یا ذاالمن الجسیم... یـا من تحیرت فی فیفاء عظمتک عقول اولی الالباب... بعد چندی از درویشان خیراندیش... .

انجام:

مـحض تـفضل بگـذر از گـناه
کو برخم آب شـوم عـذر خـواه

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ یا ۱۲ه.

چهارده برگ از آغاز وصّالی شده است. پـانزده صفحه از آغـاز دارای جـدول بـه قـلم دوگـانه شنگرف است. نسـخه از انـجام افـتادگی دارد.

عناوین به شنگرف.

جلد: روغنی با نقش گل و بوته و زمینه قـرمز و جدول و کمند زرین، آستر روغنی با نقش گل و بوته، به قلم زرین.

کاغذ: فرنگی کهنه.

قطع: رحلی. ۳۵۸گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۸۱۲)**

۱۱۰۸

جامع الأدوية **(طب ـ عربی)**

امین الدولة، هبةاللّه صاعد بن هبةاللّه بغدادی، ابن التلمیذ (د: ۵۶۰هـ).

قرابادینی است مشتمل بر دو مقاله:

مقالهٔ اولی: در ادویه و اغذیهٔ مفرده. مقالهٔ ثانیه: در ادویه و اغذیهٔ مرکبه؛ که مجموعاً بیست باب است. بر پشت نسخهٔ جای سخن گویا به خط حکیم مؤمن تنکابنی صاحب تحفه، این کتاب به امین‌الدوله نسبت داده شده، و ظاهراً همان است که در هدیة العارفین با عنوان «أقرابادین فی عشرین باباً» آمده است.

نک: هدیة العارفین، ۲/ ۵۰۵.

آغاز: الحمد لله... و بعد فان الله تبارک و تعالی لما خلق نوع الانسان اعدل مزاجاً من جمیع الحیوانات... و قد جمعت کلام جمیع الحکماء و الاطباء من الاولین و الآخرین فی الاغذیة و الادویة و جمیع ما یتناوله الانسان و فی طبایعها و منافعها و خواص کل واحد منها و ما وجدت شیئاً الا و أتیته فی هذه المجلدة... و جعلته مشتملة علی مقالتین... و سمیته بجامع الأدویة ....

انجام: ...الذی هو منهاج لمن اراد علم الصیدنة و قانون لکیفیة عمل الأدویة من التریاقات... و المعاجین الهاضمة للأغذیة الغلیظة... و حاوی الاغراض المعاجین بالتجربة و مرشد بایضاح المعالجات البقراطیة.

انجامه: فی احسن اوقات الزمان بلدة «تته» وقت الظهر یوم الاثنین، عشر (کذا) من رمضان، علی ید أحقر عبادالله المجیب پتائی بن الیاس غفرالله ذنوبنا و ستر عیوبنا سنة ۱۰۲۹ تم.

خط: نسخ. کاتب: پتائی بن الیاس. تاریخ کتابت: تاریخ ۱۲ رمضان ۱۰۲۹هـ. مکان کتابت: شهر تتهٔ هند.

عناوین به قلم شنگرف، نسخه‌ای است مصحح که تصحیحات و مستدرکات در هامش نسخه آمده است.

بر پشت برگ آغاز مجموع اوراق و سطور نسخه چنین معرفی شده: «اوراق این کتاب ۲۴۲ ورق، ۵۰ سطر، سطری ۶۰ حرف تخمیناً. ورقی شصت بیت، پس مجموع کتاب ۱۴۵۲۰ بیت باشد».

گواهی تملک میر محمّد مؤمن تنکابنی مؤلف تحفهٔ حکیم مؤمن با مهر مربعش در همان صفحه دیده می‌شود که زدوده شده، و آنچه از آن خواندنی است چنین است: «هو. فی نوبة العبد الفقیر... الی الله الغنی الحسیب ابن محمّدزمان الحسینی التنکابنی، محمّدمؤمن الطبیب فی الحکمة».

یادداشتی دیگر نیز به خط عبری هست که خواندنش نتوانم. دو برگ پایانی نسخه به همان قلم کاتب مشتمل بر دو نسخه طبی است با عنوان‌های: «النسخة المرموزة من تریاق برء الساعة» و «هذه النسخة من املاء الامام ظهیرالدین الفارسی و قال صححت و زنها بنسخة المصنف» بر پشت برگ پایان، فهرست کتب میرزا صادق آمده با مهر بیضوی «أدرکنی یا علی».

جلد: تیماج قرمز با عطف حنائی با آستر بدرقهٔ ابر و باد.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: وزیری. ۱۶×۲۷/۲سم. ۲۴۴گ. ۲۵س.

(ثبت ۳۱۸۱۳)

۱۱۰۹

فرهنگ جهانگیری **(لغت ـ فارسی)**

از: جمال‌الدین حسن بن فخرالدین حسین اینجو شیرازی (ق ۱۱هـ).

فرهنگ فارسی به فارسی است که مؤلف آن‌را به تاریخ ۱۱۰۷هـ به پایان برده و به جهانگیر پادشاه هند اهداء کرده است.

این فرهنگ به ویراستاری دکتر رحیم عفیفی به تاریخ ۱۳۵۱ه جزء انتشارات دانشگاه مشهد به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن از حرف دال (کلمهٔ داخم) تا پایان را دربردارد.

آغاز موجود: چون علم گشتیم باری سوی آن داخل رویم... داخم با خای مکسور ....

انجام:

این نسخه کزو فرس کهن شد تازه
افتاد به هر دیار ازو آوازه
جلدش بادا ادیم فیروزهٔ چرخ
وز تافته رشته‌های خور شیرازه

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

نسخه از آغاز نقص دارد. عناوین به قلم نسخ و شنگرف.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک با جدول و کمند و حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رحلی. ۱۸×۲۸ سم. ۲۵۰گ. ۲۴س.

(ثبت ۳۱۸۱۴)

۱۱۱۰

الوافية في شرح الكافية **(نحو ـ عربی)**

= الشرح المتوسّط

از: سیّد رکن‌الدین حسن بن محمّد بن شرفشاه حسینی استرآبادی (د: ۷۱۷ه).

بر کافیه ابن حاجب عثمان بن عمر (د: ۶۴۶ه).

وی سه شرح بر کافیه دارد: کبیر، متوسط و صغیره که نسخه جای سخن مشتمل بر شرح متوسط است.

شرحی است با عناوین (قوله) که مؤلف آن‌را به نام شمس الاسلام یحیی بن ابراهیم بن یغرش معروف به ابن بیلکا تألیف کرده است.

آغاز موجود: هذا الفن لاولی الالباب و سمیته... لکونه وافياً لحل الفاظه... قوله الکلمة لفظ وضع لمعنی مفرد اعلم أنّ معرفة هذا الحد....

انجام: ...لم یعلم أنّه بدل عن النون أو المحذوف المردود و لیکن آخر الکلام فی هذا الکتاب.

خط: نستعلیق. کاتب: علی بن سیّدی حدّاد. تاریخ کتابت: ۸۷۰ه.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. تعلیقات و استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۱/۵ سم. ۱۲۸گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۸۱۵)

۱۱۱۱

شرح تلخیص المفتاح **(بلاغت ـ عربی)**

= مختصر المعانی

از: سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی (د: ۷۹۲ه).

مختصری است از شرح بزرگ او بر تلخیص المفتاح جلال‌الدین محمّد بن عبدالرحمن قزوینی (د: ۷۳۹ه).

آغاز: بسمله نحمدک یا من شرح صدورنا لتلخیص البیان....

انجام: ...مشتملة علی لطائف الفاتحه و منطویة علی حسن الخاتمه ختم الله تعالی بالحسنی... بحق النبی و آله و اصحابه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده وجود دارد.

تعلیقات پراکنده و استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود.

جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۳×۱۹/۵ سم. ۲۲۱گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۸۱۶)

۱۱۱۴

شرح موجز القانون (پزشکی ـ عربی)

شارح: برهان‌الدین نفیس بن عوض کرمانی (د: ۸۴۲ه).

شرحی است بر موجز القانون علاءالدین علی بن أبی‌الحزم معروف به ابن نفیس قرشی (د: ۶۸۷ه).

مشتمل بر چهار فن چنان‌که در هامش نسخهٔ جای سخن تعلیقاتی با علامت «منه» دیده می‌شود ظاهراً خود شارح بر این شرح تعلیقاتی داشته است.

نک: مجلس، ش ۵۱۲، ۴۳۹۰، ۴۸۳۵، ۶۰۰۷، ۶۰۳۲/۳؛ کشف الظنون، ۲/۱۹۰۰.

آغاز: بسمله قال الشیخ الامام الحبر الکامل... المتطبب صیغة تفعل هنا للمبالغة مثل تقدس و تمجد....

انجام: ... أنّ قوماً حضروا علیها وحدها فماتوا فی آخر الامر و الله اعلم بالصواب.

خط: نسخ. کاتب: عبداللّه بن جعفر الاولی الخطی. تاریخ کتابت: ۱۹ جمادی الاولی ۹۷۲ه.

دارای چهار سرلوح مذهَّب و مرصَّع که در بین آنها به ویژه نفیس و دیدنی است.

تمام صفحات دارای جدول به قلم چندگانه زر و لاجورد و مشکی است.

چند سطر پایین صفحهٔ آغاز آسیب دیده و وصالی شده است و ۸ برگ بعد از آن نیز مختصر وصالی دارد.

عناوین به قلم نسخ درشت‌تر به شنگرف در هامش صفحات نوشته شده. برخی استدراک سقطات و تصحیحات در هامش صفحات انجام شده است.

جلد: ساغری مشکی با نقش ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه (فرسوده).

کاغذ: دولت‌آبادی (گویا).

قطع: وزیری. ۱۴×۲۳/۵سم. ۳۹۳گ. ۲۷س.

(ثبت ۳۱۸۱۹)

۱۱۱۵

لبّ الالباب و نزهة ذوی الاصحاب المجموع من کلّ کتاب (کشکول ـ عربی)

از: شهاب‌الدین ابوالحسن، احمد بن الحسین بن احمد بن ابراهیم اشعری شافعی (ق ۷ه).

کتابی است کشکول مانند مشتمل بر حکایات و اشعار و طرائف اخبار عرب. چون نسخهٔ جای سخن فاقد دیباجه است و نسخه‌ای دیگر به جهت مقابله در دسترس نبود شناخت قطعی کتاب مقدور نبود ولی بی شک مؤلف همان اشعری مذکور است و با توجه به اینکه بر کتاب نام لب اللباب فی الحکایات نوشته شده از میان کتب اشعری با همان لب الالباب و نزهة ذوی الاصحاب قابل تطبیق است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر ده باب است و در هر باب ده حکایت به ترتیب ذیل:

الباب الثانی: فی الادب و العلم و العفو و الحلم.

الباب الثالث: فی الشجاعة و الجلد و البراعة.

الباب الرابع: فی الفصاحة و الخطاب و الرد و الجواب.

الباب الخامس: فی التلطف فی السؤال و التلصص و الاحتیال.

الباب السادس: فی حکایات الشعراء مع الامراء و الکبراء.

الباب السابع: فی اخبار العشاق و کل حبیب مشتاق.

الباب الثامن: فی اخبار النساء و فنون شتی.

الباب التاسع: فی اخبار منثورة و حکایات مأثورة.

الباب العاشر: فی اخبار الصالحین و الزهاد و السائحین.

نک: فهرست واتیکان، جزء اول، ص ۱۳۳ (تألیف لوی دلّا ویدا؛ معجم المؤلفین، ۱/ ۱۸۹؛ بروکلمان، ۱/ ۴۳۰، ذیل ۱/ ۷۶۵.

آغاز نسخه: الجز الاول قال الاصمعی خرج الفضل

بن یحیی الی الصید یوماً و أنا معه....
انجام:
ان کنت تبغی جنان الخلد تسکنها
فینبغی لک أن لا تأمن النارا
و هذا آخر ما انتهی من حکایة عبدالواحد و الله اعلم.
خط: نسخ شیوه عربی. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
نسخه فاقد دیباجه است و برگ آغاز و انجام نونویس است. سطور پایینی صفحات آغازین رطوبت دیده است. عناوین به قلم نسخ درشت شنگرف.
جلد: تیماج مشکی فرسوده با حاشیه و عطف تیماج قرمز.
کاغذ: ترکی بغدادی.
قطع: رقعی. ۱۳×۱۹/۵سم. ۱۸۴گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۲۰)

۱۱۱۷

القانون (طب ـ عربی)
از: ابن سینا شیخ الرئیس، حسین بن عبداللّه (د: ۴۲۸ه).
نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مجلد پنجم کتاب است و از احوال مثانه و بول تا بیماری بحران را دربردارد.
آغاز: بسمله الفن التاسع عشر فی احوال المثانة و البول... تشریح المثانه کما ان الخالق تعالی خلق للثفل وعاء جامعاً....
انجام: ...لان ابتدا معظمه تکون فی الاکثر بعد الثالث و الرابع ثم یبحرن فی اسبوع. تمّ القول فی البحرانات بحمد الله و منه.
خط: نسخ کهن. کاتب: محمّد بن رستم. تاریخ کتابت: ق ۶ه. مکان کتابت: مرند.
بر پشت برگ آغاز مهر دایره‌ای شکل کهن است (ناخوانا) و نیز یادداشت‌های پراکنده‌ای از جمله نام کتاب به قلم نسخ کهن و درشت.
بر همان صفحه تملک‌هایی با امضای نام‌های زیر وجود دارد:
«ابونصر بن بهاءالدین کوزانی طبیب، کمال مقری طبیب، شرف‌الدین رجب طبیب، محمّد باقر بن امیر احمد طبیب طهرانی مورخ ۱۰۹۹».
هم‌چنین ابیات متفرقه عربی و فارسی از جمله بیتی به عربی از ابن سینا و دو رباعی از سعدالدین حموئی و نیز یادداشتی از کاتب نسخه (محمّد بن رستم) برگ آغاز دارای وصالی در حواشی است. عناوین نیمه دوم نسخه به قلم شنگرف است. بر پشت برگ پایان گواهی تملک فرسوده‌ای است با امضای عبداللّه، و نیز گواهی قرائت نسخه به وسیله اوحدالدین ابونعیم عبدالملک بن فضلان نزد علی بن صعلوک دقوقی از ق ۶ه و نیز ابیاتی به قلم نسخ کهن از یک منظومه طبی فارسی و گواهی ولادت «پذیره سلطان» مورَّخ ۱۰۵۴ه. برگ پایان نیز وصالی شده است.
جلد: تیماج جگری با عطف و حاشیه تیماجی عسلی.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۸×۲۵/۲سم. ۲۰۷گ. ۲۱س.
(ثبت ۳۱۸۲۲)

۱۱۱۸

الحاوی فی علم التداوی (طب ـ عربی)
از: نجم‌الدین محمود بن شیخ صائن‌الدین الیاس شیرازی (د: ۷۳۰ه).
مشتمل بر پنج مقالت:
اول: امراض سراپای بدن.
دوم: انواع تب.
سوم: امراض پوستی.
چهارم: ادویه مفرده.

پنجم: قرابادین.

نک: مجلس، ش ۳ سنا، ۱۶۱ سنا، ۳۵۷ سنا، ۴۱۳۸/۱، ۵۶۱۰، ۶۰۰۲، ۶۲۳۷، ۶۳۰۰.

آغاز: بسمله الحمد لله الواحد الماجد السبوح خالق الجن و الانس....

انجام: ...و ینبغی ان یوکل مغزوا هذا آخر الکتاب و الله الموفق للصواب.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۱ جمادی الاول ۷۴۳هـ.

برگ‌های پایانی کتاب به قلم متأخرتر و حدوداً از ق ۱۰هـ است. یک برگ از آغاز و انجام نسخه نونویس و مورَّخ ۲۶ شوال ۱۳۰۵هـ است.

بر پشت برگ آغاز یادداشتی است به قلم سیّد محمّد سنگلجی که این نسخه را با عنوان حاوی کبیر معرفی کرده است و ذیل آن یادداشتی است با امضای «ره آورد» (نویسندهٔ فهرست دانشکده پزشکی) مورَّخ ۱۶/۴/ ۱۳۳۲، که طی آن یادداشت سنگلجی را تصحیح کرده، گزارش مختصری در باب کتاب حاضر داده است.

جلد: تیماج سبز فرسوده.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۸×۲۳/۳سم. ۲۲۵گ. ۲۵س.

(ثبت ۳۱۸۲۳)

۱۱۱۹

نثر اللئالی **(حدیث ـ عربی)**

منسوب به امین الاسلام، فضل بن حسن بن فضل طبرسی (د: ۵۴۸هـ).

مجموعه‌ای است از کلمات قصار امیرالمؤمنین علی(ع) به ترتیب حروف الفبا مشتمل بر ۲۵۸ کلمه.

در انتساب قطعی کتاب به مؤلف اختلاف است، برخی نیز آن‌را به علی بن فضل‌اللّه راوندی و برخی به قطب راوندی منسوبش می‌کنند.

نک: مجلس، ش ۷۱۰۷/۲، ۱۲۳۵۹/۲۵، ۱۲۵۷۰/۶، ۱۳۷۵۱/۲، ۱۴۰۰۱/۳.

آغاز: هذه کلمات قدسیة موسوم بنثر اللئالی منسوبة الی اعلا الاعالی....

انجام: ... یبلغ المرأ بالصدق منازل الکبار یسعد الرجل لمصاحبة السعید تمت الکلمات المبارکات.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱هـ.

تمام صفحات متن و حاشیه است. کاغذ متن، ترمه و حاشیه، فرنگی آبی رنگ است.

تمام صفحات دارای جدول به قلم‌های چند گانه لاجورد و اکلیل و کمند به قلم مشکی است.

جلد: تیماج یشمی یا عطف و حاشیه تیماجی قهوه‌ای.

کاغذ: فرنگی و ترمه.

قطع: رقعی. ۱۲/۵×۲۶سم. ۱۴گ. ۸س.

(ثبت ۳۱۸۲۴)

۱۱۲۱

شرح القصائد السبع العلویات **(مناقب ـ عربی = شعر)**

شارح: سیّد محمّد بن حسن بن ابی‌الرضا علوی.

شرح است بر قصاید هفت‌گانه ابن ابی‌الحدید معتزلی (د: ۶۵۵هـ).

این کتاب به تاریخ ۱۳۰۴هـ در ایران و در ۱۳۴۱هـ در مطبعة العرفان صیدا به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۵۹۲۰/۲؛ ذریعه، ۳۹۲/۱۳.

آغاز: بسمله بواجب الوجود استعین و بإرشاده سبیل الحق استبین... اما بعد فان القصائد السبع... فاحببت ان انبه علی غرائب الفاظها....

انجام: ...هی دون مدح الله... و فوق ما مدح الوری و علاک منها افضل و لقد اجاد و احسن حشره الله مع من تولاهم.

خط: نسخ. کاتب: محمّد کاظم بن عبدالعلی.

تاریخ کتابت: صفر ۱۲۶۳ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشت‌های متفرقه دیده می‌شود. بر پشت برگ آغاز تملکی است با سجع مهر «احتشام الملک» مورَّخ ۱۳۰۶ه.
صفحهٔ آغاز دارای سرلوح مرصَّع و مذهَّب است.
تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و شنگرف و زنگار و کمند به قلم شنگرف است. تعلیقات متفرقه در هامش نسخه موجود است.
جلد: روغنی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه کمند، با زمینهٔ مشکی و آستر به نقش گل نرگس.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری کوچک. ۱۳/۵×۲۲سم. ۵۶گ. ۱۶س. **(ثبت ۳۱۸۲۶)**

۱۱۲۲

حاشیة حاشیة شرح التجرید (کلام ـ عربی)

از: شمس‌الدین محمّد گیلانی معروف به شمسا (ق ۱۱ه).

تعلیقاتی است با عناوین «قوله ـ قوله» بر حواشی شمس‌الدین محمّد خفری (ق ۹ ـ ۱۰ه) بر شرح جدید مولا علی قوشچی (ق ۹ه) بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۶۷۲ه). نسخهٔ دیگری از این حاشیه به ش ۳۸۸۸ در این کتابخانه موجود است.

محشی خود بر این حاشیه تعلیقات مفصلی دارد که در هامش نسخهٔ جای سخن موجود است.

نک: مجلس، ش ۳۸۸۸؛ مرعشی، ۱۸/ ۲۸۳؛ دانشگاه، ۳/ ۲۳۵.

آغاز موجود: و لیس فوقه علم آخر یجب ان یکون موضوعه بینا بنفسه او مبیناً فی العلم الالهی یبحث عن احوال الموجود بما هو موجود... .

انجام: ...قوله و سائر الاوصاف... یعنی لیس له تعالی صفة کمالیة زائدة علی ذاته تعالی بل جمیع صفاته الکمالیة کالعلم و القدرة و غیرهما عین ذاته تعالی و هذا اشارة الی نفی الکثرة بعد الذات.

انجامه: تمت بید أحوج الخلیقة... محمّد شفیع ... .

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: محمّد شفیع بن نبی گیلانی لنگرودی. تاریخ کتابت: ۹ رجب ۱۱۰۴ه.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. بر پشت برگ اضافی آغاز چند دو بیتی فارسی موجود است.
عناوین به شنگرف.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۳/۵×۲۰سم. ۱۵۸گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۸۲۷)**

۱۱۲۴

المدخل فی اصول الفقه (اصول فقه ـ عربی)
=المناظرة

از: عبدالعزیز بن عمر بن مازه مرغینانی بخاری معروف به برهان الائمة و الصدر الماضی (ق ۵ه).

بنا به یادداشت کهنی از ق ۷ه که ذیل رقم کاتب وجود دارد، مؤلف از شاگردان شمس الائمة سرخسی (د: ۴۳۸ه) است و از وی روایت می‌کند.

مختصری است در اصول فقه بر پایه قواعد مناظره، مؤلف خود نامی بر این کتاب ننهاده است ولی بر پشت برگ آغاز نسخه به خطی کهن، نام «المدخل فی اصول الفقه» بر کتاب نهاده شده است که ظاهراً بر گرفته از عبارت مؤلف در پایان کتاب باشد که با عبارت «هذا القدر مدخل الی معرفة اصول الفقه» ختم کتاب را اعلام می‌کند.

بنا به یادداشت کهنی که بر پشت برگ آغاز وجود دارد صاحب این کتاب، تألیف دیگری به نام «المحیط» دارد و از او با عنوان «صاحب المحیط» یاد می‌کند.

به گفته حاج خلیفه، اتقانی در المأذون، کتاب المحیط را به عبدالعزیز بن عمر بن مازه نسبت می‌دهد و سپس بر آن خرده می‌گیرد که «المحیط» متعلق به

برهان‌الدین محمود بن احمد بن عبدالعزیز، نوهٔ مؤلف المدخل است و این اشتباهی است ناشی از اشتراک جد و نوه در لقب «برهان‌الدین». اما نظر به قدمت نسخه و سندیت یادداشت مزبور در باب نسبت المحیط به عبدالعزیز بن عمر و همسو بودن آن با گفتهٔ اتقانی در المأذون، باید با تأمل بیشتری در قول اتقانی نگریست.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۶۱۹؛ الجواهر المضیئة، ۳۲۰.

آغاز: بسمله الحمد لله مستحق الحمد حتی لا انقطاع و مستوجب الشکر بأقصی ما یستطاع... قال الشیخ الامام الاجل برهان الائمة و سراج الامة... اعلم ان المناظرة فی احکام الشریعة لتبیین الحق و رفع الشبه... فاردت ان ابتن فصولاً هی متداوله بین اهل النظر... قال المناظرة انما تقوم بالسؤال و الجواب جمیعاً فلابد من معرفة حدهما....

انجام: ...و هذا القدر مدخل الی معرفة اصول الفقه و به کفایة لما تحتاج الیه فی النظر عن الکثیر لمن اتقنها و عرفها بجد و تأمل و الله اعلم بالصواب.

خط: نسخ. کاتب: محمّد بن محمّد بن مسعود.
تاریخ کتابت: عصر شنبه ۶ رمضان ۶۶۹ه‍.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقه و کهنی است از جمله چند گواهی تملک فرسوده و نیز چند نقش مهر زدوده شده و نیز یادداشتی کهنه که کتاب را به صاحب المحیط نسبت می‌دهد.
برگ آغاز وصالی شده است. در حاشیه فوقانی صفحه آغاز دو سجع مهر است که آنچه خوانده می‌شود «رحیم طباطبایی» است.
استدراک سقطات به ندرت در هامش برخی صفحات موجود است. صفحات ش ۱۷۸ـ۱۸۵ نسبت به بقیه نسخه، نونویس و متعلق به ح ق ۱۰ه‍ است.
برگ پایان مختصر وصالی دارد. بر پشت برگ پایان، ذیل رقم کاتب مشایخ روایت مؤلف به قلمی از ق ۷ه‍ دیده می‌شود.
«یروی سیدی و مولای الذی تشبث بذیل عنایته یدای استاذ زمرة البشر، نقاد جواهر الفقه و النظر، مؤسس بنیان المذهب النعمانی مشید... الفقه السفیانی، ناصب رایات... برهان الائمة سراج الامة عبدالعزیز بن عمر، سقی الله مشهده سجال الرحمة،... عن شمس الائمة السرخسی رحمه الله و هو عن شمس الائمة الحلوانی رحمه الله و هو عن ابی‌علی الخضر النسفی و هو عن شیخ الاسلام ابی‌بکر محمّد بن الفضل البخاری عن عبدالله بن یعقوب بن محمّد الاستدمونی عن ابی‌عبدالله بن ابی‌حفص... عن ابیه ابی‌حفص الکبیر عمر عن محمّد بن الحسین الشیبانی عن ابی‌حنیفه عن حمار عن ابرهیم النخعی عن علقمه عن عبدالله بن مسعود رضی الله عنهم عن النبی صلی الله علیه و سلم».
در هامش همان صفحه یک بیت فارسی کهن دیده می‌شود و ذیل رقم کاتب یک مهر دایره‌ای شکل کهن است که ناخوانا است.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری کوچک. ۹۴گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۲۹)

۱۱۲۶

حاشیة **(اصول فقه ـ عربی)**
شرح مختصر المنتهی

از: حسین بن محمّد حسینی مرعشی اصفهانی، علاءالدین، خلیفه سلطان (۱۰۰۱ـ۱۰۶۴ه‍).

حاشیه‌ای است قولی بر شرح عضدالدین ایجی (۷۵۶ه‍) بر مختصر المنتهی ابن حاجب (د: ۶۴۶ه‍).

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۵۳؛ اعیان الشیعه، ۶/ ۱۶۶.

آغاز: الحمد للّه... و بعد فيقول المحتاج الى ربه الغنى...ان هذه فوائد نافعة و عوائد رايعة قد سخت لقريحتى الفاترة و سمحت بها همتى الفاترة....

انجام: ...اذ ينفى فيصدق نفيه فيكون هو كاذباً... و هو انما يستلزم كذبه بالمعنى الحقيقى لا بالمعنى المجازى و هم ثلثة أو اربعه.

انجامه: ...قد تم الكتاب فى سنة ست و ثمانين و الف ۱۰۸۶... بعون اللّه الملک الوهاب على يد اقل الطلاب... ابن عبدالباقى الگلپايگانى محمّد سلمان عفى عنهما و صلى الله على محمّد افضل المرسلين و عترته المعصومين.

خط: نستعليق. کاتب: محمّد سلمان بن عبدالباقی گلپايگانی. تاريخ کتابت: ۱۰۸۶ه.

نسخه‌ای است مصحح و استدراکات در هامش برخی اوراق به قلم کاتب که از فضلا بوده آمده است.

بر پشت برگ آغاز گواهی تملک اين اشخاص ديده می‌شود:

۱. جعفر ابن شيخ خضر (ظاهراً کاشف الغطاء).
۲. رضا طباطبايی.
۳. عبداللّه بن محمّدرضا بن محمّد باقر مازندرانی.
۴. محمّد شفيع بن محمّد علی استرآبادی با سجع مهر: «محمّد نبی‌الله علی ولی‌الله و الواثق بهما شفيع».
۵. محمّدقاسم.
۶. محمّدعلی.
۷. محمّد علی بن محمّد قاسم الاسرارآبادی (ظاهراً)، محمّد مهدی بن رضا الحسنی الحسينی الطباطبايی با دو مهر مربع يکی به خط ثلث و ديگری نستعليق.

ذيل انجامهٔ کاتب نيز تملک محمّد حسين بن محمّد قاسم و پشت برگ پايان تملک علی بن محمّد بن طيب موسوی جزايری با مهر بيضوی درشت «عبده علی بن محمّد بن طيب الموسوی» ديده می‌شود.

در برگ پايان نسخه مشتمل بر احاديث متفرقه‌ای است به نقل از ابن مغازلی شافعی و خوارزمی و نجاری وابن مردويه و بيهقی در مناقب علی بن ابيطالب(ع).

جلد: تيماج زرشکی با عطف سرخابی.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: وزيری کوچک. ۹۴گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۸۳۱)

۱۱۲۷

مطارح الانظار (الاستصحاب) (اصول فقه ـ عربی)

از: ميرزا ابوالقاسم بن محمّد علی کلانتر نوری تهرانی (د: ۱۲۹۲ه).

تقريرات درس اصول فقه شيخ مرتضی انصاری است. نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر مبحث استصحاب.

تأليف اين بخش به تاريخ ذی قعدهٔ ۱۲۴۶ه به پايان رسيده است. نسخهٔ خط مؤلف اين کتاب به شمارهٔ ۷۴۴۷ در همين کتابخانه موجود است.

نک: مجلس، ش ۱/۱۱۱۶ط.

آغاز: بسمله القول فى الاستصحاب و تحقيق المقصود فيه طى هدايات، تحديد الاستصحاب لغة اخذ الشىء مصاحباً....

انجام: ...و هو مما لايكاد ينكره احد فانه سبيل النجاة نجانا الله تبارک... عن التورط فى الشبهات... و هذا آخر ما أفاده الاستاد المحقق النحرير و نظمناه فى سلک التحرير... فالحمد لله على ما انعمنا به.

خط: نسخ. تاريخ کتابت: ق ۱۳ه.

جلد: تيماج قرمز با ترنج و نيم ترنج و حاشيهٔ منگنه.

کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۱۹۰گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۳۲)

۱۱۲۸

الوافية فی شرح الكافية =الشرح المتوسط

از: رکن‌الدین حسن بن محمّد شرفشاه استرآبادی (د: ۷۱۷ه).

وی سه شرح بر الکافیة ابن الحاجب (د: ۶۴۶ه) دارد: بسیط، وسیط، و صغیر، که نسخهٔ جای سخن همان شرح وسیط یا متوسط است. که مؤلف این شرح را به امیر ناصرالدین بن جلال‌الدین ابراهیم یفرش پیلکا ختنی اهدا کرد.

نک: مجلس، ش ۷۰۳۰، کشف الظنون، ۲/ ۱۳۷۰؛ فهرست، ۲۵/ ۳۸.

آغاز: بسمله احمد الله علی عظمة جلاله حمد غریق بمطالعة جماله... و بعد فانی بعدأن شرحت کتاب الکافیة... شرحته ثانیاً مقتصراً علی حل الفاظه و شرح معانیه... .

انجام: ...لم یعلم أنه یدل علی النون المحذوف المردود و لیکن هذا آخر الکلام فی هذا الکاتب.

خط: نستعلیق. کاتب: ابن نور بن محمّد الرمال.
تاریخ کتابت: ۲۲ رمضان ۹۳۰ه. مکان کتابت: در مدرسهٔ ملّا فضل اللّه بن حاج خلیل در بلدهٔ راست در (ظاهراً).
بر بالای عبارات متن، به قلم شنگرف کشیده‌اند.
بر پشت برگ آغاز تملک مرحوم سیّدسنگلجی و مهر اوست مورّخ ۱۲۷۷ه و چند بیت شعر.
تمام صفحات مجدول است به قلم دوگانهٔ مشکی. حواشی مبسوط بر نسخهٔ حاضر در هامش صفحات با علامات زیر وجود دارد:
«ابوسعید، یوسف، الارشاد بن میرک، نجم‌الدین، شرح لباب، عماد، هندی، رضی، جامی و السلام علی کاتبه».

لازم به ذکر اینکه در هامش نسخهٔ ش ۵۰۲ (الجمل فی النحو) همین مجموعه نیز تعلیقاتی با علامت «و السلام علی کاتبه» موجود است که شباهت به تعلیقات همین نسخهٔ جای سخن دارد.
ده برگ از آغاز و یک برگ از پایان در حاشیه وصالی شده است.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: نخودی رنگ.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۱۹۰گ. ۱۷س.
(ثبت۳۱۸۳۳)

۱۱۳۰

حاشية الشفاء = حاشية إلهيّات الشفاء

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم قوام شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

حاشیه است بر الهیات شفا تا بحث علت غائی.

ظاهر عبارت کنتوری در کشف الحجب این است که برخی این حاشیه را از آن ابراهیم فرزند ملّا صدرا شیرازی دانسته‌اند، ولی صاحب ذریعه تصریح کرده که این حاشیه غیر از حاشیه ابراهیم است چنان‌که ظاهر عبارت افندی در ریاض العلماء نیز همین را تأیید می‌کند.

نک: مجلس، ش ۹۸خ؛ ۱۷۷۷، ۱۷۷۸، ۱۷۷۹؛ ذریعه، ۶/ ۱۲۰.

آغاز: بسمله... ان العلوم الفلسفیه کما قد اشیر الیه ذکر الشیخ... ان الغرض من الفلسفة... .

انجام: ...فیکون البحث عن کل من الاربع جزأ من اجزاء ذلک العلم فحینئذ ایضا یکون النظر فی احوال العلل الغائیه افضلها.

خط: نستعلیق و نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.
برگ‌های آغازین نسخه کرم خورده است. بر پشت برگ آغاز نسخه سجع مهر بیضوی «عبده

صدرالدین الموسوی» و سجع مهر مربع «الواثق بالله الغنی صدرالدین الحسینی» موجود است.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۱۹۰گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۳۵)

۱۱۳۵

شرح موجز القانون **(طب ـ عربی)**
= الشرح السدیدی

شارح: سدیدالدین کازرونی (ز: ۷۴۵ه‍).
شرح است بر موجز القانون علی بن ابی‌الحزم القرشی معروف به ابن نفیس (د: ۶۸۷ه‍).
نک: کشف الظنون، ۱۳۱۳؛ ایضاح المکنون، ۲/ ۴۶.
آغاز متن: بسمله قال الشیخ الامام البحر الفاضل علاءالدین علی بن ابی‌الحزم و حمدله قد رتبت هذا الکتاب علی اربعة فنون الفن الاول ....
آغاز موجود: و انما سمیت بها لانتسابها الی الطبیعة و هی المبدأ الاول لحرکة ما هی فیه ....
انجام: ...و الصلوة و السلام علی من هول اعدل الناس مزاجاً و افضله نسباً... و اقواهم دیناًالمصطفی صلوة یکون ازاء و مکافاة لعلومه و حکمه و علی آله و اصحابه و سلم تسلیماً کبیراً کثیراً دائما.
انجامه: هذه النسخة تمت بعون الله تعالی و بیمن توفیقه فی شهر ربیع الاول سنة ۹۴۱. کتبه سلیمان.
خط: نستعلیق. کاتب: سلیمان. تاریخ کتابت: فن اول: ۱۵ ذی الحجة ۹۳۹ه‍. کـه بـرگ آغـاز نونویس است و شگفت اینکه شخص بازنویس، چون دسترسی به نسخهٔ دیگر از شرح نداشته برگ آغاز را از اصل متن بازنویسی کرده. برگ دوم نسخه نیز از ملحقات پایان نسخه است که اشتباهاً در آغاز نصب شده است.
حواشی در هامش صفحات به نقل از شرح آقسرائی، شرح قانونچه، صحاح، بعضاً از میر شریف، کامل الصناعه مجوی ارجانی، شرح قانونچه ملّاحسین استرآبادی، شایان ذکر اینکه در کشف الظنون نامی از شرح ملّا حسین، بر قانونچه نیامده است و جز آن دیده می‌شود.
بر عبارات متن موجز القانون به قلم شنگرف خط کشیده‌اند. برخی اشعار فارسی پراکنده در صدر صفحات به خط نستعلیق نوشته شده. کنار انجامهٔ کاتب یادداشتی است از بهاءالدین که طی آن کتاب را به آخوند ملّا ابوطالب بخشیده مورَّخ ۱۲۱۵ با مهر مربع: «عبده بهاءالدین».
ملحقاتی در پایان نسخه (۷ صفحه) به خط نستعلیق ق ۱۱ه‍ موجود است به نقل از شرح اسباب و علامات، و چند نسخه مرهم به نقل از الحاوی رازی نقل شده. دومین برگ نسخه نیز که در بالا بدان اشارت رفت به همین خط و جزء همین ملحقات بوده.
جلد: تیماج قرمز با حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۱۹۰گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۴۰)

۱۱۳۸

شرح البطّیخیّة **(طب ـ عربی)**

شارح: سیّد علی بن محمّد علی حسینی میبدی یزدی (د: ۱۳۱۳ه‍) ساکن کرمانشاه.
شرحی است که بر منظومهٔ بطیخیه خود نگاشته و به تاریخ پسین ۲۸ صفر ۱۲۸۹ه‍ در کرمانشاه از تألیف آن پرداخته است و این شرح تمام منظومه را در بردارد.
این شرح اخیراً به اهتمام استاد سیّد احمد حسینی اشکوری در قم به چاپ رسیده است.
آغاز: الحمد للّه... و بعد یقول الغوّاص فی بحار المعاصی... هذه منظومة بطیخیة نظمتها ثم شرحتها

تشحیذاً للذهن...
اتحف شیء اصطفاه الفاکهی
و اختار من باکورة الفواکه

انجام:
فانه الحامی حتی من شکوه
و ینصر العبد اذا ما نصره

تمت المنظومة البطیخیة بشرحها فی بلدة قرمیسین فی عصر الثامن و العشرین من صفر سته ۱۲۸۹.

انجامه: و الفراغ من کتابة هذه النسخة ضحوة السبت، التاسع و العشرین من جمیدی الاولی ۱۲۹۲.

خط: نسخ. کاتب: شاید مؤلف. تاریخ کتابت: ظهر شنبه ۲۹ جمادی الاولی ۱۲۹۲هـ.
در صدر صفحه آغاز حدیثی نبوی به نقل از معالم الزلفی نقل شده به همان خط کاتب.
جلد: تیماج حنائی.
کاغذ: بخارایی(؟).
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۱۹۰گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۴۳)

۱۱۴۰

تقریرات المیرزا الشیرازی (اصول فقه ـ عربی)
= مقدّمة الواجب

از: شیخ حسن (؟).

بنابه گواهی جناب استاد حائری بر پشت برگ آغاز مجموعهٔ تقریرات درس میرزا محمّد حسن مجدد شیرازی (د: ۱۳۱۲هـ) است و چنانکه بر قطر کتاب به خط قدیم نوشته شده مقدمة الواجب از تقریرات شیخ حسن است و ظاهراً نویسندهٔ تقریرات شیخ حسن نام داشته و نگارنده حدس می‌زند که «شیخ حسن بن شیخ محمّد قابچی کاظمی مشهدی» باشد که شرح حالش در هدیة الرازی، ص ۸۸ آمده است و قرینه‌ای که بنده را به این حدس گماشت اینکه طهرانی در آن کتاب تصریح دارد که همسر شیخ حسن مزبور از طایفهٔ آقا سیّدمحمّد صادق طباطبایی سنگلجی است و باتوجه به اینکه مجموعهٔ حاضر نیز از همان سیّد محمّد صادق و فرزندش سیّد محمّد است ممکن است کتاب حاضر از همان شیخ حسن باشد.

آغاز: بسمله اصل: الامر بالشیء هل یقتضی وجوب مالا یتم الا به فیه خلاف و تحقیقه یقتضی رسم مقدمات....

انجام: ...الاجتماع فی مثل ذلک مستند إلی نفس التضاد الواقع بین نفس متعلقی الامر و النهی لا الی عدم جواز اجتماع الامر و النهی اذ لیس هناک عنوانان جمعهما المکلف بسوء اختیاره فی فرد. قد تم بحمد الله و الحمد لله اولاً و آخراً.

خط: نسخ. کاتب: گویا شیخ حسن. تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.
حواشی به نقل از میرزا محمّد حسن شیرازی (د: ۱۳۱۲هـ) با امضای «منه سلمه الله» در هامش برخی اوراق هست. نسخه مقابله و تصحیح شده و مستدرکات در هوامش با علامت «صح» وجود دارد.
جلد: تیماج یشمی، با ترنج و نیم ترنج و جدول و حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی، آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۲سم. ۱۹۰گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۴۵)

۱۱۴۱

شرح الألفیّة فی النحو (نحو ـ عربی)
= شرح ابن الناظم

شارح: بدرالدین محمّد بن محمّد بن مالک طایی اندلسی (د: ۶۸۶هـ).

شرحی است بر ارجوزهٔ پدرش در نحو معروف به الفیهٔ ابن مالک و ظاهراً نخستین شرحی است که بر الفیه نگاشته‌اند.

نک: مجلس، ش ۵۹۶۹/۲، ۷۰۵۹، ۷۳۷۸، ۷۵۵۱، ۷۷۳۴، ۱۴۲۸۵؛ کشف الظنون، ۱/ ۱۵۱.

آغاز: بسمله رب یسر. قال الشیخ الامام العالم... اما بعد حمد الله سبحانه بما له من المحامد، علی ما أسبع من نعمه البوادی و العوائد....

انجام: ...فاعلم انه انتهی غرضه من هذا النظم، و انه اشتمل علی اعظم المهمات من علم العربیه. تم ختم الکتاب بحمد الله تعالی و الصلوة علی نبیه... رب العالمین.

خط: نسخ. کاتب: محمّد بن رسلان بن ابراهیم، معروف به ابن السکری الشافعی. تاریخ کتابت: یکشنبه ۱۷ جمادی الاخره ۷۵۶ه.

بر پشت برگ آغاز در همان صفحه مختصری به خط کاتب در شرح حال شارح آمده است.

گواهی تملکاتی به خط نسخ کهن و تعلیق و نیز نستعلیق متأخر موجود است:

۱. یحیی الجمالی، احمد بن عمر...، ابوالمراحم بن ابی‌الفضل بن وفا مورَّخ ۹۰۳ه، عبدالحی مصطفی الحسینی، ابوالفتح بن المعصوم، احمد بن محمّد الفقیه الاصبهانی ابن محمّد علی الهرندی با سجع مهر بیضوی «عبده الراجی احمد بن محمّد».

تعلیقاتی به خط نستعلیق ق ۱۱ه در هامش صفحات وجود دارد. نسخه مصحح است و تصحیحات و مستدرکات در هامش برخی صفحات دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.

گواهی بلاغ در هامش برخی صفحات هست.

بین ص ۵۱ و ۵۲ تعلیقه‌ای به خط کهن وجود دارد که بین دو صفحه الصاق شده.

از ص ۳۱۲ـ۳۲۲ نونویس و بر کاغذ فرنگی آهارمهره نگاشته شده.

در ذیل انجامۀ کاتب کسی انجامۀ کاتب را هنرمندانه بازنویسی کرده است.

جلد: تیماج سرمه‌ای.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۶/۵ × ۲۴/۵ سم. ۲۰۱ گ. ۲۳ س. **(ثبت ۳۱۸۴۶)**

۱۱۴۲

مفتاح العلوم **(بلاغت ـ عربی)**

از: سراج‌الدین یوسف بن ابی‌بکر سکاکی (د: ۶۲۶ه).

نسخۀ جای سخن مشتمل بر قسم سوم از کتاب است در فن معانی و بیان.

آغاز: بسمله القسم الثالث من الکتاب فی علمی المعانی و البیان و فیه مقدمة لبیان حدی المعلمین....

انجام: ...لزمتا أن لانصبن بشیء... من جملته و أن نستمد الله التوفیق تم القسم الثالث...

خط: نسخ. کاتب: ابراهیم بن ضیاءالدین بن ابراهیم، تاریخ کتابت: یکشنبه اواخر شعبان ۸۱۰ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشت تملک صالح بن عبدالکریم بحرانی، مورَّخ ۱۳ شعبان ۱۰۴۱ه و نیز تملک زین العابدین دیده می‌شود.

بر پشت برگ اضافی آغاز نیز یادداشت‌هایی است از جمله «آنِ محمّد شفیع بن حیدرعلی شیرازی». در هامش تمام صفحات تعلیقاتی به سبک چلیپا وجود دارد. عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: شرقی کاهی رنگ.

قطع: وزیری بزرگ. ۱۹/۵ × ۲۵/۵ سم. ۲۰۳ گ. ۱۴ س. **(ثبت ۳۱۱۴۸)**

۱۱۴۳

ترجمة کتاب الحیوان **(طبیعیات ـ عربی)**

از: سعید بن بطریق، اوتیسیوش (د: ۳۲۸ه).

ترجمۀ عربی کتاب الحیوان ارسطو است که مترجم

آن‌را از یونانی به عربی برگردانده است.

حاج خلیفه از ترجمهٔ سریانی این کتاب نیز یاد می‌کند و آن‌را بر ترجمه عربی ترجیح می‌نهد.

عناوین کتاب «قول» است و نسخهٔ جای سخن مشتمل بر ۱۹ قول است. نسخهٔ دیگری از این کتاب در بریتیش میوزیوم موجود است.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۶۹۶؛ سزگین (آلمانی)، ۳/ ۳۵۰.

آغاز: بسمله ترجمة القول الاول من الکتاب الذی وضع ارسطاطالیس فی معرفة طباع الحیوان البری و البحری ....

انجام: ...الافات التی یعرض لیس من الاضطرار بل لحال لشی و لحال العلة المتحرکه تم القول التاسع عشر من کتاب ارسطاطالیس الفیلسوف فی طباع الحیوان...

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۱۱ه.
بر پشت برگ آغاز تملک محمّد باقر سبزواری و سجع مهرش و نیز تملک محمّد جعفر بن‌باقر شریف سبزواری و سجع مهرش دیده می‌شود.
سه برگ اضافی نانوشته در آغاز و چهار برگ در پایان موجود است.
جلد: تیماج قهوه‌ای با عطف دامن.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۷/۵×۲۵/۳سم. ۳۰۱گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۱۸۴۸)**

۱۱۴۴

معارج الاحکام فی شرح مسالک الافهام و شرایع الاسلام (فقه ـ عربی)

از: سیّد حسین بن محمّد ابراهیم بن میرمعصوم قزوینی (د: ۱۲۰۸ه).

وی از مشایخ سیّد بحرالعلوم است.

شرحی است بسیار مفصل بر شرایع الاسلام محقق حلّی (د: ۶۷۶ه) با توجه به حواشی شهید ثانی بر آن موسوم به مسالک الافهام.

وی مقدمهٔ مبسوطی بر این شرح نگاشته که مشتمل بر فوائد رجالی و جز آن است. مؤلف وقتی که مسالک را با عده‌ای از طلّاب مباحثه می‌کرده است به درخواست برادرش سیّد حسن این شرح را تحریر کرده است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مقدمات یاد شده است که مؤلف به تاریخ ۱۲۰۲ه از نگاشتن این بخش پرداخته است.

نک: ذریعه، ۲۱/ ۱۷۸؛ مرعشی، ۵/ ۲۸۷.

آغاز: بسمله نحمدک اللهم علی فواضل الانعام و فضایل الاکرام... اما بعد فیقول العبد... هذا ما تیسر من الکلام بمقتضی الحال... عند مذاکرة طائفة من الاخوان ....

انجام: ...اشهر ما ینشر فی هذا المجلد من المقال بمقتضی الحال بعنایة الرب المتعال... و یتلوه فی المجلد الثانی کتاب التجارة... فی مجالس اخرها سلخ شهر محرم الحرام...

خط: نسخ. کاتب: محمّد ابراهیم بن محمّد نصیر جبل عاملی قزوینی. تاریخ کتابت: رجب ۱۲۹۲ه.
بر پشت برگ آغاز یادداشتی است به قلم سیّد محمّد تقی حسینی از نوادگان مؤلف که به گواهی وی این نسخه حسب الوصیة مؤلف کتابت شده و تولیت آن به اولاد وی واگذار شده است.
جلد: تیماج سورمه‌ای.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رحلی. ۲۱×۲۳/۷سم. ۳۴۸گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۸۴۹)**

۱۱۴۵

روضة الصفا (تاریخ ـ فارسی)

از: سیّد محمّد «میرخواند» بن خاوند شاه بن برهان‌الدین حسینی (د: ۹۰۳ه).

نک: مجلس، ش ۱۴۰۱ سنا، ۲۳۰۱، ۲۳۰۶، ۳۰۰۹، ۲۳۰ فیروز.

خط: نستعلیق ممتاز. کاتب: عبدالغنی بن‌مؤمن نوربخشی. تاریخ کتابت: ۲۰ محرم ۱۰۷۵ه.

بر پشت برگ آغاز به خطا نام کتاب را عالم‌آرای عباسی ثبت کرده‌اند به خطی شبیه خط فرهاد میرزا معتمدالدوله و نیز در همان صفحه تملک حسین مورَّخ جمادی الدوله ۱۱۲۶ه با مهر «لا اله الا الله الملک الحق المبین حسین» دیده می‌شود.

صفحه آغاز دارای سرلوح مذهَّب و مرصَّع و کتیبهٔ زراندود است و تمام صفحات مجدولی است به قلم زر و شنگرف و لاجورد و مشکی، عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج مشکی با شمسه و ترنج و لچک مذهَّب.

کاغذ: دولت‌آبادی(؟)، آهارمهره.

قطع: رحلی. ۴۳۸گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۸۵۰)**

۱۱۴۶

نزهة النفوس و الافکار فی خواص الحیوان و النبات و الاحجار

از: عبدالرحمن بن ابی‌بکر بن داود حنبلی دمشقی (۷۸۲ـ۸۵۶ه).

فرهنگ‌نامه‌ای است در بیان نام انواع حیوانات و نباتات و احجار و بیان خواص آنها به ترتیب حروف الفبا مشتمل بر ۳۲ باب.

بدین تفصیل که هر باب اختصاص به یک حرف دارد و هر حرف در دو فصل برگزار گردیده است.

فصل اول: در خواص حیوان و آن مشتمل بر چهار «نوع» است.

نوع اول: حیوانات اهلی و وحشی.
نوع دوم: پرندگان.
نوع سوم: گزندگان و حشرات.
نوع چهارم: آبزیان.

فصل دوم: در خواص اشجار و نبات و احجار.

نوع اول: در اشجار.
نوع دوم: در گیاهان بدون ساقه.
نوع سوم: در معادن و احجار.

مؤلف در هر باب ذیل عناوین یاد شده مصادیق هر عنوان را به ترتیب الفبا ذکر و به بیان خواص هر یک می‌پردازد. نام این کتاب در کشف الظنون و ایضاح المکنون دیده نشد. زرکلی در اعلام سه نسخهٔ دیگر از این کتاب نام برده: یکی در دارالکتب قاهره، دیگری در خزانهٔ تیموریه و سوم در کتابخانه فیض اللّه.

نک: الاعلام، ۳/ ۳۰۰.

جزء اول: خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ۲۰ رمضان ۹۷۹ه. و ج دوم: خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

جزء اول و دوم نسخه جابه‌جا صحافی شده و شمار خورده است بدین ترتیب که جزء اول از ص ۴۱۴ـ۶۹۹ از کلمهٔ «ابتهل» تا «خیر» و جزء دوم از ص ۱ـ۴۱۳ از کلمهٔ «داک» تا «غواص».

جزء اول از آغاز افتادگی دارد.

بر پشت برگ آغاز (جزء دوم) تملک‌مهدی با سجع مهر «یا امام محمّد مهدی» و نیز تملک جعفر بن علی تبریزی با سجع مهر «محمّد جعفر مورخ ۱۲۰۸» و نیز چند تملک پاک شده موجود است. در ذیل رقم جزءاول تملکی است مورَّخ ۱۳۲۳ه با سجع مهر یا علی...

آغاز (ج ۱): المعالجة به أحد من برادته... أبهل من اسماء ثمر شجر العرعر...

انجام (ج ۱): ...خیر من اسماء الذهب و سیأتی فی حرف الذال؛ تم جزو الاول من نزهة النفوس...

آغاز (ج ۲): بسمله باب حرف الدال و فیه فصلان الفصل الاول فی خواص الحیوان....

انجام: ... غواص من أسماء النوشادر و سیأتی فی حرف النون و الله اعلم. تم الجزء الثانی بحمد الله و عونه و حسن و توفیقه.
(ثبت ۳۱۸۵۱)

۱۱۵۰

عبرت نامه (شعر ـ فارسی)

از: فتح‌علی خان «صبا» کاشانی (د: صفر ۱۲۳۹ه).

مثنوی است دارای ح ۹۵۰ بیت که در برابر تحفة العراقین خاقانی و خطاب به حاجی محمّد حسین خان صدراعظم اصفهانی سروده است و دیباجهٔ آن به نام فتح‌علی شاه موشّح است. جزء کلیات صبا است.

نک: مجلس، ش ۲۲/۴ رهی، ۳۷۹/۸ط، ۵۵۵۳، ۱۰۱۲/۳، ۲۳۲۹/۹؛ ذریعه، ۱۵/ ۲۱۳، رقم ۱۴۱۳.

آغاز:

دیباجهٔ این خجسته دیبا
پیرایهٔ این پرند زیبا

انجام:

از خلوتیان اثر نبینی دربانانشان به در نبینی

خط: نسخ. تاریخ کتابت: جمادی الاولی ۱۲۸۷ه.

عناوین به شنگرف. بر پشت برگ آغاز منظومه یادداشتی است مورَّخ صفر ۱۳۱۱ه با مهر «عبده الراجی عبدالوهاب» که طی آن تصریح شده که این منظومه به جهت حاجی محمّد حسین خان صدر اصفهانی گفته شده.

بر پشت برگ آغاز نسخه نام کتاب و مؤلف به خطی شبیه خط فرهاد میرزا معتمدالدوله (۱۳۰۵ه).

جلد: تیماج سرمه‌ای با جدول و حاشیه منگنه.

کاغذ: نخودی رنگ آهارمهره.

قطع: رقعی. ۳۶گ (با احتساب اوراق سفید). ۹س. (ثبت ۳۱۸۵۵)

۱۱۵۱

رسالهٔ سیاسیّه (سیاست ـ فارسی)

در نقد یکی از آثار میرزا ملکم خان ارمنی است که آن‌را برای ناصرالدین شاه نوشته و او را در آداب مملکت‌رانی و ملت‌پروری پند داده و در دل شاه نیز اثر کرده است.

تألیف این کتاب در سال‌های آغازین پادشاهی ناصرالدین شاه انجام گرفته است؛ چنان‌که در دیباجه از وی با وصف «پادشاه تجربه‌نیندوز» یاد کرده و شیوه‌های جدیدی در سیاست مدن به شاه عرضه می‌کند و جالب اینکه از میرزا ملکم به وصف «ترسابچه» یاد کرده است.

آغاز: بسم الله العزیز الجبار المتکبر. نموده میشود که یکی از طبیعت ستایان خردمند نمایان پیرایان (کذا) شرحی برای ارشاد پادشاه ایران نگاشته ...

انجام: ...الهی پادشاه ما را محبت رسول و آل ده و به عز اقبال سلطنت چهل و هشت سال ده و مملکت را بکام شاه دار، و سلطنت در اولاد حضرتش نگاهدار، و السلام خیر ختام.

خط: شکسته نستعلیق با امضای (۱۱۰). کاتب: علی. تاریخ کتابت: ۲۷ جمادی الثانیه ۱۳۳۱ه.

بر بالای صفحه دوم تملک سیّد محمّد بن صادق حسینی طباطبایی است.

در هامش ص ۷۹ نسخه تعلیقه‌ای است با امضای «اسداللّه» که بر نویسنده خرده گرفته است.

جلد: مقوایی، با روکش ابر و باد.

کاغذ: فرنگی.

۱۳×۱۹/۵سم. ۴۵گ. ۱۱س. (ثبت ۳۱۸۵۶)

۱۱۵۲

شرح الفصوص فی الحکمة (فلسفه ـ عربی)

شارح: سیّد اسماعیل حسینی تبریزی شام غازانی (د: ۸۹۴ه).

شرحی است عربی بر الفصوص فارابی (محمّد بن محمّد بن طرخان) (د: ۳۳۹ه).

این شرح به تصحیح آقای علی اوجبی در انتشارات انجمن مفاخر به چاپ رسیده است.

نک: مجلس، ش ۲/ ۶۹۲ط، ۵۴۷۸/۱۰؛ کشف الظنون، ۲/ ۱۲۶۵.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی انشأ هویات الماهیات بالقضا، السابق علی القدر... و بعد فلما شهدت العقول السلیمة و الطبایع المستقیمة بأن للعلوم شرفاً و جلالاً ....

انجام: ...ای علی سبب امور یستحق البطلان و الهلاک فی حدود انفسها... الحمد لله الذی وفق لاتمام... هذا الکتاب و عصم من الزلل و الغوایة و الاضطراب و الصلوة علی خیر من اوتی الحکمة و فصل الخطاب و علی آله و اصحابه الذین هم اولوالایدی و الالباب.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

بالای عبارات متن فصوص با قلم شنگرف خط کشیده‌اند. نسخه مقابله و تصحیح شده، ندرتاً استدراکات و تصحیحات در هامش صفحات هست. بر پشت برگ آغاز تعریف علم لدنی به نقل از المجلی ابن ابی‌جمهور احسائی نقل شده و نیز تملک سیّد محمّد رضوی گلپایگانی که کتاب را از ورثهٔ میر محمّد جعفر هروی خریده دیده می‌شود. حواشی با امضای منه که ظاهراً از همین شارح است در هامش برخی صفحات.

جلد: تیماج یک رویهٔ حنایی با حاشیهٔ مشکی فرسوده.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: رقعی. ۹×۱۵سم. ۱۲۶گ. ۱۴س.

(ثبت ۳۱۸۵۷)

۱۱۵۳

گلستان (ادبیات ـ فارسی)

از: مصلح‌الدین عبداللّه سعدی شیرازی (د: ۶۹۱ه).

نک: مجلس، ۳/ ۳۹۸، ۱۰/ ۶۵۱، ۳۸/ ۴۸، ۲۶/ ۲۵۷.

خط: شکسته نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.

بر پشت جلد یادداشتی است از نصراللّه الحسینی دماوندی مورّخ ۱۲۵۷ه که در آن از حاجی محمّد اسماعیل ناظر طهرانی یاد می‌کند.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیهٔ منگنه.

کاغذ: فرنگی آبی.

قطع: وزیری کوچک. ۱۴×۲۱سم. ۱۲س.

(ثبت ۳۱۸۵۸)

۱۱۵۴

الحدائق الناضرة (حدیث شیعه ـ عربی)

فی احکام العترة الطاهرة (کتاب البیع)

از: یوسف بن احمد بحرانی (د: ۱۱۸۶ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب البیع از کتاب مزبور است.

نک: ذریعة، ۶/ ۲۸۹؛ مشار عربی، ۳۰۵؛ مجلس، ۱۰/ ۷۷۲ و ۷۷۴ و ۷۷۳ و ۸۲۸، ۱۶/ ۲۶، ۳۰۳/۲۵، ۲۶/ ۱۳۰ و ۱۴۳ و ۱۱۸، ۳۷/ ۴۱۲.

آغاز موجود: المطلقة من الکتاب و السنة الدالة علی حد البیع و انعقاده من غیر تقیید....

انجام: ... شرط علیه فقال نعم، فسدت رشوتک. فان ذلک خیانة و ظلم و هو ظاهر و الله العالم بحقائق احکامه و اولیائه (کذا) القائمون بمعالم حلاله و حرامه.

انجامه: تم بعون الملک المتعال فی غرة شهر رجب المرجب بید اقل خلق الله ملّا صادق الریزی ۱۲۲۴.

هر که خواند دعا طمع دارم
زنکه من بندهٔ گنهکارم

خط: نسخ. کاتب: ملّا صادق ریزی. تاریخ کتابت: ۱ رجب ۱۲۲۴ه.

عناوین به شنگرف. حواشی یکی از علما بر هامش صفحات نسخه هست که محشی شناخته نشد. در هامش ص ۱۳۷ نسخه تعلیقه‌ای است با امضای عبدالحسین البرغانی که از اعلام ق ۱۳هـ است.
نسخه مقابله و تصحیح شده و استدراکات در هامش برخی صفحات وجود دارد.
جلد: تیماج مشکی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۲۰۱گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۸۵۹)**

۱۱۵۵

شرح بر کتابی در نحو **(نحو ـ عربی)**

ماتن و شارح یکی است.

آغاز موجود: ان له ثلثة... ذلک و لما کا... حرف الجر علیهما فی قول بعضهم و قد بشر... و لله ما هی بنعم الولد و قول الآخر و قد سار الی محبوبة علی حمار بطیء السیر نعم السیر علی بئس العیر....

انجام: ...و منها ما یکسر لاغیر و هو الباقی و ذلک همزة الوصل الباب و هذا آخر ما أردت املائه علی هذه المقدمة و قد جاء بحمد الله مذهب المبانی مشید المعانی... و هو علی کل شیء قدیر آمین یا رب العالمین.

انجامه: و قد تمت کتابة هذا الکتاب فی یوم یکشنبه بیستم ماه مبارک رمضان وقت غروب آفتاب بیست أمل طلبة (زدوده شده).

هر که خواند دعا طمع دارم
زانکه من بندهٔ گنه‌کارم

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.
تمام صفحات مجدول به قلم شنگرف از آغاز افتادگی دارد و دو برگ آغازین نیز پارگی دارند.
عبارات متن با علامت «ص») و عبارات شرح با «ش» مشخص شده. بر عبارات متن قلم شنگرف کشیده‌اند. تعلیقاتی فارسی در هامش برخی صفحات وجود دارد.
بر پشت برگ پایان دو غزل که اولین بیت آن چنین است نوشته شده:

فکرم غریب، طبع غریب، سخن غریب
ساقی غریب سرو غریب چمن غریب

با امضای «گمشدهٔ بیدای حیرت و نادانی‌نبی الدینانی ۱۲۴۱».
جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه با جدول و حاشیهٔ منگنه (جلد کوچک‌تر از کتاب است و بعداً الحاقی شده).
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۰/۵ سم. ۱۳۲گ. ۱۶س. **(ثبت ۳۱۸۶۰)**

۱۱۵۶

سیّاحی گوید = چهار چشمان (سیاست ـ فارسی) **= جهلمندان**

از: میرزا ملکم خان ناظم‌الدوله.

نک: کلیات ملکم، ۲۱۲؛ مشار، ۱۲۷۷؛ مجلس، ش ۵۱۵۴/۵.

آغاز: بعد از آنکه از منزل مفسد بیرون آمدیم رفیقم مرا برد میان چند فرقهٔ غریبه که همه از طایفهٔ کج بینان بودند....

انجام: ...روزی من و رفیقم از فراز کوهی سواری را دیدیم که به اضطراب تمام مرکبش را بسمت شمال میراند.

انجامه: برحسب امر حضرت بندگان خدایگان معظم آقای علیخان سرتیپ و نایب الوزارة ادام الله اجلاله العالی در دارالسلطنهٔ تبریز تحریر نمود عبدالکریم منشی فی شهر رمضان ۱۲۹۱.

خط: نستعلیق ممتاز. کاتب: عبدالکریم منشی. تاریخ کتابت: رمضان ۱۲۹۱هـ. مکان کتابت: تبریز.

بر پشت برگ آغاز نامه رساله به قلم استاد عبدالحسین حائری هست. در هامش صفحه آغاز مهر بیضوی با نقش «غلام علی شد حسین تا...». در صدر صفحهٔ آغاز تملک محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی مورَّخ ۲۵ جمادی الثانیه ۱۳۳۱ه و تکرار آن در هامش همان صفحه مورَّخ ۲۷ شوال ۱۳۳۳ه.
جلد: تیماج سبز با سجاف قهوه‌ای و منگنه با آستر تیماجی قهوه‌ای.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۰×۱۷سم. ۳۰گ. ۷س.
(ثبت ۳۱۸۶۱)

۱۱۵۸

تهذیب الوصول الی علم الاصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از: حسین بن یوسف بن مطهر حلّی، علّامه (د: ۷۲۶ه).

نک: ذریعه، ۴/ ۵۱۱ـ۵۱۴، ۱۳/ ۹۶؛ مجلس، ش ۳۴۲۸/۱، ۴۶۲۹، ۵۷۵۷.

آغاز: الحمد لله رافع درجات العارفین الی ذروة العلا... اما بعد فهذا کتاب... حررت فیه طرف الاحکام علی الاجمال... .

انجام: ...و من اراد التطویل فی هذا الفن فلیطلبه من کتابنا المسمی بنهایة الوصول فانه قد بلغ الغایة و تجاوز النهایة و الله المؤفق للصواب و الیه المرجع و المآب.

انجامه: تم الکتاب بحمد الله تعالی و عونه و حسن توفیقه و صلوته علی سیدنا محمّد النبی و آله الطیبین الطاهرین کتبه لنفسه افقر عباد الله تعالی الی رحمته و أحوجهم الی غفران ذنوبه و تجاوزه عن سیئاته، جعفر بن محمّد بن ابراهیم بن الجسام الشامی العاملی بمجلس المولی الامام العلامة بل اوحد الدهر فرید العصر قدوة الافاضل افتخار الاواخر و الاوایل عمید الملة و الحق و الدین عبدالمطلب الاعرج الحسینی... الله خلاله فی العشر الاخیر من الجمادی الاول سنة احد و خمسین و سبعمائة.

خط: نسخ کهن. کاتب: جعفر بن محمّد بن ابراهیم بن الحسام الشامی العاملی. تاریخ کتابت: دههٔ پایانی جمادی الاولی سال ۷۵۱ه، در مجلس عمیدالدین عبدالمطلب اعرج حسینی خواهرزادهٔ علّامهٔ حلّی.
از ص ۱ـ۷۷ نسخه نونویس و از ق ۱۱ه است. بر پشت برگ آغاز تملکی است از ق ۱۳ه در اصفهان با مهر چهارگوش «قائم آل‌مهدی». درهامش بخش کهن نسخه تعلیقاتی با امضا «ه» و جز آن به خط کهن دیده می‌شود. گواهی بلاغ قرائت ظاهراً کاتب بر عمیدالدین اعرج به خط اخیر در هامش برخی صفحات دیده می‌شود. گواهی انهاء قرائت در کنار انجامهٔ کاتب به خط تحریری کهن که باید از همان عمیدالدین اعرج حسینی باشد بدین عبارت موجود است: «انهاه ایّده الله تعالی قراءةً و بحثاً و فهماً و ضبطاً و استشراحاً فی مجالس آخرها[1] (سادس رمضان سبعمائة و خمسین...)».
کلماتی از پایان عبارت مذکور افتاده است.
جلد: تیماج مشکی فرسوده.
کاغذ: اصفهانی و سمرقندی.
قطع: رقعی. ۷۷گ. ۱۸س. **(ثبت ۳۱۸۶۳)**

۱۱۶۳

شرح الفصوص **(عرفان ـ عربی)**

شارح: نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی (د: ۸۹۸ه).

شرحی است مزجی و عربی بر فصوص الحکم ابن عربی (د: ۶۳۸ه).

---

۱. آنچه بین پرانتز آمده گمانی است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۲۶۲.

آغاز موجود: المواليد بالعناصر او الحتق بعض الفروع ببعض آخر لوجوعهما الى الاصل الجامع لهما... .

انجام: ...الا لمن خلص من التقيد بالاعتقادات الجزئية الفكرية او التقليدية... و هو يهدى السبيل اليه و ينصب الدليل عليه. قال المصنف لقد وقع الفراغ عن فك ختام هذه الفصوص و كشف ايهام هذه النصوص العبد المتذلل بالشخوص... و صلى الله على محمّد و آله و اصحابه المتأدبين بآدابه.

انجامه: تمت كتابته غرة ذى الحجة سنة سبع عشر و تسعمائة على يد العبد على الفيضى عفى عنه.

خط: تعلیق. کاتب: علی فیضی. تاریخ کتابت: ۹۱۷هـ.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. بر عبارات متن که فصوص باشد خط شنگرف کشیده‌اند. ص ۳۷ـ ۴۴ نونویس و از ق۱۳هو به خط نستعلیق تحریری است. نسخه مقابله شده و مصحح است و مستدرکات در هامش برخی صفحات آمده. تعلیقاتی از خود جامی بر این کتاب در هامش برخی صفحات با امضای منه آمده.

این نسخه جزء کتب شیخ بهاءالدین عاملی (د: ۱۰۳۰هـ) بوده و مهر دایره‌ای شکل بزرگی در ص ۵۲۳ نسخه دیده می‌شود که آنچه از آن خوانده شد چنین است: «بهاءالدين محمّد، على طلبة الامامية بتولية ابن اخيه و سمى... حسين عبدالصمد ثم الاتقى... بينهم و لو كان ابعد».

در صدر همان صفحه چهار بیت عربی است با این آغاز:

سبا العقول بصاد جل فاطره

و صاد قلب المعنى و هو فاطره

بر پشت برگ انجام نسخه یادداشتی که ظاهراً از شیخ بهائی است مورَّخ ۲۴ ذی قعده (بدون ذکر سال) در دامغان بدین عبارت: «حررت هذه الاحرف فى دامغان فى ۲۴ شهر ذى قعدة الحرام ايام هجوم الغموم و الآلام و تراكم المحسن و الاحزان و ترادف الاوجاع و الاسقام و الانفراد عن الاخوان و الخلان، و الاقامة فى بلدة خراب لا يوجد فيها شىء مما يحتاج اليه المريض و اصحابنا و ملازمينا بأجمعهم مرضى و ليس يوجد من يخدمهم و انا من وجع... و عدم القدرة على النهوض ملقى على... سعى (كذا) الا يسر فى اكثر الاوقات و سيمافى الليل و عدم النوم الا نادراً من اشتداد الوجع ليلاً الايسر صار يؤلمنى من عدم قدرتى على النوم على غيره و حصول الحمى فى بعض الاوقات... القارورة و الطشت و عدم التمكن من الاستنجاء و اما صلوتى فدائماً بالتيمم و الايماء بالرأس لأنى لا استطيع سوى ذلک و امتد... هذه الاحوال حتى ادركت سئامة الملازمين منى و ملال صاحب المنزل بى (لى) لان ظنه كان ان الامر لا يمتد الى عشرة ايام و الآن بلغ اربعين و أهله فى موضع ضيق لان مشغولة بنا و بملازمينا و معهذا كله الخاطر وزع من انه ربما يحمل النواب على ان الفقير جعل هذا الامر وسيلة... الامتناع عن الاردو و الا فليس لى الم يمنعنى من المصير الى الأردو الى غير ذلک. من الآلام النفسية و التكلان على الرحمة الازلية».

و نیز ابیات زیر به خط ثلث از همان شیخ بهایی.

ای نواهای تو نار مؤصدة

زدکا(کذا) بجانم صد هزار آتشکده

مرحبا ای عندلیب خوش نوا

فارغم کردی ز فیه ما سوا

چند باشی ز معاصی می‌کش

توبه هم بی‌مزه‌ای نیست بچش

و بیتی که نتوانستمش خواند. و نیز امضای وی «محمّد بن حسین بن عبدالصمد» و نیز «العبد بهاءالدين العاملى».

جلد: تیماج قرمز با جدول.
کاغذ: دولت‌آبادی.
قطع: وزیری کوچک. ۲۶۲گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۸۶۸)

۱۱۶۴

حاشیة المحاکمات **(فلسفه ـ عربی)**

از: حسین خوانساری (د: ۱۰۹۹هـ).
حاشیه است بر شرح اشارات نصیرالدین طوسی و المحاکمات قطب رازی (د: ۷۶۶هـ).
وی دو حاشیه بر محاکمات و اشارات دارد که نسخهٔ جای سخن شرح نخست مؤلف است و فقط دارای بخش طبیعیات است.
نک: مجلس، ش ۱۷۹۴، ۱۷۹۵، ۱۷۹۶، ۱۷۹۷.
آغاز: قد عرفت فیما سبق ان الاشارة الخ. ای الحکم المصدر بها فلا اشکال ح فی تعدیتها بالیٰ فی قول الشیخ ...
انجام: ... فلا یخفی انه ح یدل الکلام علی ان التذکر هو الحفظ فقط لا انه مرکب من حفظ و ادراک فتثبت. هذا ما تیسر لنا من الکلام فی الطبیعیات و یتلوه ان شاء الله الکلام فی الالهی تحریراً ۱۰۷۹م.
خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ۱۰۷۹هـ در حیات مؤلف.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله تملکی مورَّخ ۱۱۶۹هـ و مهر بیضوی درشتی با سجع «محمّد سعید بن باقر الرضوی» و نیز تملک ملّا محمّد که مهرش زدوده شده» و نیز چهار بیت عربی که آغاز آن‌چنین است:
سـلام الله یا مطر علیها
و لیس علیک یا مطر السلام
و نیز یادداشتی بدین عبارت: «حصهٔ محمّد و بیگم» و سجع مهری گویا «ناد علی».
تعلیقاتی از خود شارح با امضای «منه مد ظله العالی» در هامش برخی از صفحات موجود است.
نسخه مصحح و مقابله شده است.
جلد: تیماج قرمز با جدول و حاشیه و آستر تیماجی قهوه‌ای.
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۳×۲۴/۵سم. ۲۷۵گ. ۲۴س.
(ثبت ۳۱۸۶۹)

۱۱۶۵

تقریرات الاصول **(اصول فقه ـ عربی)**
= المشتق الأجزاء، اجتماع الامر و النهی

از: ملّا علی روزدری (ح: ۱۲۹۰هـ).
تقریرات دروس میرزا محمّد حسن شیرازی (د: ۱۳۱۲هـ) است در اصول فقه مشتمل بر مباحث مشتق، اجزاء، اجتماع امر و نهی.
نک: ذریعه، ۴/ ۳۷۹.
آغاز: القول فی المشتق و هوکما ذکره جملته اللفظ المأخوذ من لفظ و یسمی الاول اصلاً و الثانی فرعاً و لابد بینهما من مناسبة فی المعنی لیصح الأخذ ...
انجام: ... و لعل القائلین بالقول الثانی مسلمون لما ذکرنا من ثبوت علیه بمقدار ما علی الخروج علی تقدیر حرمته فلا یکون ما اخترناه قولاً خامساً. الحمد لله علی التمام بعون الملک العلام.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.
بر پشت برگ آغاز یادداشت استاد عبدالحسین حائری است دربارهٔ نسخه و یادداشت کهنه دیگر نیز در باب اجزاء کتاب.
جلد: مقوا با روکش پارچه‌ای گل قرمز.
کاغذ: فرنگی کاهی.
قطع: پالتویی، ۱۲/۵×۲۴سم. ۸۴گ. ۲۰س.
(ثبت ۳۱۸۷۰)

۱۱۶۶

حدائق الانوار (چند دانشی ـ فارسی)
فی حقائق الاسرار = ستّینی

از: فخرالدین محمّد بن عمر رازی (د: ۵۴۳ یا ۵۵۴ یا ۶۰۶ه).

کتابی است در شصت فن از علوم که آن‌را بـه نـام سلطان تکش بن خوارزمشاه بن اتسز به فارسی نگاشته و فهرست آن فنون را در دیباجه گنجانده است.

نک: مجلس، ش ۵۱۳۸/۲؛ معجم المطبوعات، ۹۱۶.

آغاز: الحـمد لـله الذی انشأنـا بـتصریفه و آثـرنا بتشریفه... چنین گوید مؤلف این کتاب... که چـون ایـزد تعالی مرا از مواهب علمی و مطالب حکمی حصهٔ بداد و در مباحث عقلی و مناهج نقلی بر خاطر بگشاد... .

انجام: ...ایزد تعالی جناب جلال خدایگان عالم را از وصمت زوال مصون دارد بمنه و کرمه.

خط: نستلعیق ممتاز. تـاریخ کـتابت: ق ۱۱ه. بدون نام کاتب.

بر پشت برگ آغاز گواهی تملک محمّدکاظم بن محمّد طهرانی است مورَّخ صـفر ۱۳۱۸ه کـه کتاب را در قم از استاد حسن معمار بـه مـبلغ سیزده تومان و پنج هزار خریده است کـه اگـر درست خوانده باشم پول کلانی بوده است.

صفحهٔ آغاز سرلوحه و کـتیبهٔ مـذهَّب و مـرصَّع دارد و دو صفحهٔ آغاز به شیوهٔ دنـدانـه‌موشی تذهیب شده. تمام صفحات به قلم زر و شنگرف و لاجورد، مجدول است. عناوین بـه قـلم زر و شنگرف و لاجورد است.

سه برگ پایان نسخه وصالی شـده و دو بـرگ پایان نیز متن و حـاشیه است. بـخش‌هایی از هندسه و طبیعیات دارای رسم به قـلم شـنگرف است.

جلد: تیماج قرمز با سجاف تیماج سبز.

کاغذ: دولت‌آبادی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۴/۵×۲۵سم. ۲۴۲گ. ۱۵س.

(ثبت ۳۱۸۷۱)

۱۱۶۷

جواهر العقول (اصول فقه ـ عربی)
فی شرح فرائد الاصول (ج اول)

از: سیّد ابوالقاسم بن معصوم حسینی اشکـوری (د: ۱۳۲۵ه).

شرحی است بر رسائل شیخ مـرتضی انـصاری (د: ۱۲۸۱ه) و چنان‌که خود در آغاز تصریح دارد در سی و اند سالگی به تألیف این کتاب دست یازیده و از افادات استادش میرزا حبیب‌اللّه رشتی برگرفته است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مباحث ظن و قطع و تعادل و تراجیح است. مؤلف به تاریخ شب ۸ ربیع الثانی ۱۲۹۷ه از این مجلد پرداخته است.

نک: ذریعه، ۵/ ۲۷۲؛ رقم، ۱۲۸۳.

آغاز: الحمد لله... و بعد فیقول العبد الغریق فی بحر العصیان، المشرف بالانتساب الی ثانی سیدی شباب اهل الجنان... انی بعد ما بلغت من السن ینفاً و ثلاثین صارفاً عمری فی زمرة العلماء... .

انجام: ...لولا اطلاقات التخییر، و الا فـالحکم هـو التخییر. هذا آخر ما اردناه و املنا بلوغه و الحمد لله الذی أدرکنا... اللهم لا تسلب ما انعمت علینا من مجاورة سیدی و مولای امیر المؤمنین و جاورناه فی الآخرة فـی مـقعد صدق عند ملیک مقتدر، بحقه و باولاده الطاهرین صلواة الله و سلامه علیهم اجمعین.

خط: نستعلیق تحریری. کـاتب: مـؤلف. تـاریخ کتابت: ۸ ربیع الثانی ۱۲۹۸ه. مکان کـتابت: در نجف اشرف.

بر پشت برگ آغـاز یـادداشـتی است از اسـتاد عبدالحسین حائری در معرفی کتاب. در هامش صفحهٔ آغاز یادداشت سـیّد مـحمّد بـن صـادق حســینی طـباطبایی است مـورَّخ ۱۳۰۶ه کـه

توضیحی در باب موضوعات کتاب داده.
جلد: تیماج قرمز با جدول و حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: کاهی. واتر مارک کاغذ به خط عربی و چنین است: «امر تجدید عهد همایون» شاید بخارایی باشد که در عهد قاجاریه در عتبات مرسوم بوده است.
قطع: وزیری. ۱۷/۵ × ۲۲/۵ سم. ۱۴۰ گ. ۲۱ س. **(ثبت ۳۱۸۷۲)**

۱۱۷۰

شرح زبدة الاصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از: مولی محمّد صالح بن ملّا احمد مازندرانی (د: ۱۰۸۱ه).

شرح مبسوطی است بر زبدة الاصول شیخ بهاءالدین محمّد عاملی (د: ۱۰۳۰ه).

شارح به تاریخ ۱۰۳۸ه مطابق مادهٔ تاریخ «تمّ الشرح بحمده» از آن پرداخته.

وی تعلیقات مفصلی بر این شرح دارد که در هامش نسخهٔ جای سخن موجود است.

نسخهٔ دیگری از این کتاب به ش ۸۴۲۷ در این کتابخانه وجود دارد.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۳۰۰؛ مجلس، ش ۲۷۰۷، ۳۸۶۱، ۴۲۹۲.

آغاز: بسمله الحمد لمن اصول نعمائه ظاهرة و فروع آلائه باهرة... فان التفقه فی الدین امر لابد منه....

آغاز موجود: من اکمل المرام مع ما فیه من موافقة الکلام (کذا) الملک العلام و حدیث النبی(ع) ابتدأ المصنف رحمه الله و قال بسم الله الرحمن الرحیم....

انجام: ...و تترک المجازات مثنی و ثلاث و رباع فصاعداً... و الحمد لله... قد فرغ المحتاج الی رحمة ربه (مؤلف)... ملتمساً ممن القی الفکر علیه أن تمن علیه (کذا) فی اصلاح ذلک بحسن فعاله و اجره فی ذلک علی الله و علی محمّد و آله.

خط: نستعلیق. کاتب: معین بن حسین بن مفضل حسینی موسوی گیلانی البحجری (کذا). تاریخ کتابت: جمعه ۷ ربیع الثانی ۱۱۸۳ه.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. عبارات متن به قلم شنگرف و عبارات شرح به قلم مشکی است. برخی از صفحات وصالی شده است. بر پشت برگ پایان یادداشتی است از سیّد محمّد بن محسن مورّخ ۱۲۱۴ه. بر پشت برگ اضافی پایان یادداشتی است (گویا به قلم سیّدسنگلجی) با عنوان «طریقهٔ پر کردن مربع».
جلد: تیماج قرمز.
کاغذ: اصفهانی.
قطع: وزیری کوچک. ۱۵ × ۲۱ سم. ۱۴۲ گ (بدون برگ‌های اضافی). ۲۲ س.
(ثبت ۳۱۸۷۵)

۱۱۷۲

فصل الخطاب لوصل الاحباب **(عرفان ـ فارسی)**

از: خواجه محمّد پارسا، محمّد بن محمّد بن محمود حافظی نقشبندی بخاری (د: ۲۴ رجب ۸۲۲ه).

در محاضرات عرفانی متضمن دقائق سلسله نقشبندیه.

مؤلف این کتاب را به نام قوام‌الملک نظام‌الدین ابویعلی احمد بن طاهر نگاشته است. این کتاب به دست آقای دکتر جلیل مسگرنژاد در دست انتشار است. شرح ناشناسی بر فصل الخطاب به ش ۱۴۳۲۳ در این کتابخانه موجود است. مؤلف خود تعلیقاتی بر این کتاب دارد که در هامش نسخهٔ جای سخن موجود است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۲۶۰؛ ذریعه، ۱۶/ ۲۳۲؛ کوپریلی، ۱/ ۳۷۰؛ مجلس، ش ۱۴۳۲۳.

آغاز: بسمله الحمد لله الدال لخلقه علی وحدانیته بأعلامه و آیاته المتعرف الی اولیائه بأسمائه و نوته و صفاته... اما بعد همی گوید العبد... بدان ثبتک الله... که

مشایخ طریقت... کبراء دین مقتدایان اهل یقین از ... .
انجام: ...اگر دلی داری گرد دل خویش گرد و صلی الله علی محمّد و آله...
خط: نسخ و اندکی نستعلیق است. تاریخ کتابت: ۸۹۱هـ.
بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله یادداشتی است از ق ۹هـ به نقل از خط خواجه محمّد رضا (منقول از سفر ۱۳ فتوحات) و نیز یادداشتی در رمل منسوب به حضرت علی(ع) و نیز تملک میرزا عبدالقدیر عبدالعالی.
در هامش تمام صفحات علاوه بر تعلیقات مؤلف با علامت «منه» تعلیقات دیگری با علامت «م ۵ و ۵» دیده می‌شود. برخی از صفحات نسخه وصالی شده است.
در هامش صفحهٔ پایان، تملک جلال طبیب دیده می‌شود. در ذیل همان، دعاء مفصلی است با آغاز: «اللهم انی أسالک خیر المسالة و خیر الدعاء....».
پشت برگ (از ص ۵۹۳ـ۵۹۵) شامل دعائی است به قلم نسخ ق ۱۰هـ منقول از امیرالمؤمنین علی(ع) به روایت فضل بن حسن طبرسی[۱]. ذیل دعای مذکور یادداشتی است در باب تاریخ وفات خواجه محمّد پارسا و ابیات زیر در ماده تاریخ وفات فرزند وی ابونصر پارسا:

قدوهٔ سالکان روی زمین
چون ابونصر پارسا کم زاد
از سرای فنا به دار بقا
برضا از قضا چو روی نهاد
بهر تاریخ گفت با فرزند
خواجه عند الملیک ها بزیاد

بر آخرین برگ اضافی نسخه گزارش شهادت شیخ مجدالدین بغدادی است به قلم نسخ از ق ۹هـ.

جلد: تیماج مشکی فرسوده.
کاغذ: سمرقندی.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۸×۲۴/۷سم. ۲۹۹گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۸۷۷)**

۱۱۷۳

حجّة الاسلام **(حدیث،اصول فقه ـ عربی)**
فی شرح تهذیب الاحکام

از: مولا محمّدطاهر بن محمّدحسین شیرازی قمی (د: ۱۰۸۹هـ).
شرح است بر تهذیب الاحکام شیخ طوسی (د: ۳۵۸هـ).
وی همچنین مقدمه‌ای در اصول فقه بر این شرح افزوده است که نسخهٔ جای سخن همان مقدمهٔ مذکور است.
نک: مجلس، ش ۱۱۰۲ط.
آغاز: بسمله الحمد لله المتفرد بالقدم و الدوام المتعالی عن ادراک الحواس و احاطة الاوهام... .
انجام: ...و هو روی عن الشیوخ المذکورین فی السند الاول الی مؤلفی الکتب الاربعة.
خط: نستعلیق تحریری. کاتب: حاجی میرزا محمّد بن حاجی ابراهیم. تاریخ کتابت: محرم ۱۰۹۹هـ.
چند برگ از آغاز نسخه وصالی شده است. در هامش صفحهٔ دوم تعلیقه‌ای است با امضای بهاءالدین. استدراک سقطات در هامش صفحات وجود دارد. برخی صفحات خط خوردگی دارد.
جلد: تیماج حنایی فرسودهٔ یک لایه.
کاغذ: فرنگی کهنه.

---

۱. قابل ذکر اینکه در نسخه نام طبرسی به صورت طبرشی (به شین) آمده است که این خود مؤید نظریه‌ای است که طبرسی را منسوب به تفرش می‌دانند نه منسوب به طبرستان.

قطع: رقعی. ۱۳×۲۰سم. ۱۹۸گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۷۸)

۱۱۷۸

حاشیة الفصول فی الاصول (اصول فقه ـ عربی)
= شرح الفصول

از: سیّد محمّد صادق بن سیّد مهدی حسینی همدانی، مشهور به طباطبایی سنگلجی (د: ۱۳۰۰ه).

حاشیه است بر الفصول فی علم الاصول تألیف شیخ محمّد حسین بن محمّد رحیم اصفهانی (د: ۱۲۵۴ه).

نسخه فاقد دیباجه و خاتمه است و مبیضه‌ای است از مسوّدات مؤلف.

نک: ذریعه، ۶/ ۱۶۵، رقم ۹۰۲؛ مجلس، ش ۱۲۱۷ط.

آغاز: و یمکن توجیه ما وقع فی کلام الاشاعرة الخ تعبیرة قدس سره بالامکان لا مکان رده اولاً انه ارتکاب بخلاف ما هو ظاهر من القول ای اللفظی و ان وقع فی کلام الاشاعرة...

انجام: ... فیها النسیة فضلاً من ان تکون نیة الوجوب و ان تعتبر فی مقدمیتها للواجب.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
۱۹۴گ. ۷و ۲۱س. (ثبت ۳۱۸۸۳)

۱۱۷۹

مثنوی معنوی (عرفان=شعر ـ فارسی)

از: مولانا جلال‌الدین محمّد بلخی (د: ۶۷۰ه).

آغاز موجود (دیباجه): فنعم السلف و نعم الخلف له نسب القت الشمس علیه انواره... بشنو از نی چون حکایت می‌کند... .

انجام:

قصه کوته کن که رفتم در حجاب
هین خمش و الله اعلم بالصواب

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ه.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. بر پشت برگ اضافی آغاز تملک ابراهیم حائری طباطبایی و نیز تملک محمود بن محمّد ابراهیم مورّخ ۱۲۰۴ه. تمام صفحات دارای جدول به قلم‌های چندگانه اکلیل، شنگرف، لاجورد و زنگار است. بخشی از ابیات به سبک چلیپا در هامش صفحات نوشته شده است. نسخه دارای چهار سرلوح مذهّب و مرصّع در آغاز دفترهای کتاب است.

گواهی عرض کتابخانهٔ اردشیر میرزا مورّخ ۱۲۶۴ه، و نیز تملک و سجع مهر «محمود بن ابراهیم مورخ ۱۲۲۰» در هر یک از صفحات ۳۱۷ و ۳۱۸ دیده می‌شود.

در ص ۶۸۱ یادداشتی است از اردشیر میرزا مورّخ ۱۲۵۳ه با سجع مهرش: «عبده الراجی اردشیر» که طی آن گواهی می‌کند این نسخه به واسطهٔ میر خانلر علیابادی به دست وی رسیده است. بر پشت برگ پایان تملک و سجع مهر «محمّد یوسف» وجود دارد. بر ص ۱۰۷۲ دو بیتی فارسی، بر پشت آخرین برگ اضافی نیز یک دو بیتی فارسی و سجع مهر «سیّدصادق طباطبایی» دیده می‌شود.

جلد: تیماج زرشکی با نقش ترنج و نیم ترنج.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۰×۱۶سم. ۵۳۸گ. ۱۹س(متن)، ۱۶س (هامش). (ثبت ۳۱۸۸۴)

۱۱۸۰

جواهر العقول (اصول فقه ـ عربی)
فی شرح فرائد الاصول (ج ۲)

از: سیّد ابوالقاسم بن معصوم حسینی اشکوری (د: ۱۳۲۵ه).

جزء اول از مجلد دویم کتاب است و شرح فرائد الاصول شیخ مرتضی انصاری است.

نک: ذریعه، ۵/ ۲۷۲، رقم ۱۲۸۳؛ مجلس، ش ۱۴۰۰۷، ۱۴۵۲۶.

آغاز: الحمد لله... اما بعد فیقول العبد المذنب العاصی... ان هذا هو الجزء الاول من المجلد الثانی من جواهر العقول قد علقتها علی فرائد الاصول حین قرائتی علی شیخنا العلامة... قوله کان حکما ظاهر یا اه المراد بالحکم القواقعی علی ما جری به الاصطلاح هو ما تعلق... .

انجام: ... جواز الرجوع عن جهة الضرر ضرر علی الغیر فیکون منفیاً بالقاعدة.

انجامه: «قد وقع الفراغ عن تحریر المجلد العالم العلم العلّامه... شمس فلک الفقاهة و قطب مرکز الفخامة، مفتاح کنوز الدلائل، کشاف رموز المسائل، ذو مفاخر و کرامات، صاحب مآثر و علامات، العالم الربانی و الفاضل الصمدانی مولینا الاکرم و استاذنا الاعظم المسمی باسم جده السید ابی‌القاسم ابن المرحوم السیّد المعصوم الاشکوری دام ظله العالی بید اقل الطلاب تراب اقدام المؤمنین مهدی ابن».

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: مهدی (؟) از تلامیذ مؤلف است در حیات مؤلف (د: ۱۳۲۵ه).

بر پشت برگ آغاز نسخه یادداشت استاد عبدالحسین حائری است در معرفی کتاب و دو بیت زیر به خط سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی:

روحی فدائک لاتقدری بل اری
ان الشعیر وقایة الکافور
گیرم که برکنی دل سنگین زمهر من
مهر از دلم چگونه توانی که برکنی

جلد: تیماج قرمز با جدول و حاشیهٔ منگنه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۵/۵×۲۱/۵سم. ۱۴۵گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۸۸۵)**

۱۱۸۱

معالم الدین و ملاذ المجتهدین

(اصول فقه ـ عربی)

از: حسن بن زین‌الدین عاملی.

نک: مجلس، ش ۶/۱خ، ۲۷۴۵/۲۱، ۵۰۴۴، ۵۵۵۰، ۵۶۲۲.

آغاز: الحمد لله المتعالی فی عز جلاله عن مطارح الافهام... .

انجام: ...و ذلک کاف فی الترجیح، فکلام الشیخ عندی هو الحق.

انجامه: تمت رسالة المعالم الاصول (کذا) بعون الله تعالی و الرسول. از اینجا نونویس است و ظاهراً اسم کاتب اصل را زدوده‌اند و بخطی دیگر چنین آمده: فی ید ابن حاجی سیّد العرب حسین اقل السادات حامداً و مصلیاً فی المحلات سنة ۱۲۳۳.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

در انجامهٔ نسخه بعد از زدودن اسم کاتب، اسم حسین مورَّخ ۱۲۳۳ در محل اسم کاتب افزوده شده.

بر پشت برگ آغاز نسخه که الحاقی است یادداشت‌های پراکنده‌ای هست و بر پشت همین صفحه توضیحی در باب علامات اختصاری نامه مشایخ شیعه. بر پشت برگ آغاز گواهی هبهٔ نسخه است به میرزا محمّد زکی با مهر «عبده الراجی محمّدحسن». نسخه مقابله و تصحیح شده و مستدرکات در هامش نسخه افزوده شده است.

تعلیقاتی به نقل از حاشیهٔ خلیفه سلطان در هوامش برخی اوراق دیده می‌شود.

دو برگ پایان نسخه، آغاز رساله‌ای است در رد قول به تحریم زن بر شوهر به سبب اوضاع برخی اطفال.

جلد: رنگ و روغن با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۶×۲۳/۵سم. ۹۶گ. ۱۷س.
(ثبت ۳۱۸۸۶)

۱۱۸۲

حلّ مشکلات الاشارات (فلسفه ـ عربی)

از: نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی (د: ۶۷۲ه).

نک: مـجلس، ش ۱۲۶، ۱۸۱۷، ۱۸۱۸، ۱۸۱۹/۱، ۱۸۴۰/۴، ۱۸۴۶، ۲۹۰۹/۱، ۴۲۳۶، ۴۷۹۳، ۴۸۲۷، ۵۴۹۱.

آغاز: الحمد لله الذی وفقنا لافتتاح المقال بتحمیده و هدانا الی تصدیر الکلام بتمجیده... و بعد فکما ان اکمل المعارف و اجلها شأناً....

انجام: ...و کان قد فرغ المصنف من تتمیم هذا الشرح و تسویده فی اواسط صفر سنة اربع و اربعین و ستمائة حامداً لله و مصلیاً و داعیاً و مستغفراً.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت تملک‌ابراهیم الحسینی و محمّد باقر بن علی الحسینی با مهر بیضوی شخص اخیر با سجع: «عبده محمّد باقر بن علی الحسینی» دیده می‌شود. عناوین به شنگرف. بر عبارات متن به قلم شنگرف خط کشیده‌اند و عناوین به قلم نسخ شنگرف در هامش نوشته شده.

نسخه توسط یکی از فضلای ق ۱۲ه تصحیح و مقابله شده که گواهی آن در هامش صفحهٔ پایان مورَّخ ۱۱۲۷ه بدین عبارت نوشته شده: «قوبل هذا الکتاب المستطاب من المبدأ الی المآب مع مرایا نسخ صحیحة تراءت شواهد الصحة الکاملة من وجوه صفحاتها الأنیقة، ولاحت آثار الوقوف التام علی الواح اوراقها الوثیقة. فبری بلعاب عناب الاقلام من کل سقم، و زال بآلة الحک من و جنات اطرافه نهق نقاط الشک علی الوجه الاتم. نفع الله (به) الناظرین من اهل العلم و الیقین، ما قلب ادیب الدهر اوراق اللئالی و الایام، و دار دبیر الفلک علی دفتر الشهور و الاعوام... فی سنة ۱۱۲۷». دو صفحه پایان نسخه نیز تعلیقاتی متفرقه را دربردارد.

جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج زرین و حاشیه منگنه.
کاغذ: دولت‌آبادی آهارمهره (؟).
قطع: رقعی. ۱۰×۱۷سم. ۴۹۷گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۸۸۷)

۱۱۸۴

المصباح فی شرح المفتاح (بلاغت ـ عربی)

از: میر سیّد شریف، علی بن محمّد جرجانی (د: ۸۱۶ه).

شرح است بر قسم ثالث از مفتاح العلوم سکاکی در معانی و بیان و بدیع که مؤلف در اواسط شوال ۸۰۳ه آن‌را در سمرقند به پایان برده است.

چنان‌که از گفتهٔ حاجی خلیفه بر می‌آید خود شارح حواشی و تعلیقاتی بر این شرح داشته است که در جای جای هامش نسخهٔ جای سخن با علامت «منه رحمه الله» نقل شده است.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۷۶۳؛ مجلس، ش ۳۲۰، ۳۰۸۱؛ مرعشی، ۷/ ۲۰۷.

آغاز: نحمدک اللهم علی ما هدیتنا الیه من دقائق المعانی ببدایع البیان... و بعد فقد طال ما جال فی صدری و دار فی خلدی ان ارتب للقسم الثالث من مفتاح العلوم....

انجام: ...لانه جزء من علم البلاغة کما صرح به فیما مر و حققه منها و هذا ما یسره الله تعالی بمنه و لطفه من کشف فوائد هذا العلم و نظم فرائده... و قد نجز الفراغ من تألیفه... الحمد لله جاعل الدارین و الصلوة علی رسوله سید الثقلین... آمین یا رب العالمین.

انجامه: و قد وقع الفراغ من هذه النسخة علی ید

العبد الفاتر یوسف بن عبدالقادر یوم الجمعة بعد ادائها فی ۴ من رجب المرجب سنة ۸۹۶.

خط: نسخ. کاتب: یوسف بن عبدالقادر. تاریخ کتابت: ۴ رجب ۸۹۶ه.

بر پشت برگ آغاز نسخه چند بیت عربی و بر پشت برگ آغاز متن، یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله ابیاتی منسوب به امیرالمؤمنین(ع).

در هامش صفحهٔ آغاز مهر چهارگوش و وقف نسخه با عبارت «وقف محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی» موجود است.

حواشی و تعالیق میر سیّد شریف جرجانی بر هوامش نسخه با علامت «منه رحمه الله» دیده می‌شود.

جلد: تیماج مشکی فرسوده با ترنج و نیم ترنج و لچک و جدول.

کاغذ: دولت‌آبادی آهارمهره.

قطع: وزیری بزرگ. ۱۸×۲۷سم. ۲۱۱گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۸۸۹)**

۱۱۸۹

ارکان الایمان **(اصول عقاید ـ فارسی)**

از: ابوالحسن بن احمد شریف قائنی (د: ۹۸۴ه).

مختصری است در اصول عقاید که آن‌را برای شاهزاده سلطانم خانم دختر شاه طهماسب در سال ۹۶۴ه به فارسی تألیف کرده است.

این رساله مشتمل بر پنج اصل است.

اصل اول: در اثبات وجود واجب الوجود است و صفات ثبوتی و سلبی او و در چهارده مطلب است.

اصل دوم: در عدل و افعال واجب الوجود و در آن پنج مطلب است.

اصل سوم: در نبوت و درو شش مقصد است.

اصل چهارم: در امامت و درو هفت مقصد است.

اصل پنجم: در معاد و آخ... و درو سه مقصد است.

نک: ذریعه، ۱/ ۵۲۵؛ مجلس، ش ۵۶۲۷؛ اعیان الشیعة، ۶/ ۲۹۰.

آغاز: شریفترین نکتهٔ که از ورای سرادق خیال بر زبان ارباب حال جلوه‌گر شود حمد حضرت ذوالجلال است... اما بعد همواره منهی عنایت ازلی و منبه توفیق لم یزلی این غبار راه راه روان....

انجام: ...تعالی فرموده که توبوا الی الله (زیر وصالی) کنید و باز گردید بدرگاه حق تع و نیز (زیر وصالی) الی الله توبة نصوحاً و امثال این (زیر وصالی) کلام و حمد ملک علام (زیر وصالی) و علی خیر الاوصیاء... اللیالی و الایّام تم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

انجامهٔ کاتب تباه شده و گوشه‌هایی از آن کنار وصالی خواندنی است چنین است: «تمت... الرسالة فی غرة... الاول... کتبه ابن... محمّدعلی».

عناوین و آیات و روایات به قلم شنگرف.

بر پشت برگ آغاز نسخه سجع مهر بیضوی «محمّد مهدی الموسوی ۱۲۲۷» چند بار تکرار شده با مهر مربع «محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی». چهار برگ آغاز و چندین برگ از انجام وصالی شده. برگ الحاقی پایان نسخه در یک سمت یادداشتی است با عنوان «آنچه از اهل خانه گرفته‌ام و این جانب انشاء الله باید بدهم» و بر صفحه پشت آن دعایی است بجهة خواب دیدن خوف ناک.

جلد: تیماج قهوه‌ای با جدول و حاشیه.

کاغذ: دولت‌آبادی.

قطع: رقعی. ۵۷گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۸۹۴)**

۱۱۹۰

تقریرات الاصول **(اصول فقه ـ عربی)**

مجموعه تقریراتی است از ق۱۳ه مشتمل بر مباحثی از جمله تبادر، تعارض الاحوال، الاوامر.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: مؤلف. تاریخ کتابت: اوایل ق ۱۳ﻫ.
برخی از عبارات خط خورده. تعلیقاتی نیز در هامش برخی صفحات با امضای «منه» افزوده شده برخی عناوین به خط نسخ است.
جلد: تیماج سورمه‌ای با جدول.
کاغذ: فرنگی.
قطع: رقعی. ۱۰/۵×۱۵/۵سم. ۲۵۴گ (با اوراق الحاقی). ۱۶س. **(ثبت ۳۱۸۹۵)**

۱۱۹۱

هدایة الامة الی احکام الائمة =الاثنی عشریات (فقه ـ عربی)

از: محمّد بن حسن، حر عاملی (د: ۱۱۰۴ﻫ).
نک: ذریعه، ۱۴/ ۱۷۳؛ مجلس، ش ۲۴۹خ، ۳۴۷خ، ۳۰۴۹، ۷۲۸۲، ۷۲۸۳، ۷۲۸۵، ۱۳۵۹۱، ۱۴۵۴۲/۱.
آغاز موجود: تکلموا فی خلق الله و لا تکلموا فی الله فان الکلام فی الله لا یزداد صاحبه الا تحیّراً و قال ابوعبدالله علیه السلام من نظر فی الله کیف هو هلک....
انجام موجود: ...تسوؤا رسول الله صلی الله علیه و آله و سروه و روی انها تعرض.
خط: نستعلیق و نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲ﻫ در حیات مؤلف.
از آغاز و انجام افتادگی دارد. از ص ۱ـ۳۱۴ به قلم نستعلیق و از ۳۱۵ تا پایان به قلم دیگر و نسخ است.
عناوین به شنگرف. تعلیقاتی از مؤلف با علامت «منه سلمه الله» در هامش برخی صفحات هست. تعلیقات بسیار از میرزا عبداللّه با امضای «میرزا عبدالله سلمه الله» در هامش صفحات موجود است که شاید همان میرزا عبداللّه افندی صاحب ریاض العلماء است.
اوراق پایانی نسخه وصالی شده و سطوری از آن افتاده است.
جلد: تیماج کدویی سیر، با جدول و حاشیه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری بزرگ. ۲۰×۲۸/۵سم. ۳۹۱گ. ۲۲ و ۲۱س. **(ثبت ۳۱۸۹۶)**

۱۱۹۲

حاشیة معالم الاصول (اصول فقه ـ عربی)

از: ملّا میرزا محمّد بن حسن شیروانی (د: ۱۰۹۸ﻫ).
نک: ذریعه، ۶/ ۲۱۰؛ مجلس، ش ۷۳۷۷/۳؛ مرعشی، ۱/ ۳۸ش ۲۶.
آغاز: قوله الفقه فی اللغة الفهم انما ابتدا بتعرف الفقه دون اصول الفقه کما هو المعروف فی کتب الاصول لان وضع الکتاب انما هو فی الفقه و التعرض لبعض المباحث....
انجام: ...قوله و یقتضی الغاء الخاص هذا مبنی علی جواز النسخ قبل حضور وقت العمل بالمنسوخ و الا یکون نسخاً علی التقدیرین کذا قیل و لعله احمل اعتماداً.
خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ﻫ.
بر پشت برگ آغاز تملک باقر بن محمّد علی خراسانی است با نقش مهر مربعش «لا اله الا الله الملک الحق المبین عبده باقر» مورَّخ جمعه سه شنبه ۱۲۵۸ﻫ و یادداشت استاد عبدالحسین حائری دربارهٔ کتاب. تعلیقاتی از شارح با امضای «منه» در هامش بعضی از صفحات آمده. در صدر صفحه آغاز مهر بیضوی «محمّد بن صادق الحسینی» از صاحب مجموعه دیده می‌شود و نام کتاب به قلم نسخ شنگرف در صدر همان صفحه آمده است. عناوین به شنگرف. بر عبارات متن قلم شنگرف کشیده‌اند. عناوین در هامش صفحات به قلم نسخ به شنگرف نوشته شده.
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۱×۱۴/۵سم. ۱۵۷گ. ۱۳س.
(ثبت ۳۱۸۹۷)

۱۱۹۴

کتاب في الأصول و الفقه (اصول فقه ـ عربی)

چنان‌که استاد عبدالحسین حائری بر پشت برگ آغاز نوشته‌اند مؤلف از تلامیذ کاشف الغطاء است.

آغاز: منها ما ذکره الشهید(ره) فی قواعده و هو ان الاصل عدم اجزاء کل من الواجب و الندب عن الآخر قال الاصل ان کلاً من الواجب و الندب لا یجزی عن صاحبه....

انجام: ...و ان اطلق کثیر من الاصحاب القصر علی صلوة السفر مجازاً من حیث مشروعیته صلوة الحضر فیه ایضاً کما فی کثیر السفر.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.
عناوین به شنگرف. در هامش صفحهٔ پایان چنین آمده است: «در نسخهٔ اصل که بخط مؤلف بزرگوار بود بهمین مقام اقتصار بوده شکرالله مساعیه و دام فیوضاته».
جلد: تیماج مشکی با حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۱×۱۷/۵سم. ۱۲۶گ. ۱۶س.
(ثبت ۳۱۸۹۰)

۱۱۹۵

ابواب الجنان (اصول فقه ـ عربی)
المشتمل علی رسائل ثمان (؟)

از: محمّد بن فرج حمیری نجفی (د: بعد ۱۰۵۱هـ).

ظاهراً پیش‌نویس کتابی است کـه صاحب ذریعه آن‌را به نام ابواب الجنان در ذریعه معرفی کرده است. وی در پایان مشایخ اجازهٔ و طرق روایت خود را ذکر کرده و مشایخ وی عبارتند از: «شیخ جابر بن عباس، شیخ عبدالنبی جزائری، شیخ محمّد بن جابر بن عباس، میر شرف‌الدین علی حسنی (ظاهراً شولستانی)، شیخ محمود بن حسام‌الدین جزائری، شیخ حسین مشغری (در مشهد)، قاضی معزالدین محمّد اصفهانی (در نجف)، شیخ‌بن حسن بن زین‌الدین عاملی (در نجف)، شیخ محمّد بن حسین بن عبدالصمد عاملی، بهاءالدین».

نک: ذریعه، ۱/ ۷۷؛ طبقات اعلام الشیعه (ق ۱۱هـ)، ص ۵۴۷ـ۵۴۸.

آغاز موجود: الباب الاول هی مقدمة اختلفت المذاهب و الآراء و الاعتقادات فیما بین دین واحد و رسول واحد، لافتراقهم فی موضوعاتهم و اختلاف لغاتهم... هویة بلادهم و تباین موالیدهم و آراء رؤساهم الذین یخالفون بینهم طلباً للرئاسة و حب الجاه و الدنیا....

انجام موجود: ...هذا آخر الابواب المقصودة اولاً بالذات من هذا الکتاب فمن نظر فی کتابی هذا و امعن النظر فیه ثم نظر فی فوائد مولانا.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱هـ. کاتب: مؤلّف.
از آغاز و انجام افتادگی دارد. عناوین به شنگرف. تصحیحات در هامش اوراق افزوده شده و برخی از عبارات را خود کاتب که ظاهراً همان مؤلف است خط زده و تصحیح کرده.
در هامش صفحه آغاز تملک محمّد حسن بن شیخ اسدالله (ظاهراً صاحب المقابیس) دیده می‌شود. عناوین کتاب به قلم شنگرف در هامش نسخه آمده است.
جلد: تیماج سرخابی با حاشیه و جدول.
کاغذ: ترکی بغدادی.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۱/۵سم. ۱۶۸گ. ۲۰س.
(ثبت ۳۱۹۰۰)

۱۱۹۷

تذکرهٔ اطعمه = شیرین پلو (شعر ـ فارسی)

از: میرزا حسن، مایل افشار، ملقب به شیخ الشعراء.

وی از کارمندان وزارت خارجه در روزگار ناصری است و مدتی ساکن بوشهر و بندر لنگه بوده و چنان‌که در هامش ص ۳۱ نسخهٔ جای سخن آمده امین تذکره و وقایع‌نگار بندر بوشهر بوده است.

این اثر منظومه‌ای فکاهی به فارسی است. در آن از انواع غذاهای ایرانی سخن گفته و با ظرافت نام ارکان و اعیان دولتی اعم از زن و مرد را در آن گنجانده است.

نک: ذریعه، ۹/ ۹۵۴.

آغاز:

شیرین پلو که هست شد هفت کشورش
پروردهٔ طبیعت درویش پرورش

انجام:

بونصر شاه ناصر دین آنکه حق کناد
عمر هزار خضر پیمبر مقدرش

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

صفحه آغاز دارای سرلوح مذهّب و مرصّع ساده‌ای است با دو کتیبه. بر پشت برگ آغاز نسخه، یادداشتی است از استاد حائری دربارهٔ منظومه. آغاز نسخه قطعه‌ای است در سه بیت با این آغاز:

بخدائی که تاجداری را
وقف کرده بخسرو قاجار

تمام صفحات به قلم زر و مشکی و جوهر آبی مجدول شده است. نام اشراف و اعیانی که در ابیات آمده به قلم شنگرف از بقیهٔ منظومه ممتاز است. در صفحه پایان تملکی است مورّخ ذی حجه ۱۲۹۸ه. ص ۳۴ نسخه فهرست کتاب‌های کسی است.

جلد: تیماج سورمه‌ای با ترنج به سبک اروپایی و جدول.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رقعی. ۱۱×۱۷/۵سم. ۴۲گ. ۱۰س.

(ثبت ۳۱۹۰۲)

۱۱۹۸

الفصول الغرويّة فی الاصول الفقهيّة **(اصول فقه ـ عربی)**

از: شیخ محمّد حسین بن محمّد رحیم تهرانی اصفهانی (د: ۱۲۵۰ه).

نک: ذریعه، ۱۶/ ۲۴۱، ش ۹۵۹؛ مجلس، ش ۱۶۳خ.

آغاز: الحمد لله الذی ارشدنا الی معالم الشريعة و معارج اليقين... اما بعد فيقول المفتقر الی رحمة ربه الكريم... انه لما ساعدنی سواعد التوفيقات الالهية ....

انجام: ...هذا آخر ما اوردنا بيانه و قصدنا فی سلک التحرير تبيانه و الحمد لله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً و الصلوة علی نبينا محمّد و آله الطيبين الطاهرين المعصومين و كان الفراغ تاسع شهر ذی الحجة الحرام من شهور سنة ۱۲۳۳ فی ارض الغری.

انجامه: و وقع الفراغ من تسويده بعد فوات مصنفه(ره) بقريب من ثلث سنة فی المشهد المقدس الرضوی علی مشرفه و آبائه و ابنائه الاطائب صلوات الله و تحياته بيد الآثم الجانی محمّد كاظم الهمدانی فی ۲۸ شهر رمضان المبارک من شهور سنة ۱۲۵۸.

بماند سالها این کتب و تحریر
زما هر ذره خاک افتاده جائی

خط: نسخ. کاتب: محمّد کاظم همدانی. تاریخ کتابت: ۲۸ رمضان ۱۲۵۸. مکان کتابت: مشهد رضوی.

کاتب تصریح می‌کند که کتابت نسخه در حالی پایان یافت که یک سوم سال از مرگ مصنف گذشته است. بر پشت برگ آغاز نسخه ابیاتی از امیرالمؤمنین و تملک علی اکبر بن محمّد کاظم اصفهانی محمّد مهدی اصفهانی و تملک دیگری مورَّخ ۱۲۸۳ه که ناخوانا است وجود دارد.

گواهی بلاغ در هامش ص ۶۰۷ دیده می‌شود.

کتاب مقابله و تصحیح شده و استدراکات در هامش برخی صفحات موجود است.

جلد: تیماج مشکی فرسوده با ترنج و نیم ترنج و لچک.
کاغذ: فرنگی کاهی.
قطع: وزیری. ۱۷×۲۱/۵ سم. ۳۴۳گ. ۲۴س.
(ثبت ۳۱۹۰۳)

۱۲۰۰

حاشیة الفصول فی الاصول = شرح الفصول (اصول فقه ـ عربی)

از: سیّد محمّد صادق بن سیّد مهدی حسینی همدانی، مشهور به طباطبایی سنگلجی (د: ۱۳۰۰ھ).

حاشیه یا شرحی است بر الفصول الغرویة شیخ محمّد حسین اصفهانی (د: ۱۲۵۴ھ).

نک: ذریعه، ۶/ ۱۶۵، رقم ۹۰۲؛ ش ۱۱۷۸ از همین فهرست.

آغاز: بسمله قوله مع احتمال الخ اقول لاریب فی ان المتعلق بهذا العلم لیس الا بیان تعریفه بالاعتبار الثانی و لاثمر لایراد المعنی الاول لاسیما مع دعوی التطابق....

انجام: ...لا سیما تأیید ذلک بما نقله عن جدنا العلامة البهبهانی اعلی الله مقامه من کلامه الوارد فی الاستصحاب لانه لم یحرر فی کلامهم الا التمسک باصل العدم و هو.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ھ.
بر پشت برگ الحاقی آغاز نسخه مهر مربع «الواثق بالله الغنی محمّد بن صادق الطباطبایی» و یادداشت استاد حائری دربارهٔ کتاب دیده می‌شود. نسخه از پایان ناتمام است و ظاهراً مؤلف پیش از آن ننوشته است.
جلد: تیماج کدویی.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۷×۲۱/۵ سم. ۳۴۳گ. ۲۴س.
(ثبت ۳۱۹۰۵)

۱۲۰۷

دیوان اسامة بن مرشد الشیزری (شعر ـ عربی)

از: اسامة بن مرشد بن علی بن مقلد بن نصر بن منقذ کنانی کلبی شیزری، مؤیدالدین مجدالدین، مؤیدالدولة (د: ۵۸۴ھ).

مشتمل است بر شش باب: ۱. غزل ۲. اوصاف ۳. ملح ۴. مدیح ۵. ادب ۶. مراثی.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۳۲۷؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۲۲۵؛ ذریعه، ۹/ ۷۰؛ مجلس، ش ۳۲۲.

آغاز: الحمد لله... اقالک الله صفقة الندم و اقلک من زلة القدم... فانی غریت بنظم الشعر فی غرة القمر و انا اظنه من المآثر و المناقب المحمودة الآثر....

انجام: ...و قال بحمص
یا قلب رفقاً بما انفقت من جلدی
کم ذا الحنین الی ما انت مثواه

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ھ.
در فراز صفحهٔ آغاز مهر وقفیت نسخه است به خط نستعلیق با سجع «وقف محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی» و همین مهر در پایین صفحهٔ پایان نیز زده شده.
جلد: تیماج کدویی با جدول و حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری کوچک. ۱۴/۵×۲۱/۵ سم. ۹۰گ. ۱۴س. **(ثبت ۳۱۹۱۲)**

۱۲۱۰

تفصیل وسائل الشیعة = وسائل الشیعة (حدیث ـ عربی)

از: شیخ حر عاملی، محمّد بن الحسن مشغری عاملی (۱۰۳۳ـ۱۱۰۴ھ).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب النکاح و کتاب الطلاق از این کتاب است.

نک: ذریعه، ۴/ ۳۵۲.

آغاز (کتاب النکاح): بسمله یقول الفقیر... الحمد لله علی افضاله و الصلوة و السلام علی محمّد و آله. کتاب النکاح من کتاب تفصیل وسائل الشیعه....

انجام: ...و قطیعة الرحم و ایثار الدنیا علی الآخرة اقول و تقدم ما یدل علی ذلک تم النکاح من کتاب... فی جمادی الاول سنه ۱۰۸۱ به قلم مؤلفه محمّد بن الحسن الحر العاملی.

آغاز (کتاب النکاح): کتاب الطلاق فهرست انواع الابواب... باب کراهة الطلاق (کذا) الزوجة الموافقه و عدم تحریمه....

انجام: ...انه دخل السوق و قال یا معشر اللحامین من نفخ فی اللحم فلیس منا الحدیث تمت الکتاب.

خط: نسخ. کاتب: محمّدهادی بن محمّد مهدی.
تاریخ کتابت: ۲۸ ربیع الثانی ۱۱۰۶ه.
با سجع مهر بیضوی: «یا هادی المضلین».
بر پشت برگ آغاز، فهرست مطالب کتاب به قلم نسخ دیده می‌شود. عناوین به قلم شنگرف. تعلیقاتی از مؤلف (شیخ حر عاملی) در هامش نسخه با علامت «منه» دیده می‌شود. استدراک سقطات در هامش نسخه دیده می‌شود.
جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج زرکوب و لچک سوخت. سجع ذیل بر ترنج نقش بسته است: «سلطان ابوالحسن علی بن موسی الرضا».
کاغذ: اصفهانی آهارمهره.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۸/۷×۲۵سم. ۳۵۹گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۹۱۵)**

۱۲۱۱

المستصفی من علم الاصول (اصول فقه ـ عربی)
= المستضیء

از: ابوحامد غزالی، محمّد بن محمّد طوسی (د: ۵۰۵ه).

در اصول فقه مشتمل بر یک مقدمه و چهار قطب:

قطب اول: در احکام.
قطب دوم: در ادله.
قطب سوم: در طریق استثمار.
قطب چهارم: در مستثمر.

او در پایان عمر (ح ۵۰۳ه) که از نو به تدریس روی آورد به درخواست شاگردان این کتاب را تألیف کرد. این کتاب در معجم المطبوعات با عنوان المستضیء من علم الاصول ثبت شده است. المستصفی در ۱۳۲۴ه در بولاق و در ۱۳۲۲ و ۱۳۲۴ه در قاهره به چاپ رسیده است.

نک: کشف الظنون، ۱۶۷۳؛ مجلس، ش ۷۱۰۱؛ معجم المطبوعات، ۲/ ۱۴۱۴.

آغاز: بسمله قال الشیخ الامام... الحمد لله القوی القادر الولی الناصر... اما بعد فقد تناطق علی التوافق قاضی العقل....

انجام: ...و به وقع الفراغ من الاقطاب الاربعة التی علیها مدار اصول الفقه... تم فراغی من تصنیفه فی السادس من المحرم سنه ثلاث و خمس مائة.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: سه شنبه ۲۶ ربیع الثانی ۱۲۳۱ه.
بنا به گفتهٔ کاتب این نسخه با یک واسطه با نسخهٔ اصل مقابله شده است. بر پشت برگ آغاز عنوان «قانون اصول التفقه» آمده که بر آن خط کشیده شده است.
جلد: تیماج یشمی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری بزرگ. ۱۷/۵×۲۸سم. ۱۸۸گ. ۲۷س. **(ثبت ۳۱۹۱۶)**

۱۲۱۴

بحرالفوائد فی شرح الفرائد (اصول فقه ـ عربی)
= حاشیة الرسائل = شرح الرسائل

از: میرزا محمّد حسن بن جعفر آشتیانی (د: ۱۳۱۹ه).

وی ابتدا این شرح را در نجف اشرف تحریر کرد. بعدها چون در تهران به تدریس رسائل پرداخت به تهذیب مسوده‌های خویش پرداخت و بحرالفوائد نامید.

این شرح در ۱۳۱۵ق در تهران چاپ شده است.

نک: ذریعه، ۳/ ۴۴.

آغاز موجود: قوله و اما الشک فلما لم یکن... اقول من الواضحات التی لا ارتیاب فیها أن الشک...

انجام: ...لا یقدح فی انعقاد الاجماع علی طرق الحدس... دلیلاً علی حجیة مطلق الظن و لو خصوص الاطمینان منه ای سبب حصل و هو کما تری و السلام.

خط: نستعلیق. کاتب: رضا طبرستانی (ساکن یالو). تاریخ کتابت: ۱۲۹۵ق. مکان کتابت: در مدرسهٔ خازن الملک.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. استدراک سقطات در هامش برخی صفحات موجود است.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۸×۲۲/۳سم. ۳۰۷گ. ۲۰س.

(ثبت ۳۱۹۱۹)

۱۲۱۵

شرح المواقف **(کلام ـ عربی)**

شارح: میر سیّد شریف علی بن محمّد جرجانی (د: ۸۱۶ق).

شرحی مزجی بر کتاب المواقف قاضی عضدالدین عبدالرحمن ایجی (د: ۷۵۶ق) است.

وی این شرح را به تاریخ اوائل شعبان ۸۰۷ق در سمرقند به پایان رساند و آن‌را به سلطان غیاث‌الدین پیر محمّد اهدا کرد.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۸۹۱.

آغاز: بسمله سبحان من تقدست سبحات جماله عن سمة الحدوث و الزوال... و بعد فان انفع المطالب حالاً و مآلاً... هو المعارف الدینیة و المعالم الیقینیه... الحمد لله العلی شأنه امره و حاله فی ذاته...

انجام: ...مشیرین فی بعض المواضع الی ما یتوجه علی کلامه من الاسؤلة و یمکن ان یتمسک به دفعها من الاجوبة نفع الله به الطالبین و جعله ذخراً لنا یوم‌الدین انه خیر مؤفق و معین.

خط: تعلیق. کاتب: اسماعیل بن مولانا یوسف العمری بن عمادالدین. تاریخ کتابت: ۸۸۰ق. تاریخ کتابت: مدرسه شیخیهٔ تبریز.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای است از ق ۹ق دربارهٔ انواع کیفیت، چگونگی تقسیم انواع معلوم به دست حکما و نیز تملک حسین بن ابی‌القاسم حسینی الحسنی موسوی لاهیجی با سجع مهر او از ق ۱۳ق.

برگ آغاز نونویس و از ق ۱۱ق است. از آغاز نسخه تا ص ۱۱۸ به قلم نستعلیق و باقی نسخه به قلم تعلیق است. از آغاز نسخه تا ص ۲۱۴ عبارات متن مواقف به قلم شنگرف و عبارات شارح به قلم مشکی است و از آن به بعد تمام عبارات به یک قلم مشکی است که بالای عبارات متن مواقف را خط شنگرف کشیده‌اند. چند برگ آغاز نسخه وصالی شده است. حواشی پراکنده‌ای در هامش صفحات اولیه نسخه با علامت «ع، ق» دیده می‌شود. استدراک سقطات نیز در هامش برخی صفحات دیده می‌شود.

ذیل رقم کاتب تملک محمّد صالح بن علی طالقانی رازی است مورَّخ ۱۰۲۳ق و سجع مهرش: «بندهٔ آل محمّد صالح» و نیز «سلام علی ابراهیم» وجود دارد.

جلد: تیماج مشکی با شمسه و لچک مربوط به عهد تیموری.

کاغذ: سمرقندی.

قطع: وزیری. ۱۷/۷×۲۵/۷سم. ۳۲۴گ. ۲۸س.

(ثبت ۳۱۹۲۰)

۱۲۱۶

ترجمهٔ کتابی در علم نجوم (ستاره‌شناسی ـ فارسی = نجوم)

از: مریک صاحب (؟).

ترجمه‌ای است نارسا از کتابی در هیأت جدید اروپایی.

نام مؤلف اصل کتاب معلوم نشد و آنچه روشن است همین قدر که به تصریح کاتب در پایان نسخه، این کتاب در تبریز به دست مریک صاحب از تبعه آمریکا به فارسی ترجمه شده است و در ارومیه شاهزاده ملک قاسم میرزا امر به تصحیح و ویرایش آن داده است و میرزا حسین منجم و آقا سیّد محمّد علی خراسانی نیز عهده‌دار تصحیح می‌شوند.

آغاز: بسمله رب العالمین که به او حمد و سپاس باد، علامت از قدرت و حکمت و نیکویی خیش بهر طرف گذاشته... و آفتابت کرهٔ بسیار خیلی عظیم است.

انجام: ...بلکه سعادت و جلال آخرت را نزد خداوند خود بیشتر به خواهد

انجامه: ...کتاب علم نجوم در دارالسلطنه ترجمه شده

خط: نسخ. کاتب: ابوالقاسم. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت ذیل دیده می‌شود: «این کتاب را شخصی از اهل ینگی دنیا موسوم به مرخدا[۱] یک صاحب به فارسی ترجمه نموده است اگرچه درست از عهده برنیامده باز خیلی زحمت کشیده در آموختن زبان».

ص ۲۶، ۳۲، ۳۶، ۵۶، ۹۹، ۱۰۶، ۱۶۹ نسخه هر یک مشتمل بر یک تصویر نجومی است.

جلد: روکش ابر و باد قهوه‌ای، با عطف و گوشه تیماجی قهوه‌ای فرسوده.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رقعی. ۱۲×۱۹سم. ۱۲۸گ. ۱۱س.

(ثبت ۳۱۹۲۱)

۱۲۱۸

بحرالفوائد فی شرح الفوائد = حاشیة الرسائل (اصول فقه ـ عربی)

از: میرزا محمّد حسن بن جعفر آشتیانی (د: ۱۳۱۹ه).

حاشیه است بر فرائد الاصول شیخ مرتضی انصاری (د: ۱۲۸۱ه) با عناوین «قوله، اقول» مشتمل بر مباحث اصالة البرائه.

نک: ش ۱۲۱۴ همین فهرست.

آغاز موجود: قوله قدس سره العالی فی الحاشیة و محصل الکلام آه اعلم ان محصل هذا المحصل ان العقل مستقل... .

انجام موجود: ...انه تمسک بأخبار التوقف ایضاً فکیف ذکر ان المستند هو حکم العقل.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

نسخه از پایان افتادگی دارد. عناوین به شنگرف. تعلیقات متفرقه در هامش برخی صفحات دیده می‌شود. بر عبارات متن قلم شنگرف کشیده‌اند.

جلد: تیماج قرمز.

کاغذ: فرنگی کاهی رنگ.

قطع: وزیری. ۱۶/۸×۲۲سم. ۱۰۶گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۹۲۳)

۱۲۲۰

انوار سلیمانیّه (کلام شیعه ـ فارسی)

از: مولا عباس مولوی (ق ۱۲ه).

در احتجاجات رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) و مناظرات علماء شیعه با مخالفین مشتمل بر ۶۵ فصل که هر فصل مشتمل بر یک مناظرة است.

مؤلف به تاریخ ۲۴ ذی قعده ۱۱۰۱ه از تألیف

---

۱. کذا. نویسنده عبارت «کمترین بندگان خدا مریک صاحب» را به صورت فوق نوشته است.

پرداخت و آن‌را به شاه سلیمان صفوی اهدا کرد.
اینک فصول کتاب:
فصل اول: در مناظره حضرت خاتم الانبیا...(ص) با اهل ادیان خمسه.
فصل دویم: مناظره حضرت اسدالله...(ع) با مهاجرین و انصار.
فصل سیم: مناظره حضرتش با ابوبکر و عمر.
فصل چهارم: مناظره امام حسن(ع) با منکرین فضل آن حضرت و پدر بزرگوارش(ع).
فصل پنجم: مناظرهٔ امام حسین(ع) با عمر بن الخطاب.
فصل ششم: مناظره سیّد الساجدین با پسر شامی.
فصل هفتم: مناظره باقر العلوم(ع).
فصل هشتم: مناظره صادق(ع).
فصل نهم: مناظره کاظم(ع).
فصل دهم: مناظره رضا(ع) در مجلس مأمون با اهل ادیان مختلفه.
فصل یازدهم: در جواب حضرتش(ع) سؤالات مأمون را.
فصل دوازدهم: مناظره حضرت تقی(ع) با یحیی بن اکثم.
فصل سیزدهم: مناظرهٔ حضرت نقی هادی(ع).
فصل چهاردهم: مکالمه حضرت زکی عسکری(ع).
فصل پانزدهم: مکالمه حضرت بقیه الله المهدی.
فصل شانزدهم: مناظره مفید با قاضی ابوبکر بن سیار و شیخ معتزلی و مکالمهٔ علی بن میثم.
فصل هفدهم: مناظره مفید با کاتبی و ابی‌عمرو شوطی.
فصل هیجدهم: مناظرهٔ هشام بن حکم و علی بن میثم باضرار بن عمرو ضبی.
فصل نوزدهم: مناظرهٔ مفید با ورثانی و جواب حضرتش یکی از خواص خود و جواب و سؤال شیعه و سنی.
فصل بیستم: جواب حضرت رضا(ع) مأمون را.
فصل بیست و یکم: جواب مفید اعتراض ابوالحسین خیاط را.
فصل بیست و دوم: جواب هشام بن حکم به سؤال یحیی بن خالد برمکی را، و مناظرهٔ او با عبدالله بن یزید اباضی در حضور هارون الرشید.
فصل بیست و سیم: استدلال مفید بر عدم بیعت امیرالمؤمنین(ع) با ابوبکر.
فصل بیست و چهارم: اجوبه علی بن میثم سؤالات سائلی را.
فصل بیست و پنجم: جواب امیرالمؤمنین(ع) سؤال شیخ شامی را.
فصل بیست و ششم: جواب مفید استدلال نواصب را از آیه بر فضل ابوبکر...
فصل بیست و هفتم: جواب مفید، نواصب را در باب مصاحبت ابوبکر در غار.
فصل بیست و هشتم: جواب مفید، نواصب را بر فصل ابوبکر از دو حدیثی که خود در نقل آن منفردند.
فصل بیست و نهم: جواب مفید استدلال نواصب را بر صحت امامت ابوبکر از حدیثی که خود بر هم بافته‌اند.
فصل سی‌ام: جواب مفید، مسایلی را که از آیه سؤال نمود.
فصل سی و یکم: سؤال ابوحنیفه از حضرت کاظم(ع).
فصل سی و دویم: مکالمه حسین بن فضال با ابوحنیفه و استدلال مفید بر ظلم ابوبکر و عمر بر حضرت فاطمه(س).
فصل سی و سیم: جواب هشام بن حکم سؤال مردی را از معنی حدیث منقول از علی بن ابی‌طالب(ع).
فصل سی و چهارم: تحقیق شیخ مفید، حدیث طیر را.
فصل سی و پنجم: جواب شیخ مفید سؤال مرد معتزلی را از غیبت.

فصل سی و ششم: جواب ابومحمّد فضل بن شاذان، سایلی را از امامت امیرالمؤمنین(ع).
فصل سی و هفتم: مناظرهٔ مفید با ابوبکر حذاء.
فصل سی و هشتم: جواب مفید از امامت نماز ابوبکر.
فصل سی و نهم: فتوای مفید در مسأله فقهی.
فصل چهلم: جواب فضل بن شاذان حدیث مخالفین.
فصل چهل و یکم: قول فضل بن شاذان در آیهٔ «و اولوا الارحام بعضهم اولی ببعض».
فصل چهل و دویم: جواب سیّد عزالدین بن افسوس متعصب سنی را در حضور مستنصر عباسی.
فصل چهل و سیم: کلام امام باقر(ع) با حسن بصری.
فصل چهل و چهارم: مکالمهٔ عبداللّه بن عباس با معاویه.
فصل چهل و پنجم: مناظره مفید با اعدا در قول عباس.
فصل چهل و ششم: جواب مفید منکر غیبت را.
فصل چهل و هفتم: مناظره هشام بن حکم در مجلس یحیی بن خالد و غیره...
فصل چهل و هشتم: مناظرهٔ سعد بن عبداللّه قمی.
فصل چهل و نهم: مناظرهٔ علی بن بابویهٔ قمی.
فصل پنجاهم: مناظرهٔ محمّد بن بابویه قمی در مجلس رکن‌الدوله.
فصل پنجاه و یکم: تحقیق ایمان ابوطالب.
فصل پنجاه و دویم: مناظرهٔ شیخ مفید با علی بن عیسی رمانی و جوابش علی بن نصر شاهد را.
فصل پنجاه و سیم: مناظرهٔ شیخ مفید با مشایخ عباسیه.
فصل پنجاه و چهارم: اجوبهٔ سیّد حسن ابن سیدرا.
فصل پنجاه و پنجم: مناظرهٔ نخستین ابن ابی‌جمهور با فاضل هروی.
فصل پنجاه و ششم: مناظره دوم حضرتش با فاضل هروی.
فصل پنجاه و هفتم: مناظرهٔ سوم حضرتش با فاضل هروی.
فصل پنجاه و هشتم: مناظرهٔ مأمون با چهل کس از اهل خلاف.
فصل پنجاه و نهم: مناظرهٔ شیخ حسن بن عبدالصمد با فاضل حلبی.
فصل شصتم: مناظرهٔ قاضی‌زاده کرهرودی با قاضی‌زادهٔ اوزبک در مجلس شاه عباس.
فصل شصت و یکم: مجلس اول مناظرهٔ سیّد مدنی با یکی از فضلای مخالفین.
فصل شصت و دویم: مجلس دویم مناظرهٔمدنی با همان فاضل در مدینه مشرفه.
فصل شصت و سیم: مناظرهٔ یکی از فضلای زمان با فاضلی از اهل خلاف در هند.
فصل شصت و چهارم: مناظره مومن الطاق با ابن ابی‌حذره.
فصل شصت و پنجم: در ذکر حکایات عجیبه.

خط: نستعلیق. کاتب: فتح علی بن حاجی ابوطالب لاهیجانی. تاریخ کتابت: ۱۲۵۹هـ.
برگ آغاز دارای یک سرلوح مذهَّب و مرصَّع است. دو صفحه آغاز دارای تذهیب گل و بوته در حاشیه است و در لابلای سطور همان دو صفحه تذهیب دندانه موشی شده است.
تمام صفحات دارای جدول به قلم‌های چندگانه مشکی و لاجورد و شنگرف است و کمند به قلم شنگرف.
ذیل رقم کاتب سجع مهرش: «عبده الراجی فتح علی» دیده می‌شود که دوبار تکرار شده است. بر پشت اولین برگ اضافی آغاز نسخه ابیاتی به قلم نستعلیق در مدح سیّدالشهداء(ع) دیده می‌شود.
جلد: روغنی با نقش ترنج و نیم ترنج و با زمینه و حاشیه گل و بوته. کاغذ: فرنگی آهارمهره.

۱۳/۵×۲۱سم. ۳۱۳گ. ۱۴س.
(ثبت ۳۱۹۲۵)

۱۲۲۲

الوافية فی اصول الفقه (اصول فقه ـ عربی)

از: ملّا عبداللّه بن حاج محمّد تونی بشروئی خراسانی (د: ۱۰۷۱ه).

در اصول فقه مشتمل بر یک مقدمه و چند باب، در مباحث اجتهاد و تقلید و باب تراجیح.

نک: ذریعه، ۲۵/ ۱۷.

آغاز: بسمله الحمد لله علی جزیل آلائه و الشکر علی جمیل نعمائه... و بعد فهذه رسالة وافية و جملة شافية محتوية علی تحقيق المهم...

انجام: ...و الا فعدم الالتفات اليه احوط و اولی و العلم عند الله... هذا آخر ما اختصرناه من المطالب الاصولية... و انا العبد (مؤلف) وقع الفراغ منه يوم الاثنين ثانی عشر اول الربيعين فی تاريخ سنه ۱۰۵۹...

خط: نسخ. کاتب: مهدی‌قلی بن افراسیاب کرایلی. تاریخ کتابت: ۱۱۰۹ه.

تعلیقاتی از مؤلف با علامت «منه» و تعلیقات دیگری با علامت «احمد ره» در هامش نسخه دیده می‌شود. استدراک سقطات در هامش برخی صفحات صورت گرفته است.

جلد: تیماج عسلی.

کاغذ: اصفهانی آهارمهره.

قطع: رقعی. ۹/۶×۱۷/۱سم. ۱۴۰گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۹۲۷)

۱۲۲۳

شرح الفوائد الحکميّة الاثنی عشرية (فلسفه ـ عربی)

شارح: شیخ احمد بن زین‌الدین احسائی (د: ۱۲۴۱ه).

شرحی است بر الفوائد الحکمیهٔ خود او با عناوین «قال ـ اقول». وی این شرح را به درخواست مولی مشهد بن ملّا حسین علی شبستری نگاشته و به تاریخ نهم شوال ۱۲۳۳ه از شرح پرداخته است.

اصل کتاب مشتمل بر ۱۲ فائده است که شارح پس از اتمام شرح، هفت فائده دیگر بدان بیفزود و آنها را شرح کرد که مجموعاً ۱۹ فائده می‌شود.

این شرح در ۱۲۷۲ و ۱۲۸۷ه به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۳۸۶؛ مجلس، ش ۱۳۷۱۶.

آغاز: بسمله الحمد لله... و بعد فيقول... (مؤلف) ان جناب الموفق... مشهد بن مقدس حسين علی... قد التمس منی اثبات بعض الکلمات فی بيان معنی ما ذکرته... فی الرسالة التی سميتها بالفرائد...

انجام: ...هذه المقاصد بعيداً عن تناوله الافهام فرددت لک و کررت عليک و سبحانه ولی التوفيق الی هنا قد تمت الکتاب بعون الرحيم التواب.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشتی است که طی آن گواهی شده است نسخه نزد میرزا مهدی نامی بیع شرط بوده است. عناوین به شنگرف. بالای عبارات متن به قلم شنگرف خط کشیده شده است.

جلد: تیماج زرشکی یک لایه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۴×۲۰سم. ۱۳۴گ. ۳۰س.
(ثبت ۳۱۹۲۸)

۱۲۲۸

حاشية تحرير القواعد المنطقية (منطق ـ عربی)

از: میر سیّد شریف، علی بن محمّد جرجانی (د: ۸۱۶ه).

حاشیه‌ای است با عناوین «قوله ـ اقول» بر تحریر

القواعد المنطقیة قطب‌الدین محمّد رازی (د: ۷۶۶ه) در شرح رسالهٔ شمسیهٔ نجم‌الدین عمر کاتبی قزوینی (د: ۶۷۵ه).

آغاز: بسمله الحمد لله رب العالمین... قوله و رتبت علی مقدمة و ثلث مقالات اقول هکذا وجد عبارة المتن فی کثیر من النسخ... .

انجام: ...فلا یکون ایضاً جزء علی حدة بل مندرجاً فی المبادی التصدیقیة و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب تم بعون الله الملک الوهاب.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: عبدالرزاق حسینی لواسانی. تاریخ کتابت: ۲۰ صفر ۱۲۵۷ه.

تعلیقات متفرقه در هامش صفحات با علامات: ابوشهمة، ع ق، سیّد علی، محیی‌الدین، شرح هدایه، و نیز تعلیقاتی از میر سیّد شریف با علامت «منه رحمه الله» دیده می‌شود.

بر برگ‌های اضافی آغاز و انجام نسخه و پشت برگ آغاز و انجام یادداشت‌های پراکنده‌ای به قلم ناپخته مرحوم سیّد محمّد سنگلجی مورّخ ۷۶/ ۷۵/ ۱۲۷۴ وجود دارد که ظاهراً مربوط به دوران نوجوانی ایشان است.

جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۱۲×۲۲سم. ۱۰۱گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۹۳۳)

۱۲۳۳

فرهنگ میرزا ابراهیم (فرهنگنامه ـ فارسی)

= فرهنگ جهان‌گشا

از: میرزا ابراهیم بن شاه حسین اصفهانی (ق ۱۰ه).

فرهنگ لغات فارسی، عربی و ترکی به فارسی است به ترتیب حرف آغاز کلمات در هر باب و به ترتیب پایان کلمات در هر فصل. نویسنده در آغاز چند فصل در دستور زبان به کتاب افزوده است.

نک: ذریعه، ۱۶/ ۲۱۱؛ منزوی، ۳/ ۱۹۳۷.

آغاز: بسمله بدانکه عرب بچیم و پا وگاف و ژ مثل چه و پا و گردن و کژ تنطق ننمایند... .

انجام: ... پرداری قیمه و تخم مرغ که درهم پزند و خورند و الله اعلم.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: جمعه ۱۹ رجب ۱۲۵۵ه.

عناوین به شنگرف. در هامش صفحهٔ پایان یادداشتی است به قلمی شبیه قلم کاتب، دربارهٔ مؤلف.

جلد: تیماج مشکی با جدول و حاشیه منگنه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: وزیری. ۱۴×۲۴سم. ۱۱۲گ. ۲۰س.

(ثبت ۳۱۹۳۷)

۱۲۳۴

تحفة المؤمنین (طب ـ فارسی)

= تحفهٔ حکیم مؤمن

از: میر محمّد مؤمن بن میر محمّد زمان حسینی تنکابنی (ق ۱۱ه).

در طب مشتمل بر پنج بخش به نام تشخیص. مؤلف کتاب را به نام شاه سلیمان صفوی تألیف کرده است.

نسخهٔ جای سخن شامل دستور اول از تشخیص پنجم کتاب است مشتمل بر پنج طریق. این بخش از تحفه در ذریعه به تنهایی کتابی دیگر به حساب آمده و تحت عنوان مستقل معرفی شده است بدون اینکه مؤلف آن شناخته شده باشد.

صاحب ذریعه این کتاب را مجلد اول از کتاب دستور جامع می‌داند و عنوان دستور جامع نیز در ذریعه به عنوان کتاب مستقل و ناشناس آمده است. ولی در حقیقت این دستور جامع نیز چیزی نیست جز همان بخش پنجم از کتاب تحفهٔ حکیم مؤمن تحت عنوان

تشخیص خامس. آقای احمد منزوی نیز در نسخه‌های خطی فارسی آن‌را به عنوان کتابی جز تحفه حکیم مؤمن بدون ذکر نام مؤلف آورده است.

نک: ذریعه، ۳/ ۴۷۳، ۸/ ۱۵۲؛ منزوی، ۱/ ۶۱۶.

آغاز: بسمله طریق مربع بجهة دوستی که تجربه شده است... احراق صدف و شبح....

انجام: ...بالات حدیدی هرگاه بمالند دیگر نگیرد و از مجربات است.

انجامه: حرره (کاتب) در نزد استاد کامل الصفائی شاه میر ضیغم ولد حاجی میرزا تفرشی والی.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: عبدالوهاب طهرانی همدانی. تاریخ کتابت: ۱۹ جمادی الاخر... (ق ۱۳ه).

بر صفحات آغازین و پایانی نسخه لکه‌های زرد وجود دارد. در صدر صفحهٔ آغاز و ذیل رقم کاتب سجع مهر ذیل وجود دارد: «وقف محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی».

استدراک سقطات در هامش دو صفحه آغاز به سبک چلیپا صورت گرفته است.

عناوین به شنگرف.

جلد: تیماج یشمی یک لایه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رقعی. ۱۱×۱۶سم. ۴۸گ. ۱۱س.

(ثبت ۳۱۹۳۹)

۱۲۳۵

شرح شرایع الاسلام **(فقه امامیه ـ عربی)**

از یکی از شاگردان شیخ مرتضی انصاری.

بخشی از شرحی است بر شرایع الاسلام محقق حلّی (د: ۶۷۶ه) که از پایان نانوشته مانده است.

آغاز: من حجر السفیه و وجوب امساک قاله علی من کان ولیاً قبل البلوغ و این هذا من المدعی و اما فی الرابع فمنع اطلاق الاخبار المذکورة لما نحن فیه....

انجام موجود: ...ینفی القدرة الشرعیة و من الواضح ان الدلیل النافی للشرط لا یعارض دلیل المشروط بل معه لا یمکن جریان.

خط: نستعلیق و نسخ تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت استاد عبدالحسین حائری است دربارهٔ اینکه مؤلف از شاگردان شیخ مرتضی انصاری است.

جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج با جدول و حاشیهٔ منگنه.

کاغذ: فرنگی آبی و شطرنجی نخودی رنگ.

قطع: رقعی. ۱۲/۵×۲۱سم. ۲۲۷گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۹۴۰)

۱۲۳۹

فرائد الاصول = الرسائل **(اصول فقه ـ عربی)**

از: شیخ مرتضی انصاری (د: ۱۲۸۱ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر مباحث قطع و ظن از کتاب رسائل شیخ.

آغاز: بسمله اعلم ان المکلف اذا التفت الی حکم شرعی فیحصل له اما الشک فیه او القطع او الظن....

انجام: ...او مثبتاً له مع عدم التمکن من الاحتیاط کأصالة... ففیه الاشکال و الله العالم بحقیقة الحال.

خط: نسخ. کاتب: محمّد کاظم بن محمّد حسین بن حاج ملّا احمد خویینی. تاریخ کتابت: ۱۲۹۰ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشتی است به قلم نستعلیق شکسته ابوطالب محمّد موسوی مورَّخ ۱۲۹۰ه. بر روی همان برگ نیز یادداشت‌هایی است از جمله یادداشتی در باب آداب روایت. در صدر صفحهٔ آغاز تملک ابوطالب محمّد موسوی با سجع مهرش به صورت مربع دیده می‌شود. در ذیل همان صفحه نیز سجع مهر ابوطالب

موسوی به شکل دایره موجود است.
استدراک سقطات و تعلیقاتی در هامش نسخه وجود دارد. عناوین به قلم نسخ شنگرف و لاجورد در هامش صفحات نگاشته شده است.
ذیل صفحهٔ پایان یادداشت ابوطالب موسوی است به قلم شنگرف دال بر استکتاب نسخه در مدرسهٔ زنجان مورَّخ ۱۲۹۰ه با سجع مهر وی.
ص ۲۱۱ نسخه مشتمل بر تعدادی حروف الفبای خط هیروگلیف است.
بر برگ الحاقی پایان نسخه یادداشت‌های کلامی است به قلم نستعلیق تحریری.
جلد: تیماج یشمی فرسوده.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۸×۲۶سم. ۱۰۸گ. ۲۰س.
(ثبت ۳۱۹۴۴)

۱۲۴۰

شرح مقاصد الطالبین **(کلام ـ عربی)**

شارح: سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی (ق ۸ه).
شرح مبسوطی است که تفتازانی بر کتاب خود المقاصد فی علم الکلام یا مقاصد الطالبین نگاشته است. وی المقاصد و شرحش را در سال ۷۸۴ه به اتمام رساند. لازم به ذکر اینکه اصل کتاب شش مقصد دارد.
این کتاب چند بار به چاپ رسیده است از جمله یک بار در انتشارات مکتبة الکلیات الازهریة و بار دیگر به صورت افست طی منشورات الشریف الرضی در سال ۷۱ـ۱۳۷۰هش به چاپ رسیده است.
نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۷۸۰؛ مفتاح السعاده، ۱/ ۲۰۷؛ سنا، ۲۹۳/۱؛ مجلس، ش ۹۲، ۳۳۰۶، ۷۹۴۵.
آغاز: بسمله نحمدک یا من بیده ملکوت کل شیء و به اعضاده، و من عنده ابتداء کل حی و الیه معاده ....
انجام: ...ان اربعة من الانبیاء فی زمرة الاحیاء... فی الارض و ادریس و عیسی فی السماء علیهم السلام تم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۹ـ۱۰ه.
صفحهٔ ش ۱ـ۱۶ نسخه مشتمل بر فهرست ابواب کتاب است به قلم تحریری ق ۱۱ه. بر پشت برگ آغاز تملک سیّد احمد به قلم پدرش با سجع مهر ناخوانا دیده می‌شود. اوراق نسخه از ش ۱۷ـ۱۴۴ هر برگ دارای یک یا دو وصالی مربع شکل است که بخشی از سطور بر آنها نونویس شده است.
عناوین به قلم نستعلیق تحریری شنگرف در هامش صفحات نوشته شده است. در برخی مواضع نسخه حک و اصلاح صورت گرفته است. قلم کاتب از آغاز تا صفحه ۳۶۶ یکسان و از صفحه ۳۶۷ تا انتها به قلم دیگر است از همان ق ۹ـ۱۰ه. برخی از اوراق نسخه نونویس و از ق ۱۱ه است.
بر پشت برگ پایان اجازه‌ای است ناقص الآخر از یکی از عالمان به صدرالدین احمد بن عبدالصمد که گویا این شرح مقاصد را نزد کسی خوانده و او نیز بر پشت برگ پایان نسخه برای شاگرد خود اجازه نوشته است. اجازه یاد شده از ح ق ۱۰ه است.
جلد: تیماج زرشکی با عطف دامن و عطف تیماجی قهوه‌ای.
کاغذ: سمرقندی، اصفهان.
قطع: نیم خشتی. ۱۱×۲۱/۵سم. ۴۴۱گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۱۹۴۵)**

۱۲۴۱

بدایع الافکار **(اصول فقه ـ عربی)**

از: میرزا حبیب‌اللّه بن محمّد علی رشتی (د: ۱۳۱۲ه).
کتابی است مبسوط در اصول فقه با عناوین بدیعة بدیعة.

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر مجلد دوم از کتاب در مباحث الفاظ. این کتاب در ۱۳۱۳ه در ایران به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۳/ ۶۳؛ مجلس، ش ۷۴۰۶.

آغاز نسخه: بسمله و صلی الله... بدیعة اذ قد عرفت أن الاکثر علی ثبوت الحقیقة الشرعیة فی الفاظ العبارات ...

انجام: ...و ان کان التخییر فی معنی القید لجنس الطلب الصادق علی الشروط و النجز تم و الحمد لله رب العالمین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
عناوین به شنگرف در هامش نوشته شده است.
استدراک سقطات در هامش نسخه موجود است.
گواهی بلوغ مقابله در صفحه پایان نسخه دیده می‌شود.
در هامش صفحهٔ پایان یادداشت زیر در تعیین ابیات نسخه نوشته شده: «تسعة عشر کراس و صفحة بلغ الکراس اربعمائه و اثنین و ثلاثین بیتاً فالمجموع ثمانیة آلاف و مأتین و ثمانیة و ثلاثین بیت و الله العالم و العاصم».
جلد: تیماج قرمز با نقش ترنج و نیم ترنج و جدول و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۳۵گ. ۲۰س. **(ثبت ۳۱۹۴۶)**

۱۲۴۲

المسائل الاصولیة (اصول فقه ـ عربی)

= تقریرات الاصول

مؤلف از شاگردان شریف العلماء مازندرانی است و جای جای کتاب از او به عنوان استادنا الشریف یاد می‌کند.

آغاز: بسمله فائده لاریب فی حول العمل بالظن فی الاحکام الشرعیة لوجوه من الادلة الاول اعلم انه لاشک فی ان لله تعالی فی کل شیء حکماً بالنسبة الینا و نعم بالقطع ...

انجام: ...سیجیء ان شاء الله تعالی ان حجیة الاجماع المنقول و امثاله من الظنون المظنون اعتبارها لیست الا لاجل الدلیل العقلی القاطع الدال علی حجیة امثال تلک الظنون فلتنتظر. تم تحریر الاجماع المنقول فی یوم الرابع من شهر الجمادی الثانی (کذا) من شهور سنة ۱۲۳۴.

خط: نستعلیق تحریری و نسخ. تاریخ کتابت: ۱۲۳۴ه.
ظاهراً انجامهٔ نسخه، منقول از نسخهٔ قبلی است ولی تاریخ کتابت همان حدود است. در هامش ص ۲ نسخه مهر مربعی است با سجع «عبده محمّد سعید ابن محمّد مهدی الرضوی» بر فراز ص ۱۷۲ نسخه یادداشتی است طرفه که نشان می‌دهد کاتب عرب بوده و سفارش دهنده دل خونی از کاتب داشته. یادداشت مزبور چنین است: «این صفحه بی‌مصرف است و اول مسئله صفحهٔ بعد است بر ریش عرب لغنت باد. بگو بیش باد».
جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۲۵۴گ. ۲۱ و ۲۳س.
(ثبت ۳۱۹۴۷)

۱۲۴۳

توضیح الاشکال (ریاضی ـ فارسی)

= شرح تحریر اقلیدس

از: مولا محمّد مهدی بن ابی‌ذر نراقی (د: ۱۲۰۹ه).

ترجمه و شرح تحریر اقلیدس خواجه نصیرالدین طوسی (د: ۶۷۲ه) است. وی در علت پرداختن به این شرح گوید: «بسیاری از مطالب و براهین تحریر اقلیدس

خواجه خالی از اغلاقی نبوده است و ترجمه‌ای که علّامه قطب‌الدین شیرازی از این کتاب ترتیب داده منحصر است به فارسی نمودن اصل اشکال اقلیدس؛ و مطلقاً متعرض توضیح اغلاقات و تبیین اشکالات نشده است، و بالجمله غیر از فارسی نمودن اصل کتاب اقلیدس لفظ بـه لفـظ متعرض امری دیگر نشده است و با وجود این، فارسی او بر طباع اکثر اهل این زمان غریب است».

شارح روش خود را در ایـن شـرح چـنین روشـن می‌کند: «طریقهٔ حقیر در این کتاب آن است که اقتصار بر ترجمه کردن عبارت لفظاً بلفظ نمی‌کنم بلکه اصل دعوی و برهان چه از اصل کتاب و چه از بیانات خواجه به نحوی که حق بیان باشد و اغلاقی در آن نباشد مذکور می‌نمایم، اگر چه به تقدیم و تأخیر بعضی کلمات یا زیاده نـمودن بعضی از فواید و عبارات باشد و آنچه از ادله و براهـین مطویه که محتاج الیه است و صاحب کـتاب و خـواجـه متعرض آن نشده‌اند همه را ذکر می‌کنم و بعضی از فواید و براهـین بـه جـهت بـعضی اعـتبارات در حـاشیه ذکـر می‌نمایم و آنچه را خواجه فرموده است به اعتبار امتیاز او از اصل کتاب اشاره بآن می‌کنم باین نحو که: محرر گفته است».

دو نسخه از این کتاب یکی در کتابخانهٔ سپهسالار و دیگر در دانشگاه تهران نگهداری می‌شود.

نک: ذریعه (مســتدرکات)، ۲۶/ ۲۴۱؛ دانشگـاه، ۴/ ۸۶۸؛ سپهسالار، ۳/ ۵۲۷؛ منزوی، ۱/ ۱۵۴.

آغاز: بسمله سپاسی که مهندسان کارخانهٔ ابـداع از تقریر او قاصرند....

آغاز نسخه: بنور ظهور خود روشن و حقائق انفس و آفاق را به بیان وافی خویش واضح و مبرهن گرداند... اما بعد خامه شکستهٔ تراب اقدام طالبان معرفت حقایق اشیاء مهدی بن ابی‌ذر....

انجام: ...ه د نیز مثل نسبت زاویهٔ ا است بزاویهٔ د و هو المطلوب تمت المقالة السادسة بعون الله.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.

نسخه از آغاز افـتادگی دارد. عـناوین و رمـوز نسخه و برخی از اشکال هندسی به قلم شنگرف است. برخی فوائد و براهین از مؤلف به قلم کاتب در هامش نوشته شده است. ذیل صـفحهٔ پـایان نسخه سجع مهر «الواثق بالله... محمّد علی».

جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری. ۲۳۹گ. ۲۴س. **(ثبت ۳۱۹۴۸)**

۱۲۴۳

توضیح الاشکال **(هندسه ـ فارسی)**

از: مهدی بن ابی‌ذر نراقی (د: ۱۲۰۹هـ).

ترجمه و شرح‌گونه‌ای است بر تحریر اصول الهندسة نصیرالدین طوسی. شارح گوید که چون ترجـمه‌ای کـه قطب‌الدین شیرازی از تـحریر اصـول هـندسه سـاخته مشکلات متن را رفع نکرده و ترجمهٔ تحت اللفظی است و بس و نیز سبک آن غریب است از نو به ترجمه و شرح مغلقات کتاب پرداخته است و ادله و براهینی که خواجه نیز نیاورده استدراک کرده. افادات شارح اغلب با عنوان «مخفی نیست» آمده است.

ترجمهٔ حاضر تا مقاله ششم از پانزده مقاله کتاب را در بر می‌گیرد و گویا شارح موفق به اتـمام بـقیهٔ کـتاب نشده است.

نک: نشریه، ۱۱/ ۲۱؛ دانشگاه، ۱۷/ ۴۹۳، ۴/ ۸۶۷؛ سپهسالار، ۳/ ۵۲۷؛ فیضیه، ۲/ ۱۲۰؛ مـرکز احـیاء، ۵/ ۲۴۲.

آغاز: سپاسی که مهندسان کارخانه ابداع از تقریر او قاصر آیند و ستایشی که محاسبان دفتر خانهٔ اخـتراع از تفسیر او حاسر....

آغاز موجود: بنور ظهور خود روشن و حقایق عالم انفس و آفاق را به بیان وافی خویش واضـح و مـبرهن گردانید....

انجام: ...پس قوس ب ح بقوس ه ر نیز مثل نسبت

زاویۀ ۱ است بزاویۀ د، و هو مطلوب تمت المقالة السادسة بعون الله.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
یک برگ از آغاز افتاده است.
عناوین به شنگرف. رسم‌ها و اشکال هندی به قلم مشکی و شنگرف در هامش برخی صفحات کشیده شده‌است. نسخه مقابله و تصحیح شده و مستدرکات در هامش برخی صفحات با علامت صح آمده است. در صفحۀ پایان مهری است با سجع: «الواثق بالله الغنی عبده محمّد علی» که دو بار تکرار شده و زدوده شده.
جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۲۳۹گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۹۴۸)**

۱۲۴۴

جواهر العقول (اصول فقه ـ عربی)
فی شرح فرائد الاصول = شرح الرسائل

از: سیّد ابوالقاسم بن سیّد معصوم حسینی اشکوری نجفی (د: ۱۳۲۵ه).

حاشیه است بر فرائد الاصول شیخ مرتضی انصاری (د: ۱۲۸۱ه).

مؤلف از شاگردان میرزا حبیب‌اللّه رشتی است و در آغاز کتاب تصریح می‌کند که این شرح را هنگام خواندن فرائد شیخ در نزد استاد مذکور تألیف کرده است و در حقیقت منتخبی از افادات آن استاد است.

مؤلف در ۱۲۹۷ه از تألیف پرداخته است به نسخۀ جای سخن مجلد سوم از کتاب است مشتمل بر مباحث استصحاب.

نک: ذریعه، ۵/ ۲۷۲؛ مجلس، ش ۱۴۰۰۷، ۱۴۵۲۶.

آغاز: بسمله الحمد لله رب العالمین... و بعد فیقول العبد الاثیم... قوله عرف بتعاریف اه اعلم أنّ تعاریف القوم للاستصحاب بینما یرجع الی التعریف....

انجام: ...و الرجوع الی اصل الثالث کما فی مسئلة المتمّم و المتمّم فافهم.

انجامه: و قد وقع الفراغ من کتابة هذه الاوراق بید الاقل العاصی اسیر الآمال و الأمانی فی یوم الأحد... من سنة تسع و تسعین و مأتین بعد الألف... اللهم لا تسلب عنّا ما انعمت علینا من مجاورة قبره الشریف... و صلّی‌الله علی محمّد و آله و لعنة الله علی اعدائهم اجمعین سنة ۱۲۹۹.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ۱۲۹۹ه.
عبارات متن فرائد به قلم نسخ است و بر بالای آن عبارات به قلم سیاه خط کشیده‌اند. استدراک سقطات در هامش صفحات انجام گرفته است.
عناوین در هامش نسخه دیده می‌شود.
جلد: مقوایی با عطف تیماج زرد.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۱۶/۲×۲۱سم. ۱۴۴گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۹۴۹)

۱۲۴۷

هیجان الوطن (قصائد) (شعر ـ فارسی)

از: میرزا فتح‌اللّه متخلص به «اقدس کرمانی» (ق ۱۴ه).

مجموعه قصائدی است مربوط به وقایع مشروطیت با عناوین ذیل:

۱. در بیان توحید و عنوان یفعل ما یشاء و یحکم ما یرید و ترجمان آیۀ ان یشأیذهبکم و یأت بخلق جدید.

۲. در تبریک و تمجید اتحاد دولت و ملت.

۳. در تعظیم و تکریم سلطان (مظفرالدین شاه) و توصیف و تمجید مجلس مقدس و بزرگان ملت و آداب سلوک ملوک با رعیت و معاشرت کردن اسلامیان با دول و ملل مختلفه بنحو الفت.

۴. در مدح خسرو جمجاه محمّد علی شاه.

آغاز: بسمله.

هــر نـظری جـلوه‌ایست انـفس و آفـاق را
جـلوه زهـر مشـرق است قـدرت خـلاق را
انجام:
آری از گــریه‌های چشــم ســحاب
خــنده در طــبع زعــفران آمــد
خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
عناوین به قلم درشت‌تر. برخی تعلیقات ظاهراً به قلم ناظم در هامش صفحات وجود دارد.
جلد: تیماج مشکی یک لایه.
کاغذ: فرنگی.
۱۳×۱۹/۵سم. ۱۵گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۹۵۲)**

۱۲۴۸

المصباح الساطع فی شرح مفاتیح الشرایع **(فقه امامیّه ـ عربی)**

از: سیّد عبداللّٰه بن محمّد رضا شبر حسینی کاظمی (د: ۱۲۴۲ه).

شرحی است بر مفاتیح الشرایع فیض کـاشانی (د: ۱۰۹۱ه).

وی در آغاز شرح مبسوطی بر مفاتیح نگاشته، آن‌را مصباح الظلام می‌نامد. سپس به تلخیص آن پرداخـته و آن‌را المصباح الساطع می‌نامد.

به قول صاحب ذریعه این شرح شامل شش مجلد است.

شارح در دیباجه تصریح می‌کند که یک مجلد از المصباح الساطع را به شرح دیباجه مفاتیح اختصاص داده آن‌را یک مجلد علی حده قرار داده است.

صاحب ذریعه گوید نسخه‌ای از این شرح دیباجه را دیده‌ام که در پایان نسخه، آن‌را مصابیح الکـلام نـامیده بودند، و نیز چنین نوشته بود که این شرح غیر از المصباح الساطع است. ایشان سپس در پایان چنین می‌گویند که مصابیح الکلام شرح سومی از شبر بر مفاتیح باشد حال آنکه هم آغازی که به عنوان آغاز مصابیح الکـلام در ذریعه آمده با نسخهٔ جای سخن برابر است، و هم دیگر خصائصی که در ذریعه برای مصابیح الکلام برمی‌شمرد. بنابراین ظاهراً مصابیح الکـلام هـمان مـجلد اول از المصباح الساطع باشد.

نک: ذریعه، ۱۰۸/۲۱.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی هدانا للتفقه فی الدین و وفقنا لمتابعة خاتم النبیین... اما بعد فیقول... انه لا یخفی علی اولی البصائر النقادة... قال المصنف بسمله أبتدا باسم الله مقتدیا بالسلف و القرآن....

انجام: ...و اضافتها لقوم الیها یدل علی اختصاصها و کون القوم المذکورین أقرب الیها من غیرها و الله العالم بالصواب و الیه المرجع فی المآب و الحمد لله...

خط: نسخ. کاتب: احمد بن قاسم خلیفه. تـاریخ کتابت: ۲۱ رجب ۱۲۳۱ه.
برگ آغاز نسخه نونویس است. تمام صـفحات دارای جدول به دو قلم لاجورد و شنگرف است. عناوین به شنگرف. عناوین مطالب به قلم نسخ در هامش نسخه نوشته شده است. اسـتدراک سقطات در هامش صورت گرفته است. بر فـوق عبارات متن مفاتیح به شنگرف خط کشیده‌انـد. تعلیقات مؤلف در هامش برخی صفحات دیـده می‌شود.
جلد: تیماج سیاه با نـقش تـرنج و نـیم تـرنج و جدول و حاشیه منگنه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: وزیری. ۲۹۶گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۱۹۵۳)**

۱۲۵۰

القوانین المحکمة **(اصول فقه ـ عربی)**

از: محقق قمی، میرزا ابوالقـاسم مـحمّد بـن رضـا گیلانی (د: ۱۲۳۱ه).

در اصول فقه مشتمل بر یک مقدمه و چـند بـاب و یک خاتمه. مؤلف خود بر این کتاب تعلیقاتی دارد.

نک: ذریــعه، ۱۷/ ۲۰۲؛ مـجلس، ش ۴۸، ۱۷۳خ، ۱۷۴خ، ۲۷۴۵/۱، ۷۶۲۱.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی هدانا الی اصول الفروع و فروع الاصول و أرشدنا الی شرایع الاسلام... فهذه نبذة مـن المسـائل الاصـولیة و جـملة مـن مـبانی المسـائل الفقهیة... ففی بیان رسم هذا العلم و موضوعه ... .

انجام موجود: ...الحق ان نبینا(ص) قبل البعثة کان متعبداً و لکن لا بشریعة.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۲ یا ۱۳هـ و باید در زمان حیات مؤلف کتابت شده باشد.
برگ آغاز در هامش وصالی شده است. عناوین به شنگرف. تعلیقات مؤلف بر کتاب بـه قـلمی شبیه قلم کاتب در هامش برخی صـفحات بـا علامت «منه دام ظله» موجود است.
نسخه از انجام افتادگی دارد.
جلد: تیماج عسلی.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۵×۲۷سم. ۱۸۷گ. ۲۲س.

(ثبت ۳۱۹۵۵)

۱۲۵۱

مرآة المحققین (عرفان ـ فارسی)

از: شیخ محمود بن عبدالکریم شبستری (د: بـعد از ۷۲۵هـ).

رسالهٔ مختصری است در عرفان مشتمل بـر هـفت باب:

۱. نفس طبیعی و نباتی و حیوانی و انسانی.
۲. صور موجودات.
۳. واجب و ممکن و ممتنع.
۴. حکمت ایجاد.
۵. مبدأ و معاد.
۶. عالم آفاق و انفس.
۷. آفاق و انفس در عالم علوی.

این اثر بارها به چاپ رسیده از جمله یک بـار بـه همراه حق الیقین در ۱۲۸۳هـ.

نک: ذریــعه، ۲۰/ ۲۸۴؛ مـجلس، ش ۶۳۶۸/۳، ۷۹۰۳/۱، ۶۲۶/۳؛ منزوی، ۸۴۲.

آغاز: بسمله حمد و ثنای بیعدد حضرت ذوالجلال... تقدست الآؤه آثار قدرت او در عالم آفاق و انفس چـون آفتاب جهانتاب بر چشم اهل بصیرت و خرد تابان است... اما بعد بدانکه این مختصریست در بیان معرفت نفس و علم خداشناسی و دانستن حق سبحانه بواسطهٔ صنایع و بدایع ... .

انجام: ...همه در تصرف امر اوست و قدرت او کـه یکذاتست تعالی و تقدس و اینجا معنی وحدت روی نماید و کثرت عالم از میان برخیزد.

خط: تـحریری. تـاریخ کـتابت: ۱۲ ذی الحـجهٔ ۱۲۶۰هـ. مکان کتابت: همدان.
تمام صفحات به شیوهٔ چلیپا کتابت شده است.
عناوین به شنگرف.
جلد: تیماج مشکی یک لایه.
کاغذ: فرنگی.
قطع: رقعی. ۱۱×۱۵سم. ۱۶گ. ۲۰س.

(ثبت ۳۱۹۵۶)

۱۲۵۲

منهاج النجاة (اعتقادات ـ عربی = آداب)

= منهج النجاة

از: فیض کاشانی، محمّد مـحسن بـن مـرتضی (د: ۱۰۹۱هـ).

مختصری است در عقائد و اعمال که به تعبیر مؤلف راه نجات متوقف بر آنها است، و این همان عـلمی است که حدیث طلب العلم فریضة علی کل مسلم در شأن آن است. کتاب مشتمل است بر مقدمه و دو مقصد کـه هـر مقصد پنج باب و هر باب خود شامل هدایة است.

این کتاب در ۱۳۰۳هـ به انضمام عین الیقین و علم

الیقین و تحف العقول به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۲۳/ ۱۹۹؛ مجلس، ش ۲۰، ۳۵۶۵/۴، ۳/ ۷۰۰۱، مرعشی، ۲/ ۲۹۳؛ مشار عربی، ۹۲۸.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی هدانا للدین القویم و المنهج المستقیم... اما بعد فیقول خادم العلوم الدینیة... هذا کتاب منهاج النجاة بینت فیه العلم الذی یتوقف علیه النجاة.....

انجام: ...ایاک ثم ایاک أن تکون من القریق الثالث فتهلک هلاکاً یرجی فلاحک و لا ینتظر صلاحک.

خط: نسخ. کاتب: سیّد ابوالقاسم بن سیّد حسین موسوی خوانساری. تاریخ کتابت: ۲۸ صفر ۱۱۸۳هـ.

کاتب نسخه به جد مرحوم علّامه سیّد محمّد باقر موسوی صاحب روضات الجنات است. بر پشت برگ آغاز یادداشتی است به قلم مرحوم آقا سیّد محمّد هاشم بن زین العابدین چهار سوقی اصفهانی است مورّخ ۱۲۸۵هـ با سجع مهر: «محمّد هاشم بن زین العابدین الموسوی».

جلد: تیماج مشکی با حاشیه منگنه، یک لایه.

کاغذ: فرنگی.

قطع: رقعی. ۵۹گ. ۱۷س. **(ثبت ۳۱۹۵۷)**

۱۲۵۵

بغیة الطالبین لبیان المشایخ المحققین = الوریقات (تصوف ـ عربی)

از: شیخ احمد بن محمّد بن احمد بن علی نخلی مکی شافعی (د: ۱۱۳۵هـ).

مؤلف از مشایخ صوفیه است و در این کتاب به بیان حالات مشایخ خود و طرق سلاسل آنها می‌پردازد و کتاب‌هایی راکه بر آنها قرائت کرده است.

مؤلف به تاریخ ۲۷ شوال ۱۱۱۴هـ از تألیف پرداخته است. این کتاب در حیدرآباد به چاپ رسیده است.

نک: گورکیس، ۲/ ۱۸۵؛ هدیة العارفین، ۱/ ۱۶۷؛ فهرست اوقاف بغداد، ۴/ ۳۹۴؛ فهرست دارالکتب، فؤاد سید، ۱/ ۱۰۷.

آغاز: الحمد لله الذی عز جلاله فلا تدرکه الأفهام و سما کماله فلا تحیط به الاوهام.....

آغاز موجود: شرایع الملل السالفة بعد ما ابرق صیب الجهل و بعد فیقول العبد (مؤلف) قد سنح للخاطر العاطل... أن أذکر المشهورین المحققین من مشایخی.....

انجام:

صلی الله علیه جل جلاله

ما طاف بالبیت العتیق مکبر

...و کان تمام هذه الوریقات... لا ارضی بواحدة حتی اضیف الیها الف آمینا.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۲هـ.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. تمام صفحات نسخه به قلم‌های سه‌گانه لاجورد و شنگرف مجدول شده. عناوین به شنگرف. برخی عناوین به شنگرف در هامش نسخه به شیوهٔ چلیپا نوشته شده است.

جلد: تیماج زرشکی دو لایه با ترنج و نیم ترنج و لچک ضربی و حاشیه منگنه با نقش گل و بوته عطف و حاشیهٔ نسخه مرمت شده است.

کاغذ: فرنگی.

قطع: نیم‌خشتی. ۱۲/۵×۲۷سم. ۶۴گ. ۱۵س. **(ثبت ۳۱۹۶۰)**

۱۲۵۷

اثبات و تأیید باب (بابیه ـ فارسی)

مختصری است در اثبات و تأیید مسلک علی‌محمّد باب که مؤلفش شناخته نشد.

آغاز: باسم ربنا العلی الاعلی. الباب المذکور فی بیان ان العباد لن یصل الی شاطی، بحر العرفان الا بالانقطاع الصرف عن کل من فی السموات و الارض... جوهر اینباب آنکه سالکین سبیل ایمان و طالبین کاوس (کذا) ایقان

باید نفوس خود را از جمیع شئونات عرضیه پاک و... .
انجام: ...المنزول من الباء و الهاء و السلام علی من سمع نغمة الورقاء فی سدرة المنتهی فسبحان ربنا الاعلی.
خط: نسخ و نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
پشت برگ آغاز یادداشتی است زدوده شده دربارهٔ این کتاب با این آغاز: «بعد از مراجعت از مکه این کتاب الخ». در هامش ص ۲ یادداشتی است دربارهٔ کتاب بدین عبارت: «بسمله بدون شبهه مصنف این کتاب مزخرف از طائفهٔ ضالهٔ مضلهٔ بابیه است. سر تا پا ملاحظه شد، کلماتی که در اواخر کتاب بعد از مقدمات سخیفه در اثبات حقیة طریقهٔ بابیه دارد از کلمه استشهاد چنین (کذا) بواصل شدن قریب چهارصد نفر از معروفین بابیه که اسم (ناخوانا) آنها را ذکر کرده مثل ملّا حسین و ملّا محمّدعلی و سیّد یحیی و نحو اینها صراحة در بابی بودن او دارد. حرره الاحقر».
نویسندهٔ یادداشت مزبور تصریحی به نام خود ندارد ولی حدس می‌زنم که سیّد محمّد صادق سنگلجی باشد.
در هامش ص ۸۶ـ۹۰ نسخه یادداشت مفصلی است از همان مقولهٔ کتاب و تأیید بابیه به همان قلم متن.
جلد: تیماج سبز تیره.
کاغذ: فرنگی کاهی.
قطع: وزیری. ۱۸×۲۳سم. ۶۴گ. ۱۶س.
(ثبت ۳۱۹۶۲)

۱۲۵۹

ترجمهٔ اعتقادات مجلسی

از: ابوالقاسم بن احمد یزدی (ق ۱۳ه).
ترجمه رسالهٔ اعتقادات محمّد باقر مجلسی (د: ۱۱۱۰ه) است به فارسی که آن‌را به دستور محمّد ولی میرزا فرزند فتحعلیشاه قاجار، حاکم وقت یزد نگاشته. عصرگاه یکشنبه‌ای از جمادی الاولی ۱۲۴۲ از ترجمه پرداخته است و مقدمه را به نام آن دو موشح ساخته و همو در مقدمه گوید آن گونه که مصنف در یک شب کتابش را نگاشته من نیز کتاب را در یک روز ترجمه نموده‌ام.
آغاز: سپاس و ستایش ولی نعمتی را سزاست که معرفت و آگاهی طرق استدلال بر او نیز از او است... .
انجام: ...مترجم گوید... خدمت برادران ایمانی خود عرض می‌نماید که ملتمس است هر آنچه را که مصنف... التماس نموده است و باتمام رسید ترجمهٔ این رساله در عصر یوم الاحد شهر جمادی الاولی منشهور سنهٔ ۱۲۴۲ از هجرت نبویه علی مهاجرها آلاف الثناء و التحیه.
انجامه: وکاتب نیز از قاریان مترجّی است دعای خیر را و بتحقیق که اتفاق افتاد فراغ از تحریر این رساله در عصر یوم الاثنین سیم شهر صفر المظفر سنة ۱۲۴۳ علی ید العبد الضعیف محمّد علی الشریف عفی الله له و لوالدیه و لمن استغفر لهم.
خط: نسخ. کاتب: محمّد علی الشریف. تاریخ کتابت: عصر دوشنبه سوم صفر ۱۲۴۳ه.
عناوین به شنگرف. برگ آغاز و انجام وصالی شده. بر پشت برگ آغاز یادداشتی است با عنوان «اسامی کتب اربعه» و نقش مهر بیضوی: عبده الراجی علی اکبر.
جلد: تیماج قرمز با جدول.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۰/۵×۱۵سم. ۳۸گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۹۶۴)

۱۲۶۰

دیوان ابن زقاعة (شعر ـ عربی)

از: ابن زقاعه، برهان‌الدین ابراهیم بن محمّد بن بهادر نوقلی عشاب عزی (۷۲۴ـ۸۱۶ه).

نسخه جای سخن مشتمل بر پاره‌ای از دیوان ابن زقاعه است.

وی قصیدهٔ تائیه‌ای در علم فلک و جبال و انهار دارد که صاحب اعلام زرکلی از آن با عنوان «کتاب الوجود» یاد می‌کند. این قصیده در نسخهٔ جای سخن بخشی از دیوان است و صاحب الاعلام نیز احتمال می‌دهد که قصیدهٔ مذکور جزء همان دیوان شعر است.

عناوین تائیه مزبور به ترتیب ذیل است:

التائیة المشهورة المشتملة علی عدة علوم فی الفلک و غیره.

الفصل الثانی: فی الافلاک و المنازل و البابانیة.

الفصل الثالث: فی الثوابت.

الفصل الرابع: فی الهیئة.

الفصل الخامس: فی الجبال.

الفصل السادس: فی البحار.

الفصل السابع: فی ذکر الانهار.

الفصل الثامن: فی العیون.

الفصل التاسع: فی درجات الارض المعمورة.

الفصل العاشر: فی الاشجار و الاثمار.

الفصل الحادی عشر: فی الزهور و الوقعة المشهورة.

خاتمة: مدیح النبی(ص).

نک: الاعلام، ۱/ ۶۴.

آغاز موجود:

واشنع وسل ما تشا قعطا

فقد تکفلت بالوفاء

انجام:

و الله لا اسلو و لو صرت رمه

و کیف و أحشائی علی حبه الظووا

آغاز تأئیة:

الحمد لله الذی رفع السماء

و دحا بساط الارض فوق اللجة

ذوالکبریا مع الجلال له البقاء

رحمان معناه العظیم الرحمة

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. تعدادی اوراق نانوشته ظاهراً به جهت استدراک در لابلای نسخه تعبیه شده است.

جلد: تیماج مشکی یک لایه، با جدول.

کاغذ: فرنگی.

قطع: رقعی. ۱۰/۵×۱۵/۵سم. ۶۷گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۱۹۶۵)

۱۲۶۲

معالم‌الدین و ملاذ المجتهدین **(اصول فقه ـ عربی)**

از: حسن بن زین‌الدین عاملی (د: ۱۰۱۱ه).

نک: مجلس، ش ۱۱۹۲ط.

آغاز موجود: علی منتهی رضاهم و بتلفهم غایة مرادهم....

انجام: ...و ذلک کاف فی الترجیح فکلام الشیخ عندی هو الحق تم تم. تم القسم الاول فی العبادات و فیه کتب الکتاب الاول فی الصلوة و فیه ابواب الباب الاول فی مقدماتها.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

برگ آغاز افتاده است. چند برگ از آغاز وصالی شده است. در فراز صفحهٔ اول مهری بیضوی که «علی الحسینی». دو برگ پایانی نسخه توقیع مقدس حضرت صاحب الزمان(عج) خطاب به علی بن حسین بن بابویه قمی. تعلیقاتی در هامش صفحات با امضای «ص».

جلد: تیماج قهوه‌ای روشن.

کاغذ: اصفهانی (؟).

قطع: رقعی. ۹/۵×۲۵/۵سم. **(ثبت ۳۱۹۶۷)**

۱۲۶۳

حاشیة شرح الملخص فی الهیأة **(هیأت ـ عربی)**

= حاشیهٔ فصیحیه

از: مولانا فصیح بن عبدالکریم بسطامی (نطاقی یا نظامی) (ق ۹ه).

وی از معاصرین امیر علیشیر نوایی است و کتاب دیگرش مطلع الانوار در شرح بیست باب خواجه را بـه نام وی موشح کرده که به شمارهٔ ۶۴۰۵ و ۳/ ۷۶۶ط در کتابخانه مجلس هست در برخی نسخ نیز نسبت وی به صورت نظامی یا نطاقی آمده که گویا تصحیف بسطامی باشد.

کتاب جای سخن حاشیه‌ای است بر شرح الملخص موسی بن محمود قاضی‌زاده رومی، با عناوین قوله قوله.

نک: مجلس، ش ۳/ ۷۶۶ط، ۶۴۰۵، نشریه، ۹/ ۳۵۱، ۱۱/ ۷۲۳؛ دانشگاه، ۱۶/ ۲۵۵.

آغاز: تبارک الذی جعل فی السماء بروجاً و جعل فیها سراجاً و قمراً منیراً... و بعد فیقول... ان اشرح[1] الملخص فی الهیئة المنسوب الی من ارتقی الی نـهایة الادراک... فورب اسماء و الارض انه لکتاب هـیئت فـی اشـراقـات طوالعه انظار اولی الافکار ...

انجام: ... فاذا نقص عدد أجزاء ساعة زمانیة نهار من ثلثین یبقی عدد اجزاء ساعة زمانیة للیله و بالعکس و ذلک ما اردناه.

انجامه: تـمت الحـاشیة المـبارکة الفـصیحیة عـلی الشرح المشهور للجغمینی علی ید افقر عباد اللـه الغـنی ابی‌محمّد الحسین بن ابی‌الحسن حیدر الحسینی الکرکی العاملی عاملهما الله بلطفه الخفی بالنبی و الوصی و آلهما و اولادهما الاظهار الابرار الاخیار المعصومین صلوات الله علیهم اجمعین فی عصر نهار الاحد ثانی عشر شهر ربیع الاول سنة اربع و تسعین و تسعمائة هجریة تم م.

خط: نسخ تحریری. کاتب: ابومحمّد، سیّد حسین بن حیدر حسینی کرکی عاملی. تـاریخ کـتابت: عصر یکشنبه ۱۲ ربیع الاول ۹۹۴ه. کاتب از اعلام ق ۱۰ه و از مشایخ میردامـاد (د: ۱۰۴۱ه) است.

عناوین به شنگرف. کنار انجامهٔ کاتب مهر مربع «وقف محمّد بن صادق الحسینی الطباطبائی» دیده می‌شود و مهری بیضوی ناخوانا.

جلد: مقوا بـا روکش کـاغذ و سـجاف تـیماجی فرسوده.

کاغذ: فرنگی (؟).

قطع: رقعی. ۱۱/۵×۱۷/۵سم. ۹۰گ. ۱۷س.

(ثبت ۳۱۹۶۸)

۱۲۶۴

مطالع الانظار فی شرح طوالع الانوار **(کلام ـ عربی)**

از: شمس‌الدین محمود بن عبدالرحمن اصفهانی (د: ۷۴۹ه).

شرح است بر طوالع الانوار قاضی بیضاوی.

نسخهٔ جای سخن فاقد دیباجه است.

نک: کشف الظنون، طوالع الانوار؛ معجم المطبوعات، ص ۴۵۴؛ مـجلس، ش ۱۰۲، ۱۳۵۲ سـنا، ۱۶۹۳، ۱۶۹۴/۱، ۳۵۲۲، ۳۸۳۳.

آغاز: بسمله قال الحمد لمن وجب وجوده و بقاؤه... الخ اقول ضمن هذه الخطبة معظم مطالب اصول الدین من اثبات الصانع و صفاته ...

انجام: ... و حسن اولئک رفیقاً و حسبنا الله و نـعم الوکیل و لیکن آخر ما قصدناه قصدناه (کذا) و نفحنا (کذا) و الحمد لله هذه.

انجامه: کمل شرح الطوالع للـمولیٰ المـعظم شـیخ المحققین و قدوة السالکین الذی نشر العلوم و مهّدها و امحی الشکوک بالبراهین الذی اوردها العارف بالله الشیخ شمس‌الدین محمود بن ابی‌القاسم الاصفهانی متعه الله

---

۱. ظاهراً «ان شرح الملخص» درست باشد.

بالجنة و الرضوان و اسکنه اعلی غرف الجنان بمنه و کرمه ان الجواد الکریم و الغفور الرحیم.

خط: نستعلیق کهن. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

بر پشت برگ آغاز تملک هادی دیده می‌شود. تعلیقاتی با امضای (۲ س قدس سره) (۱۱۲ ع) (س س شاید سیف‌الدین اسفراینی)، (نظام‌الدین) (حاشیه تجرید) و جز آن در هامش برخی صفحات موجود است. عبارات متن در برخی صفحات نقل شده. عناوین به شنگرف. نسخه مقابله و تصحیح شده و مستدرکات در هامش آمده با علامت «صح». تملک یوسف بن تیمور مازندرانی با مهر بیضوی وی در پایین انجام کتاب دیده می‌شود. شایان ذکر اینکه خط وی شبیه خط نسخه است و بعید نیست همان کاتب باشد. چند صفحه آغاز لکهٔ کپک دارد.

جلد: تیماج یشمی با جدول و حاشیهٔ منگنه.

کاغذ: اصفهانی (؟).

قطع: رقعی. ۱۲/۵×۱۸سم. ۱۶۱گ. ۲۱س.

(ثبت ۳۱۹۶۹)

۱۲۶۸

مجموعهٔ ادعیه و اشعار (متفرقات ـ عربی و فارسی)

بیاضی است مشتمل بر متفرقاتی از جمله دوازده امام فیض کاشی و ادعیه و منقوله‌ای از مهج الدعوات و نیز احراز و طلسمات و دعای سریانی که تاریخ اتمام دعای اخیر ۱۲۲۳ است (ص ۵۷) و دعای دیگر پس از آن در همان صفحه که به تاریخ ۱۲۳۱ه در اصفهان نوشته شده.

خط: نسخ و تحریری. تاریخ کتابت: ۱۲۲۳ و ۱۲۳۱ه است.

از آغاز تا ص ۶۲ بر کاغذ فرنگی آبی رنگ و به یک قلم است و از ص ۶۳ تا پایان به قلم دیگر بر کاغذ فرنگی نخودی است. دعای سریانی که در ص ۷۵ است در ۱۲۲۳ه تمام شده و دعای پس از آن در همان صفحه در ۱۲۳۱ه در اصفهان اتمام یافته.

جلد: تیماج کدویی یک لایه، بیاضی با جدول.

کاغذ: فرنگی آبی و نخودی.

قطع: پالتویی. ۱۱×۲۰سم. ۳۵گ. ۱۱س. و جز آن. **(ثبت ۳۱۹۷۳)**

۱۲۷۱

مصابیح القلوب (اخلاق ـ فارسی)

از: تاج‌الدین حسن بن حسین شیعی سبزواری (ق ۸ه).

مشتمل بر ۵۳ فصل است در مواعظ و پند، که هر فصل با حدیثی از رسول خدا(ص) آغاز می‌شود.

ایـن کتاب در ۱۳۷۵هش در انتشارات میراث مکتوب به چاپ رسیده است.

نک: ذریعه، ۲۱/ ۹۰؛ مجلس، ش ۱۴۶۱ سنا، ۲۲۴۸، ۴۰۷۹/۲، ۱۴۴۱۴، ۱۴۴۲۸/۱۰؛ مرعشی، ۸/ ۱۵۶.

آغاز: الحمد لله الذی شمس بشموس شرقیة شعلة الشرر من الشجر و قمر بتعیر أقدار مقدور مقدرته قلائد الدرر من قطر المطر... فصل الاول روی عن النبی(ص) انه قال خمس من کن فیه اسکنه الله فی الجنة ... .

انجام:

مقریا دانی که محرومیم برکش آه را
بس دمادم ده قدح مر طالبان راه را
تشنگان را شربتی ده خستگان را مرهمی
وز میان جان برآور نام بسم الله را

انجامه: تمت الکتاب... علی ید... امیدوار بالطاف حی لم یزلی، غلام آل محمّد سهیل ابن علی... بتاریخ روز چهارشنبه سیم شهر ربیع الثانی من شهور سنة اربعة الف (کذا)... و خدا بیامرزاد اهل مطالعه راکه چنانچه سهوی یا خطائی واقع شده باشد باصلاح التفات فرمایند.

غریق رحمت یزدان کسی باد
که کاتب را بالحمدی کند شاد
خط: نستلعیق و نسخ. تاریخ کتابت: سهیل بن علی. تاریخ کتابت: چهارشنبه ۳ ربیع الثانی ۱۰۰۴ق.
چند برگ وصالی شده. نسخه‌ای است بسیار مغلوط. عناوین به شنگرف. عبارت روایات و آیات نیز به شنگرف است.
بر پشت برگ آغاز ابیات فارسی به قلم نستعلیق درشت و نیز سطوری به خط رقاع دیده می‌شود.
چند برگ پایان نیز وصالی شده. ذیل انجامهٔ کاتب آیاتی از قرآن با ترجمه زیرنویس آن به قلم شنگرف نگاشته شده.
ص ۳۱۲ نسخه سطوری از گلستان است که به قلم شکسته نستعلیق ممتاز کتابت شده. بر پشت آخرین برگ (ص ۳۱۳) ابیات فارسی پراکنده‌ای به قلم نستلعیق بوده است.
جلد: تیماج مشکی فرسوده با ترنج و نیم ترنج و سجاف.
کاغذ: دولت‌آبادی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۱۸×۲۴سم. ۱۵۷گ. ۱۹س.
(ثبت ۳۱۹۷۶)

۱۲۷۵

شرح الوافیة **(اصول فقه ـ عربی)**

شرحی است با عناوین «قوله قوله» بر الوافیة فی اصول الفقه تألیف ملّا عبداللّه تونی (د: ۱۰۷۱ه) که شارح شناخته نشد.
نک: ذریعه، ۱۴/ ۱۶۶.
آغاز موجود: هذا الاصل مما اتفقت علیه الفقهاء و استقرت علیه مدار الفضلاء بل ثبوته من قبیل الضروریات اذ لوآره لزم تکلف ما لا یطاق....
انجام موجود: ...مبالغة فی دعونی الشجاعة کما فی قوله رأیت اسداً و انما الفرق بینهما.
خط: نسخ عربی. تاریخ کتابت: ق ۱۲ یا اوایل ۱۳ه. نسخه از آغاز افتاده و از انجام نانوشته باقی مانده است. نسخه مصحح و مقابله شده است و استدراکات در هامش آمده است. بر پشت برگ پایان ابیاتی به عربی است به خط نسخ عربی با این آغاز:
و کم لله من لطف خفی
یدق خفاه عن فهم الذکی
برخی صفحات وصالی شده است.
جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده با جدول و حاشیه.
قطع: وزیری. ۱۷×۲۲/۵سم. ۴۵گ. ۲۵س.
(ثبت ۳۱۹۷۹)

۱۲۷۶

الناقور = ارجوزة فی الامامة **(کلام ـ عربی)**

از: ملّا محمّد علی جدلی (ق ۱۳ه).
ارجوزه‌ای است در اثبات امامت امیرالمؤمنین(ع) به شیوهٔ الفین علّامهٔ حلّی و مشتمل ۱۵۰۰ بیت در ۴۰ هدیه که در پایان هر «هدیه» مباحثی در توحید و نبوت و معاد است. که ناظم در قزوین از آن فراغت یافته.
نک: الشریعه الی استدراک الذریعه، ۱/ ۲۸۵، رقم ۵۶۰؛ سپهسالار، رقم ۲۵۲۸؛ مرعشی، ۵/ ۱۶۸.
آغاز موجود:
و احسرتا فی یوم جمع الناس
لمن هوی بالخبط و الشماس
ثم علی رسوله السلام
محمّد و آله الکرام
انجام:
تاریخه جاء لدی التدوین
الفضل فی مدینة القزوین
بأن تکون التاء بالخطاب
لا یحسب هاء لدی الحساب

لأننا نقص احسن القصص
من نخبة الادلة ما لا نقص
بالجدل و الوعظ و البرهان
كما هو المنطوق فی القرآن

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ۲۷ محرم ۱۲۵۱ه.
از آغاز افتادگی دارد. تعلیقاتی در هامش صفحات وجود دارد.
برگ الحاقی پایان در یک صفحه نامه احمد شاه به نادرشاه و پاسخ او است به نظم فارسی بر پشت همان صفحه یادداشت‌های متفرقه‌ای دیده می‌شود، مورَّخ ۱۲۶۱ و ۱۲۷۵ه.
جلد: تیماج فرسوده یک لایه.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: وزیری. ۵۵گ. ۱۵×۲۱سم. ۱۵س.
(ثبت ۳۱۹۸۰)

۱۲۷۷

النفحة المسكيّة (سفرنامه ـ عربی)
فی الرحلة المكية (بخشی از)

از: عبداللّه بن حسین سویدی بغدادی معروف به افندی (ق ۱۲ه).

این نسخهٔ فصلی است از کتاب النفحهٔ المسکیة افندی که سفرنامهٔ حج اوست و فصل حاضر مشتمل بر مناظرات بین عالمان شیعه و سنی در لجنهٔ بغداد که نادر شاه افشار برای تقریب بین فرق اسلامی بپا کرده بوده. وی سنّی مذهب است و از جانب نادرشاه مأمور نظارت بر لجنهٔ مذکور بوده است.

کاتب دیباجه گونه‌ای برای این نسخه نوشت که در آن گوید این فصل را به نقل از فرزند عبداللّه افندی نوشته است و در فهرست ملک این فرزند محمّد سعید بن احمد بن عبداللّه سویدی بغدادی (۱۱۸۰ـ۱۲۴۶ه) معرفی شده است که نوهٔ مؤلف است نه فرزند وی. النفحة المکیة به تازگی به چاپ رسیده و نسخه‌ای از آن در کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام قم موجود است.

شایان ذکر اینکه این نسخه به برکت راهنمایی جناب دکتر رسول جعفریان شناخته شد.

نک: معجم المؤلفین العراقیین، ۱/ ۲۶؛ ملک، ۱/ ۷۷۱ـ۷۷۳.

آغاز: الحمد لله... اما بعد فهذة کلمات حکاها ابن عبدالله افندی فی قصة ذهاب والده. قال و لنذکر قصة ذهاب الوالد رحمه الله تعالی الی شاه العجم... قال الوالد... فی النفحة المکیة (کذا) فی الرحلة المکیة ما نصه و قصة ذلک باختصار ان مملکة العجم لما اضمحلت و ملک الافغان دار مملکتهم اصفهان....

انجام موجود: ...فسألت لم هذا الازدحام و المغالبة فقیل ان الشاه اذا سمع ازدحامهم و مغالبتهم.

انجامه: هذا آخر ما وجدناه منقولاً من ابن عبدالله افندی علیه ما یستحقه و الحمد لله علی قوة الاسلام فی زماننا هذا ببرکة حضرة ظل الله فی العالمین سلطان السلاطین و خاقان الخواقین الشاه.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بر نوشته از خط پسر مؤلف. در فراز صفحهٔ آغاز تملک محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی مورَّخ ۲۴ جمادی الثانیه ۱۳۳۱ه نوشته شده.
جلد: مقوایی با روکش ابر و باد.
کاغذ: فرنگی آهارمهره.
قطع: رقعی. ۱۰×۱۵سم. ۲۳گ. ۱۶س.
(ثبت ۳۱۹۸۱)

۱۲۸۵

الحاشية المتوسطة (نحو ـ عربی)
= **حاشية شرح الكافية**

حاشیه‌ای است بر شرح متوسط رکن‌الدین حسن بن محمّد حسینی استرآبادی (د: ۷۱۷ه) بر کافیه ابن حاجب که به نام وافیه شهرت دارد. نام محشی روشن نگشت.

نک: کشف الظنون، ۲/ ۱۳۷۰؛ مجلس، ش ۴۸۷۸، ۵۲۹۶/۳، ۷۰۹۱، ۷۲۳۱.

آغاز موجود: و ذاک المشروب یسمی دهنا... قوله و لا یتوجه علیه ایضاً النقض بیضرب و لا یتوجه ایضاً النقض بمثل نعم... .

انجام: ...لان اخوف افعل بمعنی المفعول کاشهر لکن یصح جعله تمییزاً عن اخوف بتأویل المصدر کما ذکره و السلم.

خط: تعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۰ه.

از آغاز افتادگی دارد. تعلیقاتی از مولانا عبداللّه شیروانی که کاتب تصریح می‌کند استاد اوست، مولانا ترابی، حلبی، باوردی، عماد، سیّدکیا، استاد مولانا عبداللّه، ابن شریف و جز آنها در هامش صفحات نوشته شده. پنج صفحه پایان مشتمل بر یادداشت‌های متفرقه‌ای است از جمله اشعاری به فارسی، تعلیقه‌ای بر امثله در صرف، شرح دعای کفارت نماز قضا به نقل از علی بن ابی‌طالب و جز آن. هامش صفحات رطوبت دیده و صفحهٔ اول وصالی دارد.

جلد: تیماج یک لایه کدویی رنگ با حاشیه و جدول.

قطع: وزیری. ۱۴/۵ × ۲۱سم. ۴۷گ. ۱۳س.

(ثبت ۳۱۹۸۸)

۱۲۸۷

شرح حدیث الغمامة **(حدیث شیعه ـ عربی)**

از: قاضی سعید بن محمّد مفید قمی (۱۰۴۹ـ ۱۱۰۲ه).

بخشی از شرح الاربعینیات مؤلف است.

نک: فیضیه، ۱/ ۱۴۲؛ ملک، ۶/ ۱۴۱؛ ملّی، ۱۰/ ۶۰۳؛ مرعشی، ۶/ ۲۴۱؛ مجلس، ۱۷/ ۳۳۵.

آغاز: الحمد لله مدیر الادوار و معید الاکوار طبقاً عن طبق و عالماً بعد عالم... .

انجام: ...و نستغفر الله من هفوات اللسان و ترهات اهل الشک و العدوان و الحمد لله... اتفق الفراغ من هذه النمیقة فی سنة الف و مائة علی ید مؤلفه المفتاق الی رحمة بارئة اللطیف محمّد المدعو بسعید الشریف القمی عفی الله عنه فی الآخره و الاولی.

خط: نسخ ممتاز. تاریخ کتابت: ۱۲۸۷ه.

از حسن تصادف اینکه رقم خاص نسخه و تاریخ کتابت آن یکی است. صفحهٔ آغاز دارای کتیبه و سرلوح مذهَّب و مرصَّع است و تمام صفحات به قلم زر و لاجورد و شنگرف دارای جدول و کمند است. عناوین به شنگرف. موضوع به همان قلم کاتب و به شنگرف در هامش برخی صفحات آمده است.

جلد: تیماج سرخابی با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند و حاشیهٔ منگنه.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: رقعی. ۱۱×۲۰سم. ۱۴۷گ. ۱۴س.

(ثبت ۳۱۹۹۰)

۱۲۸۹

مفتاح الفلاح **(حدیث شیعه ـ عربی)**
فی شرح دعاء الصباح

از: محمّد اسماعیل بن حسین بن محمّد رضا بن علاءالدین محمّد مازندرانی خواجویی اصفهانی (د: ۱۱۷۳ه) معروف به واحد العین.

نک: ذریعه، ۱۳/ ۲۵۲؛ مجلس، ش ۱۲۳۰۵، ۱۲۴۵۲؛ مرعشی، ۱۷/ ۲۱۶.

آغاز: نحمدک اللهم یا من اذهب اللیل مظلماً بقدرته و جاء بالنهار مبصراً برحمته... و بعد فیقول... هذا الدعاء الشریف الموسوم بدعاء الصباح... .

انجام: ...و لذا نهی عنه رسول الله و عترته المعصومون سادات البشر علیه و علیهم صلوات الله و سلامه ما بزغت الشمس و القمر و الحمد لله علی الاتمام

و الصلوة علی رسوله و آله البررة الکرام خیر البریة و اشرف .

انجامه: کتبه العبد ابن محمّدرضا، عبدالله.

خط: نسخ ممتاز. کاتب: عبداللّه بن محمّدرضا.

تاریخ کتابت: ق ۱۳هـ.

بر پشت برگ آغاز تملک محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی است مورَّخ ۲۱ شوال ۱۳۳۳هـ. نسخه‌ای است فاخر. عناوین به قلم زرین و شنگرف. تعلیقاتی از شارح به قلم شکسته‌نستعلیق ممتاز در هامش صفحات نوشته شده و نیز تعلیقاتی به امضای محمّدرضا حسینی استرآبادی و نیز به نقل از عیون، مجمع البحرین. بر پشت برگ پایان بیتی است از خواجه عبداللّه انصاری.

جلد: ساغری با حاشیهٔ گل بوته اکلیل.

کاغذ: فرنگی آهارمهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۴×۲۲سم. ۱۰۵گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۱۹۹۱)**

۱۲۹۰

شرح الزوراء (فلسفه ـ عربی)

از: کمال‌الدین محمّد بن فخر بن علی لاری (ق ۱۰هـ) از شاگردان جلال‌الدین محمّد دوانی.

شرح است بر شرح الزوراء خود و الزوراء استادش که آن را به یکی از اعیان و سادات عصر که از او با وصف «صاحب الدولتین و أمیر ظهیر السیادة» یاد کرده اهدا کرده است.

نسخه‌ای دیگر از این رساله به شمارهٔ ۳۹۱۴ در کتابخانهٔ مجلس موجود است.

نک: کشف الظنون، ۹۵۷؛ ذریعة، ۱۳/ ۳۰۳؛ مجلس، ش ۳۹۱۴.

آغاز: الحمد لمن هو محمود بلسان کل حامد، بل یرجع الی جناب کبریائه جمیع المحامد... فیقول احوج الخلق... لما کانت الرسالة المشهورة الموسومة بالزوراء... بأوجز ألفاظ و ابلغ عبارات... و کان شرحه... أیضاً کالمتن... رأیت أن اشرح المتن و الشرح کلیهما... .

انجام: ...اذ عاقتنی عنها فی هذا الأوان کثرة المهمّات و العلایق و منعتنی عنها فی تلک الملمّات و العوائق و اللّه هو المیّسر لحصول الآمال و هو الموفق لکل خیر و کمال.

انجامه: و قد تمّ تألیف هذا الشرح فی ضحوة یوم الاثنین ثامن جمادی الاولی سنة ثمان عشر و تسع مائة من الهجرة النبویة صلی الله علیه و آله... کتبه العبد المذنب الجانی علی رضا الخوانساری سنة ۱۲۹۲.

خط: نسخ. کاتب: علیرضا زنجانی. تاریخ کتابت: ۱۲۹۲هـ.

عبارات متن به قلم شنگرف است و تعلیقاتی به خط کاتب در هامش صفحات وجود دارد. ص ۱۵۷ نسخه حاوی نسخه‌ای پزشکی است بدین به عنوان «حبی که جناب حکیم باشی آقا سیّد جعفر گیلانی (کسلانی؟) دام علاه ترکیب فرموده بجهت... و تقویت دماغ و اصلاح سینه و کسر ریاح است».

جلد: تیماج سبز.

کاغذ: فرنگی آهار مهره.

قطع: رقعی بزرگ. (۱۶۲ص) ۸۱گ. ۱۸س. **(ثبت ۳۱۹۹۳)**

۱۲۹۲

الوافی فی شرح الکافی (اصول فقه ـ عربی)

از: عمر بن حاج عسکر (ق ۱۱هـ).

شرح است بر الکافی فی اصول الفقه از خود مؤلف. در مآخذ دسترس نامی از این کتاب و مؤلفش دیده نشد و گویا از حنفیان عثمانی است.

بر پشت برگ پایان صورت اجازه‌ای است که مؤلف به شیخ فتح الله بن ناصرالدین داده و در آن اجازهٔ روایت

این کتاب و دیگر تصانیفش را بدو داده و از خود به نام «عمر بن الحاج عسکر» یاد می‌کند و نام مؤلف از راه همین اجازه شناخته شد و گرنه در متن تصریحی به نام خود ندارد.

خط: نسخ تحریری. تاریخ کتابت: شب جمعه ۲۹ ذی القعده ۱۰۱۷ه.

عبارات متن به قلم شنگرف است. تصحیحات در هامش صفحات با علامت صح انجام شده. برخی از سطور نیز خط خورده است.

بر صفحهٔ دوم نسخه، گواهی عاریت نسخه است به وسیله قاسم بن حسن بن سیّد محمّد مجاهد طباطبایی از اعلام شیعه در ق ۱۳ه از برادر و استادش سیّد علی نقی بن حسن طباطبایی که او نیز از اعلام ق ۱۳ه است. بر پشت برگ آغاز متن گواهی سیّد علی بن محمّد بن سیّد محسن مقدس اعرجی است مورخ ۱۲۳۲ه که آن را از شیخ عبدالنبی عاریت گرفته.

پشت برگ پایان اجازهٔ مؤلف است به شیخ فتح الله بن ناصرالدین.

جلد: تیماج قرمز نو.

کاغذ: ترکی بغدادی.

قطع: وزیری. ۱۶×۲۱سم. ۱۱۱گ. (۲۲۲ص). ۱۹س. **(ثبت ۳۱۹۹۵)**

۱۲۹۵

الشفاء (البرهان) **(منطق ـ عربی)**

از: حسین بن عبدالله بن سینا (۳۷۰ـ۴۲۸ه).

نک: ش ۳۳۳۲، ۱۸۹۶، ۱۸۹۸، ۱۸۹۵، ۱۸۹۳.

آغاز: بسمله المقالة الاولی من الفن الخامس من الجملة الاولی و هی فی البرهان من المنطق....

انجام: ...و نحن ننقل من هنا ألی ما هناک فاذا وضع موضع برهانی دللنا علیه و الله تعالی اعلم.

انجامه: تم الفن الخامس و هو البرهان للشیخ الرئیس لنوع الانسان بعون الملک الدیّان فی یوم السبت من عشرین شهر رمضان فی بلد دارالعلم و الفضل و الاحسان الصفهان (کذا) اقل عباد الرحمن محمد بیک کلب عتبة سلطان الخراسان (کذا) امام الانس و الجان فی کل حین من الاحیان فی سنة ۱۰۷۶ تم تم.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: محمّد بیک. تاریخ کتابت: ۱۰۷۹ه.

بر پشت برگ اضافی آغاز سیاهه کتب کسی است با ذکر اینکه برخی را به ملا مرتضی قلی خشابی و ملا حسنعلی شکرنابی و آقا سیّد ابوالقاسم قرض داده. تصحیح و استدراک سقطات در هامش برخی صفحات با علامت «صح» انجام شده. بدل نسخه‌ها نیز احیانا با علامت خ ل در هامش موجود است.

بر چهارمین برگ نسخه فایده‌ای است در آداب البحث مورخ ۱۰۷۷ه در اصفهان با

آغاز: بسمله نحمدک باعانة لطفک یا کریم....

بر پشت برگ آغاز متن یادداشت‌ها و اشعار متفرقه‌ای است از جمله تملک با مهر سلیمان، تصحیحات و تعلیقاتی در هامش صفحات موجود است.

جلد: ندارد.

کاغذ: اصفهانی آهار مهره.

قطع: رقعی. ۱۲/۵×۲۰سم. ۱۸۴گ (۳۶۸ص). ۱۸س. **(ثبت ۳۱۹۹۸)**

۱۲۹۶

حقیقة الایمان = حقایق الایمان **(عقائد ـ عربی)**

منسوب به زین الدین بن علی بن احمد عاملی، شهید ثانی.

اخیراً جناب رضا مختاری ضمن مقاله‌ای سودمند در مجلهٔ آینهٔ پژوهش، اثبات کرده‌اند انتساب به این کتاب به شهید ثانی نادرست است و مؤلف آن از دیگر

عالمان شیعهٔ جبل عامل است. نسخهٔ دیگری از این رساله به ش ۵۳۱۸/۱ در کتابخانه مجلس موجود است.

نک: آینهٔ پژوهش.

آغاز: الحمد لله الذی شرح صدورنا بالاسلام و تفضل علینا بحسن الاعلام....

انجام: ...زاده الله تعالی و ایانا به و بما جاء به رسول الله صلی الله علیه و آله تصدیقاً و ایماناً و قد اتفق الفراغ من تألیفها... علی ید... زین الدین ابن علی بن احمد العاملی تجاوزالله عنهم و عن جمیع المؤمنین... آمین یا رب العالمین.

انجامه: و قد فرغت من تسوید و تنمیقه یوم الأربعاء ثالث شهر رجب المرجب من شهور سنة ۱۲۹۸... و انا اقلّ العباد طاعة و اکثرهم جرماً، حسن بن اسکندر ابن ابراهیم، أوتی کتابهم بیمینهم و حوسبوا حساباً ایسیراً نفعنا بها و جمیع المؤمنین.

یلوح الخطّ فی القرطاس دهراً
و کاتبه رمیم فی التراب

خط: نستعلیق. کاتب: حسن بن اسکندر بن ابراهیم. تاریخ کتابت: چهارشنبه ۳ رجب ۱۲۹۸ه.

عناوین به خط نسخ و قلم شنگرف نوشته شده. زیر انجامهٔ کاتب یادداشتی است به خط شکسته نستعلیق از همان کاتب مورخ ۳ رجب ۱۲۹۸ه.

جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه با جدول و کمند.

کاغذ: فرنگی آهار مهره.

قطع: رقعی. ۱۱×۱۷/۵سم. ۱۱۲گ. ۱۲س.

(ثبت ۳۱۹۹۹)

۱۲۹۹

شرح الزیارة الجامعة **(زیارات ـ عربی)**

از: احمد بن زین‌الدین احسایی (د: ۱۲۴۱ه).

شرح است بر زیارة جامعه در ۳ جلد که در ۱۲۳۰ه تألیف شده و مکرّر به چاپ رسیده، یک بار سنگی و دیگر بار به اهتمام شیخ عبدالرسول احقاقی ساکن کویت.

نک: مجلس، ش ۱۴۲/۱، ۲۰۲/۸۴ط. آغاز: الحمد لله رب العالمین... فیقول العبد المسکین احمد بن زین‌الدین الاحسائی ان السید السند... محمّد قاسم الحسینی الاشکوری الجیلانی قد التمس منی... أن اشرح الزیارة الجامعة....

انجام: ...و جعلهم ظاهرة فی خلقه و اسمائه و صفاته و نعمه و حججه علی خلقه و مظاهر صفاته و افعاله فی خلقه صلی الله علیهم أجمعین. تم الجزء الثانی من شرح الزیارة الجامعة و یتلوه الجزء الثالث الحمد لله رب العالمین.

انجامه: قد تمّ تحریراً فی یوم الثلثا من شهر شعبان المعظم فی سنة ۱۲۳۸.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: شعبان ۱۲۳۸ه.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء اول و دوم کتاب است. بر پشت برگ آغاز یادداشتی است دربارهٔ تعداد سطور و حروف کتاب. عبارات متن به قلم نسخ درشت‌تر.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند.

کاغذ: فرنگی آهار مهره.

قطع: وزیری. ۱۵×۲۶سم. ۲۴۸گ. ۱۹س.

(ثبت ۳۲۰۰۲)

۱۳۰۰

الشفاء (الالهیات) **(فلسفه ـ عربی)**

از: حسین بن عبدالله بن سینا، الشیخ الرئیس (۴۲۸ـ۳۷۰)

نک: مجلس، ش ۳۳۳۲، ۱۸۹۶، ۱۸۹۸، ۱۸۹۵، ۱۸۹۳، ۱۸۹۴، ۱۸۹۷، ۳۰۳۰/۴، ۳۲۶۹، ۱۳۵، ۳۳۳۵.

آغاز: بسمله الفن الثالث عشر... المقالة الاولی فصل فی ابتداء طلب موضوع الفلسفه الاولی لیتبین انیته ....

انجام: ...کاد أن تحلّ عبادته بعد الله تعالی و هو سلطان العالم الارضی و خلیفة الله فیها.

انجامه: قد فرغ من تحریر هذا الکتاب بعون الملک الوهّاب العبد... ابن مولانا محمّد حسین الطهرانی، محمّد فی شهر محرم الحرام سنة ۱۱۱۱... حسب الفرمودهٔ حضرت سیادت و نجابت پناه، فضیلت و تقوی و ورع دستگاه، حقایق و معارف انتباه، جامع المعقول و المنقول، حاوی الفروع و الاصول، وجیهاً للسیادة و النجابة و الفضیلة و العز و الدین میرغلام محمّد غفرالله لنا و له و لوالدیهم.

خط: نسخ ممتاز. کاتب: محمّد بن مولانا محمّد حسین همدانی. تاریخ کتابت: محرم ۱۱۱۱ه.
به سفارش میر غلام محمّد از علماء زمان.
بر پشت برگ آغاز متن یادداشت تملکی بوده که زدوده شده و تملّک نوتری مورخ ۱۲۴۲ه نوشته شده. صفحهٔ آغاز متن دارای سرلوحه و کتیبهٔ مذهّب و مرصّع است و تمام صفحات به قلم زر و مشکی دارای جدول و کمند است. نسخه‌ای مصحّح است و تصحیحات و استدراکات و نسخه بدل‌ها در هامش صفحات به قلم همین کاتب نوشته شده. انجامهٔ کاتب در هامش صفحهٔ پایان نوشته شده است.
جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج سوخت و حاشیهٔ تیماج قرمز و منگنه و لایهٔ داخلی جلد تیماج قرمز یا جدول زر به اضافه طبلهٔ مذهب.
کاغذ: دولت آبادی (؟)
قطع: رقعی. ۱۱×۲۱سم. ۱۶۳گ. (با برگ‌های اضافی). ۲۲س. **(ثبت ۳۲۰۰۳)**

۱۳۰۱

المنهل الصافی فی شرح الوافی (نحو ـ عربی)

از: محمّد بن ابی‌بکر بن عمر مخزومی دمامینی (د: ۸۲۸ه).

شرحی است بر الوافی فی النحو تألیف محمّد بن عثمان بن عمر بلخی. وی در دیباجه گوید چون از مصر به هند مهاجرت کردم، طلاب گجرات از من خواهش شرح الوافی را کردند و چون از آنجا به جزیرهٔ مهام از دیگر ولایات هند می‌رود در رمضان ۸۲۵ه به نگاشتن شرح بر الوافی می‌پردازد و در ۲۱ ذی حجهٔ همان سال آن را به پایان می‌برد و در تاریخ شنبه ۲۳ صفر ۸۲۶ه در بلدهٔ احسن آباد به پاکنویس کتابش پرداخته و در روز سه شنبه‌ای از جمادی الاولی همان سال آن را به پایان می‌برد و سپس آن را به پادشاه هند سلطان شهاب‌الدین احمد (ابوالمغازی) اهدا می‌کند.

نک: کشف الظنون، ۱۹۹۸/۲.

آغاز: بسمله الحمد لله علی احسانه، الوافی بکلّ جمیل انعامه، الکافل لمن توجّه الی نحوه... اما بعد فیقول... لما قدمت من الدیار المصریة الی الکجرات الهندیة وجدت لکثیر من طلبتها شعفاً بالمختصر النحوی....

انجام: ...لأن حرکة الکاف کافیة فی تحصیل الغرض من التمییز بین الکافین و هذا و کثیر مما تقدّم فی هذه الابواب القرینة من أبحاث التصریف و الله الموفق للصواب... و کتبه مؤلفه أقل عبیدالله تعالی محمّد بن ابی بکر المحذومی (کذا) المالکی حامداً لله و مصلیاً و مسلّماً و مستغفراً و محلاً (کذا).

انجامه: تمت تم... هذه الکتاب منحل (کذا) مرتب شد ماه محرم روز دوشنبه بتاریخ سیزدهم سنه یک هزار سی ششم کاتب فقیر حقیر داود بن کمال محمد صدیقی غفر الله ذنوبه حق و ملک عبدالرحمن بن عبدالقادر مدرس غفرالله ذنوبه.

خط: نسخ. کاتب: داود بن کمال محمّد صدیقی.
تاریخ کتابت: دوشنبه ۱۳ محرم ۱۰۳۶ه. مکان کتابت: مدراس هند.
به سفارش عبدالرحمن بن عبدالقادر.
بر پشت برگ آغاز گواهی تملک محمّد محسن

میرزا از شاهزادگان قاجاری است مورخ ۱۱ ذی قعدهٔ ۱۲۵۱ه در تبریز با مهر مربع بزرگ «آرایش خسروی محمدمحسن ۱۲۴۹» و نیز گواهی تملک دیگری مورخ ۱۰۴۸ه با مهر مدور عثمانی زدوده شده و در ذیل صفحه نیز تملکی است مورخ ۱۰۶۱ه با مهر بیضوی زدوده شده. در صدر همان صفحه بهای نسخه «سه تومان و نیم» نوشته شده. تعلیقاتی به نقل از تفسیر بیضاوی، صراح اللغة، قاموس فیروزآبادی، مطول در هامش برگ‌های آغازین و برخی در وسط دیده می‌شود. عبارات متن به قلم شنگرف. پشت برگ پایان تملک محمّد زمان بن حبیب اللّه تاجر اصفهانی است که آن را در برهانپور هند به پنج روپیه اورنگ زیبی خریداری کرده و یادداشت باید از ق ۱۱ه باشد.

جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: اصفهانی آهار مهره.

قطع: وزیری. ۱۳/۵×۲۵سم. ۳۸۹گ. ۲۳س.

(ثبت ۳۲۰۰۴)

۱۳۰۲

الجمع بین التفسیر و التأویل (تفسیر ـ عربی)

از: امام‌الدین دوافی یا دواقی (ق ۹ه).

مؤلف در متن نامی از خود نبرده و نام مزبور بر پشت نسخهٔ جای سخن به خط کهن نوشته شده، ولی قدر مسلم از علماء شافعی ق ۹ه است.

وی در آغاز از جد شهیدش امام عرفاء وقت، ابایزید یاد می‌کند که تفسیری جامع اقوال گذشتگان در تفسیر و تأویل نوشته. مؤلف در این کتاب، تفسیر مبسوط جدّش را تلخیص کرده و مطالبی از آن تفسیر را که در تفسیر قاضی بیضاوی و حواشی آن نبوده است برگزیده و آن را همچون استدراکی بر انوار التنزیل کرده و آنچه همانند این کتاب را بایسته است همچون اخبار صحیحهٔ نبوی و مأثورات و قصص منقول از ائمهٔ دین را بدان افزوده. به گفته سیّد محمّد باقر حجتی در کشاف الفهارس، مؤلف در روز دوشنبه ۲۰ شوال ۸۷۹ه در کنار کعبه جلد اول این تفسیر را به پایان برده است.

نگارنده گوید شاید بایزید جد نویسنده، همان بایزید خلیفه بن عبداللّه رومی مؤلف، سجنجل الأرواح و نقوش الالواح و حاشیه انوار التنزیل بیضاوی باشد و مقصود نویسنده از تفسیر جدش همین حاشیه انوار التنزیل باشد.

نسخه‌ای دیگر از این تفسیر در کتابخانهٔ آستان قدس مشتمل بر جلد دویم آن هست.

نک: کشاف الفهارس، ۳/ ۴۴۹؛ آستان قدس، ۱۱/ ۵۹۴ـ۵۹۵؛ معجم المفسرین، ۱/ ۱۰۵.

آغاز: الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام... أما بعد فان جدی الشهید امام عرفاء وقته أبا یزید، قد ألف کتاباً جامعاً بین اقوال السلف فی التفسیر و التأویل....

انجام موجود: ...حیث فعلوا ما عوقبوا به علیه و فیه تنبیه علی الفرق بینهم و بین غیرهم.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

بر پشت برگ آغاز گواهی تملک محمّد مشهور به حکیم زاده دیده می‌شود و نیز یادداشتی دربارهٔ اسم مؤلف و کتاب که آنچه از آن خوانده می‌شود چنین است: «بعض من تفسیرلمولانا امام الدین نا... الدوافی رحمه الله» و نیز ابیاتی سترده شده و ذیل آن نام خلفای راشدین در نزد اهل سنت بدین ترتیب «ابوبکر، عمر، عثمان، علی، الحسن، الحسین». دو برگ آغاز وصالی شده. عناوین به شنگرف، روی آیات قرآن نیز خط شنگرف کشیده‌اند. برخی استدراکات و تصحیحات در هامش بر اوراق به قلم متن موجود است. نسخه از پایان افتادگی دارد.

جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج.

کاغذ: اصفهانی (؟) آهار مهره.
قطع: وزیری. ۱۸×۲۵/۵سم. ۴۲۶گ. ۲۷س.
(ثبت ۳۲۰۰۵)

۱۳۰۳/۱

تاج المآثر **(تاریخ ـ فارسی)**

از: نظام‌الدین حسن بن محمّد نیشابوری (ق ۷ه).
تاریخ پادشاهان دهلی است از سال ۵۸۷ تا ۶۱۴ه که مؤلف آن را به نام ابوالمظفر محمّد سام پادشاه غوری هند نگاشته شده و اخیراً به اهتمام دکتر سیّد امیر حسن عابدی در هند به چاپ رسیده است.
نک: مجلس، ۲/ ۱۴۲ و ۷۸۴/۱۰ و ۴۴۵/۳۷ و ۲۱/۲۳ و ۱۷/ ۱۹۶، ۲۴۰؛ سنا، ۱۳۱/۱.
آغاز: حمد و سپاس بیقیاس که قدم شهسوار عقل دو اسبه بسرحد عد و احصاء آن نرسد....
انجام:
نگاری گردد این بر روی ایام
که از حسنش خجل گردند اوهام
یرید المرء أن یعطی مناه
و یأبی الله الا ما یشاء
و الحمد لله علی افضاله و نواله و صلی الله علی نبینا محمّد و آله و حسبنا الله نعم الوکیل. اللهم اختمه بالخیر و السعاده م م م م.

۱۳۰۳/۲

یادداشت‌های متفرقه

مشتمل بر چند حدیث نبوی و ابیاتی به عربی و فارسی.

۱۳۰۳/۳

امامت نامه **(علوم غریبه ـ فارسی)**
= ترجمهٔ فالنامهٔ امام رضا

از: علی بن قاضی (؟).
چنانکه نامبرده در دیباجه گوید: رسالهٔ حاضر ترجمهٔ رسالهٔ عربی منسوب به امام علی بن موسی الرضا در تفأل است و دارای دوایری.
آغاز: بسمله چنین گوید مترجم این رساله... که عزیزی استدعا ازا ین قلیل الباع نمود که فارسی گرداند کتابی را که حضرت امام علی بن موسی الرضا صلواة الله و سلامه علیه از جهة مأمون تصنیف فرموده بودند....
انجام: ...معاش و روضی (کذا) تو خواهد رسید.
بخش اول و دوم این مجموعه به خط نستعلیق است. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بدون اسم کاتب و رساله سوم آن به خط نستعلیق آمیخته به شکستهٔ محمّد حسین بن علی اصغر لاهیجی از ق ۱۳ه. دارای دوایری به خط نسخ مشکی و شنگرف.

۱۳۰۴

الوسائل الی النجاة **(اصول فقه ـ عربی)**
= الوسائل الحائریّة

از: سیّد محمّد بن سیّد علی طباطبایی، مجاهد (د: ۱۲۴۲ه).
کتابی است غیر مرتب در مسائل متفرقه اصول و قواعد فقه که عنوان هر مطلب «وسیله» است. مؤلف نظر به این ویژگی کتاب، خود فهرستی ابجدی برای مسائل کتاب ترتیب داده که در نسخهٔ جای سخن در آغاز کتاب موجود است.
نک: ذریعه، ۲۵/ ۶۹ رقم ۳۷۹، ش ۵۵۳۵ مجلس.
آغاز: بسمله الحمد لله... و الصلوة و السلام علی اشرف خلقه و افضل بریته... وسیلة اعلم أنّ من أقوی الأدلة علی کون اللفظ حقیقة فی المعنی او مجازاً فیه تنصیص الواضع....
انجام: ...الانصاف انّ المعلوم من الأحکام الشرعیّة لا ینحصر فی الضروری بل قد یتحقق فی غیره. نعم هو فی غایة القلة و نهایة الندرة فمعظم الاحکام الشرعیّة

لم یتمکن من العلم به قطعاً.

انجامه: تمت الکتاب بالخیر و العافیة. ضیّع القرطاس فی ید أقل الناس بتأیید آله الناس و هو رجاء فی کل الامور.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌هایی است از جمله تعویذی بجهة عقد لسان، و گواهی تملک محمّد ابراهیم بن حاج محمدعلی اصفهانی مورخ ۱۲۴۱ه در کنکور (شاید کنگاور) با مهر مربع «سلام علی ابراهیم» و نیز تملک دیگری از سیّد عباس بن محمد طباطبائی گویا فرزند مؤلف، و نیز تملک سیّد محمّد طباطبائی سنگلجی در سامراء مورخ ۱۰ ربیع الاول ۱۳۱۱ه.

چهار صفحهٔ آغاز نسخه، فهرست کتاب است از خود مؤلف. عناوین به شنگرف.

برخی تصحیحات در هامش صفحات نوشته شده.

جلد: تیماج زرد با ترنج و لچک و جدول و کمند و حاشیهٔ منگنه.

کاغذ: فرنگی آهار مهره.

قطع: رحلی کوچک. ۱۷/۵×۲۹سم. ۳۰۴گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۲۰۰۷)**

۱۳۰۵

شرح هدایة الحکمة **(فلسفه ـ عربی)**

از: میرحسین میبدی، متخلص به «میبدی» (د: ۹۱۱ه).

شرح است بر هدایة الحکمة اثیرالدین ابهری.

نسخه‌های دیگر این کتاب در کتابخانهٔ مجلس به این شماره‌ها موجود است: ۱۸۷۲، ۱۸۷۳، ۱۸۷۴، ۱۸۷۵، ۱۸۱۳، ۱۸۷۶، ۲۹۱۳/۱، ۳۳۱۵/۸، ۱۴۳۰۵/۲.

آغاز موجود: فی حقایق الاشیاء بصیراً و من یوتی الحکمة فقد أوتی خیراً کثیراً فشمرت عن ساق الجد لتحصیلها ...

انجام موجود: ... ظنی أن الواجب علی طالب الحق مطالعة کتب الشیخین ابی علی و شهاب‌الدین المقتول قدس سرها و فوق طورها طور غریب عز قدره کالکبریت.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

نسخه جای سخن یک برگ از آغاز و نیز انجام افتادگی دارد.

تمام صفحات به قلم شنگرف، مجدول شده. بر عبارات متن قلم شنگرف کشیده‌اند. تعلیقاتی از خود شارح با علامت «منه ره» در هامش برخی صفحات به قلم نستعلیق نوشته شده، تعلیقات پراکنده‌ای به نقل از شرح الشمسیه، شرح تجرید و شرح مواقف و نیز تعلیقاتی به امضای «فیض الله، ع ل، لفرالله، م ج» نیز در تمام صفحات کتاب موجود است.

جلد: ساغری مشکی با جدول.

کاغذ: اصفهانی آهار مهره.

قطع: رقعی. ۱۷۷گ. ۱۴س. **(ثبت ۳۲۰۰۸)**

۱۳۰۶

المشاعر **(فلسفه ـ عربی)**

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

نک: مجلس، ش ۲/ ۱۷۲۱، ۱۰۲۰/۵ط، ۵۰۰۳/۱، ۱۰۱، ۳/ ۱۰۶۰ط، ۱۸۶۶/۱، ۱۹۷۰، ۱۲۲۴/۵ ط، ۵۲۷۹/۱۳،...

آغاز: بسمله نحمد الله و نستعین بقوته التی اقام بها ملکوت الارض و السماء ...

انجام: ... و احشرنی فی زمرة آل محمّد علیه و آله افضل التحیات و اجعل امور دیننا و آخرتنا فی احسن الحال.

انجامه: و کان الفراغ من کتابته یوم الخمیس سابع

عشرین شهر ذی حجة الحرام من شهور سنة مأتین و تسع و اربعین بعد الألف من الهجرة النبویة ۱۲۴۹.

خط: نستعلیق آمیخته به شکسته. تاریخ کتابت: ۲۷ ذی الحجة ۱۲۴۹ھ.

بر پشت برگ آغاز یادداشتی است عربی به قلم نستعلیق پخته در تعریف حکمت. در فراز صفحه آغاز مهر بیضوی «محمد بن صادق الحسینی» موجود است. عناوین به شنگرف. آیات قرآنی به قلم نسخ نوشته شده. تعلیقات مختصر در هامش برخی صفحات موجود است.

جلد: تیماج یشمی.

کاغذ: فرنگی آهار مهره.

قطع: رقعی. ۷۶گ. ۹س. **(ثبت ۳۲۰۰۹)**

۱۳۰۸

تهافت التهافت **(فلسفه ـ عربی)**

از: ابن رشد اندلسی، ابوالولید محمّد بن احمد قرطبی (د: ۵۲۰ھ).

غزالی در تهافت الفلاسفه بیست خرده بر فلاسفه گرفته که ابن رشد در کتاب حاضر ۱۸ مورد از آنها را رد کرده.

نک: مجلس، ش ۳۵۸۷/۱، ۵۴۹۷/۵، ۷۱۲.

آغاز: بسمله و بعد حمد الله الواجب و الصلوة علی جمیع رسله و أنبیائه فأنّ الغرض فی هذا القول أن نبیّن مراتب الأقاویل المثبتة فی کتاب التهافت فی التصدیق و الاقناع و قصور اکثرها عن مرتبة الیقین و البرهان....

انجام: ...و هو کما یقول جالینوس رجل واحد من ألف و التصدی الی أن یتکلم فیه من لیس من اهله ما تکلمت فی ذلک علم الله بحرف و عسی الله أن یقبل العذر فی ذلک و یقیل العثرة بمنه و کرمه وجوده و فضله لا ربّ غیره.

انجامه: تمّ الکتاب بعون الله و حسن توفیقه علی ید أقل خلق الله عبدالحسین بن محمدعلی الحسینی عفی عنهما فی ربیع (۱) سنة ۱۰۶۱.

خط: نسخ. کاتب: عبدالحسین بن محمدعلی حسینی. تاریخ کتابت: ربیع الاول ۱۰۶۱ھ.

نسخهٔ جای سخن در تملک آخوند ملا رجب علی تبریزی فیلسوف معروف ق ۱۱ھ بوده که آن را به شاگردش سیّد محمدجعفر حسینی مازندرانی بخشیده است و او گواهی این بخشش را بر پشت برگ آغاز چنین نوشته: «هو من جملة ما أنعم أستاذی و سندی و صاحبی قدوة أعاظم الحکماء و المتألهین، الذی عجز لسانی عن تعریفه و توصیفه آخوند مولانا رجب علی سلمه الله تعالی عن الآفات و البلیّات عنّی، و أنا اقل الطلاب محمدجعفر الحسینی المازندرانی عفی عنه بالنبی و الوصی» با مهر بیضوی «عبده محمّد جعفر الحسینی ۱۰۴۷». در فراز همان صفحه مهر مربع «أحمد الله کما هو أهله، عبده أحمد ۱۱۸۱» و مهر دیگری با عبارت «بهادر سعیدالدوله ۱۲۶۸» موجود است.

در صدر صفحهٔ آغاز مهر مربع درشت «یا باقرالعلوم» و مهر بیضوی صاحب مجموعه «محمد بن صادق الحسینی» موجود است. عناوین به شنگرف. تصحیحات به قلم کاتب در هامش برخی صفحات نوشته شده.

جلد: تیماج قرمز با جدول زر، یک لایه.

کاغذ: اصفهانی آهار مهره.

قطع: وزیری کوچک. ۱۲/۵×۲۲/۵سم. ۲۰۰گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۲۰۱۱)**

۱۳۰۹

الأنوار الجلالیة للفصول النصیریة **(کلام ـ عربی)**

از: فاضل مقداد بن عبدالله سیوری حلّی (د: ۸۲۶ھ).

شرح است به شیوهٔ «قال-اقول» بر ترجمهٔ عربی فصول خواجه نصیر از محمّد بن علی جرجانی (فرزند میر سیّد شریف جرجانی) شاگرد علّامه حلی.

نک: ذریعه، ۳/ ۴۲۳؛ مجلس، ۱/ ۳۱۶۷، ۱/ ۳۲۵۷، ۳۷۰۹، ۲/۴۴۰ ط.

آغاز: بسمله سبحانک اللهم واجب الوجود و مبدأ و غاية وجود کل موجود انت أخرجتنا من مرتتق ظلام العدم الی فضاء ضیاء الوجود....

انجام: ...و لا یضیّعه بتفریطه و جهله و الاّ شقی شقاء متینا و خسر خسراناً مبیناً وفقنا الله و ایاکم لسعادة الدار الآخرة بمحمد و عترته الطاهرة و الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمّد و آله و سلم تسلیماً کثیراً آمین.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۸ه.
عناوین با قلم شنگرف دو خطه شده. صفحهٔ انجام وصالی شده است.
جلد: تیماج قهوه‌ای یک رویه با خط کشی جدول و کمند و ضربدر. کاغذ: سمرقندی (؟).
قطع: رقعی. ۱۳×۱۸سم. ۹۹گ. ۱۵س.
(ثبت ۳۲۰۲۰)

۱۳۱۱

مفاتیح الغیب **(تفسیر-عربی)**
=التفسیر الکبیر

از: فخرالدین محمّد بن عمر رازی (د: ۶۰۶ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر یک صفحه از آخر آل عمران و دو سورهٔ نساء و مائده است.

نک: مجلس، ش ۲۸/ ۴۹۵۴، ۵۵۳؛ سنا، ۱۲۲۹۷، ۱۲۰۸۵، ۱۲۰۳۴، ۱۲۰۳۸.

آغاز موجود: بتقدیر وجوب هذا الحکم یکون هذه الآیة منسوخة قال ابن عباس فی روایة عطا و عطیة هذه الآیة منسوخة بآیة المواریث....

انجام موجود: ...و ذلک یدل علی أن العلم علم الاصول واجب علی الفور لا علی التراخی و الله اعلم بالصواب بسم الله الرحمن الرحیم.

خط:نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.
بر پشت دومین برگ اضافی تملک زین العابدین با مهرش دیده می‌شود. بر صدر صفحهٔ آغاز نیز مهر مربع وقفیت نسخه با عبارت «وقف محمّد بن صادق الحسینی الطباطبائی» دیده می‌شود.
عناوین به شنگرف. صفحهٔ انجام نسخه با بسمله پایان یافته و زیر آن را به قصد ادامه، نانوشته باقی رها کرده‌اند.
جلد: مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیهٔ منگنه.
کاغذ: فرنگی آهار مهره.
قطع: رحلی. ۲۱۰گ. ۲۵س. **(ثبت ۳۲۰۱۴)**

۱۳۱۲

حاشیة شرح التجرید **(فلسفه-عربی)**
=حاشیة تشیید القواعد
فی شرح تجرید العقائد

از: میر سیّد شریف علی بن محمّد جرجانی (د: ۸۱۶ه).

حاشیه است بر شرح تجرید الاعتقاد از محمود بن عبدالرحمن اصفهانی (د: ۷۴۶ه) به نام تشیید القواعد.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۳۴۶-۳۴۷؛ مجلس، ش ۴۹۹۷.

آغاز: بسمله قوله اما بعد حمد واجب الوجود علی نعمائه، خص بالذکر من صفاته العلی....

انجام: ...فیکون هناک متأثرية اخری و هکذا و یلزم التس[1] الحمد لله علی وصول الکلام الی هذا المقام و به الاستعانة فی التوفیق و الاتمام و صلی الله علی سیّد الانام محمّد و آله الکرام و صحبه (ناخوانا).

انجامه: تم الکتاب بعون الله الملک الوهاب و صلی

---

۱. کذا ظاهراً (التسلسل).

الله علی محمّد و آله الطیبین و صحبه الطاهرین، علی یدی العبد الضعیف النحیف، راجیاً الی توفیق الله اللطیف، یحیی بن محمّد فاشفجاهی غفرالله ذنوبهما و ستر عیوبهما بحق من لانبی بعده، خلت فی یوم السبت فی وقت بعد العصر و کانت السنة تاریخها ثماناً و اربعین و ثمانمائة لله الحمد و المنة و (ناخوانا).

خط: نستعلیق شیوه ترکی. کاتب: یحیی بن محمد فاشفجاهی. تاریخ کتابت: عصری شنبه‌ای از ۸۴۸ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله مهر دایره با سجع: «المتوکل علی الله الغنی جبرئیل الحسینی ۱۰۳۳» و نیز مهر گلابی شکل ترکی با سجع «الواثق بعنایة الله الملک المبین و خادم نبیه سیّد المرسلین محمد... الملقب بجمال‌الدین عفی عنه ۹۸۶» و دو مهر دایرهٔ بزرگ ناخوانا و گواهی تملک عبدالوهاب رضوی با مهر مربع «الواثق بالله الغنی عبدالوهاب الرضوی».

چند برگ آغاز و انجام در هامش دارای وصالی است. تمام صفحات آب‌دیده است. عناوین «قوله ـ قوله» به قلم شنگرف. تعلیقاتی به نقل از دیگر شروح در هامش آمده. تصحیحات و استدراکات در هامش آمده.

جلد: ندارد.

کاغذ: اصفهانی (؟)

قطع: وزیری. ۱۹۱گ. ۲۹س. **(ثبت ۳۲۰۱۵)**

۱۳۱۳

شرح تجرید الاعتقاد (فلسفه ـ عربی)

از: علاءالدین علی قوشچی (د: ۸۷۹ه).

شرح است بر تجرید الاعتقاد نصیرالدین‌طوسی (د: ۶۷۲ه).

نک: مجلس، ش ۱۳۶ خ، ۱۰۹۱/۱ ط، ۱۷۶۰/۲، ۳۳۷۱، ۸۴، ۱۴۵۹۶، ۳۴۹۳، ۲۷۸۵/۱، ۵۶۱۵.

آغاز: بسمله اما بعد حمد واجب الوجود علی نعمائه... و أصحابه الذین هم موصوفون بزیادة الکرم علی من عداهم... .

انجام: ... و اذا ظن کل طائفة أنه لم یقم به آلاخر اتم الکل ترکه هذا آخر ما تیسر لنا من شرح تجرید الکلام و الحمد لله علی التوفیق للاتمام نفع الله به الطالبین و جعله ذخراً لنا یوم الدین انه خیر موفق و معین و صلی الله علی محمّد و آله اجمعین.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.

چند برگ از آغاز و وسط و پایان وصالی شده است. تعلیقات فراوان در هامش صفحات با علامت «ح د م» و منقول از حاشیه صدرالدین دشتکی و جز آن دیده می‌شود. بر عبارات متن قلم شنگرف کشیده‌اند ذیل صفحهٔ پایان دستورالعمل ساختن شنگرف نوشته شده و برروی برگ پایان گواهی تملک حمزه بن الحسین الحسنی است. بر پشت بر همان برگ اشعاری موجود است.

جلد: تیماج جگری فرسوده.

کاغذ: اصفهانی.

قطع: رقعی. ۱۲×۱۸/۵سم. ۳۹۵گ. ۱۸س.
(ثبت ۳۲۰۱۶)

۱۳۱۴

الوجیز فی تفسیر القرآن العزیز (تفسیر ـ عربی)

از: علی بن حسین ابن ابی جامع عاملی (ق ۱۲ه).

تفسیر مختصری است بر قرآن مجید که مؤلف به تاریخ ۱۱۱۸ یا ۱۱۲۰ه از تألیف آن پرداخته.

نک: ذریعه، ۲۵/ ۴۴ رقم ۲۲۴؛ مجلس، ش ۱۲۲۳۱.

آغاز: الحمد لله الذی أنزل علی عبده القرآن هدی للناس و بینات من الهدی و الفرقان ...

انجام: ...و المستعاذ منه آفة واحدة ایذانا بعظمها لضررها بالنفس و الدین و ضرر الثلث بالبدن و التحرّز من الضرر الاول اهم (کذا) اعاذنا الله و ایاهم من مضار الدینا و الدین و وفقنا لما یوصل الی سعادة الدارین... و هذا منتهی سعی القلم فی تحریر ما قصدنا احکام نظامه... علی یدی مؤلفه... عامله الله بفضله لابما یستوجب بمقتضی عدله و غفرله و لوالدیه... و الصلوة و السلام علی سید المرسلین محمّد و آله المطهرین آمین تم تم تم.

خط: نسخ. کاتب: مؤلف. تاریخ کتابت: جمعه ۷ ربیع الاول ۱۱۱۸ه‍.

نسخهٔ جای سخن پیش نویس کتاب بوده و جای جای آن خط خوردگی و حک و اصلاح دارد. تعلیقاتی نیز از مؤلف با علامت «منه» در هامش برخی صفحات موجود است. بر آیات قلم شنگرف کشیده‌اند.

بر آخرین برگ نسخه سیاهه اسباب «عیدی» است که به امانت نزد محمدعلی بن شاه محمد شوشتری بوده است.

جلد: تیماج جگری فرسوده با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند، با عطف تیماج قرمز.

کاغذ: ترکی بغدادی.

قطع: وزیری کوچک. ۱۵×۲۰ سم. ۳۱۴گ. ۲۳س. **(ثبت ۳۲۰۱۷)**

۱۳۱۵

صحیح البخاری **(حدیث ـ عربی)**

= الجامع الصحیح

از: محمّد بن اسماعیل بن ابراهیم بخاری (د: ۲۵۶ه‍).

نسخهٔ جای سخن از «باب میراث العبد النصرانی» تا «باب ذکر الله بالأمر و ذکر العباد بالدعاء و التضرع والرسالة و الابلاغ» را دربردارد.

نک: کشف الظنون، ۱/ ۵۴۱؛ اوقاف بغداد، ۳۷؛ بروکلمان، ۱/ ۱۵۸؛ ش ۲۷۴۹/۳، ۴۷۵۶، ۵۷۳۲.

آغاز موجود: قبل أن یقسم المیراث فلا میراث له، حدثنا أبوعاصم... أن النبی صلی الله علیه و سلم قال لایرث المسلم الکافر و لا الکافر المسلم ...

انجام موجود: ...فیسمع کلام الله و حتی یبلغ مأمنه حیث جاء و النباء العظیم القرآن.

خط: نسخ کهن. تاریخ کتابت: ق ۷ و ۸ه‍.

از آغاز و انجام افتادگی دارد. نسخهٔ جای سخن از جمله نسخ کتابخانهٔ آستان قدس بوده و گواهی عرض و مهر دارد.

بر پشت برگ آغاز چنین نوشته: «از جمله هفتصد مجلدیست که از دارالسلطنه اصفهان ارسال شده به تاریخ شهر محرم الحرام سنه ۱۱۵۴ تخاقوی ئیل داخل عرض شد». با مهر مربع «عبدالحی الرضوی» و چنانکه آقای سیّد محمدحسین حکیم به بنده گفتند این هفتصد نسخه، کتبی است که نادرشاه افشار وقف آستان قدس کرده است و گویا این عبدالحی رضوی همان عبدالحی بن عبدالرزاق رضوی کاشانی است مترجم در الکواکب المنتشرة ص ۴۲۳.

در همان صفحه گواهی عرض‌های دیگری است مورخ ربیع الاول ۱۱۹۴ه‍ و دیگری مورخ ۱۲۳۰ه‍ با مهر «عبده الراجی فضل الله». در صدر صفحهٔ آغاز مهر مربعی است به عبارت: «وقف سرکار فیض آثار حضرت ثامن الائمه سلام الله علیه» و نیز گواهی عرضی است مورخ ۱۷ رمضان ۱۲۷۲ه‍ با مهر مربع «عبده محمدحسین بن فضل الله الحسینی» و دیگری ربیع الثانی ۱۲۱۹ه‍ و نیز شوال ۱۲۸۷ه‍ با مهر مربع «ابوالقاسم الحسینی».

عناوین به شنگرف. در هامش چندین جای

نسخهٔ گواهی انهاء نسخه است بـه قـلم ابـوبکر الحارمی و در برخی مواضع نام شاگردانش را یاد کرده از جمله شیخ حسن العـراقـی و شـیخ حسن المشرقی و بدانـها اجـازه روایت داده. در هامش صفحهٔ پایان گواهی عرض است مـورَّخ چهارشنبه ۱۹ رمضان تنکوزئیل ۱۲۹۲ﻫ با مهر مربع به نقش شـیر و خـورشید و نـامه مـؤتمن الملک و بالاخره در ذیل همان صفحه گـواهـی عرض نسخه و ورود آن به کتابخانه آستان قدس هست مورخ یکشنبه ۲۷ جمادی الاخر لوی ئیل ۱۲۹۷ﻫ.

جلد: تیماج زرد با ترنج و نـیم تـرنج و کـمند و حاشیه.

کاغذ: سمرقندی (؟)

قطع: وزیری بزرگ. ۱۳۵گ. (دو بـرگ فـرنگی الحاقی در آغاز و انجام). ۱۷س. **(ثبت ۳۲۰۱۸)**

۱۳۱۶

اسرار الآیات و انوار البینات **(عرفان ـ عربی)**

از: صدرالدین مـحمّد بـن ابـراهـیم شـیرازی (د: ۱۰۵۰ﻫ).

با عناوین: «قاعدة، تنبیه».

نک: مـجلس، ش ۱/۱۵ خ، ۱۸۶۶/۲۹، ۲۷۱۵/۱، ۹۳۳/۱۲ط، ۱۲۰۶۲/۳، ۱۷۱۹/۱، ۱۲۰۴۳.

آغاز: بسمله نحمدک اللهم یـا مـن بـیده مـلکوت الارض و السماء و الیه یتشوق و یدور الأشیاء ....

انجام: ...کقوله علمت نفس ما أحضرت.

انجامه: تمت الرسالة بعون الملک الوهاب علی یـد أقلّ الخلیقة بل لا شیء فی الحقیقة مـحمّد جـعفر بـن محمّد رحیم فی سلخ شهر جمادی الثانی.

خط: نسخ. کاتب: محمّد جعفر بن محمّد رحـیم.

تاریخ کتابت: سلخ جمادی الثانی (بدون تاریخ).

در صدر صفحهٔ آغاز و کنار انـجامهٔ کـاتب مـهر بیضوی «محمد بن صادق الحسینی ۱۲۸۳» کـه همان مهر صاحب مجموعه است دیده مـی‌شود.

عناوین به شنگرف، اغلب جای عناوین نانوشته باقی مانده.

جلد: تیماج نارنجی یک رویه با جدول و کمند.

کاغذ: فرنگی آهار مهره.

قـطع: وزیـری بـزرگ. ۱۱۶گ. (بـا احـتساب برگ‌های اضافی). ۲۰س. **(ثبت ۳۲۰۱۹)**

۱۳۱۹

شرح العقد الجوهری فی الفرق بین کسبی الماتریدی و الأشعری **(کلام ـ عربی)**

از: شیخ محمّد اسعد بن شیخ محمود الصاحب (ق ۱۳ﻫ).

شرح است بر العقد الجـوهری تألیف خالد بن احمد نقشبندی (د: ۱۲۴۲ﻫ) در مبحث جبر و تفوی که طلاب در وقت خواندن شرح عقائد نسـفی بـر مـولانا خـالد، درخواست تألیف مستقلی در این باب را کرده‌اند.

نک: معجم المـؤلفین، ۴/ ۹۵؛ ایـضاح المکـنون، ۱/ ۳۶۲، ۲/ ۱۰۷.

آغاز: بسمله قال الشیخ الامام و الجـهبذ الهـمام... الشیخ محمّد اسعد شبل قرة عین البریة... مولانا الشیخ محمود الصاحب ....

آغاز: نحمدک اللهم بما تفضلت به علینا من الهام توحید الذات... اما بعد فان اشرف ما صرف به العبد نـقد عمره... علم التوحید الذی لم یزل لوائه المرفوع ....

انجام: ...و ان اقتصر الخیالی (کذا) منها علی عـدم جریان بعض الأدلة فیما سواه و الحمد لله رب العالمین.

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: ق ۱۴ﻫ.

عناوین و فواصل بین سطور بـه قـلم شـنگرف.

تعلیقات شارح با علامت «منه» در هامش برخی صفحات آمده است.

جلد: گالینگور قهوه‌ای.

کاغذ: کاهی فرنگی.
قطع: وزیری. ۳۴گ. ۹س. **(ثبت ۱۲۳۸۶)**

۱۳۲۰

مشرق الشمسین و اکسیر السعادتین **(فقه امامیه ـ عربی)**

از: بهاءالدین محمّد بن حسین عاملی (د: ۱۰۳۰ه).
نک: مـجلس، ش ۱/ ۳۳۳۳، ۲/ ۳۳۹۰، ۳/ ۳۵۶۹، ۱/ ۳۰۴۲، ۷۵۰۲، ۲۰۱ خ، ۵۴۰۳/۳، ۱۲۵ سنا.

آغاز: بسمله الحـمد للـه الذی هـدینا بأنـوار کـتابه المبین، و وفقنا لاقتفاء سنة نبینا ....

انجام موجود: ... لازالت مهبطاً للأنوار السـبحانیة و الفیوض الربانیة و کتب مؤلفه احوج الخلق الی رحمة الله الغنی محمّد المشتهر.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه.
بر پشت برگ اضافی آغاز یادداشتی است درباب رمز نام مبارک ائمه درکتاب مشرق الشمسین. بر پشت برگ آغاز، نسخه کلام شـیخ بـهایی است دربارهٔ امتیاز مشرق الشمسین بر حبل المتین بـه خط نستعلیق.
عناوین به شـنگرف، حـواشـی مـؤلف بـه قـلم نستعلیق با علامت «مـنه» در هـامش صـفحات نوشته شده. تصحیحات و استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود.
جلد: تیماج قرمز با جدول و کمند زر.
کاغذ: اصفهانی آهار مهره.
قطع: رقعی. ۱۲×۲۰سم. ۱۱۹گ. ۱۷س.
(ثبت ۱۲۷۳۶)

۱۳۲۱

معارج التحقیق **(فقه امامیه ـ عربی)**

از: ابومحمد، علی بن عنایة الله بسـطامی، بـایزید ثانی (ق ۱۰ـ۱۱ه).

کتابی است در فقه امامیه مشتمل بر یک مـقدمه و چندین باب. وی در دیباچه گوید: این کـتاب را پس از تألیف الرسالة النجاتیة که کتاب جامعی در اصول دین و عقاید ایمان است و در آن مبسوطاً از هفتاد و سه فـرقهٔ اسلامی سخن گفته شده، تألیف کرده است.

در کشف الحجب و ذریعه از این کتاب یاد شده، ولی نسخه‌ای از آن مذکور نیست.

نسخه جای سخن مجلد اول کتاب است در طهارت و صلات و کاتب تصریح می‌کند که جلد دوم کـتاب در مبحث زکات است.

نک: کشـف الحـجب، ص ۵۳۱، ش ۲۹۸۳؛ ذریـعة، ۲۱/ ۱۸۰، ش ۴۵۰۷.

آغاز: الحمد لله الذی هـدی سـبله للـمجاهدین و ارسل رسله لاعلام معالم الدین... اما بعد فـان الحکـمة الداعیة الی خلق العباد هی عبادة الخالق ....

انجام: ... و ح یسـتخلف احـداً للامـامة و لایـجوز للمأمومین انتظار مقتدین به حتی یتطهر و یأتی لما تقدم و لیکن هذا آخر المجلد الأول من کتاب معارج التحقیق و یتلوه فی المجلد الثانی انشاء الله کتاب الزکوة.

انجامه: و قد فرغ من تسویده علی ید العبد المحتاج الی رحمة ا... (کـذا) مـلک الغـنی مـحمّد حسـین ابـن شمس‌الدین ابوالفخر غفر ذنوبهما و سـتر عـیوبهما فـی اوائل شهر شوال المنتظم فی سلک شهور سنة احدی و الف من الهجرة النبویة عـلیه افـضل الصـلوات و اکـمل التحیات و صلی الله علی محمّد و آله اجمعین الطـیبین الطاهرین المعصومین برحمتک یا ارحم الراحمین.

خط: نستعلیق تحریری. کاتب: محمدحسین بن شمس‌الدین ابوالفخر. تاریخ کتابت: اوایل شعبان ۱۰۰۱ه.
عناوین به شنگرف.
نسخه در حیات مؤلف کتابت شده و شاگرد وی بر پشت برگ آغاز نسخه که نام کتاب و مؤلفش را نوشته با عبارت «مدّ الله تعالی ظله بـفضله و

کرمه» و او را دعا کرده و استاد خود یاد کرده است. جای جای نسخه گواهی بلاغ دیده می‌شود که گویا خط مؤلف باشد. وجود اغلاط ناشی از کم سوادی در نسخه، نگارنده را از احتمال اینکه کاتب همان شاگرد باشد که نسخه را بر مؤلف خوانده باشد، باز می‌دارد بر همان صفحه یادداشت‌های متفرقه‌ای از جمله حدیثی از علی علیه السلام تصحیحات و تعلیقاتی با علامت «۱۲» «س» و به نقل از کتب لغت مانند المغرب و جز آن در هامش صفحات موجود است.

جلد: تیماج مشکی فرسوده با ترنج و سجاف، با عطف حنایی. کاغذ: اصفهانی.

قطع: وزیری. ۸۴۰گ. ۲۳س. **(ثبت ۱۰۳۳)**

۱۳۲۲

دانش‌نامهٔ علائی (فلسفه ـ فارسی)
= **حکمت علائی**

از: حسین بن عبدالله بن سینا، شیخ الرئیس (۳۷۰ـ۴۲۸ه).

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر قسم منطق، الهیات و طبیعیات و مختصری در بقای نفس است.

نک: ش ۳۲/۴ سینا، مجلس، ش ۲۹۸۷، ۲۰۹۴، ۱۸۲۷، ۱۲۳، ۲۰۹۳.

آغاز: بسمله حمد و سپاس مر خداوند آفریدگار بخشایندهٔ خرد و درود بر پیغمبر برگزیدهٔ وی ....

انجام: ... تا اینجا بس بود سخن گفتن اندر علم طبیعی و بیانرا جایگاهی دیگر است.

انجامه: ... تمت الرسالة من تصنیفات شیخ ابوسینا اعلی الله مقامه.

خط: نستعلیق تحریری. تاریخ کتابت: ق ۱۱ه که صفحاتی از آغاز و انجام آن نونویس و از ق ۱۳ه است.

بر پشت برگ اضافی آغاز چند سطری است از خود متن دانشنامه علائی که گویا کاتب از ادامه آن منصرف شده.

بر پشت برگ آغاز نسخه، تملک محمّد حسین بن محمد تبریزی است با مهر بیضوی «عبده الراجی محمد حسین». عنوان هر بخش از کتاب به قلم شنگرف به نستعلیق نوشته شده. بر عناوین نیز قلم شنگرف کشیده‌اند.

زیر انجامهٔ کاتب نیز مهر بیضوی محمّد حسین تبریزی تکرار شده. آخرین صفحهٔ نسخه نیز ابیاتی به عربی به سبک چلیپا نوشته شده.

جلد: تیماج حنایی و فرسوده با عطف نارنجی.

کاغذ: اصفهانی و فرنگی.

قطع: رقعی. ۲۵س. **(ثبت ۳۲۰۲۵)**

۱۳۲۴

گوهر مراد (کلام ـ فارسی)

از: عبدالرزاق بن علی لاهیجی «فیاض» (د: ۱۰۵۱).

نک: مجلس، ۳۰۷۳/۱، ۲۰۸۰، ۵۵۹۱، ۱۸۳خ، ۵۸۵۴.

آغاز: گوهر مرادی که غوّاص فکرت را از دریای حیرت در کف اندیشه آید ....

انجام موجود: ... متمثل شود در آینهٔ باطن عارف از حق تعالی فایض شود برو لذات حقیقیه و مبتهج باشد لا محاله بخود، پس او را نظری حق باشد.

خط: نستعلیق و نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۳ه.

بر پشت برگ آغاز یادداشت‌های متفرقی است از جمله یادگار میرزا مهدی مورخ ۱۲۵۹ه و ملا مهدی ۱۲۵۶ه.

چند برگ آغاز و انجام وصالی شده است. عناوین به شنگرف. بر عبارات عربی و روایات خط شنگرف کشیده‌اند. نسخه از انجام افتادگی

دارد. برخی تصحیحات در هامش دیده می‌شود.
جلد: تیماج با ترنج و نیم ترنج و جدول و کمند.
کاغذ: فرنگی آهار مهره.
قطع: رحلی. ۱۸/۵ × ۲۸/۵ سم. ۲۴۸ گ. ۲۱س. **(ثبت ۳۲۰۲۷)**

۱۳۲۵

المبدأ و المعاد (فلسفه ـ عربی)

از: صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (د: ۱۰۵۰ه).

نک: مجلس، ش ۱۹۵۸/۱، ۱۹۵۷، ۱۹۵۶، ۱۹۵۵، ۱۹۵۳/۱، ۱۹۵۴، ۱۹۵۲، ۵۰۰۳/۳، ۹۴/۶ فیروز.

آغاز: بسمله سبحانک اللهم یا مبدع المبادی و العلل و غایة الثوانی و الأول ....

انجام: ... نائباً عن رسول رب العالمین لحفظ حدود... و الاحکام الدینیة و الدنیویة من الحلال و الحرام.

انجامه (۱): قد وقع الفراغ من تحریر هذا الکتاب و انا العبد الجانی ارسطو فی رجب المرجب سنه ۱۲۵۴

انجامه (۲): قد انتظم فی خیطه القوام و اقتحم فی حیطه الاتمام کلها الانیف اجزآء من الاواخر بیدی القاصر المقصر ببلدة قم فی یوم الاثنین و هو العشر الثالث من العشر الثالث من الشهر السابع من السنة الرابعة من العشر السادس من المائة الثالثة من الألف الثانی من الهجرة النبویة علی مهاجرها الف سلام و تحیة. اللهم اجعلها ذخرالدنیا و الآخرة و لمن انتفع بها و استغفر لکاتبها بحق محمد و آله الطاهرین و صلی الله علی محمّد و آله الطاهرین الطیّبین المعصومین و قد کتب بنفسی لنفسی لا بعدی لا لغیری و انا الخاطی الجانی مهدی الکاشانی.

خط: نستعلیق. کاتب: مهدی کاشانی. تاریخ کتابت: ۱۲۵۴ه.

از ص ۱ـ۵ سطر اول ص ۲۲۹ و باقی به خط نستعلیق ارسطو است مورخ همان ۱۲۵۴ه.

سه صفحهٔ پیش از شروع متن مشتمل بر یادداشت‌های پراکنده‌ای است از جمله ابیاتی به فارسی، حدیثی از علی علیه السلام، اختلاف در تعریف انسان به نقل از مجمع البحرین طریحی، ابیاتی از مولانا، گفتهٔ بهمنیار در التحصیل و ابیاتی از حکیم سنایی. در حاشیه صفحهٔ آغاز ابیاتی از ملاصدرا نوشته شده که برفراز آن نوشته شده: «کتب من خط المصنف».

عناوین به قلم نسخ و شنگرف. تصحیحات و استدراکات به قلم کاتب در هامش صفحات نوشته شده افزون بر تعلیقات متفرقه. زیر انجامهٔ کاتب مهر بیضوی کاتب با سجع «المتوکل علی الله محمد مهدی» دیده می‌شود.

دو صفحهٔ پایان نسخه، مثنویی فارسی است با این آغاز:

در آن خلوت که هستی بی نشان بود
بکنج نیستی عالم نهان بود

جلد: مقوایی با روکش پارچه‌ای آبی با گل محمدی و سجاف و عطف تیماج قهوه‌ای.
کاغذ: فرنگی آهار مهره با رنگ‌های: آبی، زرد، سفید، آبی متمایل به سبز.
قطع: وزیری. ۱۵/۵ × ۲۱/۵ سم. ۱۶۶ گ. ۱۹س. **(ثبت ۳۲۰۲۸)**

۱۳۲۶

نور الثقلین فی تفسیر القرآن (تفسیر ـ عربی)

از: عبد علی بن جمعه بختیاری حویزی (د: ۱۱۰۴ه).

نسخهٔ جای سخن جلد سوم از کتاب و مشتمل بر تفسیر این سوره‌ها است: مریم، طه، الانبیاء، الحج، المؤمنین، النور، الفرقان، الشعراء، النمل، القصص.

نک: مجلس، ش ۵۸۳۵، ۵۹۷۷.

آغاز: بسمله فی کتاب ثواب الاعمال باسناده عن ابی عبدالله علیه السلام قال من ادمن (کذا) قراءة سورة

مریم لم یمت حتی یصیب ما یغنیه فی نفسه ...

انجام موجود: ...و اما السابق بالخیرات فعلیّ و الحسن و الحسین و من قتل من آل محمّد شهیداً. فی عیون الاخبار فی باب ذکر مجلس.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: ق ۱۱هـ.

برگ آغاز وصالی شده است. در صدر صفحهٔ آغاز مهر بیضوی صاحب مجموعه «محمد بن صادق الحسینی» دیده می‌شود. عناوین به شنگرف، در هامش چپ صفحه دوم مهر بیضوی «سلام علی ابراهیم» دیده می‌شود. به‌ندرت برخی تصحیحات در هامش صفحات آمده است. نسخه از انجام افتادگی دارد.

جلد: تیماج نارنجی.

کاغذ: اصفهانی آهار مهره.

قطع: وزیری بزرگ. ۲۲۴گ. ۲۴س.

(ثبت ۳۲۰۲۹)

فهرست نسخه‌های معرفی شده